

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Юридичний факультет

**СУЧАСНИЙ СТАН І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

МАТЕРІАЛИ

**ХІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ,
АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**

29 - 30 листопада 2019 року

м. Дніпро

Редакційна колегія

Поляков М. В. — (голова), ректор Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, член-кореспондент НАН України, професор, доктор фізико-математичних наук

Оковитий С. І. — проректор з наукової роботи Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, професор, доктор хімічних наук

Пижов О. М. — державний експерт з питань нормативно-правового забезпечення директорату вищої освіти і освіти дорослих Міністерства освіти і науки України

Соколенко О. Л. — (заступник голови), декан юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, професор, доктор юридичних наук

Кобрусєва Є. А. — заступник декана з наукової роботи та міжнародних зв'язків, голова Ради молодих вчених юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, кандидат юридичних наук

Сачко О. В. — заступник декана з виховної роботи, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, доктор юридичних наук

Климяк І. М. — заступник декана з навчальної роботи, юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Алексєєнко І. Г. — завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, доцент, доктор політичних наук, кандидат юридичних наук

Корнякова Т. В. — завідувач кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, заслужений юрист України, доцент, доктор юридичних наук

Мудрисєвська Л. М. — завідувач кафедри теорії держави та права, конституційного права та державного управління юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, доцент, кандидат юридичних наук, кандидат філософських наук

Бережна К. В. — завідувач кафедри європейського та міжнародного права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, професор, доктор юридичних наук

Литвин О. П. — секретар Вченої ради юридичного факультету, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, доцент, кандидат юридичних наук

Боровська А. І. — голова Правозахисного комітету Ради Студентів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, студентка юридичного факультету

Ярова Т. Д. — т.в.о. Голови Ради студентів юридичного факультету, студентка юридичного факультету

Ткаченко С. Є. — голова Інформаційного комітету юридичного факультету, студентка юридичного факультету

Укладачі: Боровська А. І., Ярова Т. Д., Ткаченко С. Є.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди, думки та ідеї авторів і не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами.

Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права. Матеріали XI Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (29 - 30 листопада 2019 року) / За заг. ред. М.В. Полякова та О.Л. Соколенко. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара – м. Дніпро, 2019. – 201с.

У виданні опубліковані матеріали XI Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права», які містять дослідження з загальнотеоретичної юриспруденції та з основних галузей права та юридичної науки: конституційне, цивільне, трудове, господарське, земельне, адміністративне, кримінальне та міжнародне право, а також галузей процесуального права.

Розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних факультетів ВНЗ. Видання буде корисним для всіх, хто цікавиться питаннями розбудови правової держави.

UNIVERSITY OF BIAŁYSTOK
FACULTY OF LAW
Mickiewicza 1, 15-213 Białystok, Poland
phone: +48 85 732 70 62, fax +48 85 740 60 89
www.prawo.uwb.edu.pl

November 20, 2019

Dear Conference Organizers and Participants,

It is with great pleasure to support the organizational and substantive efforts of the organizers to once again gather guests at the conference dedicated to “Current condition and development prospects of state and law” at the Faculty of Law of the Oles Honchar Dnipropetrovsk National University. The conference is to take place on the 29 - 30 of November 2019 in the Students Palace.

I hope the conference will become a forum for fruitful academic discussions and will provide opportunities for further cooperation.

With regards,

Izabela Kraśnicka

Dr Izabela Kraśnicka

Dean's Representative for International Cooperation

Faculty of Law

University of Białystok

krasnicka@uwb.edu.pl

РОЗДІЛ І

ТЕОРІЯ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ІСТОРІЯ ПОЛІТИКО ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ, ФІЛОСОФІЯ І СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА, ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВознавство, КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ТА КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

НЕВИДИМА ЗАГРОЗА ПРАВОВІЙНИ

Владимирова Марія Сергіївна

студентка І курсу магістратури з воєнних студій

Потсдамського університету

Існує один з вимірів україно-російського конфлікту, який досі не розглядається докладно фаховою спільнотою. Він визначається в міжнародній воєнній науці поняттям *lawfare*, або ж його українським відповідником – правовійна.

Популяризатор терміну в західній академії, генерал-майор Чарльз Дж. Данлеп, у 2001 р. описав «правовійну» як «використання права як зброї війни», що стане «новітньою особливістю ведення бою у 21 сторіччі». Дійсно, мистецтво воєнної стратегії не зазнало революційних змін попри технологічний розвиток; в переважній більшості сучасні безпекові загрози є лише новопрочитанням класик поля бою. Сутнісною революційною зміною, що визначила найголовнішу особливість збройних конфліктів у 20-21 сторіччі, є становлення глобальної системи міжнародного публічного права як втілення давніх прагнень спільноти західних держав використовувати право для запобігання міждержавних військових конфліктів загалом, або ж, якщо ця ціль вдається недосяжною, обмежити методи ведення війни до максимально гуманних.

Метою цієї роботи не є вичерпне визначення феномену правовійни. Вироблення загальної дефініції на даному етапі ускладнює ряд чинників, зокрема комплексний характер гібридних загроз, відсутність усталеної практики держав, і притаманна нормі права множинність інтерпретації. Остання властивість потребує особливої уваги для визначення кожного окремого випадку застосування права як зброї, і є основоположною для цього явища: в той час як тлумачення права направлено на з'ясування дійсного змісту норми права, в правовійні норма мислиться як інструмент досягнення стратегічної переваги.

Тактики правовійни зосереджені на запереченні чинності правових норм, та, як фактичного заперечення основоположного принципу міжнародного права *pacta sunt servanda*, так і нехтування принципом *bona fide*, що обґрунтовує межі розсуду і тлумачення міжнародних зобов'язань держав. Відповідно, правовійна може бути кваліфікована як особливий випадок концепції *abus de droit*, зловживання правом. Відтак, застосування правовійни на оперативному рівні можливе в наступних трьох правових галузях: *jus ad bellum*, *jus in bello* і права міжнародних договорів. Метою правовійни є зміна правової парадигми шляхом спотворення і маніпуляції керівних принципів і норм міжнародного публічного права. Як підкреслює один із провідних експертів, професор Ордре Кітрі, такі викривлення і спотворення за наслідками співставні з кінетичною атакою: «актор використовує право для створення таких самих чи подібних ефектів, для яких

традиційно застосовують конвенційні кінетичні військові дії - включаючи вплив на прийняття рішень збройними силами супротивника та обмежуючи їх можливості; таодним із мотивів актора є послаблення або знищення противника, проти якого розгортається правовійна.»

Ряд дослідників зазначає, що правовійна уособлює окремих вимір військових дій і не зводиться до зловживання правом: явище включає також «позитивну» діяльність, націлену на інституційне зміцнення верховенства права задля оборонної спроможності. Як в обороні, так і в наступі тактики правовійни, як правило, складатимуть частину операцій впливу, а відтак – існувати в ширшому контексті стратегічних комунікацій. Ця властивість частково пояснює відсутність уваги до цього виміру ведення військових дій поза вузького експертного кола: на операційному рівні правовійна вимагає медійної та комунікаційної діяльності, а значить, може мислитись як складова інформаційної війни. Втім, така думка буде хибною. Дійсно, існуючи як складова операцій впливу чи інформаційних операцій, правовійна не може бути підпорядкована ним. Відсутність ієрархічного взаємозв'язку пояснюють різні кінцеві цілі стратегічного рівню: якщо операції впливу зосереджені на змінах суспільного дискурсу, то метою правовійни є легітимізація власних дій (чи відповідна делегітимізація дій супротивника) і в такий спосіб створення довгострокових інституційних переваг в міжнародній політиці.

Стосовно російсько-української війни, правовійна супроводжує і визначає цей конфлікт від самого початку. Зокрема, первинним витком правовійни виступає невизначеність модусу конфлікту: відмова Російської Федерації визнавати свій статус держави-окупанта, і як наслідок фактичне заперечення дії IV Гаазької конвенції 1907 р., IV Женевської конвенції 1949 р., Додаткового протоколу I стосовно подій на півострові; стосовно Донбасу – невизначеність сторін щодо правової оцінки подій.

Правовійна процвітає в умовах гібридності та невизначеності загроз. Застосована проти опонента, державними чи недержавними акторами, які пов'язують свої дії з глобальною системою міжнародного публічного права, правовійна викриває недоліки і обмеження правових норм і звичаїв, перетворюючи їх у зброю для делегітимізації дій опонентів, обмеження політичних рішень, затягування часу для переговорів чи їх унеможливлення, або нав'язування певного наративу у зв'язках з громадськістю. Таке перетворення ставить під сумнів загальний дискурс справедливості в міжнародних відносинах, та дійсність міжнародного правового порядку війни та миру. Однак, недобросовісне та зловмисне використання права як державними, так і недержавними акторами не повинно перешкоджати іншим міжнародним суб'єктам продовжувати діяти відповідно до встановленого міжнародного права.

Науковий керівник: Корнякова Тат'яна Всеволодовна, професор, доктор юридичних наук, заслужений юрист України, завідувач кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРИНЦИП ПОДІЛУ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Вознюк Олег Ігорович

студент II курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

У сучасному світі розподіл влади — це принцип конституціоналізму, згідно з яким єдина державна влада поділяється на відносно незалежні та різні за функціями гілки влади. Принцип поділу публічної влади — надзвичайно важлива керівна ідея правової держави. Цей принцип — модель побудови державного апарату відповідно до якої влада в державі має бути поділена між законодавчими виконавчими і судовими органами при цьому кожна з гілок влади відносно інших самостійна і незалежна (стаття 6 Конституції України). Поділ влади існує як беззаперечний захист від узурпації влади, свавілля чиновників та забезпечує дотримання суспільного порядку та ефективного здійснення державного управління.

З початку потрібно зазначити що теоретична складова правової держави і її реалізація в державному будівництві України, зазвичай вносять зміни до принципи поділу влади на три гілки. Але ж хотілось наголосити на тому, що у правовій-демократичній державі влада належить виключно народу — який являє собою єдину джерело влади і є носієм суверенітету. Влада народу — основа суверенітету державної влади! Звідси говорити про поділ влади народу чи поділ державної влади не зовсім правильно, оскільки, остання є державною формою виявлення влади народу. Доцільнішою буде розмова про поділ саме сфер повноважень і праці між суб'єктами які своєю діяльністю реалізують мету та функції держави. У демократично-правовій державі механізм регулювання здійснюється спеціально створеними органами, що функціонують за певними сферами державної влади. За сферами виокремлюють: законодавчу. Виконавчу, судову гілки влади. Поділ влади є відправним джерелом структури державного апарату і найбільш раціональною основою організації системи державних органів, що дає можливість взаємного контролю за її складовими одиницями через відповідну систему стримувань і противаг.

Принцип поділу влад треба розглядати у двох аспектах:

- як найбільш раціональний спосіб поділу сфер праці у структурованій системі єдиних державних органів;
- як умову попередження узурпації всієї повноти влади будь-якої із її гілок державним органом громадськими організаціями окремою особою.

Ідею розподілу державної влади на самостійні гілки можна розглядати як в широкому, так і вузькому значенні. В *широкому значенні* вона означає певний конституційно-правовий принцип відповідно до якого механізм, структура і процес державної влади або державного управління, як форми реалізації влади має формуватися на засадах поділу на законодавчу, виконавчу, судову гілки. У *вузькому розумінні* ідея поділу влад найчастіше розглядається у юридичній літературі з позицій поділу та структурно-функціонального розмежування повсякденної діяльності органів законодавчої та виконавчої гілок влади.

В реалізації державної влади, на нашу думку, існують **функціональний, інституційний і суб'єктний** прояви принципу поділу державної влади.

1. *Функціональний аспект* вказує на те, що владні інститути тієї чи іншої гілки влади наділені самостійними повноваженнями, здійснюють якусь одну з однойменних функцій; їх компетенції не повинні перетинатися чи конкурувати, що унеможливорює втручання однієї гілки в компетенцію іншої.

2. *Інституціональний аспект* поділу влади передбачає, що в межах державного апарату створюються самостійні інститути влади: законодавчий орган, система виконавчих органів, незалежна судова система.

3. *Суб'єктний аспект* знаходить прояв у тому, що та сама особа або організований політичний суб'єкт не повинні одночасно представляти різні гілки державної влади.

Принцип поділу влади, що обґрунтовується політико-правовою доктриною в сучасній інтерпретації державотворення та державного управління, знаходить свій вихід в формі конституційного принципу, що насамперед є головною ознакою організації влади будь-якої правової держави.

У цілому доктрина поділу влади, що теоретично обґрунтувала необхідність організації і здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову була спрямована спочатку на забезпечення політичної свободи в суспільстві, зокрема, прав і свобод людини. Головне, що впливає з доктрини і може бути використане в наші дні в процесі організації державної влади в Україні - це думка відповідно до якої, погано організована і неефективно здійснювана державна влада не менш небезпечна для політичної свободи в суспільстві ніж безвладдя або двовладдя.

Визнавати принцип поділу влад особливо важливим, основоположним для вирішення конкретних питань побудови і функціонування сучасної правової держави зовсім не означає, що демократичні країни автоматично повторюють сам спосіб поділу окремих гілок влади не враховуючи своєї соціальної та національної специфіки та особливостей.

Таким чином можна зробити висновок, що головною метою принципу поділу влади є насамперед сприяння забезпеченню прав і свобод людини і громадянина, через попередження та обмеження можливості амбіційного змірнання тих чи інших сил на абсолютну владу наслідком чого, як правило стають в суспільстві авторитарний і тоталітарний режими (узурпація влади) та юридичні порядки. Реалізація цього принципу в процесі державного управління широкому розумінні суспільством сприяє також забезпеченню поступовості суспільних перетворень і еволюційному шляху розвитку держави політики і права. Ще ми хочемо наголосити на такому що, поділ влади реалізується завдяки трьом головним внутрішнім аспектам, що забезпечують його ефективність, а саме функціональному, інституційному і суб'єктному. Значення кожного з них залежить від закріпленої моделі поділу влади («жорсткої» або «гнучкої»), а також відповідно від форми державного правління. При цьому усі три компоненти завжди проявляються у реалізації даного принципу в більшій чи меншій мірі.

Науковий керівник: Чукаєва Вероніка Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії держави і права, конституційного права та державного управління.

ЄС І УКРАЇНА: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Данилова Єлизавета Андріївна

студентка III курсу факультету економіки

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Умови вступу до ЄС неоднакові для різних категорій країн кандидатів. Прагнення набути членства в ЄС постсоціалістичними країнами привело до запровадження в 1993 р. Копенгагенських критеріїв, які стосувалися країн, політичні, правові і соціально економічні системи яких до початку інтеграції не відповідали базовим принципам Союзу і його держав-членів.

Відносини між країнами кандидатами і Євросоюзом з приводу набуття членства в об'єднанні мають договірний характер. На різних етапах перед вступного і вступного процесів ці відносини регулюються нормативно-правовими договорами (угоди про асоціацію), які можуть відрізнятися як за назвою, так і за змістом. Угоди про асоціацію містять взаємні права і обов'язки сторін, а також процедуру розв'язання спорів між ними. Разом з тим рішення про надання членства в ЄС завжди має політичний характер, який обумовлюється не стільки ступенем реалізації країною-кандидатом

Відносини України з Європейським Союзом у сучасній зовнішньо- і внутрішньополітичній ситуації мають для неї винятково важливе значення. Йдеться не просто про більш-менш активні контакти з одним із найавторитетніших зарубіжних партнерів, але й про можливість здійснення Україною стратегічного вибору на перспективу, від якого залежатимуть місце і роль держави у новій системі міжнародних відносин, у тому числі економічних і валютно-фінансових

Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (в редакції від 1 січня 2015 року). Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС».

Першою правовою основою відносин між Україною та ЄС, яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань стала Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 14 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.). У рамках УПС було визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС є міжнародно-правовим документом, який на договірно-правовому рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі.

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

КОЛІЗІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДАННЯ ТА РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Дивнич Діана Ігорівна

студентка IV курсу юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Укладання шлюбу з іноземним елементом передбачає наступні ситуації: укладання шлюбу громадянином(кою) України з особою іншої держави як на території України, так і за її межами, укладення шлюбу в консульській установі або дипломатичному представництві та ін. Відповідно до ст. 56 ЗУ «Про міжнародне приватне право» формальні умови - форма і порядок укладення шлюбу - в Україні між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства, а також між іноземцями або особами без громадянства визначаються правом України.

Щодо матеріальних вимог, то ст. 55 цього Закону вказує, що право на шлюб визначається особистим законом кожної з осіб, які подали заяву про укладення шлюбу. У разі укладення шлюбу в Україні застосовуються вимоги Сімейного кодексу України щодо підстав недійсності шлюбу.

Питання про визнання таких шлюбів в Україні залежить від державної приналежності осіб, які укладають шлюб. Шлюб між громадянами України, шлюб між громадянином України та іноземцем, шлюб між громадянином України та особою без громадянства, що укладений за межами України відповідно до права іноземної держави, є дійсним в Україні за умови додержання щодо громадянина України вимог Сімейного кодексу України щодо підстав недійсності шлюбу.

Шлюб між іноземцями, шлюб між іноземцем та особою без громадянства, шлюб між особами без громадянства, що укладені відповідно до права іноземної держави, є дійсними в Україні. Тобто такі шлюби визнаються в Україні і за формальними, і за матеріальними умовами відповідно до права держави місця укладання шлюбу. Вказана прив'язка традиційно використовується у шлюбно-сімейних відносинах, проте найчастіше вона регулює саме формальні умови укладання шлюбу. До матеріальних вимог з метою запобігання виникненню «кульгаючих відносин» застосовується кумулятивна прив'язка - права держави місця укладання шлюбу та особистого закону кожної з осіб, які укладають шлюб.

Відповідно до законодавства, шлюб між громадянами України, якщо хоча б один з них проживає за межами України, може укладатися в консульській установі або дипломатичному представництві України згідно з правом України. Тобто, ці шлюби визнаються законними в Україні.

Укладення шлюбу між іноземцями в консульській установі або дипломатичному представництві регулюється правом держави, що акредитує. Умовою визнання таких консульських шлюбів може бути взаємність (в Україні

визнаватимуться шлюби, укладені у консульських установах тих держав, які визнають шлюби, укладені консульствами України у цих державах).

Ці питання вирішуються, як правило, консульськими угодами між державами. Іноді консульські конвенції містять застереження про те, що консул має право здійснювати реєстрацію шлюбів за правом держави, що акредитує, якщо це не суперечить законам держави перебування, чи про те, що консул здійснює реєстрацію шлюбів, якщо він уповноважений на це своєю державою та за умови дотримання законодавства держави перебування. Обов'язковим є повідомлення місцевих органів про реєстрацію шлюбу консулом, якщо цього вимагають місцеві закони.

Взагалі у сфері колізійного регулювання сімейних відносин головним і найбільш поширеним є принцип особистого закону. Усі найбільш важливі питання регулювання сімейних відносин вирішуються за особистим законом учасників цих відносин, що зумовлюється тісним зв'язком сімейних відносин, по-перше, з особистим статусом людини, обсягом її правосуб'єктності, і, по-друге, з соціокультурною традицією. Тому правильним тут є відсилання до правової системи, до якої належать учасники сімейних відносин. Специфіка міжнародного приватноправового регулювання полягає у необхідності у більшості випадків встановлення спільного особистого закону подружжя. Подружжя, яке не має спільного особистого закону, може обрати право, що застосовуватиметься до правових наслідків шлюбу, якщо подружжя не має спільного місця проживання або якщо особистий закон жодного з них не збігається з правом держави їхнього спільного місця проживання.

Міжнародно-правове регулювання шлюбно-сімейних відносин має на меті уніфікацію правового регулювання у даній сфері. До основних міжнародних договорів слід віднести Конвенцію про стягнення за кордоном аліментів 1956 р., Конвенцію про згоду на одруження, шлюбний вік і реєстрацію шлюбу 1962 р., Конвенцію про визнання розлучень і рішень про окреме проживання подружжя 1970 р., Конвенцію про укладення і визнання дійсності шлюбів 1978 р., Конвенцію про право, що застосовується до режимів власності подружжя 1978 р.

Тобто, підводячи підсумок, можна сказати, що наразі в міжнародному праві ще існують певні законодавчі розбіжності щодо врегулювання питань про шлюб між особами-іноземцями, які вже на місцях вирішують консульські установи тієї або іншої країни. Наразі прийнято ряд міжнародних угод і конвенцій з приводу колізійного регулювання даної теми, тому інститут шлюбу (між громадянами різних держав) є досить актуальним та має потужну правову систему.

Науковий керівник: Литвин Олена Петрівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального та адміністративного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

РОЛЬ НЕОЛІБЕРАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: КЕЙСИ АВСТРАЛІЇ ТА НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ

Зіскін Олександр Семенович

*здобувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

В другій половині ХХ ст. у розвинених (переважно – англomовних) державах утвердилася ліберальна модель соціальної держави. Національні інститути соціальної держави виступили новаторами соціального забезпечення найперше в Австралії, Великій Британії, Ірландії, Канаді, Новій Зеландії, США.

У ліберальній моделі інститут соціальної держави, найперше, позиціюється як стимулятор різних форм індивідуальної активності особи, спрямованої на ріст її доходів, набуття нею нових компетенцій, підвищення освіти тощо. Ліберальна модель звузила сферу своєї відповідальності за соціальний захист. Впродовж останніх десятиліть відбувається низка змін у політиці соціального забезпечення як відповідь на посилення впливу ринково орієнтованої філософії неолібералізму. Відтак нині науково коректно визначати тип цієї моделі як «неоліберальна».

Неолібералізм утвердив принцип економічної раціональності як основу не лише для ринку, а й інституту соціальної держави. Заохочується ріст особистої відповідальності, застосування економічної логіки до прийняття особою рішень щодо питань життєдіяльності. Неолібералізм очікує від громадян інвестування у свій особистісний соціальний капітал для подальшого зменшення фінансового навантаження на суспільство та інститут соціальної держави.

Новозеландська держава добробуту від початку 1990-х рр. звужує пільги та посилює вимоги до бенефіціарів програм соціального забезпечення. З огляду на значну кількість бідних (за стандартами цієї держави), постійне зростання чисельності бідних, що працюють, стан національного інституту соціальної держави оцінюється як кризовий. Хоч рівень безробіття невисокий (4,4 % станом на середину 2019 р.), але розміри доходів громадян зростають повільно або й не зростають останніми роками узагалі. Одною з найгостріших проблем є бідність дітей, що увиразнюється в відкладених візитах до лікарів, неналежному харчуванні, унеможливленні обігріву житла, утрудненості уповні долучитися до позашкільного життя тощо. Постійні фінансові обмеження в багатьох випадках мають наслідками важкі форми психічної депривації підлітків, їх соціальне відчуження, яке визначально впливає на подальше доросле життя.

Інститут соціальної держави Австралії також від кінця 1980-х рр. реформується. Ці зміни увиразнюють неоліберальну траєкторію з акцентом на зростанні ролі ринку та сім'ї як інститутах соціальної підтримки, всебічній активізації працездатної особи. Зокрема: 1) посилюються вимоги до безробітних, які претендують на соціальні виплати. Їх щомісячні звіти мають засвідчувати не менше 20 звернень щодо працевлаштування; 2) безробітних усіляко стимулюють до працевлаштування (зокрема й санкціями); 3) неодмінне залучення безробітних до суспільно корисної праці (особи у віці 30–49 років упродовж півріччя по 15 годин на тиждень, а особи віком до 30 років – 25 годин на тиждень) тощо. Примітно, що політика активізації стосується не лише безробітних, а й інших соціальних груп, які претендують на соціальні виплати.

Рівень безробіття в Австралії за даними на середину 2019 р. становив 5,3 %. Зростає кількість хронічних безробітних: якщо у 2009 р. 14,8 % безробітних шукали роботу понад рік, то у 2018 – 24,5 %. При цьому кількість бенефіціарів соціальних допомог за роки реформ незмінно скорочується, а в країні зростає кількість малозабезпечених. Чинні соціальні програми, наприклад, програма допомоги безробітним «Newstart», характеризуються недостатнім розміром виплат, який не уможливлює оплату електроенергії, транспорту, оренду житла тощо. Австралійський уряд не підвищує розмір допомоги, позаяк виходить з переконання: найбільше, що може зробити держава для нужденних – це стимулювати їх до якнайшвидшого працевлаштування.

Як і в Новій Зеландії, в Австралії перспективи дітей зі сімей, котрі мають низькі доходи, є незадовільні. Це зумовлене зменшенням від 2013 р. розміру державної допомоги малозабезпеченим сім'ям з дітьми. У неповних сім'ях рівень дитячої бідності сягнув 19,2 %.

Вивчення досвіду реформування інституту неоліберальної соціальної держави на прикладі Австралії та Новій Зеландії дозволяє зробити наступні висновки:

- попри те, що соціальна політика в державах з ринковою економікою завжди була пристосована до ринкових сил, нинішня неоліберальна політика добробуту є значним відхиленням від тої моделі соціальної держави, яка мала за мету запобігти впливу ринкових ефектів на добробут принаймні тих, хто найменш захищений в умовах ризиків конкурентної економіки;

- дії держав із неоліберальною моделлю соціальної держави спрямовані на активізацію працездатних, творення нового типу відповідального актора, який застосовує економічну раціональність до всіх проявів своєї життєдіяльності. Відтак посилюється дисциплінарне підґрунтя соціальної держави.

- уряди країн із неоліберальною моделлю соціальної держави маркетизують інститут соціальної держави. Мова про висхідну присутність приватних надавачів соціальних послуг, зростання впливу ринкових ідей, логіки та механізмів у межах надання державних соціальних послуг. Приватні надавачі соціальних послуг мають наростаючу роль у працевлаштуванні безробітних, догляді за літніми людьми, наданні медичних послуг.

Відтак видається, що неоліберальна модель соціальної держави недостатньо ефективна в умовах глобальної фінансової кризи та глобалізаційних викликів.

Науковий керівник: Наумкіна Світлана Михайлівна, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

THE ROLE OF INTERNATIONAL LAW IN SHAPING A MORE SUSTAINABLE WORLD

Ivlev Kyrylo Andriyovich, LL.M., M.A.
Hochschule Fresenius, Cologne, Germany

Amongst numerous goals that the humankind will have to address in the years to come, sustainable development will presumably have quite particular place on the agenda of manifold international organizations.

Most common definition of Sustainable Development was coined in the report of the United Nations World Commission on Environment and Development in 1987, often referred to as "Brundtland Report". It said that sustainable should be regarded development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.

There is a number of international multilateral agreements and declarations signed in the following years that support the concept of sustainable development. One of the them, the Rio Declaration of Environment and Development adopted in 1992 is considered by many scholars to have launched the "third generation" of human rights.

At the end of the UN Millennium Summit held in September 2000 in New York, UN members states passed Millennium Declaration capturing eight millennium goals, including, amongst others, pursuit of environment sustainability and establishment of global partnership for sustainability.

Agenda 2030 adopted at the General Assembly of the UN is by far the latest document tackling the topic of sustainable development. It contains 17 ambitious goals that all 193 member states have agreed to reach by 2030: 1) end poverty in all its forms everywhere; 2) ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all; 3) reduce income inequality within and amongst countries, to name just a few.

International Law, being a powerful tool of regulation of relations between its various actors, has an important role in shaping a more sustainable world.

On the one hand, international law creates a framework where nation states and international organizations meet to discuss most actual issues as well as to agree upon a common course of actions to address those.

On the other hand, norms of international law themselves serve as a basis for nation states while they create norms of national legislation aimed at addressing the issues lying in the core of the above-mentioned documents.

Furthermore, the norms of international law, often without having legally binding nature, serve for judges as guiding principles while they make decision on a given case.

Last, but not least, many norms of international law place direct obligations on nation states, multinational corporations and small and medium sized enterprises operating within the framework of national legislation of particular country, to abide by respective norms of international law, whereby contributing to the achievement of sustainability goals.

It is important to realize that regardless of our age, gender, place of residence, occupation and hobbies, we are all responsible for achieving the goals of sustainable development.

While bearing in mind numerous socio-economic and political challenges that Ukraine is currently facing, we shall not forget that sustainable development goals cannot be neglected or postponed, as, in the end of the day, their implementation will have direct influence on the achievement of the primary goals.

We, academics and practitioners of international law, have collective responsibility to use the tools that international law puts at our disposal, to combat the challenges we are facing with the aim of building a more sustainable and hopefully happier world. As Mahatma Gandhi famously put it: “Be the change you wish to see in the world”.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ЄС ТА УКРАЇНИ

Ілюхіна Вероніка Олександрівна

Студентка III курсу економічного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головуючої в ЄС, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України.

Правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 16 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.), яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань.

У рамках УПС визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу.

Європейська інтеграція – ключовий пріоритет зовнішньої політики України, який передбачає проведення системних реформ в усіх сферах життя відповідно до норм та стандартів ЄС. Кінцевою метою європейської інтеграції є набуття Україною членства в Європейському Союзі. Основним завданням на сьогодні є завершення переговорів щодо укладення. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС була повністю підписана 27 червня 2014 року.

Для досягнення можливості інтегруватися до внутрішнього ринку ЄС Україна має привести свою систему технічного регулювання у відповідність до європейських вимог, оскільки головними перешкодами торгівлі з ЄС є не імпорتنі тарифи, а технічні бар'єри у торгівлі — вимоги до безпечності та якості продукції, її характеристик, процедури оцінки відповідності.

Найуспішнішим сектором у частині наближення національного законодавства до положень європейського законодавства були технічні бар'єри у торгівлі. Протягом 2018 р. Україна виконала 7 з 10 зобов'язань у частині вертикального законодавства, а саме щодо: машин та механізмів, електромагнітної сумісності, простих посудин високого тиску, ліфтів, безпеки іграшок, електричного обладнання, приладів, що працюють на газоподібному паливі та засобів індивідуального захисту.

У інших секторах, таких як транспорт, соціальна політика, фінансові послуги, заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля, законодавство про заснування та діяльність компаній – прогрес наближення національного законодавства до положень європейського майже відсутній. Це означає, що в цих секторах або не розроблено жодного нормативно-правового акту, або розроблені лише проекти таких актів, або

прийнято Закони України, які для імплементації вимагають розробки та прийняття вторинного законодавства.

Можна зробити висновок, що державні органи України не забезпечують повномасштабну імплементацію УА на всіх основних рівнях, адже загальний прогрес виконання Україною УА за підсумками 2014-2018 рр. в частині завдань, покладених на Верховну Раду України, склав 28 %, на Центральні органи виконавчої влади – 43 %, на інші органи державної влади – 34 %. Та й в кожному окремо взятому році рівень виконання зобов'язань є нижчим за запланований. Так, поточний прогрес виконання УА у 2018 р. Верховною Радою України склав 40 %, Центральними органами виконавчої влади – 55 %, а іншими органами державної влади – 47 %.

Тому низькі темпи процесу імплементації УА в умовах високого публічного очікування щодо його результатів вказує на наявність достатньо високої ймовірності зриву програми імплементації Угоди про Асоціацію з ЄС у встановлені періоди, а отже створює реальну загрозу виконанню завдання щодо подання заявки на членство в Європейському Союзі у 2024 р.

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

КОНСТИТУЦІЙНІ І ЗАКОНОДАВЧІ РЕФЕРЕНДУМИ ТА РЕФЕРЕНДУМИ ЩОДО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ В КРАЇНАХ ЄС

Каграманян Хорен Кімавич

*студент IV курсу юридичного факультету Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

Як відомо, основою організації та здійснення державної влади є принцип народного суверенітету, який зафіксований у переважній більшості основних законів і має по суті універсальне значення. Сучасне трактування ідеї народного суверенітету було запропоноване Ж.Ж. Руссо, котрий виходив з так званого «суспільного договору» і визнавав існування «загальної волі», або волі народу. І сьогодні ідея народного суверенітету, яка історично відіграла видатну роль у державно-правових перетвореннях, розглядається як своєрідний постулат, що передбачає народовладдя. Реалії свідчать, що конституційне закріплення ідеї народного суверенітету зумовлює впровадження певних механізмів її реалізації, котрі охоплюються поняттями безпосередньої демократії і представницької демократії. Як відомо, основними формами безпосередньої демократії є вибори та референдуми. Як свідчить досвід, у значній кількості випадків, референдуми у країнах Європейського Союзу стосуються затвердження основних законів, внесення до них змін, затвердження/скасування/заборони внесення змін до законів (законопроектів), питань зовнішньополітичного курсу країни (затвердження міжнародних угод тощо). Тобто, дослідники в окрему групу виділяють конституційні, законодавчі та міжнародно-правові референдуми.

Конституційні референдуми передбачають прийняття конституцій або внесення до них змін. У тих випадках, коли процедура перегляду конституції

визначається самою конституцією, предмет конституційного референдуму завжди вичерпно окреслюється безпосередньо в основному законі. У багатьох державах зміни до конституцій вносяться через обов'язкові референдуми, проте в ряді країн конституційні референдуми можуть бути і факультативними. Факультативні конституційні референдуми можуть призначатися парламентом (наприклад Австрія, Данія, Естонія, Литва, Мальта, Швеція), за народною ініціативою (Італія, Литва), бути результатом спільної ініціативи декількох вищих органів держави та/або виборців (у Франції конституційні референдуми можуть проводитись за ініціативою Прем'єр-міністра, підтриманою обома палатами парламенту). Якщо обов'язкові конституційні референдуми класифікувати за ознакою меж перегляду, то можна визначити декілька їх типів: 1) конституційні референдуми щодо повного перегляду конституції (Австрія, Іспанія) – на конституційному рівні обов'язковість референдумів передбачена лише для випадків, коли основний закон передбачається викласти в новій редакції; 2) конституційні референдуми щодо змін до чітко визначених самою конституцією положень (розділів) основного закону (Естонія, Латвія, Литва) – на конституційному рівні обов'язковість проведення референдумів передбачена лише для випадків, коли переглядаються окремі положення конституцій – загальні засади конституційного ладу, порядок внесення змін до основного закону тощо; 3) конституційні референдуми щодо перегляду будь-якого положення Конституції (Ірландія) – будь-які зміни до основного закону мають затверджуватись референдумом; 4) конституційні референдуми щодо перегляду будь-яких положень основного закону, крім положень, переглядати які взагалі заборонено (Румунія); 5) моделі, які поєднують особливості вищезазначених типів. У деяких країнах ЄС конституційні зміни взагалі не є предметом референдуму (Болгарія, Греція, Люксембург, Нідерланди, Португалія).

Законодавчий референдум передбачає прийняття нормативно-правових актів за безпосередньої участі громадян. Законодавство деяких європейських держав передбачає, що законодавчі референдуми можуть проводитись за ініціативою президента (Франція), парламенту (Австрія, Литва, Люксембург), певної кількості членів парламенту (Данія, Греція) або за ініціативою декількох суб'єктів (Португалія, де президент приймає рішення про проведення референдуму на підставі пропозиції парламенту та уряду). Як і конституційні, законодавчі референдуми можуть бути обов'язковими та факультативними.

У деяких державах практикуються референдуми, на які виносяться питання щодо приєднання до міжнародних угод, зокрема тих, які передбачають обмеження державного суверенітету. У нинішніх країнах-членах ЄС такі референдуми проводились у зв'язку з розширенням Європейського Союзу. Як і конституційні, референдуми з питань приєднання міжнародних угод бувають обов'язковими (Данія – крім випадків, коли рішення про приєднання до міжнародних організацій схвалено 5/6 складу парламенту, Естонія, Латвія, Литва, Словаччина, Франція), а також факультативними (наприклад Польща, Португалія). Суб'єкти проголошення референдумів щодо міжнародних угод в різних країнах ЄС визначаються по-різному. У Франції вони ініціюються Президентом, у Португалії – главою держави за пропозицією парламенту і уряду, в Литві – половиною членів Парламенту. Питання щодо ратифікації або денонсації міжнародних договорів не можуть бути винесені на референдуми в

Данії, Нідерландах, Мальті, Угорщині. Основною причиною такого обмеження є прагнення законодавця забезпечити стабільне виконання домовленостей, укладених уповноваженими представниками відповідних держав з міжнародними організаціями та іншими державами.

Підсумовуючи, бажалось зазначити, що в більшості країн ЄС рішення референдумів мають не імперативний, а лише консультативний характер – імперативний характер за всіма рішеннями, що ухвалюються на референдумах, закріплено лише в Естонії та Ірландії, тоді як в більшості країн, де практикуються імперативні референдуми, визначено критерії «імперативності» – коло питань, винесених на референдум (Австрія, Данія, Іспанія, Литва, Польща, Португалія, Швеція, Італія, Німеччина), рівень підтримки питання виборцями (Польща, Португалія), порядок ініціювання (Словенія, Угорщина).

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ ЗА ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Калініна Марія Андріївна

*студентка III курсу факультету економіки Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

Актуальність цієї роботи полягає в тому, що зараз, на жаль, все більше країн не виконують свої міжнародні обов'язки, та ще менше з них сумлінно несуть відповідальність за свої дії. Для початку треба конкретизувати, що таке є зобов'язання держави в галузі прав людини. Це є невтручання держави у сферу індивідуальної свободи, повага до прав людини, їх забезпечення, захист та сприяння їх реалізації, а також вживання державою усіх можливих заходів для уникнення порушень прав людини, захист від таких порушень, застосування санкцій за їх скоєння та належна компенсація особам, які постраждали.

Міжнародне правопорушення – це дія або бездіяльність суб'єкта міжнародного права, у результаті чого порушуються норми міжнародного права і міжнародні зобов'язання цього суб'єкта, та наносять іншому суб'єкту або групі суб'єктів міжнародного права або всьому міжнародному співтовариству в цілому шкоду матеріального або нематеріального характеру.

Основні форми відповідальності країн:

Репресалії - це правомірні примусові дії держави, що мають на меті відновлення своїх прав, порушених іншою державою (затримка іноземних суден, які порушують режим рибальства; замороження банківських авуарів).

Реторсії - примусові заходи у відповідь, що ведуть до обмеження таких інтересів держави-порушниці, які не охороняються міжнародним правом. Тобто, це заходи впливу однієї держави на іншу, що мають на меті спонукати останню припинити недружелюбні, несправедливі та дискримінаційні дії. Реторсії можуть застосовуватися і у відповідь на недружній акт, несправедливу, упереджену поведінку іншого суб'єкта, але в межах, допустимих міжнародним правом.

Сатисфакції - це визнання країною-порушницею своєї вини і відшкодування шкоди (висловлення жалю, завірення в недопущенні повторення правопорушення, публічне вибачення, покарання винних, наданні особливих почесностей постраждалій державі)

Санкції - це засіб, за допомогою якого відновлюють порушені права та домагаються відшкодування (часткового або повного розриву торгово-економічних відносин, транспортних зв'язків) Індивідуальні санкції застосовуються однією країною, а колективні - декількома.

Репарації – це відшкодування потерпілій від агресії державі матеріальної шкоди грошима, натурою або послугами. Вперше з'явилася в 1919 р. в Версальському мирному договорі, що передбачав, що Німеччина повинна відшкодувати збитки іншим країнам.

Реституція – одна з форм матеріальної відповідальності, що полягає у поверненні у натурі майна, неправомірно вилученого і вивезеного воюючою державою з території супротивника (автотранспорту, залізничного транспорту, річкових і морських суден).

Субституції - аналогічна до реституції, але майно буде аналогічного роду або рівноцінне тому, що було вивезено з країни.

На сьогоднішній день можна сказати, що не всі держави несуть відповідальність в повному обсязі за свої правопорушення, як передбачено міжнародним правом. Це обумовлюється слабкою результативністю деяких інститутів права та міжнародних організацій останнім часом. Розглянемо це твердження на зразку діяльності ООН за 1990-2017 роки.

Таблиця 1. Аналіз ефективності діяльності ООН за 1990-2017 рр.

Рік	Кількість конфліктів представлених на розгляд ООН	Вирішенні конфлікти за допомогою ООН	
		Кількість	В процентах
1990-1995	21	20	95
1996-2000	13	12	92
2001-2005	7	7	100
2006-2010	4	2	50
2011-2017	6	1	16

*складено автором

Ця таблиця відображає кількість конфліктів, які були представлені в ООН та скільки з них було вирішено. Одразу ми можемо побачити, що з 2011 по 2017 більшість міжнародних спорів так і не було закінчено. Це може бути викликано застарілими способами дії ООН в різних ситуаціях, запізниле реагування та недостатній рівень попередження конфліктів.

Але не тільки в ООН захована проблема. Наш світ хоча і прагне забезпечити всі країни рівністю на світовий арені, але на практиці це ще далеко. Більш сильні держави продовжують нав'язувати свої інтереси іншим, більш слабким в економічному плані, країнам. Також не всі признають свою відповідальність перед іншими, тому що над ними вже перестає існувати справді дієві форми впливу. Зразком такого типу країни вважається на сьогодні Російська Федерація. 14 липня 2015 року Російським Конституційним судом було прийнято постанову о том, що для Росії є необов'язкове виконання рішень ЄСПЛ.

Цим документом держава признає закони своєї держави вищими над міжнародними законами. А це значить, що вона вже частково знімає з себе відповідальність перед іншими державами.

Розглянемо яскравий приклад "відповідальності" країни на зразку тієї ж Росії. Вже починаючи з 2014 року, у зв'язку з агресією Російської Федерації проти України в Криму, а потім і на Донбасі — Захід (Сполучені Штати Америки, Європейський Союз і деякі інші країни) у декілька етапів запровадив ряд пакетів міжнародних санкцій проти Росії. Головним чином вони стосуються російських фізичних і юридичних осіб. Крім того, секторальні санкції накладені й на деякі галузі економіки Росії. При цьому санкції декілька разів посилювалися і продовжувалися. Але міжнародне співтовариство вже збирається знімати санкції, тому що вони не є дуже результативними. Загалом на сьогодні залишаються тільки декілька міжнародно-правових заходів Європейського Союзу, що практично діють у відповідь на агресію Російської Федерації.

Отже, підводячи висновки, в міжнародній практиці існує достатньо великий перелік засобів відповідальності країн. На жаль, не всі з цих засобів дуже дієві та, найголовніше - не всі країни прагнуть признавати та нести відповідальність за свої дії.

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ

Князева Наталія Геннадіївна

*студентка центру післядипломної освіти та підвищення кваліфікації
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Розкрито проблему вдоконання місцевого управління, зокрема взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування. Проведено аналіз напрямів підвищення результативності взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування в реалізації владних повноважень. Окреслено проблеми та перспективи впровадження в країні передачі реальної влади фінансів та ресурсів на місця.

Наразі Україна перебуває на етапі швидкого реформування країни, тож потребує суттєвих змін, які повинні буди спрямовані на створення політичної відкритої системи, та на задоволення потреб усіх громадян. Адже, кожен мешканець села чи міста має право на сучасну медицину й освіту, доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, гарні дороги, чисті й освітлені вулиці. Але люди можуть впливати на якість цих послуг лише тоді, коли відповідальні за їх надання знаходяться близько. Найближчою до людей владою є органи місцевого самоврядування: сільські, селищні міські ради та їхні виконкоми. Отже, саме вони повинні мати широкі повноваження і достатньо коштів, щоб бути спроможними вирішувати усі місцеві питання і нести за це відповідальність.

Для цього в Україні відбувається децентралізація - передача повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей – органам місцевого самоврядування.

На етапі реформування системи органів державного управління й органів місцевого самоврядування досить актуальною є проблема вдосконалення місцевого управління, зокрема взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування. Для ефективного розв'язання питань місцевого значення потрібна модель, яка б забезпечувала необхідну єдність державної влади з одночасною самостійністю територіальних громад, сприяла ефективності взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Взаємодія органів державного управління і представницьких органів місцевого самоврядування необхідна і логічно обґрунтована, тому що, по-перше, це дозволяє найефективніше реалізовувати принцип поєднання державного і місцевого інтересів при здійсненні управління на місцях; по-друге, здійснення делегованих повноважень обласними державними адміністраціями дозволяє поліпшити якість державного управління, оскільки державні завдання вирішуються з розумінням суті проблем населення області або району і з урахуванням місцевих можливостей; по-третє, таке делегування дозволяє уникнути створення громіздких та численних виконавчих органів обласних і районних рад при збереженні якості здійснення повноважень.

Чинна законодавча база обумовлює наявність широкої суміжної компетенції, яка пересікається (місцеві фінанси і бюджет; управління майном; питання забудови і благоустрою населених пунктів тощо).

Отже, форми взаємодії місцевих органів державної влади й органів місцевого самоврядування є, за своєю суттю, формами реалізації їх повноважень. Зокрема, вони мають бути демократичними, забезпечувати права і свободи людини та громадянина, науково обумовленими, застосовуватись компетентно, мати правову визначеність, постійно вдосконалюватись тощо. У суспільстві мають бути визначені не максимальні, а граничні можливості самоврядування з метою розвитку демократії та забезпечення суверенітету народу, і оптимальне співвідношення державного управління і самоврядування, їх співвідношення на місцевому рівні.

На сучасному етапі розвитку України для того, щоб не повторювати помилки минулого досвіду державотворення та ефективно використовувати параметри існуючого атрактора – певного стійкого стану, не посилюючи при цьому напруги в суспільстві, органи управління, по-перше, мають активізувати процес реалізації соціально-економічних реформ, спрямованих на покращення рівня життя громадян, а по-друге, забезпечити реальну децентралізацію публічної влади шляхом перерозподілу повноважень на користь органів місцевого самоврядування.

У процесі децентралізації має відбуватися підвищення якості життя людини за рахунок створення умов для сталого розвитку територіальних громад як самостійних і дієздатних соціальних спільнот, члени яких матимуть можливість ефективно захищати власні права та інтереси шляхом участі у вирішенні питань місцевого значення саме з метою забезпечення необхідною кількістю та якістю соціальних і адміністративних послуг.

Тому, необхідно внести певні зміни до Конституції України. У Закони України «Про місцеве самоврядування» і «Про місцеві державні адміністрації» внести суттєві зміни і доповнення, детального розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування і місцевими державними адміністраціями, виключення можливості дублювання їх повноважень, оскільки кожна із систем виконавчої влади має бути відповідальною виключно в межах своєї компетенції. У системі координаційної взаємодії двох центрів публічної влади на місцевому рівні виявляється необхідність третього елементу – суб'єкта, який координує їх дії. Виходячи з цього, необхідно реформувати місцеві органи виконавчої влади, які серед іншого будуть контролювати законність рішень новоутворених органів місцевого самоврядування. Також необхідно передати реальну владу фінансів та ресурсів на місця. Розробити секторальну децентралізацію. Наблизити послуги до кожного мешканця громади, а саме розробити механізм запровадження системи «Держава у смартфоні». Тільки тоді відкриються значні перспективи місцевому самоврядуванню самостійно вирішувати питання місцевого значення, а громаді вирішувати питання швидко та ефективно у своєму місті.

Нуковий керівник: Іщенко Ігор Васильович, доктор політичних наук, доцент, в.о. зав.кафедри міжнародних відносин ДНУ

ПАРТИЦИПАТОРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ

Князева Наталія Геннадіївна

*студентка центру післядипломної освіти та підвищення кваліфікації
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

2019 року в м.Новомосковську вперше запроваджується бюджет участі. Поява нового інструменту залучення громадян до міського розвитку та нового джерела фінансування громадських проектів є, безперечно, позитивним явищем. Однак, Новомосковськ не використовує весь потенціал бюджету участі через недосконале інформування, складність голосування, проблеми з імплементацією та відсутність залучення громади до всіх етапів бюджету участі.

Бюджет участі — це інструмент прямої демократії, за допомогою якого громадяни беруть участь у прийнятті рішень щодо розподілу бюджетних коштів. Може мати різні назви: бюджет участі, учасницький бюджет, громадський бюджет, партисипативний бюджет.

Метою запровадження бюджету участі міста, відповідно до рішення виконавчого комітету Новомосковської міської ради № 223/0/6-19 від 19.04.2019 року, є розвиток демократичного суспільства і громадянської освіти, удосконалення діалогу між владою і громадою, створення та підтримка повноцінного громадського простору, вирішення соціально значущих питань, активізація жителів щодо участі у бюджетному процесі.

Складовими бюджету участі м.Новомосковська є п'ять етапів: 1. Інформаційна і промоційна кампанія. 2. Подання проектів громадянами. 3. Перевірка проектів експертами виконкому. 4. Голосування за проекти громадянами та підрахунок результатів. 5. Реалізація проектів виконкомом та оцінка процесу.

Проаналізувавши запровадження бюджету участі в Новомосковську на різних етапах і виявили низку проблем, для вирішення яких пропонуємо вжити наступні заходи.

Удосконалити інформаційну кампанію. У 2019 році інформаційна кампанія обмежувалася офіційним сайтом виконкому та фейсбук-сторінкою відділу з питань інфраструктури та інвестицій, «надсиланням інформації у місцеві ЗМІ з проханням публікації». Використання лише традиційних каналів комунікації через офіційні сторінки та ЗМІ дає дуже обмежені можливості для подолання зневіри та недовіри людей до органів влади і мотивування їх пожертвувати свій час, енергію та вміння на громадські справи. І автори проектів, і звичайні громадяни скаржилися на проблеми з інформуванням про бюджет участі.

Щоб залучити більше людей з різних соціальних груп, у першу чергу, потрібно розширити канали інформування про бюджет участі. Окрім традиційних медій, потрібно використовувати зовнішню рекламу, оголошення в громадському транспорті, на дошках оголошень і в муніципальних установах, на зворотній стороні платіжок за комунальні послуги тощо. Для кращої комунікації варто відкрити сторінки бюджету участі у соціальних мережах. Можна також створити стаціонарні або рухомі пункти інформування про бюджет участі.

Варто запровадити тренінги та навчання перед початком етапу подання проектів. Це дозволить залучити більшу кількість проектів через заохочення потенційних авторів до участі, а також уникнути можливих непорозумінь, які можуть стати бар'єрами для участі. Пересічні громадяни часто не мають необхідних технічних знань, не орієнтуються у вартості матеріалів і робіт, законодавчих умовах та обмеженнях. Офіс допомоги в складанні проектів міг би полегшити завдання для авторів проектів і збільшити кількість залучених громадян та кількість поданих проектів.

Розширити можливості голосування. Положення передбачає голосування за проекти через сайт бюджету участі або самостійно в інтернеті, або у пунктах голосування, де можна отримати перелік проектів і віддати свій голос за один з них. Стаціонарний пункт голосування у 2019 році був лише один. Під час голосування в інтернеті підтвердження особи відбувалося за допомогою складних систем ідентифікації, що було бар'єром для великої кількості мешканців міста. Як результат, у голосуванні взяли участь 3053 осіб: через паперове голосування – 754 чоловіка, електронна реєстрація (без підключених акаунтів) – 1, підключений Privat BankID – 2279, підключений NBU BankID – 19. Розподіл голосів за типом пристрою: настільні комп'ютери – 1271 (41,74%), мобільні телефони – 1765 (57,96%), планшети – 9 (0,30%).

Літні люди, люди з низьким рівнем доходів часто не мають доступу до комп'ютерів чи смартфонів або не вміють користуватися ними. Великий відсоток людей не має BankID, електронного цифрового підпису чи інших способів онлайн-ідентифікації особи, що виключає їх від бюджету участі. Створення стаціонарних пунктів для голосування дозволить залучити цих людей.

Проводити оцінювання. Для постійного удосконалення бюджету участі і врахування досвіду попередніх років не достатньо лише звітування виконавців про реалізацію проектів. Потрібно оцінювати весь процес: від інформування,

подання проектів, до перевірки, голосування і реалізації. Для об'єктивності процесу, до нього варто залучати всіх учасників бюджету участі, проводячи з ними зустрічі і обговорення процесу запровадження бюджету участі наприкінці року.

Ретельніше працювати над бюджетом участі. Якщо бюджет участі — це інструмент налагодження діалогу між органами місцевого самоврядування і громадою, то, як і будь-який інший діалог, він неможливий без довіри сторін. Основою для довіри є сумлінне виконання взятих на себе зобов'язань. Це означає, що порушення прийнятих рішень є неприпустимим. Потрібно виконувати прийняті Положення і Програму, навіть якщо вони є недосконалими і потребують поліпшення, уточнень і врахування здобутого у 2019 році досвіду.

Нуковий керівник: Іщенко Ігор Васильович, доктор політичних наук, доцент, в.о. зав.кафедри міжнародних відносин ДНУ

ВПЛИВ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА СТАН ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Марченко Катерина Олегівна

студентка I курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Вступ України до Ради Європи поставив перед країною ряд питань, пов'язаних із процесом встановлення і забезпечення відповідності національного законодавства та юридичної практики держави вимогам європейських стандартів з прав людини, зокрема, нормам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Ратифікувавши Конвенцію 17 липня 1997, Україна висловила згоду на її обов'язковість, надала їй статусу частини українського законодавства та розпочала процес введення даного міжнародного договору у національний правопорядок.

Відповідно до Закону України від 23.02.2006 р. «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» виконанням рішень Європейського суду у справах щодо України є:

- виплата відшкодування, присудженого Європейським судом;
- вжиття додаткових заходів індивідуального характеру, спрямованих на усунення конкретного порушення, визначеного в рішенні Європейського суду;
- вжиття заходів загального характеру:
  - а) внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування;
  - б) внесення змін до адміністративної практики;
  - в) забезпечення юридичної експертизи законопроектів;
  - г) забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Суду прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, працівників імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана із правозастосуванням, а також з триманням людей в умовах позбавлення свободи;
  - д) інші заходи, які визначаються - за умови нагляду з боку Комітету міністрів Ради Європи - державою-відповідачем відповідно до Рішення з метою

забезпечення усунення недоліків системного характеру, припинення спричинених цими недоліками порушень Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень.

З огляду на природу порушень, встановлених Європейським судом, виконання відповідних рішень є об'єктивно довготривалим процесом і державні органи оперативно реагують на виявлені порушення. Як повідомляє Міністерство юстиції, випадків необґрунтованого невжиття необхідних заходів для виконання рішень Європейського суду не було.

Юридично рішення, винесене ЄСПЛ, є обов'язковим лише для держави - відповідача у справі. Однак доволі часто значущість рішень ЄСПЛ виходить за національні межі, впливаючи на правову і судову практику інших держав-учасниць Конвенції.

Якщо визначити динаміку виконання рішень ЄСПЛ, то треба відзначити, що цей процес не лінійний, але останнім часом, рік за роком, все більше цих рішень виконується Україною. Так, у **2008** році Кабінетом Міністрів Ради Європи (далі – КМ РЄ) було визнано такими, що виконані Україною, 7 рішень Європейського суду, у **2011** році було виконано 19 рішень Європейського суду, у 2012 році – 23 рішення, у 2013 році – 31 рішення, у 2014 році – 7, у 2015 році – 14, у 2016 р. – 4, а ось у 2017 році – 100 рішень, у 2018 – 318 рішень ЄСПЛ. **Станом на 14 червня 2019 року** КМ РЄ вже визнано такими, що виконані Україною, 418 рішень Європейського суду.

Якщо подивитися на витрати щодо відшкодування Україною завданої шкоди, то Міністерство юстиції України надає наступні дані:

- у 2010 році – 29 174 853,54 грн.;
- у 2011 році – 25 021 734,79 грн.;
- у 2012 році – 39 002 553,75 грн.;
- у 2014 році – 169817, 7 тис. грн.;
- у 2015 році – 639 981 892, 09 грн.;
- у 2016 році – 612 294 315, 54 грн.;
- у 2017 році – 61 365,79 тис. грн.;
- у 2018 році – 32 646 827,39 грн.

Найбільші виплати проводилися у 2015 та 2016 роках, коли Україна офіційно заявила про свій європейський вектор розвитку. А ось у 2017 і 2018 роках, не зважаючи на зростаючу кількість виконаних рішень ЄСПЛ, виплати падають. Цьому може бути багато пояснень, але, на нашу думку, основним є погіршення економічного стану країни.

Треба констатувати, що судова система в Україні ще не спроможна в повному обсязі гарантувати громадянам захист прав та свобод, закріплених у Конституції України. Про це свідчить зростання звернень громадян України до ЄСПЛ. Але також необхідно зауважити, що Україна намагається в умовах судової реформи як можна більше приділяти уваги захисту прав людини і відшкодування завданої державою шкоди. В Конституції України вже офіційно закріплений євроінтеграційний напрям зовнішньої політики, тож, настільки високий рівень виконання рішень ЄСПЛ тільки підтверджує намагання України вписатися в європейський правовий простір.

Науковий керівник. Мудриєвська Людмила Михайлівна, доцент, кандидат юридичних наук, кандидат філософських наук, завідувач кафедри теорії держави і права, конституційного права та державного управління Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Молокова Валерія Станіславівна

студентка III курсу факультету економіки

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Під терміном “механізми міжнародного захисту прав людини” розуміють систему міжнародних (міждержавних) органів і організацій, що діють з метою здійснення міжнародних стандартів прав і свобод людини чи їх відновлення у випадку порушення.

Схематично всі правозахисні міжнародні організації можна розподілити на дві групи: універсальні та регіональні.

Універсальні правозахисні механізми – це органи й організації, які поширюють свою діяльність на увесь світ, незалежно від державних і регіональних кордонів. Ці механізми тісно чи іншою мірою пов’язані з основною міжнародною організацією світу – ООН. Статут зобов’язує головний орган ООН – Генеральну Асамблею ООН – приділяти особливу увагу захистові прав людини. У 1948 р. вона прийняла Загальну декларацію прав людини, а після цього цілу низку міжнародно-правових актів, які торкаються різноманітних аспектів правозахисної діяльності (про громадянські, політичні, культурні права, заборону геноциду, апартеїду, расової дискримінації тощо).

Всі універсальні правозахисні органи поділяють на три види:

1) Постійні органи, що є частиною апарату ООН – Комісія ООН з прав людини та її експертний орган – Підкомітет по запобіганню дискримінації та захисту прав меншин. На неї було покладено надання допомоги Економічній і Соціальній Раді ООН (ЕКОСОР) при виконанні нею завдань з захисту прав людини. Комісія була уповноважена представляти ЕКОСОР пропозиції, рекомендації та доповіді з питань захисту прав людини.

2) Органи, створені згідно з міжнародними угодами, укладеними під егідою ООН. У рамках ООН було розроблено безліч міжнародних договорів про захист прав людини, що розвивають положення Загальної декларації, щодо окремих груп прав чи окремих прав, закріплених у ній. Це насамперед стосується

затвердженого в 1966 р. Пакту про громадянські та політичні права і про соціальні й економічні права (перший набув чинності 23 березня 1976 р., а другий – 3 січня 1976 р.).

3) Спеціалізовані установи Організації Об'єднаних Націй. Спеціалізовані установи є постійно діючими міжнародними організаціями, які працюють на підставі власних статутів і угод з ООН. Сьогодні існує 16 таких організацій. До таких установ відносяться насамперед Міжнародна Організація Праці (МОП) і Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО).

Регіональною міжнародною організацією називають, якщо її учасниками є держави, розташовані в межах певного регіону земної кулі, наприклад, Європи, Африки чи Південної Америки.

Види регіональних систем захисту прав людини:

1. Міжамериканська діє в рамках Організації Американських Держав і представлена Міжамериканською комісією з прав людини і Міжамериканським судом з прав людини. Міжамериканський суд не вчинив якогось значного впливу на формування регіональних стандартів прав людини, розглянув за 40 років існування ледь більше 10 справ.

2. Африканська система складається з Африканської комісії прав людини і народів, що є органом Організації Африканської Єдності. Вона діє на підставі Африканської хартії прав людини і народів. Комісія заслуховує кожні два роки звіти держав про законодавчі й інші заходи для захисту прав людини. Також вона розглядає заяви громадян і недержавних організацій про масові і систематичні порушення прав людини.

3. Європейська система захисту прав людини найрозгалуженіша і найдієздатніша. Система діє в рамках Ради Європи, членом якої Україна є від 1995 року. Європейський правозахисний механізм заснований на низці договорів, основним серед них є Європейська конвенція захисту прав людини й основних свобод 1950р. Головний європейський правозахисний орган – Європейський суд прав людини. Стаття 27 Конвенції передбачає створення в межах Суду трьох різних типів органів: комісій, палат і Великої палати.

Комісія, до складу якої входить три судді, може визнати неприйнятною або вилучити з реєстру справ індивідуальну заяву, якщо така ухвала може бути винесена без додаткового вивчення.

В палатах, на другому рівні організаційної структури Суду, здійснюється більша частина його роботи. Палата приймає ухвали щодо прийнятності та суті міждержавних і індивідуальних заяв, які не були визнані неприйнятними у комісіях. Як правило, палата приймає рішення щодо прийнятності окремо від рішення по суті.

Велика палата — третій рівень, на якому здійснюється робота Суду. До складу Великої палати входять сімнадцять суддів. Велика палата вповноважена розглядати лише ті справи, які були передані до неї і лише в трьох випадках, відповідно до статті 30, палата може відмовитись від своєї юрисдикції на користь Великої палати за таких обставин:

- якщо справа, яку розглядає палата, порушує серйозне питання щодо тлумачення Конвенції чи протоколів до неї;
- якщо вирішення питання, яке вона розглядає, може призвести до результату, несумісного з рішенням, постановленим Судом раніше;

- якщо жодна зі сторін у справі не заперечує проти цього.

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРИВІЛЕЇ ТА ІМУНІТЕТИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Попович Катерина Анатоліївна

студентка III курсу факультету економіки

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Міжнародні організації, як і постійні дипломатичні представництва різних країн для їх належного функціонування вимагають відповідного спеціального правового статусу, який би забезпечував безперешкодну реалізацію основних цілей і завдань міжнародних організацій, а також виключав негативний вплив державних органів і держави базування штаб-квартири чи підрозділів на внутрішні та зовнішні справи організації. Функціонування міжнародних організацій не може бути зіставленим з внутрішньодержавним механізмом влади, адже вони не мають власних територій, певного населення, а найголовніше – суверенітету. Саме тому система привілеїв та імунітетів є гарантією недоторканності та невтручання у справи організації з боку держави. І. Ширер говорить: «Цілком ясно, що для ефективного виконання своїх функцій міжнародні організації потребують певних привілеїв та імунітетів у кожній державі, де вони можуть постійно або тимчасово розташовуватися. Агенти й службовці, за допомогою яких ці організації повинні функціонувати, також потребують таких привілеїв, що їм розумно необхідні для виконання своїх обов'язків».

Питання привілеїв та імунітетів міжнародних організацій розділяється на дві групи: привілеї та імунітети міжнародних організацій та їх посадових осіб;

привілеї та імунітети представників держав, що беруть участь у конференціях та діяльності міжнародних організацій.

У статті 105 Статуту ООН говориться, що: «Організація Об'єднаних Націй користується на території кожного зі своїх членів такими привілеями та імунітетами, які потрібні для досягнення її мети. Представники членів Організації та її посадові особи також користуються привілеями та імунітетами, які потрібні для самостійного виконання ними своїх функцій, що пов'язані з діяльністю Організації». У всіх Статутах спеціалізованих установ також містяться положення про привілеї та імунітети.

До основних міжнародно-правових джерел привілеїв та імунітетів відносяться: Конвенція про привілеї та імунітети ООН 1946 р.; Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ 1947 р.; Конвенція про правовий статус, привілеї та імунітети міждержавних економічних організацій, які діють у певних сферах співробітництва 1980 р.; угоди міжнародних організацій з країнами перебування; Конвенція про безпеку персоналу ООН та пов'язаного з нею персоналу 1994 р. тощо.

Привілеї та імунітети міжнародних організацій мають функціональний характер, тому діють тоді, коли посадова особа виконує свої службові обов'язки. Винятками є члени Міжнародного суду ООН, генеральний секретар ООН та його заступники, бо їм надаються привілеї та імунітети дипломатичних представників.

Штаб-квартири міжнародних організацій є недоторканими, тобто представники будь-якої влади держави базування організації не мають права заходити всередину без згоди керівника органу міжнародної організації. Одночасно з цим держава повинна забезпечити безпеку цієї організації від нападів, завдання шкоди та порушення їх порядку. Приміщення, майно, транспорт користуються імунітетом від обшуків та арешту. Недоторканими також є документи та архіви, незалежно від того, де вони зберігаються.

Особливим є те, що фінансова діяльність організації не підлягає юрисдикції приймаючої держави. Це означає, що міжнародні організації можуть володіти фондами, золотом, будь-якою валютою і виконувати фінансові операції у цій валюті, а також можуть переводити фонди, золото та валюту з однієї країни в іншу без будь-яких перешкод. Що стосується активів, доходів та іншої власності, то вони звільняються від усіх прямих податків, митних зборів, імпорتنих та експортних заборон та обмежень при ввезенні та вивезенні організацією предметів для службового користування, а також власних видань. ООН має право відправляти свою кореспонденцію кур'єрами або валізами, які користуються таким ж імунітетом та привілеями, як дипломатичні кур'єри та валізи.

Представники членів міжнародної організації мають імунітет від особистого арешту, затримання та арешту особистого багажу. Вони мають право користуватись шифром, отримувати документи через кур'єра, а також мають привілеї щодо обмежень обміну валюти. Представникам також надається імунітет у відношенні сказаного чи написаного ними та у відношення всіх дій, виконаних ними під час свого службового обов'язку.

Посадові особи не підлягають судовій відповідальності за всі дії, виконані ними у якості посадових осіб; звільняються від оподаткування заробітної платні та винагород, сплачених організацією; звільняються від обмежень по імміграції та реєстрації іноземців (разом з родиною); мають право безмитно ввозити свої меблі при зайнятті посади у певній країні. Але треба пам'ятати, що привілеї та імунітети надаються посадовим особам в інтересах організації, а не для їх особистої вигоди.

Однак, розвиток міжнародних відносин показує, що лише наявності міжнародно-правових норм у сфері імунітетів та привілеїв міжнародних організацій замало, повинен діяти активний механізм виконання цих норм. Актуальним залишається питання дотримання прийнятими державами норм, що змогло б забезпечити безперешкодне функціонування міжнародних організацій на їх територіях.

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ДОГОВІР МІЖНАРОДНОГО ФРАНЧАЙЗИНГУ

Потоцька Марія Сергіївна

студентка III курсу економічного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Договір франчайзингу є самостійним інститутом договірної права. Цей договір має комплексний характер і включає елементи, характерні для договорів, що відрізняються за метою, предметом і правовою конструкцією. Порівнюючи договір франчайзингу з ліцензійним договором, можна зробити висновок, що правове становище ліцензіара та ліцензіата схоже з правовим становищем франчайзера і франчайзі, це стосується тільки ліцензійної частини договору; в інших аспектах договірні відносини між франчайзером і франчайзі значно ширші й різноманітніші.

Договір франчайзингу є консенсуальним і вступає в силу з моменту підписання його обома сторонами, які досягли згоди з усіх істотних умов договору.

Договір франчайзингу - це угода, за якою одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати іншій стороні (користувачеві) за винагороду на термін або без вказівки терміну право на використання в підприємницькій діяльності комплексу прав, що належать правоволодільцю, зокрема право на фірмове найменування та/або комерційне позначення правоволодільця на комерційну інформацію, що охороняється, а також на інші передбачені договором об'єкти виключних прав - товарний знак, знак обслуговування, тощо.

З точки зору приватного права відносини з міжнародного франчайзингу опосередуються відповідним цивільно-правовим договором - договором міжнародного франчайзингу. Договір франчайзингу є міжнародним, якщо має зв'язок з правопорядками двох або більше держав, тобто в тих випадках, коли сторони договору - франчайзер і франчайзі - мають основні місця діяльності (комерційні підприємства) на територіях різних держав. Договір франчайзингу, в тому числі міжнародний, є різновидом комерційної угоди, оскільки його учасниками є особи, які займаються підприємницькою діяльністю. До теперішнього часу уніфіковане міжнародне правове регулювання договору міжнародного франчайзингу, а також його уніфіковане визначення відсутні. Основними джерелами правового регулювання договору франчайзингу, включаючи міжнародні комерційні договори, виступають національне право і джерела так званого «*lex mercatoria*». Національне право може виявитися застосовуваним до договору міжнародного франчайзингу в силу автономії волі сторін або в силу дії права, що застосовується під час відсутності угоди сторін про застосовне право.

У законодавстві зарубіжних країн по-різному вирішується питання про правове регулювання договору франчайзингу та відносин по франчайзингу в цілому. Наприклад, в Сполучених Штатах Америки закони про франчайзинг розроблені як на федеральному рівні, так і на рівні штатів. Однак в основному вони присвячені не власне договірним, а переддоговірним відносинам по франчайзингу. Безпосередньо відносини по франчайзингу регулюються нормами договірної і зобов'язального права. Визначення франчайзингу міститься в Ч. 436 «Вимоги про розкриття і заборонах, що стосуються франчайзингу» постанови

Федеральної торгової комісії США 1978 года. При регулюванні франчайзингових відносин в США залишається значною роль судових прецедентів.

Визначення договору франчайзингу сформульовано в модельних правилах європейського приватного права 2009 року: одна сторона (франчайзер) надає іншій стороні (франчайзі) право здійснювати за винагороду підприємницьку діяльність (франчайзинг) в рамках франчайзингової мережі з метою надання певного продукту в інтересах і від імені франчайзі, а франчайзі має право і зобов'язаний використовувати фірмове найменування і товарний знак, інші інтелектуальні права, ноу-хау і спосіб організації діяльності франчайзера. Очевидно, під поняття продукту в правилах підпадають як товари, так і послуги.

Аналіз предмета договору франчайзингу стосовно згаданих вище зарубіжним правовим актам і міжнародним документам показує, що вони в цілому подібним, але не однаковим чином підходять до розуміння його предмета і, отже, визначення договору франчайзингу в цілому. В одних правових актах (США, Англії), Керівництві, Типовому контракті про міжнародне франчайзинг, модельних правилах предметом даного договору виступає передача права користування франчайзинговою системою, що включає інтелектуальну власність. В інших правових актах (Цивільному кодексі Республіки Білорусь 1998 року, Цивільному кодексі Республіки Казахстан 1999 роки) предметом договору виступає передача ліцензійного комплексу, що включає об'єкти інтелектуальної власності, ділову репутацію і комерційний досвід, а також нерозкрити інформацію. У більшості з наведених документів торгова марка (товарний знак) виступає в якості основного, але не єдиний елемент об'єкта аналізованого договору. У той же час відповідно до законодавства Білорусі і Казахстану таким основним елементом виступає фірмове найменування.

З урахуванням викладеного, під договором міжнародного франчайзингу пропонується розуміти угоду, за якою франчайзер надає франчайзі, що має основне місце діяльності в іноземній державі, за винагороду на строк або без зазначення строку право використовувати в підприємницькій діяльності франчайзі комплекс виняткових прав, що включають право на товарний знак, знак обслуговування, виняткових прав, в тому числі право на ноу-хау, а також надавати послуги, пов'язані з введенням франчайзі в сферу підприємницької діяльності франчайзера і супроводом діяльності франчайзі в процесі її здійснення.

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна, кандидат історичних наук, доцент, старший викладач кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: НАСЛІДКИ ТА ПРОБЛЕМИ

Ратушний Анатолій Ілліч

студент I курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Захист прав людини вважається в будь-якій демократичній країні головною метою діяльності судової гілки влади. Вже не перший рік в Україні проводиться суддівська реформа. В рамках реформування було прийнято новий закон України «Про судоустрій і статус суддів» в червні 2016 року, до якого нещодавно законом «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» було внесені зміни, що стосуються діяльності Верховного суду і Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Голова Верховного Суду України В. Данішевська дуже критично висловилаься щодо цих останніх нововведень: «Я не вважала би те, що відбувається, судовою реформою. Тому що судовій реформі повинен передувати, як мінімум, аналіз того, що вже зроблено, які проблеми існують, побачити декілька альтернатив вирішення цих проблем, а потім у співпраці з судовою гілкою влади знайти найкращі шляхи, щоб подолати виклики, які існують, і покращити судочинство, а не навпаки – створити умови для того, щоб судова система не змогла надати суспільству очікувані послуги». За її словами, зараз у судах не вистачає 2 тисячі суддів, у більшості судів працює лише третина від належного складу, і скорочення суддівського корпусу призведе до того, що люди ще довше чекатимуть рішень.

Розглянемо, які саме зміни вводяться в судовій системі України.

1. Склад Верховного суду України скоротити зі 192 до 100 суддів.

2. Заробітну плату суддів Верховного суду зменшити з 150 до приблизно 110

тисяч гривень (з 75 до 55 неоподатковуваних прожиткових мінімумів для працездатних осіб).

3. Склад Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККСУ) скоротити з 16 до 12 членів, а її діючий склад розпускається.

4. Утворити при Вищій раді правосуддя конкурсну комісію для проведення конкурсу на посаду членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів. До складу комісії повинні увійти 3 члени Ради суддів України і 3 Міжнародних експерта, запропонованих Міжнародними організаціями, з якими Україна співпрацює в сфері запобігання та протидії корупції відповідно до Міжнародних договорів України.

Змінити порядок формування ВККСУ: до її складу заборонять обирати колишніх членів Вищої ради правосуддя. Утворити Комісію з етики, до якої увійдуть 3 представника ВРУ і 3 Міжнародних експерта. У перелік посад, на які буде поширюватися люстрація, внести керівників ВККС і Державної судової адміністрації, які працювали не менше року в період з 21 листопада 2013 року по 19 травня 2019 року та інші.

Якщо більш детально розглянути ці зміни, то відповідно до закону Вища Рада правосуддя (далі – ВРП):

- затверджує порядок здачі відбіркового іспиту і методику оцінювання його результатів, порядок складання кваліфікаційного іспиту та методику оцінювання кандидатів, положення про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді, порядок і методологію кваліфікаційного оцінювання, порядок формування і ведення суддівського досьє (досьє кандидата на посаду судді) ;

- призначає і звільняє з посад членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

- приймає рішення про звільнення членів Вищої ради правосуддя.

Рішення ВРП буде приймати безпосередньо під час засідання без виходу до нарадчої кімнати. Законопроект вступив в силу, тому повинні відбутися такі зміни як:

-повноваження членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів припиняються. Керівник на посаду ВККС назначається методом відбору.

- ВККС протягом двох місяців з дня формування її нового складу проводить відбір суддів в касаційні суди в складі Верховного Суду з числа суддів відповідних касаційних судів ВС за критеріями професійної компетентності, етики та доброчесності. Останнім днем роботи судді касаційного суду в складі Верховного Суду, який не пройшов процедуру відбору, є дата, зазначена в рішенні ВСП.

На жаль, не можна не погодитися з Головою Верховного Суду України щодо скептичного відношення до нововведень. На нашу думку потрібно надавати дещо більше часу для перевірки ефективності вже раніше прийнятих рішень. Але і не проводити реформування судової влади неможливо, тому що аморфність судової влади ставить під загрозу існування державності.

Таким чином можна зробити висновок, що проведення судової реформи було необхідним через те, що довіра нашому суду складає 15% населення, але наша система управління не готова до таких перенавантажень, тому що зовсім недавно 2017р. була проведена інша судова реформа, яка виключила деякі ланки суду повністю з роботи.

Науковий керівник: Мудрисівська Людмила Михайлівна, кандидат юридичних наук, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри теорії держави та права, конституційного права та державного управління юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

НАЦІОНАЛЬНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ПРАВО НАЦІЇ НА САМОВИЗНАЧЕННЯ

Реуцька Кароліна Андріївна

студентка I курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Сьогодні питання національного суверенітету стає все більш актуальним, адже, коли у світі поширюється процес глобалізації, дуже важливо для кожної нації мати можливість зберегти свою власну політичну, економічну і духовну історію. Поняття національного суверенітету тісно пов'язане з правом нації на самовизначення. Не зважаючи на те, що найбільшого свого поширення це право

отримало під час масового звільнення держав від колоніальної залежності, навіть у XXI столітті воно залишається актуальним. Сьогодні у світі існує багато територій, навколо яких розгортаються конфлікти, пов'язані з здійсненням права народів на самовизначення. Такими прикладками є: Абхазія, Дарфур, Західна Сахара, Косово, Курдістан, Нагорно-Карабахська Республіка, Палестина, Придністровська Молдавська Республіка, країна басків, Турецька Республіка Північного Кіпру, Фландрія, Південна Осетія. Питання права нації на самовизначення потребує більш детального наукового обґрунтування.

Метою цих тез є аналіз поняття «національний суверенітет» з позиції різноманітних форм реалізації права народів (націй) на самовизначення, визначення його носіїв.

Щодо поняття “нація” в інтелектуальних колах дотепер ведуться дискусії, які беруть до уваги питання про те, що саме брати за вихідне в його тлумаченні. Існує два підходи до визначення нації:

по-перше, націю розуміють як етнічну спільноту, тобто спільність людей, об'єднаних між собою своєрідними особливостями, що усвідомлюють свою єдність і неповторність;

по-друге, націю тлумачать як політичну спільноту, як сукупність громадян, що мешкають на території даної держави та при цьому не завжди мають спільне етнічне коріння.

У різних комбінаціях називаються наступні суб'єкти принципу рівності і самовизначення народів: народи, які перебувають під колоніальною залежністю; корінні і нечисленні народи; будь-яка спільність людей, яка мешкає на визначеній території і володіють певними спільними етнічними, лінгвістичними і релігійними характеристиками; окуповані народи; громадяни держави і т.п.

Перший суб'єкт – це народи, які знаходяться під колоніальною залежністю. Під «колонією» розуміється географічно відособлена територія, яка знаходиться під владою іноземної держави, без самостійної економічної і політичної влади, населення якої знаходиться під колоніальною залежністю.

Другий суб'єкт самовизначення – це корінні і нечисленні народи (національні меншини) території.

Ще одним суб'єктом принципу самовизначення є народи, які знаходяться під іноземним пануванням чи окупації. Якщо проаналізувати декларації і резолюції Генеральної Асамблеї ООН, можна зазначити, що ООН прирівнює вказані народи до народів, які є залежно колоніальними.

Перша форма реалізації права нації на самовизначення – це відокремлення від певної держави й утворення власної.

Друга форма – надання та реалізація права народам на самовизначення у формі національно-територіальної автономії як самоврядного політичного утворення в межах певної держави.

Третя форма – національно-культурна автономія, що утворюється певним етносом, батьківщина якого знаходиться за межами країни проживання.

Четверта форма – реєміграція. У представників національних груп, окремих індивідів, що не можуть за певних обставин задовольнити свої національно-специфічні потреби, залишається ще один демократично мирний і законний шлях національного самовизначення – виїзд з країни проживання на свою етнічну батьківщину або в іншу країну.

П'ята форма – це об'єднання з іншою державою.

Отже, можна зробити висновок, що національний суверенітет – це можливість нації самостійно визначати зміст і характер політичного, економічного та культурного життя, забезпечувати національне самовизначення, тобто прагнення створення самостійної, незалежної держави або певної автономії у складі іншої держави.

У майбутньому потребує більш детального дослідження співвідношення національного суверенітету з процесами глобалізації, які отримують все більшого поширення у теперішній час. Також потрібно більш детально розглянути території, навколо яких розгортаються конфлікти, пов'язані з здійсненням права народів на самовизначення і виявити найбільш загальні проблеми, які існують із використанням цього права.

Науковий керівник: Мудриєвська Людмила Михайлівна, кандидат юридичних наук, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри теорії держави і права, конституційного права та державного управління юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

САНКЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Септа Марія Володимирівна

студентка III курсу факультету економіки

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Кожна держава має право охороняти свої інтереси всіма можливими вдачаю засобами, в тому числі заходами примусового характеру. Однією з форм примусу в міжнародному праві є міжнародно-правові санкції.

Історично санкції в міжнародному праві спочатку застосовувалися в порядку самодопомоги. В міру ускладнення системи міжнародних відносин з'явилася потреба в більш тісній інтеграції держав. Створюється система міжнародних організацій, що мають функціональну правосуб'єктність, тому їх право на примус носить вторинний і спеціальний характер. Будучи елементом правосуб'єктності міжнародної організації, право на примус означає можливість застосовувати примусові заходи тільки в тих сферах міждержавних відносин, які відносяться до компетенції організації і лише в певних статуті межах.

Таким чином, *санкції в міжнародному праві* - це заходи примусового характеру, покликані забезпечити притягнення порушника до відповідальності. Санкції не є особливою формою відповідальності, вони є спеціальні заходи забезпечення її реалізації в конкретній формі.

Санкції застосовуються в тому випадку, коли повномасштабна війна обійдеться занадто дорого, а дипломатичні протести виглядають безсилими.

Санкції зазвичай вводяться великими країнами, провідними активну глобальну зовнішню політику. Зустрічаються, як виняток, економічні санкції, пов'язані з регіональними конфліктами, наприклад, іспанські санкції проти Великобританії з 1950 по 1984 рік у зв'язку з Гібралтарською суперечкою. Однак зазвичай санкції накладаються великими державами. Колективні санкції: Ліги Націй проти Італії в 1935-1936 році, ООН проти Іраку в 1990 році зазвичай є

прикладами того, як великі держави підганяють до санкцій своїх союзників. Хафбауер вказує на санкції, накладені ООН і африканськими організаціями на країни Чорної Африки, починаючи з 1990-х років, як на виключення з цього правила.

Хафбауер зі співавторами виділяють наступні мотиви, які спонукають країни ввести санкції:

демонстрація рішучості є найбільш частою причиною санкцій, особливо з боку США. Навіть в тому випадку, коли шанс на успіх санкцій мінімальний, політична система США змушує президентів драматизувати своє ставлення до вчинків інших країн. По суті, санкції вводяться тому, що ціна введення санкцій для США виявляється менше, ніж ціна бездіяльності, так як бездіяльність підриває як всередині країни, так і за кордоном, впевненість в силі Америки. Союзники США часто очікують в таких випадках накладення санкцій просто для підтвердження союзницьких зобов'язань з боку США;

запобігання майбутнього проблемної поведінки за допомогою підвищення витрат санкціонованої країни;

внутрішньополітичні цілі найчастіше є більш важливими, ніж вплив на інші держави: владі вигідно виглядати рішуче, але при цьому не проливати крові.

У деяких випадках санкції приймаються практично виключно з метою задовольнити виборців і послати сигнал третім країн; вплив на країну, що піддалася санкціям, при цьому не важливо. Прикладами є: санкції США, Європи і Японії проти Китаю після розгону протестів на Тяньаньмень, санкції проти Бірми.

Санкції в зв'язку з приєднанням Криму до Росії і конфліктом на сході України - обмежувальні політичні та економічні заходи, введені відносно Росії і ряду російських і українських осіб і організацій, які, на думку міжнародних організацій і окремих держав, причетні до дестабілізації ситуації на Україні, а також відповідні дії Росії.

Ініціатором введення санкцій з метою міжнародної ізоляції Росії стало керівництво США, під тиском якого, ризикуючи зазнати економічних збитків, до санкцій приєдналися країни Євросоюзу. Санкції також підтримали держави Великої сімки і деякі інші країни, які є партнерами США і ЄС. Висловлюються думки, що з питання накладення санкцій керівництво США чинило тиск не тільки на Євросоюз.

На думку ряду експертів, санкції стали однією з причин фінансової кризи в Росії. На думку інших експертів, криза була викликана не санкціями, а зниженням цін на нафту.

Країни Євросоюзу зазнали негативний вплив як своїх власних санкцій, так і дій у відповідь Росії.

Отже, роль застосування заходів економічного примусу – економічних санкцій – у сучасному світі є досить високою, оскільки вони розглядаються як потужний засіб впливу на порушника. Водночас проведений аналіз свідчить, що такий вид санкцій не завжди діє ефективно і основними перешкодами для цього є такі проблеми: відсутність комплексу міжнародно-правових норм, які чітко визначають процедуру і порядок застосування відповідних примусових заходів; неточність досягнення цілей цих заходів; недостатня ефективність застосування; шкода, завдана третім суб'єктам міжнародного права внаслідок переривання

зв'язків із державою, проти якої було застосовано економічні санкції; пріоритетне й беззаперечне право могутніх, економічно розвинених держав застосовувати ці заходи. Тому для ефективності економічних важелів впливу для вирішення «неекономічних» за своєю природою завдань потрібне чітке врегулювання цього питання на міжнародно-правовому рівні, починаючи із закріплення поняття «економічні санкції» і закінчуючи впровадженням чіткого механізму їх застосування.

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Скомороха Катерина Миколаївна

студентка III курсу, факультету економіки

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Міжнародно-правовий розвиток визначається поглибленням інтеграційних процесів, активізацією суспільно-правових відносин між громадянами різних держав, динамікою глобального конструктивного міжнародно-правового співробітництва. Процес глобалізації як сучасна загальносвітова тенденція сприяє розширенню територіальних меж діяльності терористичних організацій. Безпрецедентне зростання масштабів тероризму стає причиною посилення співпраці держав у протидії йому й, відповідно, зумовлює важливість наукових досліджень з протидії тероризму у сфері міжнародного права.

Тероризм, який нажалі, стає невід'ємною частиною політичних і економічних процесів в світі та представляє собою все більшу загрозу громадській і національній безпеці, із поодиноких проявів перетворюється в масове явище. В сучасних умовах спостерігається ескалація терористичної діяльності не тільки екстремістських організацій, окремих осіб, а і цілих держав. При цьому ускладнюється характер їхніх дій, зростає нестандартність і жорстокість терористичних актів, тому в боротьбі з цим явищем усе частіше потрібні нестандартні підходи й рішення. Саме в межах відповідних міжнародно-правових механізмів відбувається їх розроблення й імплементація.

Аналіз терористичних актів у різних сферах життя міжнародного співтовариства свідчить про те, що міжнародне право не завжди вчасно реагує на нові прояви тероризму. Наразі поза сферою правового регулювання залишаються питання щодо застосування зброї проти мирного населення, відсутність чітких міжнародно-правових норм, спрямованих на протидію тероризму із застосування засобів масового знищення. Важливо підкреслити, що недостатність міжнародної взаємодії держав негативно впливає на якість протидії тероризму у світі. Підтвердженням сказаному є те, що окремі міжнародно-правові конвенції у сфері боротьби з тероризмом підписали й ратифікували не всі держави, а механізми міжнародного контролю за виконанням навіть уже ратифікованих конвенцій є недостатньо ефективними.

Міжнародне співтовариство приділяє багато зусиль для вироблення та реалізації ефективної стратегії протидії тероризму в сучасному світі, що включає в себе як боротьбу, так і запобігання (превенцію, попередження) тероризму. Запобігання – це діяльність, що здійснюється до безпосереднього вчинення терористичного злочину, а боротьба – це діяльність, що здійснюється після його вчинення. Протидія тероризму, або антитерористична діяльність, становить сукупність організованих дій, спрямованих на нейтралізацію як негативних наслідків, так і самих намірів суб'єктів до вчинення терористичних актів. З'ясовано, що протидія тероризму в сучасному міжнародному праві здійснюється у двох основних напрямках: 1) укладання міжнародних договорів з різних аспектів цієї діяльності; 2) участь держав у міжнародних організаціях, що спеціалізуються на протидії тероризму (ООН, Інтерпол, Європол та ін.). 12 грудня 2016 р. на засіданні Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй було прийнято резолюцію № 2322 (одним з авторів якої є Україна), що закликає держави до посилення та розширення міждержавної взаємодії та взаємодопомоги у сфері боротьби з тероризмом, обміну інформацією щодо терористичних організацій та бойовиків-терористів, включаючи їхні біометричні та біографічні дані. У документі також зазначається важливість співробітництва між судовими та правоохоронними органами щодо розслідування злочинів, пов'язаних з тероризмом. Прикладом тривалої співпраці з питань протидії тероризму є взаємодія США з країнами Європейського Союзу (передусім Францією, Німеччиною та Великою Британією), яка розширюється з 2001 р., коли адміністрація Джорджа Буша-молодшого підписала ключову угоду з поліцейською службою ЄС (Європол). Угода надала можливість здійснювати обмін стратегічною та технічною інформацією з питань протидії тероризму, відмивання грошей, протиправної торгівлі наркотиками, ядерними, радіологічними речовинами та людьми.

Поєднання зусиль органів державної влади і суспільства, а також окремих громадян у боротьбі з тероризмом є досить ефективним елементом системи протидії цьому небезпечному явищу. Незважаючи на декларовану готовність держав дотримуватися вимог національного і міжнародного законодавства, практика показує, що в інтересах підвищення ефективності антитерористичної діяльності допускається вжиття уповноваженими органами і особами заходів, що не завжди відповідають нормам міжнародного права, зокрема:

- фізичне знищення лідерів терористичних організацій;
- використання спеціальних методів дізнання (тортур) щодо осіб причетних до тероризму;
- застосування репресивних заходів щодо родичів терористів. Так, фізичне знищення терористів практикується силовими структурами різних країн, у т. ч. США, Ізраїлю, РФ.

Слід визнати, що у короткостроковій перспективі зазначені заходи можуть дати позитивний ефект. Однак їх невідповідність вимогам закону є порушенням принципів функціонування правової держави і міжнародного співтовариства. Це може сприяти загостренню конфліктів, які спровокують новий виток терористичної загрози, а також виникнення нових, більш масштабних соціальних конфліктів.

Таким чином, концепція протидії тероризму в сучасному міжнародному праві вибудовується з урахуванням низки засад. Серед принципів протидії тероризму в сучасному світі в міжнародному праві варто виділити такі: 1) зобов'язання держав встановлювати на рівні національного законодавства покарання за «терористичні злочини»; 2) зобов'язання держав надавати взаємну допомогу під час розслідування «терористичних злочинів», запобігання їм, а також під час притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні терористичних злочинів; 3) гарантування особі, яка вчинила «терористичний злочин» або яка звинувачується в його вчиненні, дотримання її основоположних прав людини та громадянина; 4) попередження соціальних конфліктів, серед них тих, що виникають на ґрунті расової, релігійної, етнічної тощо ворожнечі; 5) поширення тематичної інформації для формування негативного ставлення до терористичної ідеології, а також навчання населення необхідним правилам поведінки під час терористичних загроз і атак.

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КОНСТИТУЦІЙНОСТІ РЕФЕРЕНДУМУ ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ КАТАЛОНІЇ

Солонько Богдан Олександрович

студент I курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Принцип самовизначення народів є одним з тих принципів, які не може ігнорувати дійсно демократична держава. Існують такі випадки, коли народ певного регіону, який дещо відрізняється від більшості населення певної країни, не хоче асоціювати себе з державою, в складі якої йому доводиться знаходитися. В більшості таких випадків центральний уряд намагається за всяку ціну блокувати усі ініціативи, що сприяє зросту невдоволення населення. Таку помилку припустив Уряд Іспанії, на території якої також наявне вогнище сепаратизму.

Метою наданих тез є аналіз результатів референдумів, які проходили в Каталонії, дій місцевого уряду, їх відповідність до Конституції, а також пропозиція варіанту вирішення даного конфлікту.

Каталонія - автономна спільнота у складі Іспанії, в якій спостерігається власний сепаратистський рух, основною причиною чого є те, що автономна спільнота Каталонія з населенням в 16% від загального населення Іспанії дає чверть валового національного продукту країни - в національний бюджет Каталонія платить на €16 млрд більше, ніж отримує назад; борг Каталонії перевищив €51 млрд. Гасло «Мадрид нас грабує!» став головним каталізатором сепаратистських настроїв і бажання відокремитися від королівства. Президент Женералітету Каталонії Артур Мас (2010-16) в 2014 році обіцяв провести референдум про незалежність Каталонії, проект якого був заморожений Конституційним Судом Іспанії 27 вересня, бо це суперечило основному закону

країни, а саме статті 149, яка встановлює дозвіл на проведення опитувань за допомогою референдуму як виключне повноваження Уряду Іспанії. Замість референдуму 9 листопада 2014 було проведено опитування про політичне майбутнє Каталонії, яке не мало жодної юридичної сили. В опитуванні фігурувало два питання:

1. «Чи хочете Ви, щоб Каталонія стала державою?»
2. І якщо так, «Чи хочете Ви, щоб ця держава була незалежною?».

«Так» і «Так» відповіли 80% каталонців, «Так» і «Ні» - 10%, «Ні» - 4%. Вже 9 червня 2017 року Женералітетом Каталонії було призначено проведення референдуму про незалежність регіону на 1 жовтня 2017 року, що також суперечить статті 149 Конституції Іспанії, бо дозвіл Уряду не було отримано. На референдум було винесено наступне питання: «Чи хочете ви, щоб Каталонія була незалежною державою в формі республіки?». В період з 29 серпня по 8 вересня Парламентом Каталонії було схвалено низку законів, які стосувалися проведення референдуму, порядку дій по виходу Каталонії зі складу Іспанії, перехідного періоду та ін. Усі вони були підписані Президентом Женералітету Каталонії. Уряд Іспанії подав позови про незаконність даних документів Конституційному суду Іспанії, який призупинив їх дію. Однак референдум про незалежність Каталонії відбувся у встановлену Женералітетом дату - 1 жовтня 2017. «За» незалежність проголосувало 90%, «проти» - 7%. Явка склала 43%.

Таким чином, результат референдуму став приводом для прийняття 10 жовтня 2017 Парламентом Каталонії Декларації незалежності Каталонії («За» 52% з явкою депутатів 60%), яка була підписана Президентом Женералітету. Офіційне проголошення незалежної держави - Каталонської Республіки - було перенесено на 27 жовтня. 11 жовтня Голова уряду Іспанії зажадав від Президента Женералітету Каталонії до 19 жовтня дати відповідь на питання, чи була проголошена незалежність Каталонії. Не отримавши її, 27 жовтня Парламент Іспанії активував статтю 155 Конституції Іспанії, за якою при таких обставинах Уряд може вжити необхідних заходів (примусове виконання автономними спільнотами певних розпоряджень) для захисту загальнодержавних інтересів.

31 жовтня Конституційний суд Іспанії анулював Декларацію, посиляючись на статтю 161.2 Конституції Іспанії:

«Уряд може оскаржити перед Конституційним Судом рішення і постанови, прийняті органами автономних спільнот. В такому випадку припиняється дія оскаржуваних рішень і постанов, проте Конституційний Суд повинен або підтвердити таке призупинення, або відхилити клопотання в термін, що не перевищує п'яти місяців.».

Таким чином, існування незалежної Каталонської Республіки було припинено.

Варіантів заспокоєння населення, яке підтримує сепаратизм, можна перерахувати небагато, але Уряд Іспанії обрав найгірший з них. Конституція Іспанії 1978 року хоч і надала Каталонії статус автономної спільноти, але є вкрай безкомпромісною, що також характерно для конституцій більшості держав, в яких спостерігаються сепаратистські настрої: в статті 2 вказано, що Конституція

«заснована на непорушній єдності іспанської Нації, неподільній Вітчизні всіх іспанців», а стаття 145.1 забороняє утворення федерації.

В тому випадку, якщо б Конституція Іспанії 1978 року проголошувала королівство федерацією з повноважними суб'єктами, органи влади яких могли б визначати податкову політику, більшою мірою розпоряджатися своїми бюджетними коштами, організовувати власні правоохоронні органи, визначати соціальну політику регіону та інше, то сепаратистські настрої, як мінімум, не досягали б такого рівня, якого вони досягли в 2017 році, тому що основна причина їх наявності - викачування коштів з регіону - була б ліквідована.

Науковий керівник: Мудрисівська Людмила Михайлівна, кандидат юридичних наук, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри теорії держави і права, конституційного права та державного управління юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Табріна Марія Олексіївна

студентка I курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Одним із найважливіших напрямів модернізації суспільного ладу України є децентралізація публічної влади відповідно до європейських правових стандартів. Формування органів місцевого самоврядування, організація та діяльність яких базувалася б на принципах Європейської хартії місцевого самоврядування, є одним з найважливіших та найактуальніших завдань розбудови України як демократичної держави.

Основна мета змін, що відбуваються зараз у більшості громад – створити умови для ефективного розвитку. В результаті люди повинні отримати якісні та доступні послуги, комфортні умови для проживання людей в кожній громаді – не залежно, чи це велике місто, чи маленьке село.

Мета даної публікації – визначити рівень результативності вже проведених заходів. Треба відзначити, що децентралізація полягає в передачі прав на прийняття рішень не просто представникам центральної влади, а органам, які не перебувають в ієрархічній підпорядкованості центральним органам влади й найчастіше обираються зацікавленими громадянами. Відповідно до «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», як була затверджена 1 квітня 2014 року, реалізація Концепції повинна проходити в два етапи:

- 2014 рік – підготовчий етап;
- 2015-2017 роки – завершуючий етап.

П'ять років проведених реформ вже дали результати. Дніпропетровська область займає третє місце в рейтингу областей України по створенню спроможних громад. Нараховується 131 староста об'єднаних територіальних громад, 49 з яких обрані. А от що стосується кількості проектів співробітництва, які реалізуються об'єднаними громадами і органами місцевого самоврядування,

то ми далеко позаду від Полтавської, Вінницької, Житомирської областей. Це свідчить про недоліки організації співпраці територіальних громад і органів місцевого самоврядування.

В Дніпрі завдяки децентралізації ведуться масштабні ремонти важливих міських магістралей; модернізується житловий фонд, надається підтримка численних ОСББ; оновлюється комунальна техніка; реалізуються важливі програми щодо соціального захисту людей похилого віку, ветеранів АТО/ООС, і багато іншого. У Солонянській громаді, яка включає райцентр Солоне, завдяки децентралізації побудували найкращу в Україні школу. Навчальний заклад оснащено передовим обладнанням для продуктивного навчання. У школі - перший в Україні інклюзивної-ресурсний центр для дітей з особливими потребами. У селі Могилів, що в Царичанському районі на Дніпропетровщині, полагодили центральні дороги, зробили освітлення, відремонтували школу. А в пгт. Слобожанське показником успіху реформи став новий спортивний комплекс, створений всього за рік. Вартість об'єкта - 53,4 млн грн. Заняття спортом доступні і людям з особливими потребами.

Однак децентралізацію не можна розглядати лише як загальне благо і панацею від вирішення місцевих проблем. Найбільше повноважень повинні мати ті органи влади, які найближче до людей, і на рівні яких вирішення необхідних завдань чи надання послуг є найефективнішим та найменш затратним. Але держава ніколи не зможе дійти до проблем кожного села чи міста, кожної вулиці чи двору. Крім того, в умовах політичної нестабільності України при впровадженні децентралізації можлива поява нових або загострення існуючих негативних тенденцій у розвитку держави й суспільства, зокрема поглиблення регіональних ідентичностей серед населення; посилення свавілля чиновників та місцевих еліт і зростання незадоволення населення регіонів владою, включаючи центральну, яка демонструватиме неспроможність захистити інтереси та права регіональних громад.

На початку 2019 року розпочався другий етап децентралізації, який має на меті проведення адміністративно-територіальної реформи, а також розширення повноважень та відповідальності органів самоврядування на рівнів областей і районів. Проте, такий перерозподіл владних повноважень вимагає змін до Конституції, які дотепер не затверджено.

Аналізуючи вищезгадане, можна дійти до висновку, що децентралізація відкриває значні можливості для самостійного забезпечення місцевого самоврядування при вирішенні питань місцевого життя, зокрема підвищення ролі громадян, їх впливу на процес прийняття та втілення рішень щодо забезпечення умов соціального та економічного розвитку суспільства.

Варто зазначити, що будь-які зміни несуть за собою низку проблем і ризиків, які треба подолати задля досягнення бажаного результату. Так, наслідком реформи із децентралізації влади в Україні попри труднощі, які виникають в процесі її впровадження, має стати формування нової демократичної моделі управління, орієнтованої на збільшення повноважень територіальних громад. Реформування має сприяти поліпшенню життя українських громадян, розбудови правової, сучасної, ефективної, конкурентоспроможної держави.

Науковий керівник: Мудриєвська Людмила Михайлівна, кандидат юридичних наук, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри теорії держави і права, конституційного права та державного управління.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ТА КОРЕННИХ НАРОДІВ УКРАЇНИ НА ОСВІТУ РІДНОЮ МОВОЮ

Трачук Лев Едуардович

студент II курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Відродження української нації, її боротьба за незалежність держави в дев'ятнадцятому і двадцятому століттях, пов'язана з боротьбою за поліпшення правового статусу української мови. У цей історичний період важливим завданням для національної політичної еліти і усього українського суспільства було забезпечення права на навчання рідною мовою. У сучасних умовах створення держави, на підтримку ідеї статусу єдиної державної мови, українська держава і суспільство усвідомлюють необхідність гарантувати мовні права представників національних меншин.

Правовою основою для цього є положення ч.5 ст. 53 Конституції України, в якій говориться, що «Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства».

Сьогодні це положення Основного закону реалізується на підставі статті 20 Закону України «Про засади державної мовної політики» від 03.07.2012 (далі – Закон про мовну політику). В той же час українське суспільство і, зокрема, наукове співтовариство постійно обговорюють необхідність оновлення мовного законодавства, оскільки закон про мовну політику неодноразово піддавався обґрунтованій критиці з боку юристів і інших вчених відносно його неконституційності.

Тому необхідно розглянути один із проектів законів, зареєстрованих у Верховній Раді України, у частині забезпечення права національних меншин на освіту рідною мовою, що є першим за датою реєстрації: Проект Закону «Про мови в Україні» від 19.12.2016. Сьогодні невирішеним і дискусійним є питання, в якому ж обсязі має застосовуватися мова національної меншини у навчальному-виховному (освітньому) процесі навчальних закладів в Україні.

Із цим питанням пов'язана інша проблема: в якому ж обсязі має застосовуватися державна мова у навчальних закладах, що провадять навчально-виховний (освітній) процес мовою національної меншини (корінного народу). Відтак важливо з'ясувати як пропонується вирішувати це питання у вказаних законопроектах. Частина *третья* статті 16 Законопроекту має такий зміст: «Громадянам України, які належать до корінних народів або національних меншин України, гарантується *право на вивчення* відповідних мов (мови) корінних народів або національних меншин у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства».

Ця стаття є дуже схожою за змістом до частини п'ятої статті 53 Конституції України з тією різницею, що у змісті частини третьої Законопроекту немає поняття «навчання рідною мовою», а йдеться лише про *вивчення мов* національних меншини чи корінних народів. Конституційне право на навчання рідною мовою національних меншин чи корінних народів трактується частиною четвертою статті 16 Законопроекту. Тобто розробники закону вирішили розмежувати поняття «навчання рідною мовою» і «вивчення рідної мови» в окремих частинах статті 16 Законопроекту.

Тобто, зважаючи на текст Законопроекту, ні кількісні показники, ні територія проживання національної меншини чи корінного народу, не можуть завадити праву громадянина України, який належить до національної меншини чи корінного народу, вивчати рідну мову свого народу. Відповідно до Законопроекту та положення Конституції України (ч.3 ст. 53), держава бере на себе зобов'язання таке право забезпечити.

Однак невирішеним у статті 16 Законопроекту залишається основне питання – як і в якому обсязі поряд із державною мовою в освітньому і навчально-виховному процесі буде вживатися мова національної меншини чи корінного народу. Це питання набуває ще більшої невизначеності з огляду на останнє речення частини четвертої статті 16 Законопроекту де вказано, що «У старших класах *навчальний процес* здійснюється українською мовою». Здійснюючи порівняльний аналіз формулювань положення частини третьої і четвертої статті 16 Законопроекту, виявляється його значна схожість із формулюванням статті 6 Закону України «Про національні меншини», де міститься аналогічне положення, а саме: «Держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства ...».

Вважаю, що метою прийняття законодавчого акта у сфері мовних відносин має бути реалізація конституційних норм, а не дублювання положень Конституції України або інших законів, як це зроблено в проаналізованому Законопроекті. Останній фактично не вносить нічого нового ні у правове регулювання мовних відносин у сфері освіти, ні в забезпечення права національних меншин і корінних народів на освіту рідною мовою.

Я вважаю, оптимальним є варіант, коли для вирішення проблем, пов'язаних із правовим статусом мов національних меншин, має бути прийнятий окремий (спеціальний) закон, що визначав би правовий статус державної мови. І лише тоді, відштовхуючись від такого закону про державну мову, можна було б розробляти і приймати закон про функціонування мов національних меншин в Україні, а не змішувати дві глобальні проблеми у сфері мовних відносин в одному правовому акті.

Науковий керівник : Чукаєва Вероніка Олександрівна, доцент, кандидат історичних наук юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Ураш Олена Володимирівна

*Слухачка гр. ЦД-18м-1з Навчально- методичного центру післядипломної освіти
та підвищення кваліфікації Дніпровського національного університету*

Питання поліпшення надання послуг жителям різних областей України зараз видається однією з головних проблем діяльності органів публічної влади. В основу реформ, що проводяться в Україні, лежить концепція сервісної держави. Вона почала втілюватися в розвинутих країнах світу ще наприкінці 80-х років ХХ сторіччя. Велика Британія, Швеція, Фінляндія, Нідерланди почали формувати відносини держава-людина на принципах приватного сектору. Головна мета цих змін полягала в тому, щоб перетворити статичну бюрократичну систему управління на гнучку, прийнятну систему обслуговування громадян країни.

Особливо гостро ця проблема в Україні почала проявлятися в умовах реформи децентралізації влади та відсутності адміністративно-територіальної реформи. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про адміністративні послуги» адміністративна послуга - результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону.

В основу чинної реформи децентралізації було покладено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, що була затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. Відповідно до Концепції, одним з пріоритетних завдань реформи є забезпечення доступності та якості публічних послуг, а «доступність та належна якість публічних (у т.ч. адміністративних) послуг забезпечується шляхом оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципами субсидіарності та децентралізації». Внаслідок проведення реформи децентралізації почали створюватися об'єднані територіальні громади, однією з головних цілей яких є надання якісних соціальних адміністративних послуг. Дніпропетровська область на цей час займає третє місце в Україні за показниками створення спроможних громад.

Для успішного впровадження реформи децентралізації та надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування на цей необхідно ліквідувати декілька глибинних проблем, які затримують цей процес. Серед них потрібно назвати наступні:

- Обмеження спектру адміністративних послуг, які фізичні та юридичні особи можуть отримувати у Центрах надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП) в об'єднаних територіальних громадах, через брак доступу до необхідних державних реєстрів. Станом на 01.01.2019 90,1 % ЦНАП підключено до єдиного державного реєстру юридичних осіб, ФОП та ГО; 92,7 % ЦНАП підключено до державного реєстру речових прав на нерухоме майно; 20,6 % ЦНАП підключено до державного земельного кадастру; 15,8 % ЦНАП підключено до єдиного державного демографічного реєстру. Така статистика пояснює значні відмінності

між кількістю адміністративних послуг, що надаються у ЦНАП в ОТГ. Зокрема: у 54 % ЦНАП надається 50-135 послуг; у 25 % ЦНАП надається 136-200 послуг; у 13 % ЦНАП надається менше 50 послуг; у 8 % ЦНАП надається понад 200 послуг.

- Відсутність у більшості ЦНАП України адміністративних послуг соціальної сфери насамперед через низький рівень виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.05.2014 №523 (у редакції розпорядження від 11.10.2017 №782), в тому числі через брак поінформованості місцевих органів соціального захисту населення про потребу, порядок виконання цього рішення Уряду та відсутність чітко визначених механізмів здійснення цієї роботи.

- Дублювання функцій Районних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо надання адміністративних послуг у ЦНАП, зокрема у містах обласного значення, а також у об'єднаних територіальних громадах, адміністративні центри яких є одночасно районними центрами. І це незважаючи на те, що вже не один уряд збирався скоротити районні держадміністрації.

- Недостатня синхронізація секторальних реформ, що стосуються забезпечення надання адміністративних послуг в об'єднаних територіальних громадах (зокрема, щодо перерозподілу повноважень з надання соціальних послуг між структурними підрозділами органів виконавчої влади та органами місцевого самоврядування).

- Створення відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.10.2017 № 779 центрів надання адміністративних, у тому числі послуг соціального характеру, в форматі «Прозорий офіс» в окремих випадках як відомчих (соціальних) офісів управлінь соціального захисту населення, без інтеграції до них широкого переліку адміністративних послуг, що мають надаватися у ЦНАП.

Ці проблеми відображені в Пропозиції Програми «U-LEAD з Європою» щодо державної політики з окремих питань надання адміністративних послуг соціальної сфери через центри надання адміністративних послуг.

Тож треба відзначити, що надання адміністративних послуг для фізичних та юридичних осіб має стати однією з основних функцій місцевого самоврядування. Держава все ж таки повинна залишити за собою функцію контролю за якістю надання таких послуг та надання адміністративних послуг, але тільки виключно загальнодержавного значення.

Науковий керівник. Мудриєвська Людмила Михайлівна, доцент, кандидат юридичних наук, кандидат філософських наук, завідувач кафедри теорії держави і права, конституційного права та державного управління Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

МІЖНАРОДНИЙ ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Чернявська Юлія Олегівна

студентка III курсу економічного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Забезпечення прав і свобод людини є головним завданням міжнародного співтовариства та міжнародних правозахисних організацій. Людина, її права, свободи та інтереси визначають спрямованість міжнародної політики та формують нову галузь права – міжнародне право прав людини. Діяльність таких організацій та наднаціональних структур щодо забезпечення та захисту прав і свобод людини вимагає наукового осмислення та розроблення відповідного категоріального апарату. До вказаних наукових проблем у своїх працях зверталися М.В. Буроменський, С.В. Головатий, В.Н. Денисов, В.І. Євінтов, О.В. Задорожний, Ю.А. Іванов та деякі інші. Питання захисту прав і свобод людини у своїх працях підіймали вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких слід відзначити С.С. Алексєєва, Д.А. Гудиму, В.Ф. Кавуна, І. Ліщину, П.М. Рабіновича, В.В. Речицького, О.В. Петришина, С. Шевчука, Ю.С. Шемшученка, В.Я. Яковюка тощо. Однак, попри значний внесок названих вчених у розвиток правової науки, проблематика міжнародних інституційних механізмів забезпечення та захисту прав і свобод людини залишається висвітленою не в повній мірі, що зумовлює актуальність цієї теми. Основне завдання ООН полягає у здійсненні міждержавного співробітництва заради заохочення та розвитку поваги до прав людини та основних свобод для всіх осіб, незалежно від мови, раси, релігії або статі. З метою реалізації цього завдання в рамках ООН було сформовано розгалужену систему правозахисних інституцій, діяльність яких спрямована на утвердження поваги до прав людини та забезпечення їх визнання й дотримання державами-учасниками.

Загальна мета правозахисних інституцій ООН полягає у забезпеченні всебічного захисту та охорони прав людини, проте поряд з цим вони мають низку відмінностей у своїй організаційній та функціональній структурі, засадах, принципах та порядку організації діяльності. В. Брюггер небезпідставно вказує, що нині, розглядаючи політичні та правові документи з прав людини, ми стикаємося із безладною багатоманітністю чисельних декларацій і конвенцій регіонального та універсального характеру. Попри це, у рамках правозахисних інституцій ООН можна виділити лише дві концептуально відмінні одна від одної структури – Статутні та Договірні органи ООН, що представляють дві різні системи взаємодії держав, у тому числі у сфері захисту прав людини. При їх розмежуванні слід виходити з того, що перші створені та діють на підставі установчих та інших внутрішніх документів ООН, насамперед Статуту ООН, а другі – на підставі договорів між державами-учасниками (конвенцій та пактів, що утворюють нормативну основу міжнародного права прав людини). Так, І. Ю. Ліщина відносить комітети ООН до універсальних правозахисних організацій. Останні, на переконання вченого, поділяються на такі види: 1) постійні органи, що є частиною апарату ООН, – Комісія з прав людини та її експертний орган – Підкомітет з попередження дискримінації та захисту прав меншин; 2) органи, створені за міжнародними договорами, укладеними під егідою ООН; 3)

спеціалізовані установи ООН (насамперед Міжнародна організація праці та ООН з питань освіти, науки й культури – ЮНЕСКО). Створення в міжнародній структурі системи інституційних механізмів контролю за дотриманням державами своїх міжнародно-правових зобов'язань у сфері прав людини відкрило нову еру в розвитку міжнародного права прав людини.

Слід зазначити, що, як правильно вказує Д. В. Ходаковський, ціль контрольного механізму у міжнародному праві полягає не у примушуванні та застосуванні санкцій за невиконання зобов'язань, взятих на себе державами, а виключно у контролі за втіленням у життя положень міжнародно-правових договорів. Тому не може бути підставою для критики відсутність у комітетів ООН повноважень щодо застосування до держав-учасниць штрафних санкцій тощо.

Питання про створення комітетів ООН постало з прийняттям Загальної декларації прав людини, а у подальшому й цілої низки міжнародно-правових документів, спрямованих на захист прав людини, що зумовило необхідність у заснуванні спеціальних моніторингових процедур, у межах яких здійснювався б контроль за процесом імплементації норм вказаних актів у законодавство та правозастосовчу практику держав, що приєдналися до них. Таким чином, першим комітетам ООН було відведено важливу роль у здійсненні міжнародного контрольного механізму на перших етапах його формування. У системі ООН створено вісім конвенційних органів з прав людини, які є комітетами незалежних експертів, що уповноважені здійснювати моніторинг за дотриманням вимог цих конвенцій чи пактів. Цими Комітетами є: Комітет ООН з прав людини; Комітет ООН з економічних, соціальних та культурних прав, Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації, Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Комітет ООН проти катувань, Комітет ООН з прав дитини, Комітет ООН з прав трудящих мігрантів, Комітет ООН з прав інвалідів. Правову основу діяльності вказаних вище комітетів створюють відповідні конвенції та пакти.

Безперечно, визнаючи норми конвенцій, що надають комітетам контрольні повноваження та право приймати рішення стосовно держав-учасниць, останні в такий спосіб дійсно поширюють на себе компетенцію комітетів. Тому рішення комітетів ООН є обов'язковими для виконання усіма державами-учасницями відповідних міжнародно-правових договорів. Однак, слід визнати, що процедурні питання реалізації державами цих рішень повністю лежить у сфері внутрішньої компетенції держав, при чому правова основа діяльності комітетів не містить норм, які б чітко та остаточно вказували на вимоги, що ставляться до процесу виконання державами рішень комітетів.

Отже, комітети ООН є універсальними правозахисними міжнародними організаціями, сформованими з незалежних експертів, що діють у складі ООН, основним завданням яких є здійснення моніторингових функцій щодо виконання державами відповідних міжнародних договорів з прав людини, рішення яких мають зобов'язуючий характер та є обов'язковими для виконання державами-учасницями.

Науковий керівник: Ведькал Валентина Андріївна, кандидат історичних наук, доцент, старший викладач кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІСІЇ ООН З ПРАВА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Щербак Віктор Михайлович

Студент VI курсу навчально – методичного центру заочної та вечірньої форми навчання Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Важливу роль в сфері міжнародного права виконує уніфікація норм, що регулюють міжнародну торгівлю, яку здійснює Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ).

ЮНСІТРАЛ була утворена за рішенням Генеральної асамблеї ООН в 1966 році, як механізм, за допомогою якого Організація Об'єднаних Націй отримала б можливість відігравати більш активну роль в зменшенні або усуненні перешкод розвиткові торгівлі, що обумовлені відмінностями в національному праві країн. Вона складається з тридцяти шести держав – членів, які обираються Генеральною Асамблеєю терміном на шість років. Членство в Комісії побудовано за принципом представлення різних географічних регіонів та основних економічних і правових систем сучасного світу.

Основними предметними сферами, в яких Комісія здійснює роботу з уніфікації, є міжнародна купівля-продаж товарів, міжнародне перевезення товарів, міжнародний арбітраж і мирові процедури.

Одним з перших документів в сфері правового регулювання угод з міжнародної купівлі – продажу, підготовлених ЮНСІТРАЛ, стала Конвенція про позовну давність в міжнародній купівлі – продажу товарів (Нью-Йорк, 1974р.). Конвенція встановила уніфіковані правила, що визначили період часу, протягом якого повинні бути здійснені юридичні дії із захисту порушених прав, що мають своїм джерелом договір міжнародної купівлі – продажу товарів. До сфери, що безпосередньо пов'язана з уніфікацією права міжнародної купівлі – продажу товарів, належить також і прийняте Комісією в 1992 році Керівництво з міжнародних зустрічних торговельних угод. Це Керівництво має ненормативний характер, тобто за своєю сутністю є рекомендацією, разом з тим може відігравати вирішальну роль при виборі контрагентами того чи іншого договірною урегулювання, яке в максимальній мірі буде відображати їх інтереси і відповідати прийнятим в міжнародній торгівлі варіантам вирішення проблем зустрічних зобов'язань.

В сфері уніфікації правового регулювання міжнародних перевезень, ЮНСІТРАЛ підготовлено два важливих для даної сфери міжнародного економічного співробітництва акти. Перший з них - це Конвенція ООН про морське перевезення вантажів, що була прийнята в Гамбурзі в 1978 році. Ця Конвенція встановлює уніфіковане регулювання прав і обов'язків вантажовідправників, перевізників, і одержувачів вантажу відповідно до договору про морське перевезення вантажів. Іншим уніфікованим документом є Конвенція ООН про відповідальність операторів транспортних терміналів, прийнята у 1991 році у Відні. Конвенція створює єдиний правовий режим щодо відповідальності оператора транспортного терміналу за втрату або пошкодження вантажу, який знаходиться в процесі міжнародного перевезення, в період, коли цей вантаж перебуває в транспортному терміналі. Крім того, Конвенція

встановлює відповідальність оператора терміналу за прострочення терміну доставки вантажу.

За загальним визнанням, діяльність ЮНСІТРАЛ є достатньо успішною в сфері уніфікації правового регулювання процедури вирішення міжнародних комерційних спорів. Першим результатом зусиль Комісії в цій сфері стало прийняття в 1976 році Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ. Цей регламент, за своєю сутністю, містить майже повне зведення процесуальних норм і правил, які за згодою сторін можуть застосовуватися до міжнародного арбітражного процесу вирішення спорів, що виникають в сфері комерційних взаємовідносин.

Досить ефективним інструментом уніфікації національного законодавства різних країн в сфері арбітражного процесу став Типовий закон ЮНСІТРАЛ про міжнародний комерційний арбітраж, схвалений Комісією в 1985 році. Основна мета цього документу полягає в сприянні країнам, які здійснюють реформу або модернізацію свого законодавства, що регулює арбітражну процедуру, в тому, щоб вони мали можливість врахувати особливості і потреби міжнародного комерційного арбітражу в цьому процесі.

В сфері вирішення міжнародних комерційних спорів ЮНСІТРАЛ розробляє питання, що пов'язані з виконанням арбітражних рішень, забезпечувальними заходами на підтримку арбітражу, застосуванням узгоджувальної процедури, взаємодії арбітражу і судових органів, а також інші актуальні питання. Метою цих розробок, зокрема, є доповнення положень Типового закону про міжнародний комерційний арбітраж, а також забезпечення застосування раніш прийнятих в сфері міжнародного арбітражу конвенцій в умовах сучасної міжнародної комерційної практики, що орієнтується на використання останніх досягнень в сфері електронного зв'язку.

Результати роботи ЮНСІТРАЛ публікуються комісією щорічно. До того ж, інформація пов'язана з діяльністю ЮНСІТРАЛ, включаючи дані щодо проведеної роботи по кожному реалізованому проекту, міститься в Щорічниках ЮНСІТРАЛ.

Науковий керівник: Бережна Катерина Вікторівна, професор, доктор юридичних наук, завідувач кафедри європейського і міжнародного права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

РОЗДІЛ II

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС

ВРЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ

Барма Катерина Олегівна

*студентка I курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Наприкінці 2017 року набули чинності довгоочікувані зміни до процесуального законодавства України, серед яких найбільш інноваційною стало запровадження процедури врегулювання спору за участю судді. В Україні ця новела наразі перебуває на етапі свого безпосереднього розвитку в практичній площині. Водночас у таких країнах, як Німеччина, Австрія, Велика Британія, США судова медіація вже досить тривалий час успішно працює, а результати практики її застосування свідчать про беззаперечну ефективність цієї процедури примирення конфліктуючих сторін.

Питання мирного врегулювання спорів сьогодні набуває актуальності в Україні як ніколи раніше. Примирні процедури є реальною альтернативою стандартним судам, позаяк є більш ефективними з точки зору вичерпання конфліктів та повернення людяності у спірні стосунки.

Окремі аспекти, пов'язані з процедурою врегулювання спору за участю судді, досліджувались у працях таких представників цивільного процесуального права, як Н. Грень, С. Ківалов, Т. Кисельова, Ю. Навроцька, Т. Подковенко, О. Противень, Л. Романадзе, Н. Фігун та інші.

Метою цього дослідження є аналіз інституту врегулювання цивільного спору за участю судді, визначення правового статусу судді під час здійснення ним цього процесу, виявлення проблемних питань та обґрунтування перспектив поліпшення даної процедури.

Згаданий інститут спрямований на спрощене вирішення спору. При цьому його відмінність від класичної медіації полягає в обов'язковій участі судді в переговорному процесі. Однак роль судді обмежена і зводиться до того, що він не вивчає та не оцінює доказову базу сторін, натомість аналізуючи правовідносини конфліктуючих сторін з позиції судової практики.

Чинне законодавство також встановлює чіткі терміни, відведені на таке врегулювання – до 30 днів. Такі часові межі можливості існування цього виду примирної процедури вирізняють його серед інших способів і процедур мирного врегулювання спорів, які застосовують у цивільному судочинстві, зокрема інституту мирової угоди, яку можна реалізувати на будь-якій стадії судового процесу.

До того ж у межах цієї процедури переговори відбуваються без звичного судового формалізму, а суддя виконує роль посередника між сторонами, який допомагає їм у вирішенні спору. Його головне завдання полягає в тому, щоб створити атмосферу довіри на цій стадії звернення до суду та встановити взаємозв'язок між сторонами та їхніми адвокатами задля розв'язання конфлікту.

Вільність форми спілкування судді та сторін забезпечується тим, що під час проведення врегулювання спору за участю судді протокол наради не ведеться, а

також забороняється використовувати портативні аудіотехнічні пристрої, фіксування технічними засобами не здійснюється. Інформація, отримана будь-якою зі сторін, в тому числі суддею під час проведення врегулювання спору, є конфіденційною.

Така процедура врегулювання спору беззаперечно має вагомі переваги, але не можна й оминати її недоліки. Зокрема:

- **Переваги.** Судді, згідно із цією моделлю, найбільше зацікавлені в медіації, оскільки вона надасть можливість економити час, який вони витрачають на судові слухання. Сторони не несуть додаткових витрат, їх вартість покривають за рахунок судового збору. Сторони не несуть ризиків, пов'язаних зі строками позовної давності у зв'язку з тим, що процедуру проводять після подачі позову в суд.

- **Недоліки.** Зокрема, на переконання авторів, не всі судді можуть бути зацікавленими або мати здібності до врегулювання спорів. Постають ризики маніпуляції з незафіксованими приватними зустрічами між сторонами та суддею, ризики маніпулювання з метою змінити суддю, адже після закінчення процедури врегулювання, якщо спір не вирішено, справа передається іншому судді, а також ризики зловживання процедурою сторонами з метою заміни судді в разі браку підстав для його відведення.

Зауважимо, що встановлена процедура врегулювання цивільного спору за участю судді в ЦПК України не передбачає залучення спеціально навченого судді-медіатора (на кшталт добровільної медіації за участю судді-медіатора).

Але ж задля забезпечення суддею успішного проведення переговорного процесу між сторонами спору йому необхідні певні комунікативні якості, що зумовлює одну з перших проблем – спеціальну підготовку судді.

Т. Подковенко у своїх дослідженнях стверджує, що для належного виконання своєї роботи посереднику необхідно володіти такими рисами: вміння слухати, здобуття довіри, вміння подати інформацію, належне використання гумору, відкритість, толерантність, готовність допомогти, організованість, та безумовно емоційна зрілість та стабільність.

Аналіз міжнародного досвіду дає можливість зробити висновок, що більшість країн, які мають досвід у запровадженні будь-яких альтернативних судочинству примирливих процедур, закріплюють освітні та професійні обмеження щодо визначення правового статусу судді як примирителя. Австрія та Албанія, Білорусь, Казахстан і США визначають, що здійснення процедури примирення на професійній основі можливе лише за умови, коли особа пройшла спеціальну професійну підготовку, отримала певну освіту та сертифікат щодо підтвердження навчання за відповідною програмою підготовки.

Отже, в якості висновку можемо зазначити, що для удосконалення національного механізму захисту прав особи недостатньо лише виправити недоліки нормативного регулювання примирних процедур. Потрібне інформування населення про існуючі та можливі способи ефективного захисту прав особи, а також заходи, орієнтовані на зміну суспільної свідомості, переорієнтації її на мирне співіснування та вирішення конфліктів на засадах примирення.

Аналізуючи досвід зарубіжних країн, враховуючи особливості національної правової системи України та тенденції її розвитку в умовах реформування

чинного законодавства, вважаємо за доцільне передбачити законодавством України запровадження й акредитацію спеціальної професійної програми базової підготовки чинних суддів нашої держави всіх юрисдикцій до процедури врегулювання спору за участю судді, а також запровадити спеціальну програму підвищення кваліфікації щодо ведення переговорів задля проведення їх більш ефективним, неупередженим способом у передбачені законодавством розумні строки.

Науковий керівник: Забродіна Олена Валентинівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Барма Катерина Олегівна

*студентка I курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Стрімкий розвиток цифрових технологій призвів до появи нових форматів та способів зберігання і обробки даних, які, в свою чергу, дали поштовх запровадженню новітніх форм та видів контролю, одним з яких є електронний аудит.

Комп'ютеризація аудиту дає можливість збільшити ефективність аудиторської роботи, розширити сферу аудиторської перевірки, знижує ризик аудитора, надає можливість працювати з багатьма документами одночасно.

Але, на жаль, розвиток функціонування інституту електронного аудиту в Україні, а відповідно і його правового регулювання, значно відстає від темпів розвитку цієї сфери в зарубіжних країнах, а саме: відсутнє нормативно закріплене визначення електронного аудиту та не врегульовано порядок його проведення; немає єдиного формату файлу подання даних до фіскальних органів для цілей е-аудиту; не закріплено відповідні права та обов'язки платників податків й контролюючих органів. Поданий перелік недоліків безумовно обумовлює актуальність даного питання на теренах України.

Питання, пов'язані з виникненням е-аудиту, ефективністю його проведення, комп'ютеризації аудиторської діяльності досліджувались у наукових працях таких українських вчених, як Г.М.Білецька, М.О.Живко, Б.В.Кудрицький, Л.М.Макарова, І.І.Подік, Л.О.Ходаківська та інші.

Метою дослідження є аналіз значення системи електронного аудиту як нової форми податкового контролю, дослідження основних проблем та перспектив поліпшення автоматизації аудиту суб'єктів господарювання.

Комп'ютеризація аудиту до сьогодні залишається складним питанням і передбачає розробку комп'ютерних контролюючих систем для потреб економіки. До цього часу практично відсутні теоретичні рішення в галузі комп'ютеризації контролю як такого, адже це вимагає перегляду основ автоматизації прийомів і способів його здійснення.

В Україні одним із перших кроків у напрямі запровадження електронного аудиту було схвалення Кабінетом Міністрів України "Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017—2020 роки", яка передбачає проведення системної реформи в сфері державних фінансів. Зокрема, як свідчить підпункт 4 пункту 2 розділу I Плану заходів з реалізації Стратегії, "...з метою підвищення якості та ефективності податкового адміністрування передбачено впровадження Мінфіном спільно з ДФС е-аудиту із застосуванням відповідного програмного забезпечення".

Одним із таких заходів є перехід на електронний документообіг, у т.ч. складання первинних документів та ведення бухгалтерського обліку в електронному вигляді, право подавати документи в електронній формі уповноваженим контролюючим органам для податкової перевірки тощо.

З набранням чинності нормативних документів щодо електронного аудиту як податківці, так і платники податків матимуть високу відповідальність, яка сприятиме гармонізації відносин бізнесу та держави. Це сприятиме розвитку особливого напрямку податкового контролю – системи е- аудиту, основні завдання якого полягають у налагодженні партнерських відносин із платниками податків та розбудові різних форм зворотного зв'язку з ними через зменшення ризиків та потреби в проведенні фактичних перевірок.

Таким чином, система е-аудиту сприяє збільшенню додаткових надходжень до бюджету через сплату ПДФО та ЄСВ за рахунок виявлення схем ухилення від сплати податків, підвищення податкової дисципліни, попередження фактів незаконної мінімізації оплати праці.

З наведеного вище бачимо, що на сьогодні здійснено певні кроки на шляху запровадження кращої світової практики щодо організації та проведення е-аудиту в діяльність вітчизняних фіскальних органів. Проте нині поза правовим полем регулювання цього виду аудиту перебувають:

- визначення поняття "електронний аудит" та порядку його проведення,
- створення єдиного формату файлу подання даних до фіскальних органів для цілей е-аудиту (податкового аудиторського файлу),
- визначення відповідних прав та обов'язків платників податків й контролюючих органів тощо.

Відтак, враховуючи заходи щодо гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу, доцільно в ввести національну практику визначення електронного аудиту запропоноване ІОТА, а саме: "е-аудит — це верифікація та перевірка бухгалтерських операцій, яка здійснюється в електронному середовищі за допомогою комп'ютеризованих інструментів, використовуючи аналітичні, оціночні та тестові методи аудиту".

Невід'ємною частиною впровадження е-аудиту є розроблення єдиного формату файлу подання даних до фіскальних органів. Відтак реалізація цього етапу передбачає створення формату української версії податкового аудиторського файлу (SAFT UA) з урахуванням особливостей вітчизняної практики ведення бухгалтерського обліку на основі рекомендацій ОЕСР (версія SAF-T 2.0), які оприлюднені у квітні 2010 року Комітетом з фіскальних питань.

Однак, ринок аудиторського програмного забезпечення в Україні тільки починає розвиватися. На жаль, нині одними з головних інструментів аудитора, як і раніше, залишаються Word та Excel.

До речі, команда українських розробників КІТ-XXI та консультанти-аудитори розробили спеціалізовану програму - "КІТ.Аудит". Ця програма є першою вітчизняною автоматизованою інформаційною системою управління аудиторською діяльністю, яка забезпечує контроль якості і включає узгоджений набір робочих документів та методичних вказівок з проведення аудиту.

На сьогодні перевірка діяльності суб'єкта господарювання та складання висновків за її результатами є найскладнішим і найконфліктнішим їх аспектом. Відповідно формування і реалізація чіткої та послідовної державної політики у цьому напрямі матиме наслідком підвищення ефективності реалізації податкової реформи, гармонізацію відносин між платниками податків та органами ДФС, спрощення ведення бізнесу, своєчасності й повноти сплати податків, а також загальним поліпшенням інвестиційного клімату в Україні.

За результатами дослідження можна зробити висновок, що використання інформаційних технологій є актуальним завданням, важливим фактором успішної роботи аудитора, але сучасні програмні аудиторські продукти потребують вдосконалення. Вибір оптимального програмного забезпечення є основним напрямом ефективної автоматизації аудиту. Освоєння аудиторськими фірмами інформаційних технологій дозволить їм отримати конкурентні переваги на вітчизняному і міжнародному ринку.

Науковий керівник: Патерило Ірина Володимирівна, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОСТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Берневек Владислав Сергійович

*Студент II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Економічні та соціальні перетворення в Україні, розвиток міжнародних відносин зумовили формування страхової галузі. Автотранспортне страхування є достатньо популярним видом страхування для юридичних і фізичних осіб, оскільки його використання супроводжується багатьма ризиками. Проте, наразі існує низка проблем, вирішення яких сприятиме підвищенню ефективності організаційного забезпечення страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів.

В Україні історія розвитку автотранспортного страхування розпочинається з 1994 року – формального запровадження обов'язкового автотранспортного страхування. На сьогоднішній день автотранспортне страхування являє собою комплекс певних видів страхування, пов'язаних з експлуатацією засобів автотранспорту, що забезпечують захист як самого майна, так і відповідальності. Автотранспортне страхування інтегрує в собі різні види страхування, зокрема особисте, майнове та відповідальності.

Найбільш популярним серед видів автострахування є страхування відповідальності, яке набуває обов'язкової форми у більшості країн світу,

зокрема і в нашій державі також, згідно Закону «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів».

Відповідно до статистичних даних страхового ринку в Україні у структурі страхових премій за видами страхування станом на 30.09.2018 автострахування складає 34,3% (в грошовому еквіваленті становить – 8713,2 млн. грн.). Найбільшу частку в структурі автотранспортного страхування займає страхування наземного транспорту КАСКО, на яке припадає близько 50% усіх страхових премій. Друге та третє місце посідає обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів – майже 40%, та страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (за додатковими договорами) «Зелена картка» – 8%.

До особливої категорії автотранспортного страхування слід віднести обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті. Показники розвитку обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті в Україні за останні роки свідчать про неефективність цього виду страхового захисту та його високу корумпованість. Зокрема, рівень виплат становить не більше ніж 4%, що у 11 раз менше загальних показників по всім видам страхування. На жаль, не лише в нашій державі, а й у більшості країн світу склалася така практика, що страхові компанії роблять усе можливе для того, щоб не виплачувати страхове відшкодування.

Сьогодні вже помітні позитивні зрушення щодо полегшення та пришвидшення процесу врегулювання збитків за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземного транспорту, в тому числі завдяки співпраці органів Міністерства внутрішніх справ України та МТСБУ. Серед позитивних тенденцій доцільно відмітити застосування в Україні «європейського протоколу» (Єврорапорту), адаптованого до вітчизняної страхової практики.

Ще однією важливою проблемою сьогодні є фальсифікація страхових сертифікатів «Зелена картка», які мають масовий характер, що наносить значну шкоду фінансовим результатам страховиків, МТСБУ, негативно впливає на імідж України у Міжнародній системі страхування «Зелена картка».

Аналізуючи сучасні особливості автотранспортного страхування, слід зазначити, що в розвинених країнах страхові послуги у сфері автотранспортного страхування реалізуються не лише через страхових агентів та страхових брокерів, але й значного поширення набувають Інтернет-продажі. Зокрема, частка премій, зібраних за допомогою онлайн-продажів, зростає в багатьох країнах. Цьому суттєво сприяє стандартизація полісів автострахування, яка, на жаль, сьогодні ще не здійснена в Україні.

Крім того, в практиці розвинених країн споживачі можуть використовувати Інтернет для ініціювання процедури претензії. У деяких випадках, вони можуть також змінити умови покриття, оновити інформацію про застраховане майно, змінити платіжну інформацію, а для блоку, пов'язаного зі страхуванням життя – змінювати розміщення активів. Останнім часом, закордоном в автострахуванні набуло поширення та продовжує розвиватися таке явище, як телематика. Мобільні пристрої, встановлені в автомобілях, можуть записувати в режимі реального часу дані про водія, такі як місце розташування,

пройдений шлях, час доби, швидкість та порушення, що значно спрощує та прискорює страхові процеси.

На сьогодні говорити про інтеграцію страхового ринку Україні в міжнародні ринки фінансових послуг досить складно. Проблема полягає не лише в тому, що в нашій державі не впроваджуються високорозвинені технології, що стримує розвиток страхового ринку. Перш за все страховим компаніям необхідно підвищувати якість своїх послуг шляхом створення платоспроможної системи страхування, здатної компенсувати збитки від непередбачених подій, що матиме наслідком підвищення довіри населення. В свою чергу, підвищення довіри страховиків збільшить розміри капіталу через страхові внески, що покращить організацію роботи та підвищить потужність страхових компаній.

Науковий керівник: Марченко Олеся Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ НОТАРІАТУ

Боровська Аліна Ігорівна

студентка IV курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Розбудова правової держави є неможливою без створення гарантій захисту прав людини, без забезпечення механізму функціонування такого специфічного демократичного інституту, яким є нотаріат. Однак, цей унікальний і специфічний досвід діяльності українських нотаріусів на всіх етапах українського державотворення ще не достатньо вивчений, проаналізований та синтезований. Особливо актуальним є дослідження історичних аспектів становлення нотаріату в Україні як гаранта в забезпеченні прав і свобод людини та громадянина.

Перш за все, історія створення сучасного правознавства починається від часів Стародавнього Риму. Однак історія нотаріату є давнішою за історію римського права, хоча нині у вчених не існує єдиної думки стосовно часу виникнення інституту нотаріату. М. А. Долгов вважає, що нотаріуси існували ще у Вавілоні у 1760 році до н.е., у Єгипті та в Древній Греції. Нотаріуси-писарі у Вавілоні редагували різні акти, які виконувалися на глиняних табличках, а у Древній Греції нотаріуси оформлювали та реєстрували договори, основуючись як на приватному, так і на державному праві.

Нотаріат як інститут цивільного права виникає у Стародавньому Римі одночасно з римським правом, при цьому саме тут починає формуватися західноєвропейська парадигма нотаріату та виникають перші органи, що виконували нотаріальні функції.

Умови для зародження нотаріату в Україні створюються з заснуванням у IX ст. Київської Русі. Перші сліди нотаріату слід шукати після початку правління Ярослава Мудрого (978-1054), за доби якого було укладено першу збірку законів – „Руську Правду“, в розширеній редакції якої, окрім іншого, було досить багато

статей, які регулювали цивільно-правові відносини. Однак аналіз цих статей свідчить, що в них немає жодної норми, яка б прямо стосувалася нотаріату.

Для історії українського нотаріату не менш особливе значення має прив'язування до таких двох понять, як Литовські статuti та актові книги, роблячи акцент на тому, що вони обидва мають витоки з XVI століття. "Актові книги – збірники документів, що склалися за результатами діяльності різних судів у Великому князівстві Литовському, згодом у Речі Посполитій, у т.ч. на українських землях (Галичина, Київщина, Поділля та Волинь).

Розвиток вітчизняного нотаріату у другій половині XIX – початку XX століття не можна розглядати виключно лише на тих українських землях, які входили до складу Російської імперії. У зазначений період на західноукраїнських землях, які входили до складу австрійської держави, можна прослідити цікаві особливості розвитку інституту нотаріату.

У липні 1973 р. Верховною Радою СРСР був прийнятий Закон СРСР „Про державний нотаріат“, що містив найважливіші норми щодо регулювання організації і порядку діяльності органів державного нотаріату Союзу. Необхідність відновлення нотаріального законодавства була обумовлена економічними, соціальними і культурними перетвореннями в державі, розширенням міждержавних відносин.

Період з 1923 р. по 1974 р. можна визначити таким, в якому визрівала необхідність законодавчого закріплення нотаріату, оскільки його функції постійно ускладнювалися.

Нова глава в історії українського нотаріату починається з 24 серпня 1991 р., з Акта проголошення незалежності України, і пов'язаним із цією подією подальшим розвитком українського законодавства. З переходом суспільства до ринкових відносин, виникненням інституту приватної власності, оренди, розвитком підприємницької діяльності і процесів приватизації стало зрозуміло, що державний нотаріат до роботи в нових умовах не готовий.

Все це об'єктивно обумовило необхідність радикального вдосконалення нотаріальної служби в державі. Останній період розпочинається 2 вересня 1993 р., коли Верховною Радою вже незалежної України було прийнято Закон України „Про нотаріат“ і введений у дію з 1 січня 1994 р. Так, 2 вересня 1993 року в Україні був прийнятий Закон України "Про нотаріат".

Цей закон вніс до історії розвитку українського нотаріату багато новацій, серед яких: створення кваліфікаційних комісій нотаріату для визначення рівня професійної підготовки осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю; видача свідоцтв про право на зайняття нотаріальною діяльністю всім громадянам України, які пройшли кваліфікаційний іспит; заснування в обласних центрах, містах Києві, Севастополі державних нотаріальних архівів, що є складовою частиною Національного архівного фонду тощо.

Конституція України, ст. 13, п. 14 ст. 92, а також розділ VIII “Правосуддя”, зокрема ст. 124, визначають правовий стан нотаріату в Україні таким чином, що нотаріат займає особливе місце в системі органів юстиції.

У підсумку можна сказати, що новий етап розвитку українського суспільства, який ґрунтується на Конституції України 1996 року, пов'язаний із реформуванням національної правової системи в цілому та її окремих правових

інститутів. Серед цих інститутів і реформування інституту нотаріату в незалежній Україні.

Дослідження розвитку нотаріату на території України свідчать, що цей розвиток відбувався в межах правових систем тих держав, до складу яких на той чи інший історичний період входили українські землі. Починаючи з XVII-XVIII століття, по мірі тимчасового культурного віддалення України від Європи, правова система на українських землях все більше відрізнялася від західноєвропейської.

Таким чином, інститут нотаріату пройшов складний та тривалий шлях становлення та розвитку, однак деякі проблемні моменти ще потребують свого вирішення. Формування в Україні правової держави та громадянського суспільства безпосередньо пов'язано з проблемою створення належного механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Нотаріат виступає гарантом в забезпеченні таких прав, тому потребує реформування з метою створення сильного та дієвого інституту нотаріату.

Науковий керівник: Щербина Євген Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА ООНОВЛЕНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Боровська Аліна Ігорівна

студентка IV курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

На сьогодні продовжується складний процес формування інституту неплатоспроможності (банкрутства), який перебуває у стані вдосконалення та реформування. З метою врегулювання процесуальних механізмів, які мають забезпечити умови та порядок відновлення платоспроможності боржника - юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи, 18.10.2018 року прийнято Кодекс України з процедур банкрутства, який набув чинності 21.04.2019 р.

Слід окремо відзначити, що в юридичній літературі різними аспектами проблеми банкрутства займалися такі науковці, як О.Б. Андрушко, М.П.Войнаренко, О.В.Коваленко, Н.І.Коломієць, В.В.Лук'янова, В.О.Подольська, О.О.Терещенко та багато інших. Зусиллями зазначених учених визначені особливості процедури банкрутства, підстави відкриття провадження у справі про банкрутство, визнання банкрутства тощо. Однак, у сфері теоретичного осмислення сутності та змісту банкрутства існує низка невирішених питань або питань, що потребують певного уточнення, доповнення, переосмислення, додаткового дослідження та обґрунтування.

Для з'ясування специфіки правового регулювання банкрутства в процесі застосування ліквідаційної процедури необхідним є конкретизація та розуміння

правових категорій, що використовується в новому Кодексі України з процедур банкрутства.

Як свідчить аналіз, процес становлення і панування ринкової економіки, що був всебічно визнаний головним орієнтиром на шляху розвитку останніх років, не може проходити без побічних явищ. Одним, і досить суттєвим, з таких явищ сьогодні виступає банкрутство. Причому ця категорія одночасно виступає інструментом правового захисту в разі необхідності «усунути» неефективних суб'єктів підприємницької діяльності або надати таким «оздоровчу дію» у разі виникнення лише тимчасових фінансових труднощів, а також є основною характеристикою неплатоспроможності.

Безумовно, у зв'язку із загостренням економічних проблем, пов'язаних із процедурою банкрутства в Україні, значно актуалізується питання законодавчої бази держави у цій сфері. Це, в свою чергу, зумовило необхідність удосконалення чинного законодавства з метою його впорядкування та подальшого формування ефективного, адекватного організаційно-правового механізму процедури банкрутства.

Отже, в чинному механізмі правового регулювання реалізації процедури банкрутства особливе місце займає Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 року. Даний закон встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника - юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи. Крім того, до правового регулювання процедури банкрутства на законодавчому рівні мають безпосереднє відношення Господарський та Цивільний кодекси України.

Вказані нормативні акти встановлюють умови та порядок відновлення платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності – боржника або визнання його банкрутом і застосування ліквідаційної процедури, повного або часткового задоволення вимог кредиторів. Система правового регулювання процедури банкрутства в Україні є досить розвиненою, однак постійні зміни в ній вимагають її постійного переосмислення та доповнення, що будуть відповідати сучасним реаліям економічної ситуації в країні.

Найбільш значущою зміною у зв'язку з прийняттям Кодексу є можливість визнавати банкрутами фізичних осіб. До прийняття цього Кодексу такої можливості не було.

Відзначимо, що справи про банкрутство фізичних осіб розглядатимуть господарські суди за місцем проживання фізичної особи, що дасть можливість забезпечити зручний для громадян і професійний розгляд такої специфічної категорії справ.

Загалом, з ухваленням Кодексу України з процедур банкрутства передбачається досягти: вдосконалення процедур банкрутства, зменшення строків провадження у справах про банкрутство; забезпечення істотного поліпшення умов ведення бізнесу в Україні за тими напрямками, що враховуються Світовим банком і Міжнародною фінансовою корпорацією під час складання рейтингу «Doing Business», маючи за стратегічну мету входження України до провідної двадцятки країн світу за умовами ведення бізнесу; забезпечення рівних прав і можливостей для однакового захисту всіма кредиторами боржника своїх

законних інтересів у процедурі банкрутства; зменшення можливості зловживань у процедурах банкрутства.

Таким чином, в сучасних умовах суспільного розвитку серед пріоритетів національних інтересів України особливо виділяється забезпечення економічно розвинутих умов для господарської діяльності, збереження і відновлення стабільності економіки в країні. Тому в таких умовах актуальність і значимість права суб'єктів продовжувати свою підприємницьку діяльність набуває особливої гостроти. На сьогоднішній день для належної реалізації механізму процедури банкрутства слід висловити сподівання позитивних зрушень, які покладають на цей Кодекс юристи-науковці та практики, будуть виправдані після набрання чинності цим нормативно-правовим актом.

Науковий керівник: Алексеєнко Ігор Григорович, кандидат юридичних наук, доктор політичних наук, завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПОНЯТТЯ, ПІДСТАВИ ТА ОЗНАКИ НОТАРІАЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Зварич Анна Геннадіївна

студентка II курсу магістратури юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Розвиток господарського обороту, розширення кола об'єктів та суб'єктів приватної власності обумовлюють зростання попиту населення в нотаріальних послугах. Сучасний нотаріат як орган безспірної юрисдикції захищає суб'єктивні права і законні інтереси фізичних та юридичних осіб, надаючи правочинам публічної довіри і більшої доказової сили документам, завдячуючи чому нотаріальна діяльність отримує офіційне визнання від імені держави. Крім того, нотаріат виконує превентивне завдання, запобігаючи суперечкам між сторонами цивільних правовідносин, захищаючи права осіб від можливих порушень у майбутньому, утверджуючи між ними стабільні й передбачувані правовідносини, він є важливим чинником формування правової держави. Ці положення вказують на необхідність дослідження нотаріальних процесуальних правовідносин з метою їх визначення та аналізу характерних ознак.

Теоретичною основою дослідження стали праці провідних українських вчених таких як В.В. Баранкова, В.В. Комаров, Р.Г. Кочерьянц, Л.К. Радзієвська, В.М.Черниш, С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, Я.М.Шевченко та ін

В юридичній літературі існує думка про відсутність нотаріальних процесуальних правовідносин, учені навіть не намагаються досліджувати та розкривати їх суть. Ця теорія базується на "аксіомі", що нотаріус не перебуває в матеріально-правових відносинах з особою, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії. Але, справляючи плату за вчинення нотаріальних дій нотаріус бере на себе відповідальність за відповідність таких дій закону та підзаконним нормативно-правовим актам. Таким чином, нотаріальні процесуальні правовідносини - це суспільні відносини, які потенційно існують та

забезпечуються державою через спеціальну процедуру, що передбачає їх безспірний і непримусовий характер та надає їм визначеного законом змісту, встановлюючи нормативними актами межі дозволеної поведінки суб'єктів нотаріального процесу. Ці правовідносини виникають між суб'єктами нотаріального процесу з моменту звернення громадян та юридичних осіб до нотаріусів та інших уповноважених осіб, яким державою надане право вчиняти нотаріальні провадження, та мають розвиватися протягом вчинення нотаріального провадження. В цьому випадку суспільні відносини набувають характеру нотаріальних процесуальних. Вони є складним явищем, оскільки обумовлюються множиною процесуальних зв'язків та різноманітністю прав та обов'язків, які надані особам, що вчиняють нотаріальні провадження, та особам, які звертаються за їх вчиненням. Вони можуть розпочинатись за заявою одних осіб і при їх вчиненні до нотаріального процесу можуть вступати з власної ініціативи інші особи, тобто, для нотаріальних процесуальних правовідносин не характерний примус щодо їх суб'єктів.

Нотаріальні процесуальні правовідносини є складовою частиною суспільних правовідносин, тому державою визначаються не лише їх внутрішні межі, дозволений характер, а й передбачаються правові наслідки у випадках, коли ці межі або характер нотаріальних процесуальних правовідносин не відповідають нормам закону. Так, з виникненням у нотаріальних процесуальних правовідносинах ознак спірності нотаріальне провадження може зупинятися. Це зумовлюється бажанням осіб звернутися до суду з метою позбавлення нотаріальних процесуальних правовідносин такої властивості як спірність.

До підстав виникнення нотаріальних процесуальних відносин належать юридичні факти, тобто обставини, з наявністю яких нотаріальний процесуальний закон пов'язує виникнення, зміну або припинення нотаріальних процесуальних правовідносин, які здебільшого виникають на підставі не одного юридичного факту, а кількох, про які більш докладно будемо говорити при висвітленні нотаріального процесу. Процесуальними юридичними фактами є дії, події або стан. Отже, характер нотаріальних процесуальних правовідносин є можливість визначити за такими ознаками: добровільний вступ усіх суб'єктів нотаріального процесу до участі в ньому; відсутність примусу навіть до зобов'язаної нормами матеріального права особи щодо вчинення нотаріального провадження; у межах нотаріального процесу не передбачено виконання зобов'язань у примусовому порядку; нерозголошення таємниці вчинюваних нотаріальних дій; письмова форма реєстрації нотаріальних проваджень; зазначення в реєстрах відомостей - даних про всіх суб'єктів правовідносин; безспірність прав і обов'язків, що є підставою для вчинення нотаріального провадження і мають доводитись суб'єктами нотаріального процесу за допомогою безспірних доказів; правоохоронний та правозахисний зміст правовідносин. Тому можна говорити, що характер провадження та його межі - поняття взаємопов'язані, оскільки межі нотаріальних процесуальних правовідносин складаються з умов вчинення нотаріального провадження, визначених законодавством про нотаріат, і при цьому враховується характер цих відносин.

Підсумовуючі вищезначене, можна сказати, що до нотаріальних правовідносин мають увійти як правовідносини, які безпосередньо стосуються вчинення нотаріального процесу - нотаріальні процесуальні правовідносини, так і

нотаріально-адміністративні правовідносини, що стосуються організаційної структури нотаріату, визначають взаємовідносини між нотаріальними органами і регулюються законодавством про нотаріат. Можливість об'єднання цих правовідносин в одне поняття “нотаріальні правовідносини” обґрунтовується єдиною нормативною базою, що регулює ці правовідносини, а саме Законом України “Про нотаріат”. Їх об'єднання пояснюється також єдиною функцією, із здійсненням якої пов'язується існування нотаріату як певної структури, здатної забезпечити не лише вчинення нотаріальних дій у визначеному законом нотаріальному порядку, а й до самооновлення своєї структури, взаємодії з іншими правозахисними державними органами тощо.

Науковий керівник: Алексеєнко Ігор Григорович, кандидат юридичних наук, доктор політичних наук, доцент, завідувачий кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПІДСТАВИ ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ. ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Зейналова Зумруд Рафіківна

*студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*

Позбавлення батьківських прав є негативним явищем у суспільстві, однак у більшості випадків необхідною мірою. В інтересах дитини держава йде на цю крайню міру за для того, щоб захистити дитину, а в деяких випадках навіть врятувати їй життя.

Позбавлення батьківських прав - це санкція, що застосовується в тих випадках, коли здоров'я, фізичний, психічний, духовний і моральний розвиток дитини наражається на небезпеку внаслідок застосування батьками неправомірних способів здійснення батьківських прав, недостойного їх поведінки або злісного ухилення від виконання батьківських обов'язків. Треба розуміти, що законодавець чітко визначає терміни «дитина-сирота» та «діти, позбавленні батьківського піклування».

Дитина-сирота – дитина, у якої померли чи загинули батьки. Діти, позбавленні батьківського піклування - діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами внутрішніх справ, пов'язаним з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також підкинуті діти та діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовились батьки, та безпритульні діти.

Кожна країна визначає підстави позбавлення батьківських прав з огляду на моральні цінності, визначені своїм суспільством. Стаття 164 Сімейного кодексу

України визначає шість пунктів щодо даного питання. В той же час стаття 80 кодексу Республіки Білорусь про шлюб та сім'ю зменшує цю кількість до п'яти положень. Порівняльна характеристика підстав щодо позбавлення батьківських прав вищезазначених держав наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика підстав щодо позбавлення батьківських прав

Україна	Республіка Білорусь
не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування.	вони відмовилися від дитини і подали письмову заяву про згоду на усиновлення при їх роздільному проживанні з дитиною.
ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини.	вони ухиляються від виховання і (або) утримання дитини
жорстоко поведуться з дитиною.	протягом шестимісячного терміну після відібрання у них дитини за рішенням комісії у справах неповнолітніх районної, міської виконавчого комітету, місцевої адміністрації району в місті за місцем знаходження дитини не відпали причини, що послужили підставою для відібрання у них дитини
є хронічними алкоголіками або наркоманами.	вони ведуть аморальний спосіб життя, що погано впливає на дитину
вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва.	вони зловживають батьківськими правами і (або) жорстоко поведуться з дитиною
засуджені за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо дитини.	

Спостерігаємо, що у наведеній таблиці перелік підстав є дуже схожим. Це можна пояснити тим, що Україна й Республіка Білорусь входили до складу Союзу Радянських Соціалістичних Республік та мали спільне законодавство. Однак в Республіці Білорусь законодавець визначає більш широко пункт про те, що батьки, які ведуть аморальний спосіб життя, що негативно впливають на дитину мають усі шанси бути позбавленими батьківських прав.

Розглядаючи Сімейний кодекс Канади, суд може позбавити батьківських прав повністю або частково за підставами, які можна розділити на три блоки:

- 1) незадоволення матеріальних потреб дитини (наприклад, несплата аліментів, купівля одягу тощо);
- 2) незадоволення емоційних потреб дитини (наприклад, відмова від обійм дитини, подарунків та спілкування з дитиною);

3) незадоволення моральних потреб дитини (наприклад, фізичне насилля або приниження дитини).

Статистика позбавлення батьківських прав в Україні є невтішною, адже станом на 31 грудня 2018 року в Україні на обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувала **70 491** дитина. Із них **22 126** дітей-сиріт та **48 365** дітей, позбавлених батьківського піклування.

Таким чином, законодавча база різних країн дуже відрізняється. В країнах СРСР чітко визначені підстави для позбавлення батьківських прав, вони переважно зосереджені на задоволенні батьками матеріальних та моральних потреб дитини. У той же час, західна модель визначає, що батьки можуть бути позбавлені своїх прав на дитину у випадку незадоволення емоційних потреб дитини. На нашу думку, це є суттєвою відмінністю у цих моделях. Адже дитині необхідно не лише матеріальне її забезпечення та повага до неї, а й прояви любові до неї, спілкування з дитиною. На практиці, досить важко привести докази незадоволення емоційних потреб дитини, але повноцінна особистість може сформуватися лише при симбіозі всіх трьох видів потреб: матеріальних, емоційних та моральних.

Науковий керівник: Патерило Ірина Володимирівна, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

Каграманян Хорен Кімавич

студент IV курсу юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Активне залучення нотаріату в регулювання економічних відносин створює більшу врівноваженість і гарантованість у поведінці учасників цивільних відносин, дає можливість скоротити кількість правопорушень. Від якості роботи нотаріусів залежить нормальне функціонування цивільного обороту країни, ефективність охорони і захисту майнових прав та законних інтересів громадян та організацій. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про нотаріат» нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності. Змістом же діяльності нотаріальних органів є правоохоронна та правозахисна діяльність, яка державою покладена на спеціальну структуру органів та на окремих посадових осіб.

Науково-теоретичну базу роботи склали праці провідних вітчизняних фахівців, це, насамперед, роботи М.І. Козюбри, П.О. Недбайло, О.Ф. Скакун, Ю.С. Шемшученка та ін.. Безпосередньо над проблемами нотаріату працюють такі українські вчені, як Л.К. Радзівська, В.М. Черниш, С.Я. Фурса, Є.І. Фурса та ін. Тому досить актуальним є аналіз правових засад розвитку українського нотаріату, спираючись на здобутки українського правознавства.

Поняття «нотаріат» лексично походить від латинського слова «note», що в перекладі означає «знак». Як інститут права він вперше з'явився в Стародавньому Римі в III столітті до н.е. Перша згадка про професію «табеліонів» прийшла з часів римського імператора Костянтина. Це були особи, які не були державними службовцями, але під контролем держави складали за винагороду юридичні акти, судові папери, проекти правочинів. Саме цей інститут придбав пізніше назву «нотаріат». Треба зазначити, що, 2 вересня 1993 року в Україні був прийнятий Закон України "Про нотаріат", який по-новому регламентував діяльність українського нотаріату та базувався на кращих нотаріальних практиках Німеччини й Франції. Цей закон вніс до історії розвитку українського нотаріату багато новацій: створення кваліфікаційних комісій нотаріату для визначення рівня професійної підготовки осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю; видача свідоцтв про право на зайняття нотаріальною діяльністю всім громадянам України, які пройшли кваліфікаційний іспит; заснування в обласних центрах, містах Києві, Севастополі державних нотаріальних архівів, що є складовою частиною Національного архівного фонду; здійснення тимчасового зберігання нотаріальних документів (до 75 років) Національними архівами; закріплено право осіб, які отримали свідоцтво для зайняття нотаріальною діяльністю, зареєструвати приватну нотаріальну діяльність; службове страхування приватного нотаріуса; затвердження шкали майнових ставок; дозвіл на створення асоціацій та нотаріальних палат.

У період незалежної України на конференції нотаріусів створено Українську нотаріальну палату – добровільну громадську організацію нотаріусів та її регіональних відділень по областях. Основна її мета – об'єднання на професійній основі зусиль нотаріусів для задоволення та захисту законних соціальних та інших спільних інтересів, сприяння підвищенню їхнього професійного рівня та вдосконалення правової допомоги, що надається органами нотаріату громадянам, підприємствам і організаціям. Завданням УНП є підвищення ролі нотаріату в умовах формування в Україні ринкових відносин; створення умов для активної діяльності членів УНП на основі єдності професійних інтересів; реалізації їхніх прав; сприяння розвитку міжнародних зв'язків з метою зміцнення наукових і професійних контактів членів Палати, обміну досвідом, співробітництва з міжнародними організаціями нотаріату. У 1998 р. УНП була прийнята спостерігачем від міжнародної спільноти до світової організації нотаріусів – Міжнародного Союзу Нотаріату, який об'єднує нотаріати 82 країн. УНП основні зусилля спрямовує на перехід до нотаріату латинського типу – вільного, самоврядного. Міністерством юстиції України була розроблена Концепція розвитку нотаріату в Україні, яка покладена в основу нової редакції Закону «Про нотаріат».

Проаналізувавши тезисно розвиток системи нотаріату в Україні, можна зробити наступні висновки. По-перше, розвиток правової системи України, в тому числі й інституту нотаріату, надало проголошення незалежності України. Прийняття ЗУ «Про нотаріат», Цивільного кодексу України та інших законів, завдяки чому значно розширилася компетенція нотаріусів, збільшилась кількість і обсяг нотаріальних дій. По-друге, в контексті створення процедури діяльності нотаріусів та інших осіб, уповноважених на вчинення нотаріальних дій, пропонується удосконалити норми ЦК України, законодавство та численні

підзаконні акти про нотаріат. Чинна редакція ЗУ «Про нотаріат» не враховує сучасних тенденцій теорії нотаріального процесу, а також не відповідає реальним правовідносинам, що мають місце в нотаріальній практиці, мають бути запропоновані комплексні зміни до законодавства про нотаріат, у яких акцент має бути зроблений на удосконалення процесуальної частини цього Закону. Тому провідні вчені (В.М. Черниш, С.Я. Фурса, Є.І. Фурса та ін.), дотримуються концепції комплексного регламентування діяльності нотаріусів, що можливо здійснити лише в межах кодексу, який пропонується назвати «Нотаріальний кодекс України», оскільки таким чином можна буде охопити як процесуальні, так й організаційні питання діяльності нотаріату.

На сьогоднішній день можна з упевненістю твердити, що прогресивні реформи Міністерства юстиції України, спрямовані на розширення кола повноважень приватних нотаріусів, модернізації нотаріальної діяльності, забезпечують ефективне функціонування нотаріату у сфері приватних та публічних правовідносин, у повній мірі відповідають викликам сучасного суспільства.

Науковий керівник: Щербина Євген Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Копильцов Іван Віталійович

студент IV курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Наміри України з приводу становлення як розвиненої правової європейської держави обумовлюють проведення численних правових реформ у різноманітних сферах життєдіяльності суспільства. Це стосується і сфери нотаріальної діяльності, як важливого правового механізму забезпечення реалізації прав та обов'язків суб'єктів права, правової охорони та досудового захисту прав та інтересів громадян, підприємств та організацій. З огляду на це, набуває особливого значення питання належного нормативно-правового забезпечення діяльності нотаріусів у нашій державі.

Відзначимо, що в Україні правова реформа у сфері нотаріату відбувається шляхом прийняття нових нормативно-правових актів, спрямованих на урегулювання нотаріальної діяльності, внесення змін та доповнень до існуючих, а також таких, що визначають напрямки реформування вітчизняної системи нотаріату. Відповідно, настання того чи іншого етапу правової реформи слід пов'язувати із прийняттям основних нормативних актів, які вплинули на становлення та розвиток правового забезпечення нотаріальної діяльності.

Початок правової реформи у сфері нотаріату, а отже і її перший етап, як відомо, пов'язується із прийняттям 2 вересня 1993 р. Закону України «Про нотаріат», яким було змінено існуючу організаційну структуру побудови нотаріату в Україні. Його основним здобутком було запровадження інституту

приватного нотаріату. Нові принципи нотаріальної діяльності, які були закладені цим законом дозволили вирішити організаційні проблеми стосовно нотаріального забезпечення суб'єктів цивільно-правових відносин та дозволили державі практично зняти із себе більшість організаційних питань і матеріальних витрат у цій сфері. Внаслідок прийняття названого нормативного акту у сфері нотаріату відбулись докорінні зміни не лише у кількісному, а й у якісному вимірі, зокрема, це стосується: зростання рівня самосвідомості у нотаріальному співтоваристві та відповідальності перед всіма суб'єктами цивільно-правових відносин; підвищення професіоналізму нотаріусів; збільшення чисельності приватних нотаріусів, які в більшості випадків значно краще матеріально-технічно оснащені, ніж державні нотаріальні контори; оперативності обслуговування громадян, підприємств, установ та організацій тощо.

Водночас, практика застосування Закону України «Про нотаріат» довела його недосконалість. Зокрема, до його основних недоліків та проблем, які він зумовив, можна віднести: застарілий підхід до урегулювання нотаріальної діяльності внаслідок його орієнтації на радянську концепцію правового забезпечення суспільних відносин; невідповідність окремим положенням Конституції України, яку було прийнято пізніше, ніж цей закон, у 1996 р.; обмеження приватних нотаріусів щодо вчинення нотаріальних дій; значне зростання кількості приватних нотаріусів поряд із зменшенням державних, що призвело до соціальної напруги в суспільстві, у тому числі, у зв'язку з неможливістю отримання громадянами окремих видів нотаріальних послуг щодо оформлення спадкових прав та вжиття заходів з охорони спадкового майна; відсутність закріплення гнучкої системи заходів впливу на нотаріусів у разі порушення ними законодавства під час вчинення нотаріальних дій та ін..

Вирішення наведених та інших проблем сучасного нормативно-правового забезпечення нотаріальної діяльності можливе шляхом проведення комплексної систематизації законодавчих положень та положень підзаконних правових актів. У такому ракурсі слід підтримати тезу щодо необхідності прийняття двох загальних нормативно-правових актів внаслідок проведеної систематизації, а саме: Закону України «Про організацію нотаріату» (або «Про організацію нотаріальної діяльності в Україні») та Нотаріального процесуального кодексу. Безумовно, такий крок дозволить комплексно врегулювати окремо питання організації системи нотаріату в Україні та окремо врегулювати усі процедурні аспекти здійснення нотаріальної діяльності, а отже і вирішити проблеми дублювань, прогалин, колізій законодавства тощо.

Як свідчить аналіз, в незалежній Україні правове регулювання нотаріальної діяльності перебуває в стадії постійного реформування, свідченням чого є динамічний процес законодавчих пропозицій та законодавчих змін у цій сфері. Найбільш ефективним завершенням нотаріальної реформи могло би стати прийняття Закону «Про організаційні засади діяльності Нотаріату України», в якому треба закріпити основні поняття нотаріальної діяльності, завдання нотаріату, більш чіткі гарантії нотаріальної діяльності і позначити систему доступу до професії, рамки дисциплінарної та адміністративної відповідальності, а також визначити статус і компетенцію регіональної і центральної нотаріальної палати, а також прийняття «Нотаріально-процесуального кодексу України».

В спеціалізованій літературі зазначають, що «Нотаріально-

процесуальний кодекс» має навести лад у системі підзаконних нормативних актах, якими користуються нотаріуси в своїй діяльності. Такий похід у повній мірі відповідав би вимогам ст.ст.8, 92 Конституції України, в якій встановлено, що організація діяльності нотаріату визначається виключно законами, що могло би посилити захист прав та інтересів громадян і підвищити професійну відповідальність нотаріусів.

Таким чином, у системі прав і свобод людини і громадянина право кожної людини на правову допомогу займає важливе місце. При цьому нотаріат поряд з іншими інститутами забезпечує реалізацію цього конституційного права громадян. Наша держава докладає достатньо зусиль для реалізації права особи на отримання правової допомоги, спираючись на досвід зарубіжних країн. Однак багато питань, пов'язаних із наданням правової допомоги залишаються невирішеними. Безумовно, є ряд проблемних питань, які слід вирішувати, спираючись на практичний досвід і глибокий аналіз наукових робіт, присвячених даній тематиці. Не дивлячись на тривалу правову реформу, сучасний стан нормативно-правового забезпечення нотаріальної діяльності характеризується наявністю численних проблем та недоліків. Перспективою його розвитку має стати проведення систематизації положень нормативних документів у цій сфері, що дозволить вирішити розглянуті проблеми.

Науковий керівник: Щербина Євген Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ПРАВІДНОСИН ЩОДО РОЗПОРЯДЖАННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Кучинський Едуард Вікторович

студент II курсу магістратури юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

З посиленням ролі результатів інтелектуальної, творчої діяльності в економічному та культурному розвитку України особливої актуальності набувають питання правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. Угодою про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. (набула чинності 01.03.1998 р.), передбачається подальше удосконалення захисту прав на інтелектуальну власність. Необхідність теоретико-правового аналізу правового регулювання передання (відчуження) виключних майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності зумовлена рядом завдань, серед яких необхідність удосконалення правової системи охорони прав на об'єкти права інтелектуальної власності та адаптації національного законодавства у сфері охорони прав до стандартів Європейського Союзу. Ці завдання набувають особливого змісту зважаючи на те, що Цивільний кодекс України розмежувавши правове регулювання права власності та права інтелектуальної власності та

присвятивши праву інтелектуальної власності окрему Четверту книгу, наголосив на специфічному правовому регулюванні відносин права інтелектуальної власності, яке істотно відрізняється від права власності.

Слід зазначити, що договірні зобов'язання, об'єктом яких є майнові права інтелектуальної власності, належать до особливого виду зобов'язань. Їх специфіка зумовлена юридичною природою зазначених прав, що відрізняються від інших майнових прав - зобов'язальних, речових та корпоративних, яка, у свою чергу, зумовлена особливостями самих майнових прав інтелектуальної власності - результатів творчої діяльності та засобів індивідуалізації. Слід констатувати, що права суб'єкта інтелектуальної власності щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності є одним із його основних повноважень. Важливість таких прав та специфіка об'єктів інтелектуальної власності як предметів відповідних договорів сприяли виокремленню договорів у сфері інтелектуальної власності в окрему главу 75 ЦК України. Крім того, питанню щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності присвячені інші положення ЦК України, зокрема глава 76 цього Кодексу, статті 429, 430 тощо. Так, відповідно до ст. 1107 ЦК розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності здійснюється на підставі таких договорів: 1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) ліцензійний договір; 3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; 4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; 5) інший договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.

Стосовно інших договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, то до них слід віднести, зокрема, такі: 1) договір про розподіл майнових прав інтелектуальної власності на службові об'єкти інтелектуальної власності (ч. 2 ст. 429 ЦК України); 2) договір про передачу майнових прав інтелектуальної власності у співвласність від одного співвласника до іншого співвласника (п. 1.8 Інструкції про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстрів відомостей про передачу права власності на знак для товарів і послуг та видачу ліцензії на використання знаку (міжнародного знака) для товарів і послуг, п. 1.7 Інструкції про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на винахід (корисну модель) та видачу ліцензії на використання винаходу (корисної моделі) тощо); 3) договір застави майнових прав інтелектуальної власності (ч. 3 ст. 424 ЦК України).

Законодавством України закріплено значний перелік договорів у сфері авторського права та суміжних прав. Так, Законом України «Про авторське право і суміжні права» передбачено такі договори: договір про розподіл майнових прав на службовий твір (ст. 16 Закону); договір між співавторами твору (ст. 13 Закону); договір про передачу (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права (ст. 31 Закону); договір про передачу виключного (невиключного) права на використання об'єктів авторського права (ст. 32 Закону); договір замовлення (ст. 33 Закону); договір про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав (ст. 48 Закону); договір між організацією колективного управління та особою, яка використовує об'єкти авторського права і суміжних прав (статті 32, 48 Закону); договір про виплату відрахувань

виробниками та імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких у домашніх умовах можна здійснити відтворення творів і виконання, зафіксованих у фонограмах та відеограмах (ст. 42 Закону); договір про виплату винагороди за використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань (ст. 43 Закону); інші договори у сфері авторського права і суміжних прав .

Слід зазначити, що група договорів щодо відчуження майнових прав інтелектуальної власності належить до найменш досліджених договорів у сфері інтелектуальної власності. Так, більшість цивілістів взагалі оминають увагою такі договори під час побудови як системи цивільно-правових договорів взагалі, так і системи договорів у сфері інтелектуальної власності зокрема. Наведена класифікація є багатоступеневою та такою, що враховує всю специфіку договірних відносин у сфері інтелектуальної власності, отже, було б доцільно її взяти за основу для систематизації договорів у сфері інтелектуальної власності, враховуючи положення чинного національного законодавства.

Науковий керівник: Алексеєнко Ігор Григорович, кандидат юридичних наук, доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

**ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПІДПРИЄМСТВО»,
«ЮРИДИЧНА ОСОБА», «ОРГАНІЗАЦІЯ» У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ**
Лашкун Анастасія Ігорівна

*слухачка гр. ЦД-18м-13 магістратури навчально-методичного центру
післядипломної освіти та підвищення кваліфікації Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

Згідно законодавства, підприємства в Україні створюються у формі юридичних осіб. Відповідно до норм ст. 80 Цивільного кодексу України юридичною особою є організація, створена шляхом об'єднання осіб та/або майна, яка наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, тобто може від свого імені набувати майнові та особисті немайнові права і нести цивільні обов'язки, бути позивачем та відповідачем в суді. Тобто, законодавець, визначаючи юридичну особу як організацію, виходить із того, що організація – це певний соціальний феномен, який, по суті, охоплює всі можливі юридичні особи: підприємства, установи, організації. Утім, юридична особа – це лише одна з форм колективних суб'єктів, тому надзвичайно важливо для характеристики статусу платника податку на прибуток підприємств визначитись із тим, що варто вкладати в терміни «підприємство», «юридична особа», «організація», тощо. І тому, виходячи з євроінтеграційного вектору розвитку України, треба розглянути склад окреслених категорій за законодавствами іноземних держав.

Значний внесок в дослідження визначення поняття «підприємство», «юридична особа», «організація» привнесли фундаментальні наукові здобутки

таких вчених, як С.О. Лук'янцев, В.І. Борисова, Л.М. Баранова, І.В. Жилінкова, Г. В. Фоміна та ін.

Треба зазначити, що в законодавстві іноземних державах, термін «підприємство» використовується в значенні «справа», «ділове заняття», «ділова діяльність», що припускає наявність особи, яка це «підприємство» веде, володіє ним як власник, орендар або керуючий. Так, наприклад, у Сполучених Штатах Америки терміном «підприємство» не користуються, ані у своєму податковому законодавстві, ані у міжнародних податкових угодах. Замість нього використовується термін «комерційна діяльність особи», «ведення бізнесу особою». Поряд із терміном «підприємство» на практиці вживається термін «організація» і також застосовується у міжнародних нормативних актах. у типовій моделі Податкової конвенції ОЕСР термін «підприємство» використовується не як самостійна господарська одиниця, а як «підприємницька діяльність, здійснювана особою» (резидентом одної або іншої Договірної Держави). Це не виключає й інших тлумачень поняття «підприємства» (сторони – партнери за згодою можуть або керуватися нормами внутрішнього законодавства, або ввести взаємоприйняте для обох сторін тлумачення цього терміну, або обійтися без нього). Податковий режим для комерційної (підприємницької) діяльності встановлювався стосовно «осіб» (юридичних або фізичних), що є резидентами договірних держав. У таких угодах резидент однієї держави може залучатися до оподаткування в іншій державі тільки, якщо він здійснює там свою діяльність через «постійну ділову установу». Спочатку визначається, чи є дана особа резидентом Договірної Держави, потім – чи має цей резидент свою постійну ділову установу в іншій державі. Після чого встановлюється те коло його доходів, які безпосередньо пов'язані з діяльністю цієї постійної ділової установи. В той же час, у Модельному податковому кодексі під «організаціями» розуміються такі суб'єкти: 1) організації, які є юридичними особами відповідно до законів країни; 2) корпорації, компанії, фірми та інші утворення, створені відповідно до законодавства іноземної держави; 3) міжнародні організації; 4) філії, відділення та інші відокремлені підрозділи, які є структурними підрозділами організацій та мають окремий баланс і розрахунковий рахунок; 5) об'єднання, партнерства та інші аналогічні утворення. Організація визнається платником податків, якщо відповідно до кодексу вона є національною організацією або задовольняє хоча б одній із таких ознак: а) здійснює економічну діяльність у країні або отримує доходи від джерел у країні; б) є власником майна, що підлягає оподаткуванню в країні; в) здійснює на території країни операції або дії, що підлягають оподаткуванню; г) стає учасником правовідносин при переміщенні товарів (робіт (послуг)) через митний кордон країни; д) стає учасником правовідносин, однією з умов яких є сплата державного мита або іншого збору, встановленого відповідно до Модельного податкового кодексу СНД.

Аналізуючи положення міжнародних конвенцій, можна зазначити, що в них поняття «особа» замінено на «підприємство», а поняття «підприємство» визначається як «підприємство, кероване особою» і тому «податкові органи, перед тим як залучати до оподаткування якусь конкретну особу (юридичну або фізичну), повинні спочатку знайти підприємство, яким ця особа управляє. Після цього визначається, чим це підприємство займається («під керівництвом»

зазначеної особи або компанії), і чи має воно свою «постійну ділову установу» на території іншої Договірної Держави. Якщо підприємство не є юридичною особою, то необхідно визначити його статус (чи має воно самостійний баланс і свій рахунок у банку) і територію його діяльності (місце управління, місце діяльності, місцезнаходження банку, у якому відкрито рахунок і т.д.). При цьому не врегульовано конвенцією, який режим застосовувати, якщо «підприємство» відноситься до третьої держави або коли особа-резидент однієї держави виявиться „керуючим підприємством” на території іншої держави».

Отже, можна зробити висновок, що по-перше, переважне використання терміну «підприємство» в міжнародних угодах з питань уникнення подвійного оподаткування; по друге, терміни «організація», «підприємство», «юридична особа» мають певні відмінності та особливості, що конкретизують правовий статус колективного суб'єкта у галузевих відносинах. При цьому треба зазначити, що у податкових відносинах всі ці терміни застосовуються як синоніми. Виходячи з цього, характеризуючи статус платника податку на прибуток підприємств треба спиратися на нормативні приписи чинного Податкового кодексу України та визначати підприємство, перш за все, як юридичну особу, яка має сплачувати відповідний податок.

Науковий керівник: Алексєєнко Ігор Григорович, кандидат юридичних наук, доктор політичних наук, завідувачий кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Лашкун Анастасія Ігорівна

*слухачка гр. ЦД-18м-13 магістратури навчально-методичного центру
післядипломної освіти та підвищення кваліфікації Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

Як свідчить практика, домінуюче місце серед організаційно-правових форм підприємництва належить підприємству. Так, в ст. 62 Господарського кодексу України визначено: підприємство є самостійним суб'єктом господарювання, яке має права юридичної особи та здійснює виробничу, дослідницьку та комерційну діяльність з метою одержання відповідної вигоди. Власність підприємства економічно і юридично, як правило, відокремлюється від майна власника підприємства і закріплюється на підприємстві як самостійний суб'єкт права. Однак стан законодавчого забезпечення формування майна підприємництва в Україні поки що не можна вважати задовільним як кількісно, так і якісно. У зв'язку з цим представляється доцільним проаналізувати позиції вітчизняної юриспруденції та розвиток підприємництва на сучасному етапі.

У науковій літературі вивчались окремі питання формування майна наступними вченими: О.М. Бандурка, О.М.Віннік, А.В.Дезерою, А.С.Довгертом, А.А.Підопригорою, Я.М.Шевченко, В.С. Щербиною, та ін. Проте в даний час не існує всеосяжних розробок з основних теоретичних та практичних проблем формування майна суб'єктів господарської діяльності в Україні в сучасних

умовах. Треба зазначити, що категорія «джерела формування майна» в XVIII ст. використовувалися ще в працях А. Сміт, Н. Х. Бунге, В. П. Косінський та інших. Незважаючи на велику кількість досліджень, до цих пір серед науковців та практиків, а також нормативно-правових актів немає єдиного підходу до змісту категорії «джерело формування майна суб'єкта господарювання». У сучасній літературі та нормативних актах існують різні підходи до визначення сутності категорії «джерело формування майна підприємства». Згідно законодавство, джерелами формування майна підприємства є: грошові та матеріальні внески засновників; доходи, отримані від реалізації продукції, послуг, інших видів економічної діяльності; дохід від цінних паперів; кредити від банків та інших кредиторів; капітальні вкладення та субсидії з бюджетів; майно, придбане в інших суб'єктах господарювання, організаціях та громадянах у порядку, встановленому законом; інші джерела, не заборонені законодавством України. Джерела власності підприємства поділяються на два типи: власний капітал (внески власника, прибуток, резерви, фонди, неповернення фінансування тощо) та зобов'язання (запозичені кошти - позики, кредиторська заборгованість тощо). Правовий режим майна суб'єктів господарювання встановлюється Господарським кодексом та іншими законами з урахуванням видів майна, зазначених у статті 139 Цивільного кодексу (основні засоби, оборотні кошти, фонди, товари, цінні папери тощо).

Грошові та матеріальні внески засновників, як правило, є джерелом формування статутного фонду господарських товариств (стаття 86 ГК), майна виробничого кооперативу (ст. 100 ЦК) на стадії створення цих суб'єктів. За рахунок майнових внесків (вхід, членство, ціль тощо) формується майно об'єднання підприємств (ст.123 ГК). Доходи від реалізації продукції (робіт, послуг) є основним джерелом формування майна суб'єктів господарювання - підприємств після їх утворення. Зміст доходу з джерелом їх походження з України визначено в Податковому Кодексі України, згідно з яким будь-який дохід, отриманий резидентами чи нерезидентами від всіх видів їх діяльності в Україні, включаючи проценти, дивіденди, роялті та будь-які інші види пасивного доходу, сплачені резидентами України, доходи від надання резидентам чи нерезидентам оренди (користування) майна, розташованого в Україні, в тому числі рухомого складу, призначеного для портів, що знаходяться в Україні, доходи від реалізації нерухомого майна, розташованого в Україні, доходів, отриманих у вигляді внесків та премій про страхування та перестрахування ризиків на території України, а також про доходи страховиків-резидентів від страхування ризиків страховиків-резидентів за межами України та інші доходи від господарської діяльності входять до майна суб'єктів господарювання. У майні підприємств також виділяють спеціальні фонди та резерви - фонди підприємств, які безпосередньо не беруть участі у виробничому процесі, і використовуються для спеціального призначення (цілей), передбачених законом або статутом підприємства. Спеціальні фонди та резерви підрозділяються на обов'язкові (передбачені як такі законодавчі акти) та необов'язкові, які створюються на розсуд самої компанії або власника його майна.

Підсумовуючі, можна зазначити, майном у сфері господарської діяльності визнається сукупність речей та інших цінностей (у тому числі нематеріальних активів), які визначають вартість, виробляються або використовуються в

діяльності суб'єктів господарювання та відображаються у їх балансі або обліковуються в інші статутні форми обліку майна цих суб'єктів (ст. 139 ГКУ). Залежно від економічної форми, яка набуває майна у процесі економічної діяльності, вартість майна належить основним засобам, оборотним активам, фондам та товарам. Кошти в майні суб'єктів господарювання - це грошові кошти в національній та іноземній валюті, призначені для здійснення товарних відносин цих суб'єктів господарювання з іншими суб'єктами господарювання, а також фінансові відносини відповідно до законодавства. Товари, що знаходяться в майні суб'єктів господарювання, вважаються виробничими товарами (кадастру), виконаними роботами та послугами. Особливим типом майна суб'єктів господарювання є цінні папери. Відповідно до ст. 143 ГКУ суб'єкт господарювання має право випускати власні цінні папери, продавати їх громадянам та юридичним особам, а також купувати цінні папери інших юридичних осіб.

На основі вищезазначеного, можна запропонувати наступні підходи до оптимізації правового забезпечення майна підприємств: по перше, удосконалення норм, які визначають правовий режим формування власності суб'єктів підприємництва (прийняття закону про власність) та правовий статус суб'єктів підприємництва в ході реалізації ними господарської компетенції; по друге, організація заходів для адаптації національного законодавства щодо формування майна в підприємницькій сфері до європейського законодавства.

Науковий керівник: Алексєєнко Ігор Григорович, кандидат юридичних наук, доктор політичних наук, завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

РІШЕННЯ СУДУ ЯК ЗАПОБІЖНИК ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ОСОБИ, ЯКА МАЄ ПСИХІЧНІ РОЗЛАДИ

Мерцалов Михайло Юрійович

*аспірант II року навчання кафедри цивільного, трудового та господарського
права юридичного факультету*

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Конституція України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю та - виходячи з того, що права і свободи людини і громадянина є безпосередньо діючими, визначають сенс, зміст і застосування законів і забезпечуються правосуддям, - покладає на державу обов'язок визнавати, дотримуватися і захищати ці права і свободи та охороняти гідність особистості.

Невідчужуваність основних прав і свобод людини і їх приналежність кожному від народження передбачає необхідність їх адекватних гарантій, в тому числі щодо осіб, які страждають психічними розладами. До числа таких гарантій відносяться перш за все право кожного на судовий захист, що носить універсальний характер і виступає процесуальною гарантією щодо всіх

конституційних прав і свобод, і право кожного на отримання кваліфікованої юридичної допомоги.

Дії державних органів повинні кореспондуватися із положеннями не тільки вітчизняного законодавства, але й з актами міжнародних організацій, в яких на основі універсальних принципів верховенства права, гуманізму, справедливості і рівності сформульовані принципи, загальновизнані в сучасних демократичних державах, з урахуванням яких повинні встановлюватися процедури визнання осіб недієздатними і здійснюватися примусове поміщення таких осіб в психіатричний стаціонар.

В рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи від 8 жовтня 1977 року 818 (1977) «Про становище психічно хворих», рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи від 22 лютого 1983 року R (83) 2 «Щодо правового захисту осіб, які страждають на психічні розлади, які були госпіталізовані в примусовому порядку», від 23 лютого 1999 року R (99) 4 «Про засади, що стосуються правового захисту недієздатних дорослих», від 24 лютого 2004 року Rec (2004) 10 «Щодо захисту прав людини і гідності осіб з психічним розладом» також вказується на те, що особи з психічними розладами повинні мати можливість здійснювати всі цивільні і політичні права, а обмеження цих прав допускаються суворо відповідно до Конвенції про захист прав людини і основних свобод та не можуть ґрунтуватися на одному лише факті наявності в особи психічного захворювання. При цьому державам-членам Ради Європи пропонується встановити, що судові рішення не може прийматися на підставі одного лише медичного висновку, що особу, яка страждає на психічне захворювання, як і будь-яку іншу особу, має бути забезпечено правом бути вислуханим і що на випадок ймовірного правопорушення протягом всього розгляду повинен бути присутнім адвокат.

Конституційним Судом України в рішенні №2-рп/2016 від 01.06.2016 року у справі про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу наголошено на тому, що за своїм станом здоров'я особи, які визнані недієздатними, не мають змоги особисто реалізовувати окремі конституційні права і свободи, зокрема право на свободу та особисту недоторканність, вони не повинні бути цілком позбавлені зазначених прав і свобод, у зв'язку із чим держава зобов'язана розробити та впровадити ефективні законодавчі механізми і гарантії для їх максимальної реалізації.

Конституційним Судом України було вирішено, що госпіталізація недієздатних осіб до психіатричного закладу на підставі виключно прохання або згоди опікуна цієї особи та наявності рішення лікаря-психіатра є обмеженням її права на свободу та особисту недоторканність, встановленої в статті 29 Основного Закону, у зв'язку з чим має відбуватися згідно із критеріями, визначеними у даному рішенні.

Навіть після внесення змін 14.11.2017 року до Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 року № 1489-III, законодавець продовжував розглядати норму права щодо госпіталізації недієздатних осіб до психіатричного закладу на прохання або за згодою її опікуна за рішенням лікаря-психіатра як добровільну процедуру.

Фактично, встановлений Конституційним Судом України порядок виконання рішення № 2-рп/2016, а саме «до моменту законодавчого

врегулювання питання забезпечення судового контролю за госпіталізацією до психіатричного закладу недієздатної особи на прохання або за згодою її опікуна за рішенням лікаря-психіатра така госпіталізація можлива лише за рішенням суду», був проігнорований законодавчим органом.

Наслідком прийняття змін до цього Закону стало повторне визнання положень Закону щодо госпіталізації недієздатних осіб без наявності рішення суду про це неконституційними рішенням Конституційного Суду України № 13-р/2018 від 20 грудня 2018 року.

Зазначені рішення Конституційного Суду України свідчать про філософію розуміння свободи, яка будується та виходить з принципів європейських стандартів у цій сфері. Дані рішення містять концепцію, за якою жодна людина не може бути позбавлена свободи без рішення суду, що повинно бути забезпечено законодавством.

Сучасне законодавство не відповідає в повній мірі зазначеним принципам у зв'язку з тим, що особи, які мають психічні захворювання, необґрунтовано зазнають порушення своїх прав та свобод, зокрема при їх влаштуванні до закладу соціального захисту осіб, які страждають на психічні розлади, або спеціального навчального закладу для соціального захисту та спеціального навчання.

У зв'язку із вищезазначеним виникає необхідність подальшого дослідження даної теми для розроблення ефективних механізмів захисту фізичних осіб, які мають психічні розлади.

Науковий керівник: Булат Євгенія Анатоліївна, доктор юридичних наук, професор юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Польща Владислав Федорович

*Студент II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Вже більше двадцяти років світовий ринок органічної сільськогосподарської продукції динамічно розвивається, а органічні продукти харчування стають реальною альтернативою споживанню традиційних продуктів. Високий рівень попиту на органічну продукцію, який спостерігається у Європейському Союзі відкриває перед українськими сільськогосподарськими товаровиробниками додаткові можливості для експорту.

Попит на продовольчу продукцію органічного походження зростає у всьому світі, Україна теж не залишається осторонь відповідних тенденцій. За оцінками Міжнародної асоціації рухів екологічного сільського господарства (IFOAM), поточний обсяг світового споживчого ринку органічної продукції становить 60 млрд. євро, що у 5 разів вище у співставленні з 1999 роком. Найбільшим ринком збуту органічної продукції є США, де реалізовується такої продукції майже на 26 млрд. євро (43% від світової ємності ринку). Друге місце посідає ЄС з обсягом реалізації 24 млрд. євро на рік (40%), третє – Китай (3,7 млрд. євро, або 6%).

Однак, ціла низка проблемних питань потребує найскорішого вирішення. Серед найбільш значущих проблем, які стримують розвиток вітчизняного органічного сільськогосподарського виробництва можна виділити незавершеність законодавчої та нормативно-правової бази, яка чітко окреслила б державну політику в цій сфері, переважання експорту та недостатню розвиненість внутрішнього ринку на сертифіковані органічні продукти, обмеженість номенклатури товарів (це переважно зернові та олійні культури), а також те, що оптова і роздрібна торгівля сертифікованими продуктами перебуває в зародковому стані, непоінформованість споживачів про переваги органічних продуктів, недостатню кількість торгових мереж, де вони продаються, брак інвестицій в органічне виробництво, бідний споживчий кошик цієї продукції. Розв'язання зазначених проблем створить умови для подальшого розвитку органічного сільськогосподарського виробництва, від якого значною мірою залежать продовольча безпека і здоров'я нації.

Обов'язковими умовами здійснення виробництва органічної сільськогосподарської продукції є необхідність чіткого дотримання відповідних умов здійснення виробничого процесу, сертифікації та періодичного інспектування. За умов дотримання стандартів органічного виробництва продукція отримує право позиціонуватись на ринку під маркою «органічна». Згідно із Законом України № 191-VIII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», органічна продукція – продукція, отримана в результаті сертифікованого виробництва відповідно до вимог цього Закону, а виробництво органічної продукції (сировини) – виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів, консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені цим Законом, для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів.

10 липня 2018 р. Верховна Рада України прийняла Закон України №5448-д «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Закон встановлює загальні засади правового регулювання у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, що повинно позитивно позначитися на подальших перспективах розвитку вітчизняного виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Заходи, які мають здійснити органи державної влади щодо сприяння та регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері виробництва органічної продукції повинні бути реалізовані за допомогою організаційно-правового та соціально-економічного механізмів, які виступають відображенням державного взаємозв'язку з господарюючими суб'єктами в ринкових умовах. Заходи з підтримки розвитку вітчизняного органічного сільськогосподарського виробництва передусім повинні сприяти підвищенню якості продукції органічного сільського господарства, яка споживається; забезпеченню стійкого розвитку сільського господарства України; розширенню можливостей для впровадження інновацій.

Отже, підсумовуючи, можна зазначити, що з метою сприяння розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції органами державної влади має бути

здійснено такі заходи: проведення широкої інформаційної кампанії з підвищення суспільної обізнаності щодо переваг органічного виробництва та екологічно чистих продуктів харчування; сприяння розвитку кооперації між товаровиробниками для спільного збуту органічної продукції, постачання необхідних ресурсів; створення національної системи сертифікації та контролю якості органічної сільськогосподарської продукції; створення національної системи страхування ризиків товаровиробників, що здійснюють діяльність у сфері виробництва органічної сільськогосподарської продукції; сприяння встановленню взаємовигідних партнерських відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками та іншими операторами а ринку органічної сільськогосподарської продукції.

Науковий керівник: Марченко Олеся Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРУ ПОЗИКИ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

Пруденко Кирило Романович

Студент IV курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Протягом останніх 10-15 років з постійною періодичністю спалахують протестні виступи громадян-позичальників грошових коштів, які уклали з банком договір позики (кредиту) в іноземній валюті. Щоразу це пов'язано зі стрімким знеціненням національної валюти і позичальники вимагають перерахунок їхньої заборгованості в національну валюту, за курсом обміну, що діяв на момент укладання договору і Національний банк України як головний регулятор грошового обігу в Україні завжди виступали проти цього перерахунку, оскільки зобов'язання повинні виконуватися у тій валюті, в якій укладалося, і весь час НБУ намагався змінити правила видачі валютних позик (кредитів) різним суб'єктам.

Метою даної роботи є з'ясування особливості договору позики грошових коштів в іноземній валюті за законодавством України.

Предметом договору позики є речі, визначені родовими ознаками, та грошові кошти. Але у Цивільному кодексі не зазначено чи може договір позики бути укладений в іноземній валюті. Проте у Переліку, зазначеному у Постанові Правління Національного банку України № 6 від 02.01.2019 «Про затвердження Положення про порядок надання банками Національному банку України інформації щодо договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами-кредиторами за залученими резидентами кредитами, позиками» зазначено, що загальний обсяг кредиту (кредитної лінії), позики (поворотної фінансової допомоги) [сума; валюта (іноземна валюта/гривня) або банківський метал] є інформацією щодо договору, який передбачає виконання резидентом, що не є банком боргових зобов'язань. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та спожив фінансових послуг» було внесено зміни до п. 1 ст. 11 Закону України «Про захист прав

споживачів» і зазначено, що забороняється надання споживчих договорів кредитування в іноземній валюті. У підсумку з 16.10.2011 р. такі кредити заборонені, тому у разі їх укладання за позовом зацікавленої особи вони можуть бути визнані судом недійсними (п. 13 Постанови № 5) . Нацбанк у листі від 29.10.2012 р. № 29-213/10840 вказав на те, що видавати споживчі іноземні кредити на території України не можна не тільки фізичним особам-резидентам, а й фізичним особам-нерезидентам.

Крім цього Велика Палата Верховного Суду України розтлумачила, що укладання та виконання договору позики в іноземній валюті не суперечить законодавству. Так, у справі № 464/3790/16-ц Верховний Суд дійшов висновку, що згідно з чинним законодавством гривня має статус універсального платіжного засобу, який без обмежень приймається на всій території України, однак обіг іноземної валюти обумовлений вимогами спеціального законодавства України. Такі випадки передбачені статтею 193, частиною четвертою статті 524 ЦК України, Законом України від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність», Закону України «Про валюту і валютні операції», в якому зазначено, що усі розрахунки на території України проводяться виключно у гривні, крім розрахунків операціями з надання фінансових послуг що надаються небанківськими фінансовими установами та операторами поштового зв'язку, які мають ліцензію Національного банку України на здійснення валютних операцій. До таких операцій відносяться: 1) торгівля валютними цінностями в готівковій формі; 2) переказ коштів; 3) здійснення розрахунків у іноземній валюті на території України за договорами страхування життя; 4) факторинг (у частині здійснення розрахунків на території України в іноземній валюті між факторами та клієнтами за операціями з міжнародного факторингу щодо відступлення права грошової вимоги до боржника-нерезидента); 5) інші валютні операції, визначені Національним банком України.

Але законодавець чітко не зазначає, чи можна укласти договір позики в іноземній валюті.

Гривня як національна валюта є єдиним законним платіжним засобом на території України, сторони, якими можуть бути як резиденти, так і нерезиденти - фізичні особи, які перебувають на території України, у разі укладення цивільно-правових угод, які виконуються на території України, можуть визначити в грошовому зобов'язанні грошовий еквівалент в іноземній валюті. Відсутня заборона на укладення цивільних правочинів, предметом яких є іноземна валюта, крім використання іноземної валюти на території України як засобу платежу або як застави, за винятком оплати в іноземній валюті за товари, роботи, послуги, а також оплати праці, на тимчасово окупованій території України; у разі отримання у позику іноземної валюти позичальник зобов'язаний, якщо інше не передбачене законом чи договором, повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики), тобто таку ж суму коштів у іноземній валюті, яка отримана у позику.

В національному законодавстві є колізії у правовому регулюванні договорів позики, тому необхідно і вищезазначених нормативно-правових актах чітко вказати як і у якій валюті може бути укладений договір позики. Отже, укладення, так і виконання окремих договірних зобов'язань в іноземній валюті, зокрема позики, не суперечить чинному законодавству.

Науковий керівник: Марченко Олеся Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ВИЩА КВАЛІФІКАЦІЙНА КОМІСІЯ НОТАРІАТУ ТА ПОРЯДОК ЇЇ РОБОТИ

Радіонова Анастасія Миколаївна

Студентка IV курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

На сьогодні розбудова в Україні демократичної, правової, соціальної держави потребує вирішення проблем політичного, економічного, соціального і культурного характеру. Пріоритетними серед них є проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина, оскільки вирішення зазначених питань виступає одним із головних критеріїв оцінки ефективності реформування всіх сфер суспільного життя. В цьому аспекті розвиток нотаріальної діяльності є ключовим в системі реалізації прав людини та громадянина. У зв'язку з цим, актуальним вбачається розгляд правового статусу та повноважень Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, що здійснює державне регулювання за нотаріальною діяльністю, в умовах реформування.

Отже, наміри України з приводу становлення як розвиненої правової європейської держави обумовлюють проведення численних правових реформ у різноманітних сферах життєдіяльності суспільства. Це стосується і сфери нотаріальної діяльності, як важливого правового механізму забезпечення реалізації прав та обов'язків суб'єктів права, правової охорони та досудового захисту прав та інтересів громадян, підприємств та організацій. З огляду на це, набуває особливого значення питання порядку роботи Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату.

В Україні правова реформа у сфері нотаріату відбувається шляхом прийняття нових нормативно-правових актів, спрямованих на урегулювання нотаріальної діяльності, внесення змін та доповнень до існуючих, а також таких, що визначають напрямки реформування вітчизняної системи нотаріату. Відповідно, настання того чи іншого етапу правової реформи слід пов'язувати із прийняттям основних нормативних актів, які вплинули на становлення та розвиток правового забезпечення нотаріальної діяльності.

За останні роки значно змінився правовий статус Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, було змінено та розширено повноваження комісії, насамперед питання щодо доступу до професії нотаріуса та анулювання діяльності нотаріуса делеговані державою вищезгаданий комісії.

Процес законодавчого змінення правового статусу Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату безпосередньо пов'язаний з реформуванням інституту нотаріату в Україні. Упродовж 2011–2014 років у чинне законодавство про нотаріат внесено численні та суттєві зміни, які стосуються доступу до професії нотаріуса.

21 квітня 2011 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат»», який почав діяти з 1

січня 2012 року. Наказом Міністерства юстиції України «Про внесення змін до Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату» від 21.07.2014 р. було запроваджено ряд корінних змін в порядку складання кваліфікаційного іспиту на здобуття посади нотаріуса. Цей Порядок розроблено відповідно до статті 10 Закону України «Про нотаріат» і він визначає процес складання особами кваліфікаційного іспиту у Вищій кваліфікаційній комісії нотаріату (далі – Комісія).

Повноваження Комісії нотаріату здійснюються відповідно до покладених на неї завдань. Згідно з вищезазначеним Положенням, основними завданнями Комісії є: визначення рівня професійної підготовленості осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю; вирішення питання про анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Комісія діє відповідно до покладених на неї завдань, а саме, розглядає подання Головних управлінь юстиції територіальних органів про допуск осіб, які мають намір скласти кваліфікаційний іспит на право на зайняття нотаріальною діяльністю, до його складання; забезпечує проведення кваліфікаційного іспиту на право на зайняття нотаріальною діяльністю; на підставі результатів складеного кваліфікаційного іспиту приймає рішення про видачу (або відмову у ви- дачі) Міністерством юстиції України свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю; розглядає подання головних управлінь юстиції та Нотаріальної палати України про анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Вища кваліфікаційна комісія нотаріату проводить кваліфікаційний іспит чотири рази на рік. Повідомлення про проведення кваліфікаційного іспиту повинно містити інформацію про дату, час, місце проведення кваліфікаційного іспиту із зазначенням кінцевого строку подачі документів до головного управління юстиції та має бути розміщене на офіційній інтернет-сторінці Міністерства юстиції України не пізніше ніж за сорок днів до дати проведення кваліфікаційного іспиту.

Серед позитивних змін слід зазначити, що система електронного анонімного тестування дає можливість ознайомитись з роботою системи та процедурою виконання електронного анонімного тестування, зразок екзаменаційних завдань розміщується на офіційній інтернет-сторінці Міністерства юстиції України. При проведенні кваліфікаційного іспиту засобами Міністерства юстиції України забезпечується ведення відеофіксації кваліфікаційного іспиту, а також присутність засобів масової інформації, що надає кваліфікаційному іспиту публічний характер. Повідомлення про результати проведення кваліфікаційного іспиту розміщується на офіційній інтернет-сторінці Міністерства юстиції України в день ухвалення Комісією відповідного рішення.

Таким чином, реформування нотаріальної діяльності на сьогодні є однією з ключових частин законодавчого процесу держави. Не дивлячись на тривалу правову реформу, сучасний стан нормативно-правового забезпечення нотаріальної діяльності характеризується наявністю численних проблем та недоліків. Питання законодавчого визначення повноважень Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату є не менш важливим, адже саме Комісія вирішує такі важливі питання, як безпосередньо допуск до професії нотаріуса, видача та анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю.

Усунення правових недоліків з цього питання значно покращить як якість національного нотаріату, так і усіх суміжних галузей, безпосередньо пов'язаних з діяльністю нотаріусів.

Науковий керівник: Щербина Євген Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДОВОЛЬЧИМИ ТОВАРАМИ

Рублевський Артем Валерійович

*Студент II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Сучасні процеси реформування та структурної перебудови економіки України, створення ринкового простору вносять зміни в усі сфери діяльності господарського комплексу, однією з яких виступає роздрібна торгівля.

Процеси роздержавлення, приватизації і комерціалізації торговельних підприємств призвели до поступової заміни функцій господарського управління на регулюючі та розширення ліберальних засад розвитку роздрібно торгівлі. Це і зумовлює актуальність обрання теми дослідження.

Роздрібний продаж продовольчих товарів здійснюється через торговельні підприємства: спеціалізовані, з універсальним асортиментом продовольчих товарів, товари повсякденного попиту, відділи (секції) підприємств непродовольчих товарів, стаціонарну дрібно роздрібну мережу (палатки, кіоски), торговельні автомати, пересувну торговельну мережу (автолавки, автопричеми, візки, лотки, бочки, цистерни тощо), а також шляхом доставки продовольчих товарів на замовлення.

Правила роздрібно торгівлі продовольчими товарами затверджуються Кабінетом міністрів України та регламентують порядок приймання, зберігання, підготовки до продажу і продаж продовольчих товарів через роздрібну торговельну мережу, а також визначають вимоги в дотриманні прав споживачів щодо якості й безпеки товару та рівня торговельного обслуговування. Правила поширюються на всіх суб'єктів господарської діяльності незалежно від форм власності, які здійснюють на території України роздрібний продаж продовольчих товарів.

Продаж продовольчих товарів здійснюється за методом самообслуговування, за попереднім замовленням споживачів (у магазині, за допомогою телефону, персонального комп'ютера, інших технічних засобів зв'язку), шляхом індивідуального обслуговування споживачів.

Торговельно-технологічне обладнання, що використовується під час роздрібного продажу продовольчих товарів, повинно забезпечувати збереження їх якості й товарного вигляду протягом усього терміну їх реалізації. Забороняється приймати, зберігати та продавати продовольчі товари, що швидко псуються, без використання холодильного обладнання.

Працівники, що здійснюють транспортування, зберігання і продаж продуктів харчування (будь-який продукт, що в натуральному вигляді чи після відповідної обробки вживається людиною в їжу або для пиття), повинні мати спеціальну освіту (підготовку), вони підлягають обов'язковому медичному огляду.

Кожен працівник повинен мати особисту медичну книжку встановленого зразка. Працівники суб'єкта господарської діяльності, які не пройшли медичне обстеження, до роботи не допускаються. Працівники суб'єкта господарської діяльності повинні бути одягнені у формений чи інший одяг, що відповідає санітарним вимогам.

Усі харчові продукти і продовольча сировина в суб'єкта господарської діяльності повинні бути з документами, наявність яких передбачена чинними нормативно-правовими актами. Харчові продукти і продовольча сировина, які надходять у торговельну мережу, повинні відповідати вимогам чинного законодавства, чинних нормативно-правових актів і нормативних документів щодо показників якості та безпеки харчових продуктів, упаковки, маркування, транспортування, приймання і зберігання.

Неякісні та небезпечні харчові продукти і продовольча сировина підлягають вилученню з обігу в порядку, встановленому Законом України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції».

Етикетування нефасованих харчових продуктів здійснюється державною мовою України в порядку, встановленому нормативними документами та/або технічними регламентами для певних харчових продуктів.

Реалізація харчових продуктів на підприємствах роздрібної торгівлі дозволяється тільки протягом термінів їх придатності до споживання, що визначені нормативними документами для певних видів продуктів.

Працівники суб'єкта господарської діяльності зобов'язані надати споживачу необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про товари, а також на вимогу споживача — документи, якими підтверджуються їх якість і безпека, а також ціна товарів.

Споживач має право перевірити точність ваги відпущеного товару. Контрольно-вимірювальні прилади повинні розміщуватися на видному і доступному для споживачів місці.

У разі придбання споживачем неякісних продовольчих товарів продавець зобов'язаний замінити їх на якісні товари або повернути споживачу сплачені ним гроші згідно з вимогами Закону України «Про захист прав споживачів».

Суб'єкт господарської діяльності в торговельному залі магазину на видному та доступному для споживачів місці повинен обладнати куточок споживача, де розміщуються: витяги з Правил, адреси та номери телефонів органів, що забезпечують державний захист прав споживачів, інша необхідна інформація. За порушення цих Правил суб'єкти господарської діяльності та їх працівники несуть відповідальність згідно із законодавством.

Отже, можна підсумувати, що правове регулювання роздрібної торгівлі продовольчими товарами в Україні є достатнім та повним.

Науковий керівник: Марченко Олеся Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Цезарева Марина Ігорівна

аспірант юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Інформаційні технології охопили сьогодні майже всі сфери людського буття і життєдіяльності людини. На сучасному етапі, пов'язаному з розвитком суспільства і зростанням використання знань, обсяги інформаційного ресурсу зростають, що зумовлює необхідність удосконалення відповідної правової охорони і захисту прав і інтересів осіб, які створюють відповідні результати інтелектуальної, творчої діяльності у цій сфері.

Так, 13.02.2019р. на засіданні Уряду Першим віце-прем'єр-міністром України Кубівим С. І. було зазначено, що на сьогоднішній день в Україні сфера ІТ індустрії становить 4% ВВП країни, що свідчить про стрімку динаміку розвитку цієї галузі.

Питанню правової охорони і захисту інформаційних технологій присвячені праці таких вчених, як О. Е. Сімсон, Р. А. Калюжний, О.В. Співаковський, М.І. Шерман, В.М. Стратонов, В.В. Лапінський, І. Ф. Корж та інших.

Разом з тим, ера цифрового світу зумовлює необхідність й в інших наукових напрямках поглиблювати знання у просторі регулювання передових технологій. Такий процес синтезує появу таких тенденцій, результат яких становиться не тільки об'єктами матеріального світу, а й нематеріальними надбаннями суспільства. Так, науково-технічний прогрес дозволив сучасній людині зробити свою інтелектуальну працю об'єктом правовідносин, що також потребує захисту. На базі електронно-обчислювальної техніки – матеріальної складової зазначеного процесу, з'являється потреба в реалізації та впровадженні інформаційних технологій.

В сьогоднішній велику роль відіграє саме інформація, яка сама по собі є об'єктом суспільних відносин. Окрім цього потребують захисту й процеси оброблення інформації: систематизація, перетворення, зберігання, оброблення тощо.

З іншого боку, подальша діджиталізація суспільства передбачає перехід від традиційних видів збереження, передачі та оброблення інформації до нових варіантів вирішення поставлених завдань, які у найближчому майбутньому будуть охоплювати майже усі сфери життя людини в державі.

За таких умов проблематика захисту та правового регулювання суспільних відносин у сфері інформаційних технологій на закладі розбудови суспільства у цифровому просторі та в сучасному світі має дуже великий інтерес. В основі цивільно-правових відносин постає потреба в удосконаленні системної правової охорони такого нематеріального об'єкта як результату інтелектуальної, творчої

праці в сфері інформаційних технологій. Це підтверджується також і Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема щодо удосконалення регулювання інноваційних процесів у правовому регулюванні зазначеної сфери згідно з європейськими стандартами.

Необхідність правової охорони зазначеної сфери підтверджується також динамічним розвитком інформатизації і цифровізації суспільних відносин, необхідності удосконалення існуючої правової бази щодо їх належного правового регулювання.

Актуальність даної проблематики базується, насамперед, на підставі системного аналізу чинного законодавства України та практичного застосування такого законодавства в умовах цивільного захисту означених правовідносин. Вивчення думок багатьох наукових дослідників та їх праць у різних галузях юридичної науки дає змогу стверджувати про сучасність даної теми. Необхідність подальшого вивчення даної теми має практичну реалізацію, адже імплементація сучасних світових стандартів в цій галузі зумовлює вдосконалення законодавчого простору нашої країни у сфері захисту цивільно-правових відносин інформаційних технологій.

Вивчення думок практиків, а також практики сучасного судового захисту таких відносин, доводить те, що інформаційні технології як об'єкт цивільно-правових відносин потребують більш системного вивчення та удосконалення, захист таких правовідносин на сьогодні не є ефективним, а норми законодавства у даній сфері потребують істотного удосконалення.

З огляду на потреби інформаційних технологій з боку юридичної науки захисту потребують: алгоритми, що зумовлюють певний унікальний набір команд опрацювання того чи іншого потоку інформації; безпосередня реалізація таких алгоритмів (кодування, back-end – програмно-апаратна частина); та візуалізація або дизайнерські рішення (front-end – інтерфейс взаємовідносин між користувачем та програмою); бази даних.

Отже, сучасне значення інформації, інформаційних технологій та потреба у їх правовому регулюванні та вдосконаленні законодавства зумовлює науковий та практичний інтерес до проблеми вивчення даних правовідносин. Дана проблематика має великий науковий та прикладний інтерес. Результати дослідження можуть бути використані в науково-дослідній сфері, у правотворчій сфері, у правозахисній сфері.

Науковий керівник: Булат Євгенія Анатоліївна, доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

Чернета Олена Володимирівна

*Студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Україна має найбільший в Європі ринок для торгівлі тютюновими виробами – більше 19 мільйонів курців. По статистиці, саме в нас палить кожна четверта жінка і кожен другий восьмикласник (який по закону навіть не має права на придбання сигарет). Отже, Україна відноситься до 11 європейських країн з високим поширенням куріння як серед чоловіків, так і серед жінок. Якщо розглядати ринок тютюнової продукції в СНД, то по кількості споживачів Україна займає друге місце після Росії. Тютюновий бізнес традиційно вважається прибутковим, а сигарети – високоліквідним товаром.

Тютюнова промисловість України розвивається стрімкими темпами. Українські фабрики виробляють понад 90 торгових марок сигарет з фільтром (з них 16 – міжнародні торгові марки), 16 торгових марок сигарет без фільтра та три торгові марки цигарок.

Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» від 19 грудня 1995 року № 481 визначає основні засади державної політики щодо регулювання виробництва, експорту, імпорту, оптової і роздрібної торгівлі тютюновими виробами, забезпечення їх високої якості та захисту здоров'я громадян, а також посилення боротьби з незаконним виробництвом та обігом алкогольних напоїв і тютюнових виробів на території України.

Стаття 1 Закону № 481 дає визначення поняттю тютюнові вироби, отже тютюнові вироби це — сигарети з фільтром або без фільтру, цигарки, сигари, сигарили, а також люльковий, нюхальний, смоктальний, жувальний тютюн, махорка та інші вироби з тютюну чи його замінників для куріння, нюхання, смоктання чи жування.

Тютюнові вироби в Україні майже на 100 % представляють собою сигарети з фільтром і без. (Частка папирос складає менше 0,1%). При цьому частка перших складає 79,2% виробництва; останніх – 20,8%. Сьогодні сигарети з фільтром стали в Україні більш популярні, через їх цінову доступність для масового споживання, яку забезпечує вітчизняний виробник.

Що стосується самого виробництва тютюнових виробів, то воно здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності незалежно від форм власності за умови одержання ліцензії.

Ліцензії на виробництво тютюнових виробів видаються, призупиняються та анулюються органом виконавчої влади, уповноваженим Кабінетом Міністрів України, ним зокрема є Департамент контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів Державної фіскальної служби.

Ліцензії на виробництво тютюнових виробів видаються усім суб'єктам підприємницької діяльності, які мають повний технологічний цикл виробництва тютюнових виробів, включаючи виготовлення тютюнової суміші, сигаретні цехи. Для суб'єктів підприємницької діяльності, які отримали ліцензію на виробництво

тютюнових виробів у порядку, визначеному законом, але не здійснюють повного циклу виробництва тютюнових виробів, ліцензія дійсна до кінця її строку.

Заява про видачу ліцензії та визначені документи подаються уповноваженою особою заявника або надсилаються до органу виконавчої влади, уповноваженого Кабінетом Міністрів України, рекомендованим листом. На виробництво тютюнових виробів видаються окремі ліцензії на кожен вид діяльності.

Ліцензії видаються терміном на п'ять років, а плата за них справляється щорічно. Плата за ліцензії справляється до початку виробництва зазначеної продукції органом, що видає ліцензії, у встановленому розмірі і зараховується до державного бюджету.

Виробництво тютюнових виробів з давальницької сировини в Україні та вивезення за межі митної території України давальницької сировини для виробництва тютюнових виробів забороняються.

Необхідно також зазначити що підприємства, виробничі цехи, дільниці, лабораторії та інші структурні підрозділи, які здійснюють виробництво і контроль за виробництвом тютюнових виробів, підлягають обов'язковій атестації на відповідність вимогам, що встановлені чинними законодавчими актами України щодо забезпечення життя та здоров'я людей, охорони навколишнього природного середовища, повного технологічного циклу виробництва тютюнових виробів, а також відповідність санітарним, пожежним, екологічним нормам і правилам. Атестація підприємств проводиться органами центрального органу виконавчої влади, уповноваженого відповідно до законодавства або уповноваженими ними організаціями. Аналітичні та вимірювальні лабораторії атестуються органами центрального органу виконавчої влади, уповноваженого відповідно до законодавства.

Вимоги до повних технологічних циклів виробництва тютюнових виробів встановлюються центральним органом виконавчої влади, уповноваженим відповідно до законодавства, а вимоги до місць зберігання спирту — органом виконавчої влади, уповноваженим Кабінетом Міністрів України.

Тютюнові вироби повинні відповідати вимогам затверджених і зареєстрованих у встановленому законодавством порядку нормативних документів, які діють в Україні.

Науковий керівник: Марченко Олеся Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗКРИТТЯ ПЕРЕДДОГОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДОГОВОРОМ ФРАНЧАЙЗИНГУ У ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ

Шкіндель Валентина Вікторівна

*Студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Одним з різновидів торгівельно-посередницьких договорів є договір франчайзингу. Важливою особливістю договору франчайзингу є норми щодо переддоговорного розкриття інформації, що стосується франчайзера і його діяльності. У вітчизняному законодавстві норми про переддоговірне розкриття інформації про франчайзера відсутні. У зв'язку з тим, що гл. 76 ЦКУ регулює безпосередньо самі договірні відносини по франчайзингу, а не переддоговірні відносини між зазначеними особами, складається ситуація, при якій спочатку укладається договір, а потім надається зазначена інформація, що ставить франчайзі у край невигідне становище.

Метою дослідження є аналіз закордонних норм про «переддоговірне розкриття інформації» про франчайзера та його діяльність.

В законодавстві ряду держав, наприклад Франції, Іспанії, Бельгії, США та інших, передбачені правила щодо переддоговорного розкриття інформації, що стосується франчайзера і його діяльності. Правові акти зазначених країн передбачають положення про те, що визначена законом переддоговірна інформація підлягає розкриттю франчайзером ще до укладення договору франчайзингу з франчайзі.

Так, наприклад, у Постанові Федеральної торгової комісії США № 436 відзначено, що «кожен франчайзер повинен надати франчайзі певну інформацію за 14 днів до укладення договору. До такої інформації належить: ім'я франчайзера, організаційно-правова форма, адреса, телефонний номер, адреси в Інтернеті, включаючи електронну пошту; зразок основного товарного знака, який буде використовуватися франчайзі; короткий опис бізнесу, переданого по франчайзингу; підсумкова сума інвестицій для початку ведення бізнесу по франчайзингу».

В Італії зобов'язання щодо розкриття інформації викладені у статті 4, пункті 1 Закону Італії «Про франчайзинг». Розголошення інформації має бути здійснено за 30 днів до моменту укладення договору франчайзингу. Франчайзер повинен надати потенційному франчайзі копію договору, що має бути підписана, і відповідні додатки, що містять наступну інформацію: детальну інформацію щодо франчайзера, в тому числі фірмове найменування і статутний капітал та (на прохання потенційного франчайзі) копію фінансової звітності франчайзера за останні три роки; детальну інформацію про товарні знаки; короткий опис бізнесу, що є предметом франшизи; список франчайзі, які в даний час працюють у франчайзинговій мережі, а також терміни і форми розкриття інформації.

У Швейцарії, Австрії, Фінляндії, Німеччині, Греції, Литві особливості переддоговорного розкриття інформації стосовно франшизи регулюються національними кодексами етики франчайзингу, які, однак, не мають силу законодавчого акта, а лише носять рекомендаційний характер.

Вимоги про розкриття інформації містять джерела *lex mercatoria*. Як

сказано в ст. 3 Модельного закону УНІДРУА про розкриття інформації 2002р., франчайзер повинен надати кожному потенційному франчайзі документ про розкриття інформації, до якого повинен додаватися проект франчайзингового договору як мінімум за 14 днів до настання першого з таких подій:

1) підписання договору про франчайзинг, за винятком договору про конфіденційність вже наданої інформації або інформації, яка повинна бути надана франчайзером в майбутньому;

2) виплати будь-яких платежів франчайзеру або афілійованій особі франчайзера в зв'язку з придбанням франшизи за умови, що такі платежі не підлягають поверненню, за винятком забезпечувальних платежів, виданих у зв'язку з укладенням договору про конфіденційність інформації.

В п. 1 і 2 ст. 6 Модельного закону 2002 р наводиться об'ємний перелік відомостей, які повинні бути надані франчайзером в рамках розкриття інформації. Тут дані про франчайзера, його фірмове найменування та адресу; товарний знак і фірмове найменування, під яким франчайзер здійснює підприємницьку діяльність в тій державі, в якому потенційний франчайзі збирається вести франчайзинговий бізнес; адреса головного підприємства франчайзера в країні франчайзі; опис франшизи; відомості про діловий досвід франчайзера і його афілійованих осіб, які, надаючи франшизи, використовують ті ж засоби індивідуалізації, як і франчайзер; імена, адреси, посади і професійний досвід вищого керівництва франчайзера; відомості про вироки у кримінальних справах або про цивільні позови, пов'язані з шахрайством або наданням неправдивої інформації або інші подібні діяння, скоєні франчайзером або його афілійованими особами; інформація про процедури банкрутства, неплатоспроможності та інших аналогічних судових розглядах щодо франчайзера і його афілійованих осіб за останні п'ять років; відомості про загальну кількість франчайзі і власних підприємств франчайзера, а також про загальну кількість афілійованих осіб франчайзера, які надають франшизи під тим же фірмовим найменуванням, що і франчайзер, тощо.

Отже, Україні необхідно наслідувати досвід тих європейських держав, які закріпили на законодавчому рівні обов'язкові вимоги щодо переддоговірного розголошення інформації. У договорі також доцільно прописувати всі пункти відповідальності за порушення зобов'язань щодо нерозголошення інформації. Це дозволить потенційним франчайзі захистити себе, перш ніж інвестувати, надаючи їм інформацію, необхідну для прогнозування всіх потенційних переваг та ризиків.

Науковий керівник: Марченко Олеся Володимирівна, кандидат юридичних наук доцент, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

БОРОТЬБА З ІНФОРМАЦІЙНИМ РЕЙДЕРСТВОМ В УКРАЇНІ – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Щербина Євген Миколайович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Сьогодні, в епоху інформаційних технологій все більш актуальним стає питання захисту своєї інформації та інформації про себе у її первісному вигляді. І це стосується не лише певних особистих даних, а й відомостей про, наприклад, ділову репутацію юридичної особи. Зараз питання захисту ділової репутації юридичних осіб стає нагальним, через зловживання певними зацікавленими громадянами своїми правами на висловлення «власної думки». Основною проблемою, яка буде розглянута є винайдення шляхів юридичної протидії так званому «інформаційному рейдерству», розгляд варіантів судового та позасудового захисту порушеного права.

Актуальність даної теми полягає у тому, що інформаційне рейдерство чинить перешкоди нормальній господарській діяльності великої кількості підприємств реального сектору економіки і шляхи його подолання або хоча б мінімізації шкідливого впливу допоможуть юридичним особам не гальмувати свою діяльність та максимально швидко відновлювати свою високу працездатність.

Конституцією України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (стаття 34). Разом з тим відповідно до статті 68 Конституції України кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Праву на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань відповідає обов'язок не поширювати про особу недостовірну інформацію та таку, що ганьбить її гідність, честь чи ділову репутацію.

Інформаційне рейдерство - це порівняно новий і не характерний раніше різновид рейдерства для України і країн СНД. За своєю моделлю воно нагадує «п'яту хвилю» рейдерства в США, де рейдер здатний тактичними прийомами «розгойдування» механізму оперативного управління діяльністю компанії, поглинати компанії-жертви.

Таким чином, у наших реаліях інформаційне рейдерство – являє собою діяльність спрямовану на агресивне захоплення, паралізацію діяльності та паплюження ділової репутації компанії-жертви за для дискредитування її та її товарів на ринку.

Шляхів для здійснення інформаційного рейдерства достатньо у сучасному суспільстві, де кожна людина щохвилини, неприривно сприймає інформацію. Найпоширенішими в Україні є:

- 1) поширення недостовірної інформації в мережі Інтернет про саму компанію, її методи роботи, організацію, тощо;
- 2) залишення так званих «фейкових» відгуків негативного характеру про роботу компанії та/або про її товари, що можуть не відповідати дійсності, та

бути написаними зовсім не споживачами товарів/або послуг які надаються компанією;

3) демонстрації з плакатами, гаслами і т.д., що паплюжать ділову репутацію компанії та перешкоджають її роботі.

Всі ці методи спрямовані на знівечення статусу та ділової репутації компанії. Безперечно, це не є «рейдерством» у класичному для більшості розумінні – не є силовим захопленням адміністративних будівель (приміщень) підприємства. Однак, мету носить одну й ту саму – недружнє поглинання за найнижчою вартістю та/або агресивна боротьба з конкурентами.

Таким чином, боротьба з інформаційним рейдерством балансує на стику прав двох протидіючих у цій ситуації сторін: права збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань – з одного боку та права на недоторканність ділової репутації юридичної особи – з іншого.

Особисті немайнові права юридичної особи захищаються відповідно до глави 3 Цивільного Кодексу та включають в себе як судовий так в позасудовий порядок захисту.

Оскільки, способів порушення законного права юридичних осіб на недоторканість ділової репутації існує безліч, вони відносяться до різноманітних галузей суспільного життя, тощо, вважаємо за необхідне сконцентрувати свою увагу на шляхах протидії поширенню недостовірної інформації та паплюженню ділової репутації шляхом мітингів, демонстрацій, гасел, тощо, бо саме цей спосіб може не тільки похитнути діловий імідж, а й фактично перешкоджати нормальній роботі підприємства.

У ч. 1 ст. 20 Загальної декларації прав людини встановлено, що «кожен людина має право на свободу мирних зібрань», так само як і в ст. 21 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, визначено право на мирні зібрання.

Нажаль, у законодавчому рівні чітко не прописана необхідність захисту прав не лише громадян – фізичних осіб, а й юридичних осіб, чії права теж безумовно порушуються. Тому дії по юридичному обмеженню в проведенні таких негативний і агресивних відносно юридичних осіб заходів можуть здійснюватися лише із міркувань збереження громадського порядку та охорони прав саме фізичних осіб.

Широкі повноваження громадян в сфері масових публічних зібрань можуть приводити до зловживання з корисливою метою своїми правами та порушенням прав інших осіб.

Зараз таке свавілля стає все більш і більш популярним. Нерідко можна побачити мітингуючих поряд з якоюсь адміністративною будівлею, підприємством, банком, тощо, які виголошують гучні негативні гасла стосовно юридичної роботи, її керівників або співробітників, або неприривною колоною переходять через пішохідний перехід з плакатами, тим самим блокуючи проїзд автомобільного транспорту до підприємства, установи, організації, а отже й повноцінне його функціонування.

Насправді така ситуація є доволі руйнівною для ділової репутації юридичної особи-жертви та організації роботи взагалі. Пішоходи, що проходять повз не розбираються у ситуації та в правдивості вигуків і написаних текстів, вони

просто сприймають інформацію і формують у себе та серед своїх знайомих негативну суспільну думку. Такі дії призводять до доволі болючого удару по іміджу компанії та по формуванню клієнтської бази, що по суті є інформаційним нападом на юридичну особу.

Таким чином, мітингарі повинні повідомляти органи виконавчої влади та місцевого самоврядування про свої наміри провести такий захід. Це здійснюється задля можливості органів влади забезпечити дотримання правопорядку на цьому заході.

Оскільки відповідно до Конституції України має забезпечуватись суспільна безпека та не порушення прав інших осіб, то саме ця норма і є відносно рятівною для юридичних осіб-жертв.

Так, відповідно до ст. 280 Кодексу адміністративного судочинства України, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування негайно після одержання повідомлення про проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій тощо мають право звернутися до окружного адміністративного суду за своїм місцезнаходженням із позовною заявою про заборону таких заходів чи про встановлення іншого обмеження права на свободу мирних зібрань (щодо місця чи часу їх проведення тощо).

Якщо органи виконавчої влади або місцевого самоврядування будуть відповідально відноситись до нагляду за проведенням масових зібрань, то буде можливість уникнути протиправної діяльності стосовно паплюження ділової репутації українських компаній.

Підсумовуючи, можна сказати, що інформаційне рейдерство глибоко проникло в сучасні реалії українського суспільства. Корумпованість влади, недосконалість вітчизняного законодавства та не бажання органів місцевого самоврядування вчиняти активні дії з захисту своїх основних платників податків - юридичних осіб є сприятливим середовищем для поширення та ще більшого укорінення таких агресивних нападок на український бізнес. Лише чітке законодавче врегулювання, скоординована та відлагоджена робота представників юридичних осіб, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та небайдужих громадян може побороти таке негативне явище. Викорінення інформаційного рейдерства буде сприяти поліпшенню економічного та інвестиційного клімату в країні, що призведе до неминучого покращення рівня життя населення.

РОЗДІЛ III

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО, АГРАРНЕ ПРАВО, ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО, ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО, ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ОХОРОНА ПРАЦІ ЗА ТРУДОВИМ ПРАВОМ

Андрух Юлія Валеріївна

*Студентка II курсу факультету медичних технологій,
діагностики та реабілітації*

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Конституція України закріпила право громадян на охорону їх життя і здоров'я в процесі трудової діяльності. Основним об'єктом правового захисту в ній є людина як найвища соціальна цінність, її права і свободи, гарантії їх реалізації.

Гарантування безпечних умов праці, ліквідація професійних захворювань і виробничого травматизму, усунення шкідливих факторів є однією з головних турбот Української держави. Стаття 3 Конституції передбачає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Стаття 43 Конституції закріплює, що кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці. Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється.

Закон "Про охорону праці" встановлює повну відповідальність роботодавця за створення безпечних і нешкідливих умов праці. Дія Закону "Про охорону праці" поширюється на всіх юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та на всіх працюючих. Роботодавець повинен впроваджувати сучасні засоби техніки безпеки, які запобігають виробничому травматизму і професійним захворюванням.

Нове законодавство України про охорону праці зобов'язало роботодавця відшкодувати працівникові не тільки матеріальну, а й моральну шкоду, заподіяну йому каліцтвом або іншим пошкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням трудових обов'язків.

Найбільш травмонезбезпечними залишаються агропромисловий комплекс, будівництво та вугільна галузь. Ситуація пояснюється не тільки важким економічним станом підприємств, а й некомпетентністю персоналу з питань охорони праці, відсутністю заінтересованості роботодавця в поліпшенні умов та безпеки праці, низькою трудовою та технологічною дисципліною.

За статистичними даними, опублікованими Держпраці, у 2018 році травмовано 4126 осіб, із них 409 осіб смертельно. Виділено такі причини настання нещасних випадків зі смертельним наслідком: психофізіологічні — загинуло 48 працівників; технічні — загинуло 58 працівників; організаційні — загинуло 303 працівника.

За результатами аналізу виробничого травматизму встановлено найбільш травмонебезпечні професії. На першому місці — транспортні працівники (100 загиблих, або 24%). Далі за кількістю загиблих професії йдуть у такому порядку: будівельники — 57 загиблих, або 14%; керівні працівники — 42 загиблих, або 10%; електрики — 30 загиблих, або 7%; працівники агропромислового комплексу — 27 загиблих, або 7%; слюсарі — 25 загиблих, або 6%; шахтарі — 23 загиблих, або 6%. Статистика підрахована службою охорони праці.

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» відповідно до Основ законодавств України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначає правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування, гарантії працюючих громадян щодо їх соціального захисту у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та плодами, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, охорони життя та здоров'я.

Науковий керівник : Скіпенко Регіна Едуардівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

НЕДОЛІКИ ОБЛІКУВАННЯ В ДЕРЖАВНОМУ ЗЕМЕЛЬНОМУ КАДАСТРІ УКРАЇНИ ЯК ПРОБЛЕМА ВІДКРИТТЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Білошенко Любов Леонідівна

*Студентка I курсу Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара*

На сьогодні гарячою є тема відкриття ринку сільськогосподарських земель в Україні. Однією з проблем втілення даного питання у реальність є сумнівна правдивість обліку Державного земельного кадастру. Точніше кажучи, застарілість системи земельно-кадастрових робіт унеможливорює здійснення точної реєстрації сільськогосподарських земель як таких. Це, у свою чергу, заважає скасуванню мораторію на продаж останніх. Фактично, весь період незалежності України триває земельна реформа, що за часом є рекордною. Відповідно до Земельного кодексу діє мораторій (тимчасова заборона) на купівлю-продаж сільськогосподарської землі, що регулярно продовжується парламентом. Від створення ефективного ринку сільськогосподарських земель в Україні залежить динаміка розвитку аграрно-промислового комплексу, земельних відносин та національної економіки загалом. Тому тема недоліків облікування земельного кадастру України як одна з проблем відкриття ринку сільськогосподарських земель є надзвичайно актуальною в наш час.

Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Державний земельний кадастр», Державний земельний кадастр — це єдина державна система земельно-кадастрових робіт, яка встановлює процедуру визнання факту виникнення чи припинення права власності на земельні ділянки і права користування ними та містить сукупність відомостей і документів про місце розташування та правовий

режим цих ділянок, їх оцінку, класифікацію земель, кількісну та якісну характеристику, розподіл серед власників землі й землекористувачів. Здійснення державного земельного кадастру покладено на уповноважений орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів.

Система Державного земельного кадастру дає можливість оперативно отримувати необхідну інформацію про земельні ділянки на всій території України. Відомості до цієї бази даних вносяться, перевіряються, систематизуються та впорядковуються за єдиними, чітко визначеними правилами. Завдяки використанню при адмініструванні Державного земельного кадастру сучасних інформаційних технологій, відомості про землі є доступними як фахівцям, що працюють у сфері земельних відносин, так і зовнішнім користувачам, коло яких буде розширюватись. Існує певний картографічний документ, що відображає місцезнаходження, межі та нумерацію кадастрових зон і кварталів та використовується для присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам – індексна кадастрова карта (план).

Саме правильність та відповідність цієї карти до сьогодення і є проблемним питанням. Можна визначити ряд причин, через які Державний земельний кадастр України втратив тенденцію до розвитку.

По-перше, бюрократичний та корумпований склад органів, що здійснюють ведення Державного земельного кадастру не залишає надій на чинне функціонування кадастру як такого. Тобто, унаслідок проведення великої кількості різнобічних земельних махінацій правдивість індексної кадастрової карти є надзвичайно сумнівною. Одним із типів таких махінацій є незаконна фальсифікація цільового призначення землі. Оскільки на продаж земель сільськогосподарського призначення накладено мораторій, землевласники, користуючись своїм фінансовим становищем, протиправно змінюють цільове призначення своїх земельних ділянок, вільно продаючи їх. Саме це є основною проблемою відкриття ринку сільськогосподарських земель.

Другою причиною є кіберзлочинність. Через те, що Державний земельний кадастр як геоінформаційна система є недостатньо захищеною, а тому небезпечною для всіх землевласників, не можна стверджувати про точну відповідність інформації в системі до реальності. Зовсім навпаки, місце знаходження геопросторового об'єкту на карті та його дані у своїй сукупності не є дійсними.

По-третє, Закон України «Про Державний земельний кадастр» було прийнято та введено в дію влітку 2011 року, а чинності він набрав з першого січня 2012 року. Останній облік земель проводився у 2014 році. За п'ять років сталося вже чимало змін. Але вносилися вони до бази поступово, один за одним. Повних обрахунків земель не відбувалося, внаслідок політичної ситуації в країні.

Вищезазначені причини неналежного функціонування Державного земельного кадастру України потребують реформування. Варто зазначити шляхи до вирішення даних проблем:

1) Необхідно підвищити контроль з боку Національного антикорупційного бюро України над Державним агентством земельних ресурсів України.

2) Треба покращити заходи безпеки геоінформаційної системи задля запобігання її незаконного використання злочинцями.

3) Слід зробити повний облік земель України, зазначаючи їх власників, відповідність до використання земель за цільовим призначенням. А також частіше проводити моніторинги земель Міністерством аграрної політики та продовольства України і Міністерством екології та природних ресурсів України.

У сукупності всі ці дії призведуть до покращення роботи Державного агентства земельних ресурсів. Завдяки цьому Державний земельний кадастр стане більш захищеним, точним і відповідатиме сучасним стандартам. Як наслідок, відкриття ринку сільськогосподарських земель в Україні стане реальним, а динаміка розвитку аграрно-промислового комплексу, земельних відносин та національної економіки загалом покращаться.

Науковий керівник: Щербина Євген Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ОПЛАТА ПРАЦІ ЯК ЗАДОВОЛЕННЯ ОСНОВНИХ СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПОТРЕБ ОСОБИСТОСТІ

Ділігул Аліна Сергіївна

*кандидат юридичних наук доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

Сьогодні в Україні існує багато соціально-економічних проблем, які є взаємозалежні та потребують негайно вирішення. Однією з таких проблем є оплата праці, яка повинна забезпечувати нормальне функціонування організму працездатної людини, збереження її здоров'я, набору продуктів харчування, мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Відповідно до Закону України «Про оплату праці» від 24.03.1995 року, в якому визначені основні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах, на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та господарювання надається визначення мінімальної заробітної плати. Мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці, державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, за будь-якою системою оплати праці.

На сьогодні в Україні є тенденція до збільшення мінімальної заробітної плати, проте покращення рівня життя не відбувається, бо паралельно збільшенню заробітної плати відбувається збільшення цін на продукти, непродовольчі товари першої необхідності. Звідси, як наслідок, збільшуються злочини проти власності, такі як крадіжка, грабіж, розбій, шахрайство тощо, стають більш поширеними корупція та хабарництво.

Проводячи соціальні опитування, спеціалісти з питань корупції на чолі з Ангеліною Мусієнко – головним спеціалістом з питань протидії корупції Кіровоградської області, дійшли висновку, що основною проблемою корупції є саме низька заробітна плата, якої недостатньо для комфортного існування, яке б відповідало б європейським стандартам.

Влаштувуючись на роботу, працівників, звісно ж, цікавить в першу чергу саме оплата праці, бо від цього залежить його рівень життя. Проте тут впливають певні проблеми: по-перше, більшість роботодавців зацікавлені у виплаті мінімальної заробітної плати без надбавок за повноцінну працю, навіть в наднормовий час, по-друге, роботодавці не зацікавлені у прийнятті на роботу молодих спеціалістів, які тільки закінчили Вищі заклади освіти та не мають досвіду, по-третє, роботодавці, в першу чергу, звичайно, думають про своє матеріальне становище і свій комфортний рівень існування, і тоді виникає така проблема, що навіть тоді, коли роботодавець прийняв на роботу молодого спеціаліста, то оплата праці здійснюється не зовсім так як законом встановлено. Через те в країні збільшується кількість невдоволених, з'являються різноманітні страйки та бойкоти, процент кримінальних злочинів починає рости, корупція – процвітає, методи подолання якої просто втрачають сенс, бо люди просто хочуть нормально жити.

Тому питання оплати праці в Україні – це проблема, яка, на нашу думку, є гострою та потребує негайного рішення саме з боку держави. Рівень соціально-економічного положення держави напряму залежить від громадян та осіб, які проживають в ній. Саме тому держава повинна розробити дієвий план, щодо покращення рівня життя, в який й увійде вирішення питання оплати праці.

На мою думку, при вирішенні даного питання повинні бути вирішені такі проблеми. По-перше, регулювання та забезпечення з боку держава питання працевлаштування молодих спеціалістів, які після закінчення закладів вищої освіти просто не знають, що їм роботи і більшість дипломів просто втрачають свій сенс, звідси впливає ще одна проблема – втрата практичної значимості у вищій освіті – молодий спеціаліст не може знайти роботу, яка відповідала його спеціальності і при цьому заробітна плата забезпечувала йому гідне існування. По-друге, контроль з боку держави, створення відповідних органів безпосередньо на підприємствах, які б займалися контролем за дотриманням вимог щодо передбачених законом виплат, які передбаченні чинним законодавством та внутрішніми статутами та договорами. По-третє, заохочувати підприємства, установи та організації будь-якої форми власності щодо укладання саме колективних договорів, в яких питання регулювання оплати праці є пріоритетним та узгоджується с працівником за допомогою соціального діалогу, при якому відбувається досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень, які задовольняють потреби обох сторін – роботодавця та працівника.

Отже, проблема оплата праці є актуальною та такою, яка потребує негайних дій та способів її вирішення з боку держави. Для того, щоб в країні відбувалися зміни на покращення рівня життя, то для громадян та осіб, які мешкають в цій країні повинні бути створенні комфортні та належні умови для якісного існування. Враховуючи, що оплата праці – це саме той спосіб за допомогою якого можна досягти цієї мети, то держава як ніхто інший повинна бути

зацікавлена у вирішенні цієї проблеми. Гідна заробітна плата дорівнює гідному існуванню, покращення соціально-економічної ситуації в країні, зменшення злочинності та підняття країни на новий, більш високий рівень, який би відповідав європейським стандартам.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

Іванова Аліна Євгенівна

*студентка VI курсу юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Відповідно до ст. 3 Конституції України, здоров'я людини визнається найвищою соціальною цінністю. Здоров'я, як найвище суспільне та особистісне благо, потребує посиленої охорони. Право на охорону здоров'я гарантоване на рівні Основного Закону України (ч. 1 ст. 49). Попри те, що обов'язок із утвердження і забезпечення прав та свобод людини і громадянина покладається на державу, на сучасному етапі можна виявити низку проблем, які перешкоджають повноцінній реалізації права на охорону здоров'я, у тому числі і прав пацієнтів, більшість яких породжена недосконалістю законодавчої практики, а також відсутністю правової регламентації механізмів його реалізації, внаслідок чого деякі законодавчі положення набувають декларативного характеру.

В умовах прискорення в Україні євроінтеграційних процесів нехтування основоположними правами людини є неприпустимим. Зазначене вказує на нагальну потребу системного реформування сфери охорони здоров'я в Україні. Конституція України гарантує кожному право на охорону здоров'я. Охорона здоров'я забезпечується системною діяльністю державних та інших організацій, передбаченою Конституцією України та законом (стаття 283 Цивільного кодексу України).

Права кожного на охорону здоров'я визначаються статтею 6 Основ законодавства України про охорону здоров'я (далі - Основи).

Ці права включають, зокрема, життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та соціальне обслуговування і забезпечення, який є необхідним для підтримання здоров'я людини; безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище; санітарно-епідемічне благополуччя території і населеного пункту, де він проживає; безпечні і здорові умови праці, навчання, побуту та відпочинку.

Певні права та обов'язки пацієнтів сформульовані в Міжнародному кодексі медичної етики, Лісабонській декларації відносно прав пацієнта, Положенні про захист прав і конфіденційності пацієнта, Етичному кодексі фармацевтів та інших міжнародних правових актах.

Сучасне національне законодавство України характеризується відсутністю єдиного спеціального законодавчого акту, який би врегульовував права пацієнтів. В Україні права пацієнтів регламентуються Конституцією України, Цивільним кодексом України, Основами законодавства України про охорону здоров'я, законами «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя

населення», «Про лікарські засоби», «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення» , «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз», «Про донорство крові та її компонентів», «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині», «Про психіатричну допомогу», «Про захист прав споживачів» , «Про звернення громадян» та іншими нормативно-правовими актами.

Укази й розпорядження Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, відомчі нормативно-правові акти, які видаються МОЗ України, іншими міністерствами й відомствами і стосуються системи охорони здоров'я та надання медичної допомоги населенню, нормативно-правові акти місцевих органів державної та виконавчої влади, що стосуються охорони здоров'я; внутрішні нормативно-правові акти лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я деталізують обсяг прав пацієнтів та визначають організаційно-правові механізми надання медичної допомоги та медичних послуг в Україні і захисту прав пацієнтів.

Як показує аналіз основних нормативно-правових актів України у галузі регулювання медичних послуг, її нормативно-правова база потребує оновлення, а сама система охорони здоров'я – значного перетворення у бік посилення соціальної відповідальності як суб'єкта, так і об'єкта медичного обслуговування. Перелік прав пацієнтів, закріплений ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я», не відповідає міжнародним стандартам, зокрема тому переліку, який визначається Європейською хартією прав пацієнтів. З метою гарантування прав пацієнтів на належному рівні необхідно розширити їх перелік шляхом закріплення права на профілактичні заходи, права на повагу до часу пацієнта, права на інновації, права на попередження по можливості страждань і болю, права на індивідуальний підхід до лікування. Доцільним є пряме закріплення обов'язків пацієнтів, зокрема обов'язку виконання медичних приписів лікаря та обов'язку виконання правил внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я.

В умовах прискорення євроінтеграційних процесів в Україні доцільно розробити правову регламентацію механізмів повноцінної реалізації права на охорону здоров'я, у тому числі на охорону прав пацієнтів.

Законодавчо не відпрацьований взаємозв'язок численних «медичних» законів між собою та Цивільним, Бюджетним кодексами та іншими Законами України. Тому на сьогоднішній день виникла гостра необхідність в посиленні діючого законодавства нормативно-правовим актом «Про статус пацієнта».

На разі оптимальний обсяг індивідуальних прав пацієнтів визначається Європейською хартією прав пацієнтів від 15 листопада 2002 року

Науковий керівник: Резникова Марія Олександрівна, доцент, кандидат філософських наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПАЦІЄНТА ЯК ЕЛЕМЕНТИ ЙОГО ПРАВОВОГО СТАТУСУ

Іванова Аліна Євгенівна

студентка VI курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Основи законодавства України про охорону здоров'я визначають правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, регулюють суспільні відносини у цій сфері з метою забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності і довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, що шкідливо впливають на їх здоров'я, попередження і зниження захворюваності, інвалідності та смертності, поліпшення спадковості.

Пацієнт як суб'єкт медико-правових відносин у сфері медичної діяльності є ключовою фігурою, з якою так чи інакше пов'язані всі інші суб'єкти, які беруть участь в організації, забезпеченні або безпосередньому наданні медичної допомоги. Зазначимо, що без пацієнтів – осіб, які вступають у правові відносини з медичним працівником (медичною установою) і наділені у зв'язку з цим скріпленими державою у законодавчому порядку специфічними правами, свободами і обов'язками суб'єкта медико-правових відносин, функціонування всієї сфери охорони здоров'я значною мірою втрачає сенс.

Кожен пацієнт, як учасник правовідносин в медичній сфері, має свій правовий статус - тобто наділений рядом прав, має певні обов'язки та може бути притягнутий до відповідальності при вчиненні порушень в галузі охорони здоров'я.

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» визначає пацієнта як фізичну особу, яка звернулася за медичною допомогою та/або якій надається така допомога.

Цим нормативним актом, Конституцією України, Цивільним Кодексом України закріплені права пацієнта. Зокрема, пацієнт має право на медичні профілактичні заходи; доступність у галузі охорони здоров'я; згоду на медичне втручання та право на відмову від медичного втручання; свободу вибору в галузі охорони здоров'я (право на вільний вибір лікаря вибір методів лікування відповідно до рекомендацій лікаря та індивідуальний підхід до лікування, вибір закладу охорони здоров'я, заміну лікаря, лікування за кордоном у разі неможливості надання такої допомоги у закладах охорони здоров'я України); право на медичну таємницю; на якісну медичну допомогу; на безпечну медичну допомогу; право на інновації (право на медико-біологічний експеримент, репродуктивні технології, донорство, терапевтичне клонування, корекцію (зміну) статі); право на попередження за можливістю страждань і болю; достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я і здоров'я населення, включаючи існуючі і можливі фактори ризику та їх ступінь; право на оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я та право на відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю; право на захист від будь яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних зі станом здоров'я.

Невід'ємною складовою правового статусу пацієнта є його обов'язки. На підставі аналізу норм чинного законодавства України в галузі охорони здоров'я та захисту прав споживачів окреслимо коло обов'язків пацієнта. Пацієнт зобов'язаний піклуватись про своє здоров'я та здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян; виявляти в спілкуванні з медичними працівниками повагу і такт; повідомляти лікаря всю інформацію, необхідну для постановки діагнозу і лікування захворювання; після надання згоди на медичне втручання неухильно виконувати всі розпорядження лікуючого лікаря. У разі відмови від запропонованих методів обстеження чи лікування, підписати Відмову від медичного втручання; дотримувати правила внутрішнього розпорядку лікувальної установи, де він знаходиться; співробітничати з лікарем при одержанні медичної допомоги; негайно інформувати лікаря про зміну стану свого здоров'я в процесі діагностики і лікування; негайно звертатися до лікаря при підозрі на наявність, або при наявності захворювання, що представляє небезпеку масового поширення; у передбачених законодавством випадках проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення; подавати невідкладну допомогу іншим громадянам, які знаходяться у загрозовому для їх життя і здоров'я стані; не починати дій, здатних порушити права інших пацієнтів; виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством про охорону здоров'я.

Отже, аналіз законодавчої бази України, яка регламентує питання правового статусу пацієнтів, дає підставу говорити, що чинне законодавство не дає чіткої класифікації прав та обов'язків пацієнтів, назріла нагальна необхідність систематизації прав пацієнтів та окреслення їх основних обов'язків, визначення механізму реалізації та захисту прав пацієнтів шляхом прийняття закону України «Про захист прав пацієнтів».

Науковий керівник: Резникова Марія Олександрівна, доцент, кандидат філософських наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ОХОРОНА ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ І ОСІБ ІЗ ЗНИЖЕНОЮ ПРАЦЕЗДАТНІСТЮ

Михайлюк Яна Миколаївна

*Студентка II курсу факультету медичних технологій,
діагностики та реабілітації*

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Охорона праці неповнолітніх та осіб із зниженою працездатністю є важливим рушієм розвитку не тільки економіки держави, а й гарантією демократичної держави. Тому тема є актуальною у всі часи і епохи, для кожного народу і її потрібно досліджувати, розвивати, щоб охорона праці в нашій державі була на вищому рівні, а працювати, народжувати було вигідно і такі групи людей не були дискриміновані в нашому суспільстві.

Охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів,

спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці. В поняття охорони праці входять і всі ті заходи, що спеціально призначені для створення особливих полегшених умов праці для жінок і неповнолітніх, а також працівників зі зниженою працездатністю.

Зниження працездатності у людини може настати з двох причин: досягнення похилого віку, внаслідок чого людина вже не може виконувати роботу в такому ж обсязі і з такою ж інтенсивністю, як це було раніше, а також інвалідності, що може настати внаслідок трудового каліцтва, професійного захворювання, нещасного випадку, загального захворювання або з дитинства.

Умови праці неповнолітніх на виробництві, тобто осіб, які не досягли вісімнадцяти років, повинні відрізнятися від умов праці дорослих працюючих. Це пояснюється як фізіологічними особливостями організму підлітків, який тільки формується, так і відсутністю у більшості з них відповідної професії і спеціальності. Саме ці обставини і визначили відмінність правового регулювання їх праці, хоч за загальним правилом на неповнолітніх повністю поширюється законодавство про працю, а їх права щодо трудового договору прирівнюються до прав повнолітніх працюючих. У той же час в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці їм надаються пільги.

Права неповнолітніх у трудових відносинах базуються на принципі їх рівності з повнолітніми особами, а в галузі охорони праці неповнолітні користуються додатковими пільгами, встановленими законодавством України. Умови праці неповнолітніх на виробництві, тобто осіб, які не досягли вісімнадцяти років, повинні відрізнятися від умов праці дорослих працюючих. Це пояснюється як фізіологічними особливостями організму підлітків, який тільки формується, так і відсутністю у більшості з них відповідної професії і спеціальності. Саме ці обставини і визначили відмінність правового регулювання їх праці, хоч за загальним правилом на неповнолітніх повністю поширюється законодавство про працю, а їх права щодо трудового договору прирівнюються до прав повнолітніх працюючих. У той же час в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці їм надаються пільги.

Праця молоді віком до вісімнадцяти років на важких роботах і на роботах з шкідливими і небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах заборонена. Не допускається також залучення неповнолітніх до підймання і переміщення важких речей.

Перелік важких робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на які не можуть допускатись особи молодше вісімнадцяти років, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31 березня 1994 р. № 46.

При проходженні виробничої практики і виробничого навчання особи, які не досягли вісімнадцятирічного віку та навчаються у професійних навчально-виховних закладах, можуть перебувати на виробництві по професіях і на роботах, вказаних у переліку, не більше як чотири години на день за умови суворого дотримання у цих виробництвах і на роботах чинних правил і норм з охорони праці.

Забороняється з мотивів виховання приймати осіб, що не досягли вісімнадцяти років, на роботи, пов'язані з виробництвом, зберіганням і торгівлею спиртними напоями.

Забороняється залучати осіб молодше вісімнадцяти років До підймання і переміщення важких речей, маса яких перевищує граничні норми. Перенесення і пересування важких речей неповнолітніми як чоловічої, так і жіночої статі в межах граничних норм допускається лише у тих випадках, коли це пов'язано з виконанням ними постійної роботи і займає не більш як 1/3 їх робочого часу
Забороняється залучати працівників молодше вісімнадцяти років до нічних, надурочних робіт і до роботи у вихідні дні.

Отже, враховуючи фізіологічні, фізичні особливості неповнолітніх і осіб із зниженою працездатністю потрібно удосконалювати охорону праці не тільки нашої держави, а й в міжнародному співтоваристві. Тому, що життя і здоров'я є найважливішою цінністю. А людина створена не для держави, а держава – для людини.

Науковий керівник : Скіпенко Регіна Едуардівна кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

СОЦІАЛЬНА ВІДПУСТКА ОДИНОКИМ МАТЕРЯМ

Новиченко Богдана Олександрівна

*Студентка II курсу факультету медичних технологій,
діагностики та реабілітації*

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Термін «одинок матір» на законодавчому рівні не визначено, проте відповідно до п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» від 06.11.1992 р. №9 одинокою матір'ю вважають жінку, яка не перебуває у шлюбі та у свідоцтві про народження дитини, якої відсутній запис про батька дитини або запис про батька зроблено у встановленому порядку за вказівкою матері; вдову; іншу жінку, яка виховує і утримує дитину сама. При цьому факт виплати батьком аліментів для надання соціальної відпустки на дітей значення не має. Для цілей виникнення права на соціальну відпустку на дітей головною умовою є відсутність участі батька саме у вихованні дитини.

Право на таку відпустку залежить від віку дитини. Статтею 19 Закону визначено вік дітей тільки для такої категорії як «жінка, яка працює і має двох або більше дітей віком до 15 років». Вік дитини з інвалідністю, усиновленої дитини, дитини під опікою, дитини в одинокої матері (батька) цим Законом не встановлено, тому слід керуватися загальними нормами.

Наприклад, якщо жінка має двох дітей, кожному з яких до 15 років, або одинок мати виховує дитину без батька, або жінка виховує дитину-інваліда, або батько виховує дитину без матері. У кожному із цих випадків є одна підстава для надання додаткової відпустки та її тривалість становить 10 календарних днів. Якщо ж, наприклад, одинок мати виховує двох дітей віком до 15 років, то в неї дві підстави для отримання додаткової відпустки (статус одинокої матері і наявність двох дітей), те ж саме стосується і одинокого батька. Якщо підстав більше однієї, тоді тривалість відпустки становитиме 17 календарних днів.

Жінка, яка має дітей від особи, з якою вона не перебувала і не перебуває в зареєстрованому шлюбі, але з якою вона веде спільне господарство, разом проживає і виховує дітей, не має права на одержання соціальні відпустки на дітей.

Якщо працівник не зможе документально підтвердити своє право на соціальну відпустку на дітей, роботодавець може відмовити в наданні цієї відпустки.

Проблема виникає з наданням такої відпустки розлученій жінці, та тій жінці, яка виховує дитину самостійно, без батька. Ще є така проблема, коли жінка, яка народила дитину, не перебуває зареєстрованому шлюбі, і при цьому всьому батько визнає дитину, а також, коли жінка виходить заміж, але дитина не усиновлена її новим чоловіком, оскільки рідний батько у дитини є і в багатьох випадках спілкується з нею.

Зазначена відпустка є соціальною і надається в будь-який час календарного року, незалежно від відпрацьованого часу та часу народження дитини, до чи після. Працівник також не втрачає право на неї в році смерті дитини або досягнення нею граничного віку для її надання. Але право на неї має лише жінка, яка працює. Тому реалізувати своє право на використання цієї відпустки вона може за умови, якщо на день початку відпустки має стаж роботи в рахунок року, за який просить надати їй відпустку, тривалістю хоча б один день.

Отже, з огляду на те що законодавством чітко не визначено перелік і необхідність подання документів, які підтверджують статус «одинок мати» при визначенні її права на соціальну відпустку, роботодавець вправі, ураховуючи конкретні обставини, прийняти позитивне рішення щодо цього, не вимагаючи додаткових (крім копій документів та довідок щодо актів цивільного стану громадян) документів. Адже, на нашу думку, законодавець, передбачивши зазначену соціальну відпустку, мав на меті надати матері додаткову можливість спілкування з дитиною, її виховання без втрати заробітку. З огляду на це, а також ураховуючи, що тривалість відпустки, а значить і сума її оплати невеликі, вважаємо, що той факт, що хтось допомагає виховувати дитину, принципового значення не має.

Науковий керівник: Скіпенко Регіна Едуардівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРАВО НА ПРАЦЮ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Окара Ольга Петрівна

*Студентка II курсу факультету медичних технологій,
діагностики та реабілітації*

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Для України захист осіб з інвалідністю є серед державних пріоритетів. За даними Міністерства соціальної політики України, на початку 90-х років минулого століття загальна кількість осіб з інвалідністю становила майже 3%

усього населення країни, а на сьогодні – це майже 6% жителів України. Зважаючи на таку сумну статистику, державна соціальна політика спрямована на розширення соціального захисту осіб з інвалідністю, а саме: на поліпшення не лише фінансово-матеріальної підтримки, а й створення сприятливих умов для повної реалізації прав людей з обмеженими можливостями, враховуючи їхні потреби та інтереси при прийнятті державних рішень.

Особам з інвалідністю потрібні умови для самореалізації. Адже вони, у своїй більшості, це сильні і вольові люди, які здатні навчатися, працювати і вдосконалюватися. Але їм потрібні елементарні умови, законодавчі і побутові.

Згідно законодавства України людиною з інвалідністю є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист.

Люди з інвалідністю в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією та іншими законами України. Законодавством України встановлено обов'язок суб'єктів господарювання, які використовують найману працю, виділяти та створювати робочі місця для працевлаштування людей з інвалідністю. У тому числі передбачено створення спеціальних робочих місць та умов праці.

В Україні право на працю осіб з інвалідністю гарантують міжнародні акти, Конституція та закон «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю». Закон зобов'язує підприємства, де працюють від 8 до 25 осіб, мати в штаті хоча б одного працівника з інвалідністю. У більших підприємствах таких працівників має бути не менше 4%. За невиконання — штраф. За дотриманням цих норм слідує Фонд соціального захисту для осіб з інвалідністю. Якщо вони фіксують невиконання квот — на роботодавця подають до суду. Відповідно до рекомендацій медико-соціальної експертної комісії, людей з інвалідністю мають приймати на роботу без випробувального терміну. На її прохання можуть установити неповний робочий день або тиждень. Працівники з першою та другою групою інвалідності мають право на 30-денну оплачувану та 60-денну неоплачувану відпустки. Звільнення таких працівників відбувається на загальних підставах.

Менше з тим, українське законодавство стимулює самозайнятість осіб з інвалідністю. Створені ними підприємства мають право на пільги зі сплати податків і зборів. Такі підприємства мають знижені ставки страхових внесків до соціальних фондів і звільняються від оподаткування прибутку від продажу товарів чи послуг і податку на додану вартість. Підприємства, де працюють 50% осіб з інвалідністю, звільнені від плати за землю.

З огляду на вищесказане можна зробити висновок, що українське законодавство у сфері захисту прав осіб із інвалідністю на працю відповідає міжнародним нормам і, водночас, є предметом вдосконалення. Однак низка досліджень показують, що реалізація їх на практиці залишається складнішою, а деякі норми й надалі створюють багато бюрократичних перепон для шукачів роботи з інвалідністю та залишають «шпарини» для недобросовісних роботодавців.

Науковий керівник : Скіпенко Регіна Едуардівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПАЮ ЗА ЗАПОВІТОМ ТА ЗА ЗАКОНОМ

Пешкічева Анна Юріївна

*студентка I курсу юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Кожний громадянин України стикається з проблемою отримання чи надання спадщини. Одним з видів спадщини є земельна частка (пай). Спадкування земельного паю відбувається на загальних підставах, визначених цивільним законодавством, проте має ряд своїх особливостей.

Згідно зі ст. 126, 127 ЦК України спадкування в Україні здійснюється за заповітом або за законом. Саме тому земельний пай, який може бути частиною заповіту, передається у спадок або за заповітом, або за законом.

Якщо спадкоємець залишив після себе заповіт, то земельний пай успадкує особа, яка вказана в ньому. Законодавством, а саме в ст. 1259, 1273, 1274 ЦК України, передбачені не лише особливості отримання права на спадкування, а й права спадкоємця та правові наслідки його дій.

Спадкоємець за заповітом має право відмовитися від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця за заповітом (ст. 1274 ЦК України). Якщо від прийняття спадщини відмовився один із спадкоємців за заповітом, частка у спадщині, яку він мав право прийняти, переходить до інших спадкоємців за заповітом і розподіляється між ними порівну (ст. 1275 ЦК України).

Однак, в ст. 1241 ЦК України зазначено, що малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка). Розмір обов'язкової частки у спадщині може бути зменшений судом з урахуванням відносин між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також інших обставин, які мають істотне значення.

У разі відсутності заповіту, визнання його недійсним, неприйняття спадщини або відмови від її прийняття спадкоємцями за заповітом, а також у разі не охоплення заповітом усієї спадщини, здійснюється спадкування за законом.

Воно відбувається за принципом черговості. Цивільним кодексом України встановлені 5 черг спадкоємців за законом. Попередня черга не успадковує земельну ділянку у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від прийняття. Якщо у результаті спадкування власниками земельного паю стають двоє чи більше осіб, спадкоємці можуть:

- Зробити розподіл земельної ділянки(паю) в натурі(на місцевості).
- Укласти договір про поділ майна, який є в спільній частковій власності. В такому разі спадкоємці будуть отримувати орендну плату залежно від величини їх частки.

- Укласти письмовий договір про порядок володіння та користування спільним майном.

Але у разі недосягнення згоди між всіма співвласниками щодо володіння, користування та розпорядження земельною ділянкою вони звертаються до суду, де у судовому порядку вирішується земельна частка кожного.

Спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого ст. 1270 ЦК України, він не заявив про відмову від неї.

Спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно із спадкодавцем, має протягом шести місяців з часу відкриття спадщини (тобто дня смерті спадкодавця) подати нотаріусу за місцем знаходження земельної ділянки або в сільських населених пунктах - уповноважений на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування заяву про прийняття спадщини (ст. 1269 ЦК України).

Окрім заяви про прийняття спадщини нотаріусу потрібно подати наступні документи:

- Акт про право власності на земельну ділянку (заповіт)
- Документ, що підтверджує факти родинних зв'язків між покійним та спадкоємцем або заповітом.
- Свідоцтво про смерть спадкоємця
- Паспорт та ідентифікаційний код спадкоємця
- Документ, що підтверджує місце відкриття спадщини.

Якщо спадкоємець протягом строку, встановленого ст. 1270 ЦК України, не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її. Проте за позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини.

Черговість одержання спадкоємцями за законом права на спадкування може бути змінена нотаріально посвідченим договором заінтересованих спадкоємців, укладеним після відкриття спадщини (ст. 1259 ЦК України).

Спадкоємець за законом має право відмовитися від прийняття спадщини на користь будь-кого із спадкоємців за законом незалежно від черги. Також спадкоємець має право відмовитися від частки у спадщині спадкоємця, який відмовився від спадщини на його користь. Але відмова спадкоємця за заповітом від прийняття спадщини не позбавляє його права на спадкування за законом (ст. 1274 ЦК України).

Таким чином, у чинному законодавстві достатньою мірою врегульовані питання спадкування земельного паю як за законом, так і за заповітом. При цьому зафіксовані не лише загальні положення прийняття земельного паю як спадку, а й особливості відмови від нього, правила отримання спадщини у разі пропуску спадкоємцем встановлених законом строків на прийняття спадщини та інші, що зумовлено особливим правовим статусом земельного паю як об'єкту спадку.

Науковий керівник: Щербина Євген Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ЩОРІЧНА ВІДПУСТКА ТА ЩОТИЖНЕВИЙ ВІДПОЧИНОК (ВИХІДНІ ДНІ)

Скіпенко Ригіна Едуардівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Стаття 45 Конституції України закріплює положення, згідно якого кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується, зокрема, наданням оплачуваної щорічної відпустки. Детальніше умови, порядок і тривалість надання працівникам відпусток визначаються Кодексом законів про працю України, Законом України «Про відпустки» та іншими нормативно-правовими актами. Так, відповідно до ст. 2 Закону України «Про відпустки» право на відпустки мають громадяни України, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також які працюють за трудовим договором у фізичної особи

Відповідно до ч. 1 ст. 12 Закону України «Про відпустки» щорічну відпустку на прохання працівника може бути поділено на частини будь-якої тривалості за умови, що основна безперервна її частина становитиме не менш як 14 календарних днів. При цьому ця частина відпустки необов'язково має бути першою її частиною.

Згідно зі ст. 8 Конвенції № 132 поділ щорічної оплачуваної відпустки на частини може бути дозволено компетентним органом або іншим відповідним органом у кожній країні. Якщо інше не передбачено в угоді, яка стосується роботодавця і зацікавленої особи, що працює за наймом, і за умови, що тривалість роботи такої особи дає їй право на це, одна із таких частин відпустки складається принаймні з двох безперервних робочих тижнів.

Однак, останнім часом, серед підприємств з 5-тиденним робочим тижнем помітною стала тенденція надання частин щорічних відпусток працівникам не з понеділка, а з суботи, з вихідного дня. Незважаючи на те, що субота і неділя і так були б відпочинком (щотижневим) для даних працівників, роботодавці не беруть це до уваги при наданні відпустки і на прохання працівників не погоджуються. І все частіше з метою недопущення втрат робочого часу та беручи до уваги виробничі обставини, роботодавець не погоджується поділити відпустку так, як того бажає працівник.

Так, статтею 12 Закону «Про відпустки» передбачено лише можливість поділу щорічної відпустки на частини, а не обов'язок роботодавця поділити її на частини, як того бажає працівник.

Роботодавець також може запропонувати свої умови поділу щорічної основної відпустки або не поділити її взагалі.

Відповідно до статті 5 Закону тривалість відпусток визначається цим законом, іншими законами та нормативно-правовими актами України і незалежно від режимів та графіків роботи розраховується в календарних днях. Субота і неділя – теж календарні дні.

Отже, щорічна відпустка чи її частина може надаватися працівникові у будь-який календарний день, у тому числі в суботу та неділю.

Разом із тим, на мою думку, треба врахувати і те, що стаття 70 КЗпП визначає, що тривалість щотижневого безперервного відпочинку повинна бути не менш як 42 години. А надання відпустки з вихідного дня унеможливило реалізацію положення цієї статті щодо щотижневого відпочинку.

Наразі у ВРУ заново зареєстрували проект Трудового кодексу України (законопроект № 0955). Це не новий документ, а проект, який ще 05.11.2015 р. пройшов перше читання, а до 24.07.2017 був підготовлений до другого читання (утім текст законопроекту № 1658, датованого 29.08.2019 р., поки відсутній на сайті ВРУ). І в цьому проекті теж не було врегульовано момент надання частин відпустки з робочого дня.

Саме тому доцільно обговорювати в наукових колах можливість удосконалення положень майбутнього кодифікованого акта в сфері праці, а саме: чітко визначити в порядку надання частини щорічної відпустки початок перебігу відпустки – з вихідного чи робочого дня, або залишити це питання на розсуд працівника, про що він зазначить у заяві.

ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КРАЇНАХ - НОВИХ ЧЛЕНАХ ЄС

Стахів Олександр Олегович

*аспірант кафедри цивільного, трудового та господарського права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Правовий статус роботодавця та найманого працівника суттєво змінюється з приєднанням Європейського Союзу нових членів. З моменту реєстрації нових членів ЄС (відповідно, у 2004, 2007 та 2013 роках) роботодавці цих країн були зобов'язані дотримуватися положень первинного законодавства ЄС, Договору про Європейську Комісію, а також регламентів Ради ЄС, які мають пряму юридичну дію та зобов'язують усіх юридичних та фізичних осіб у нових державах-членах до виконання нових вимог, які були перенесені до національних правових систем. Вимога від 1 травня 2004 р. до теперішнього часу дотримується не лише правового порядку національних держав, але й правового порядку ЄС, створює дуже вимогливі умови, особливо для роботодавців. Якщо роботодавець хоче уникнути складних трудових суперечок, він повинен демонструвати ретельне знання законодавства ЄС.

Інтеграція нових держав-членів до Європейського Союзу є важливою юридичною гарантією для найманих працівників. Згідно з цією гарантією, держава як член соціального партнерства повинна буде орієнтувати своє соціальне законодавство відповідно до законодавства Європейського Союзу після його інтеграції до ЄС.

Після інтеграції нових держав-членів до ЄС створюються нові можливості компенсації найманим працівникам, у разі невідповідності деяких частин трудового законодавства нових членів трудовому законодавству Європейського Союзу.

Якщо роботодавець новоприєднаної країни спрямовує працівника на роботу за кордон, умови його працевлаштування регулюються законодавством країни, на території якої перебуває цей працівник. До відрядження працівника з

нової держави-члена (працівника, який, наприклад, зазвичай працює у Польщі, Угорщині, Чехії тощо), національний роботодавець (роботодавець, заснований у державі, яка направляє найманого працівника до іншої держави-члена ЄС) повинен повідомити його про роботу та умови працевлаштування в країні перебування. Він також повинен письмово повідомити найманого працівника про його робочий час та період відпустки.

Трудові відносини та соціальне забезпечення у нових державах-членах ЄС – є сферою з найбільшою різницею між державами-членами внаслідок історичного розвитку, ступеня економічного та соціального розвитку тощо. Трудове законодавство ЄС та регулювання виробничих відносин завжди були і по суті (з огляду на принцип субсидіарності, закріплений в «Договорі про Європейський Союз»), залишаються сферою відання національного законодавства держав-членів.

Метою законодавства Європейського Співтовариства у сфері трудових відносин було, зокрема, призвести до певної адаптації різні трудові закони, наблизити їх до законодавства старих держав-членів. Йдеться також не про формальну та предметну уніфікацію трудового права, тобто про повне скасування національного права, а про усунення «непримиреності» між правовими системами та про процес їх поступового наближення. При цьому Європейська Спільнота намагається забезпечити певний мінімальний стандарт трудового законодавства у всіх державах-членах, та залишає можливість для окремих держав-членів виходити за ці межі.

Науковий керівник: Алексеєнко Ігор Григорович, доктор політичних наук, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРАВА НА ВІДПОЧИНОК ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Степанікіна Євгенія Сергіївна

*студентка II курсу факультету суспільних наук і міжнародних відносин
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Революція Гідності («Євромайдан») – боріння українських громадян за свої права, наймасштабніша подія за останні роки.

Більше сотні людей загинули, але у багато разів більше потерпілих. Отож, новведення для таких людей у Кодексі законів про працю гласить, що постраждалим учасникам Революції Гідності надається додаткова відпустка зі збереженням заробітної платні тривалістю 14 календарних днів на рік. За схвалення законопроекту №5697 проголосував 241 депутат за мінімально необхідних 226.

Для отримання зазначеної відпустки особа має мати статус постраждалого учасника Євромайдану. Згідно з пояснювальною запискою статус учасника бойових дій надавався особам, які дістали тілесні ушкодження (тяжкі, середньої тяжкості, легкі), що не призвели до інвалідності, під час участі у Революції

гідності. Крім того, документ визначає статус інваліда війни для громадян, які стали інвалідами внаслідок поранень чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних від вибухових речовин, боєприпасів і військового озброєння на території, де органи державної влади здійснюють свої повноваження, та населених пунктах, що розташовані на лінії зіткнення, під час проведення антитерористичної операції.

Дана відпустка не належить до щорічних. Вона надається за календарний рік і не залежить від відпрацьованого усього часу. Така відпустка надається понад щорічні основну та додаткові відпустки та має бути використана працівником протягом календарного року. Додаткова відпустка не продовжується на святкові та неробочі дні, її не можна поділити на частини, вона не може бути перенесена на інший період або продовжена з причин тимчасової непрацездатності, настання строку відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, збігу з відпусткою у зв'язку з навчанням, виконанням працівником державних або громадських обов'язків якщо згідно з законодавством він підлягає звільненню на цей час від основної роботи із збереженням заробітної плати. Вона може бути використана працівником як за основним місцем роботи так і за сумісництвом. Якщо така відпустка не була використана до дня звільнення працівника, то грошовій компенсації при звільненні вона не підлягає. Якщо новоприйнятий працівник мав право на таку відпустку і у поточному календарному році використав її за попереднім місцем роботи, то за новим місцем роботи він не має права вимагати додаткову відпустку.

На мою думку, цей закон дійсно важливий для наших співвітчизників, які захищали свої права та права своєї країни, і заслуговують на допоміжну підтримку від держави.

Науковий керівник: Скіпенко Регіна Едуардівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ЩОДО ПРАВ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В СФЕРІ ПРАЦІ

Шевченко Богдан Олександрович

Студент II курсу фізико-технічного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

16 грудня 2009 року Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію ООН про права інвалідів (КПІ) та Факультативний протокол до неї, але тільки 6-го березня 2010 року ці договори набули чинності на території України. Згідно інформації Державної служби статистики України станом на 01.01.2017 кількість осіб з інвалідністю в Україні становить 2 603 319.

Але в Україні помічається непорозуміння сутності “інвалідності” яке призводить до того, що в продовжується застосування медичної моделі інвалідності, й інвалідність прирівнюється тільки до показників стану здоров'я. Ця ситуація не усуває існуючі зовнішні бар'єри, а тільки створює нові бар'єри, стереотипи та сегрегацію. У 2012 році в Україні було прийнято Державно

цільову програму “Національний план дій з реалізації Конвенції ООН про права інвалідів” на період до 2020 року. Але на сьогоднішній день ми бачимо, що без належного моніторингу, фінансування та відповідальності з боку всіх її учасників, державна програма носитиме декларативний характер.

Спостереження за практичною діяльністю громадських організацій свідчить, що інформація про виконання держаних цільових програм, які запроваджуються для вирішення важливих соціальних питань, в тому числі і забезпечення прав громадян з інвалідністю, не оприлюднюється і не доходить до широкого кола громадськості. Не відбувається урядовий моніторинг соціальних державних програм з метою висвітлення їх результатів, не проводиться опитування “користувачів” програм, а тому не проявляється ефективності їх впровадження. Фінансування соціальних програм здійснюється з державного та місцевих бюджетів та інших джерел. Разом з тим отримати інформацію про стан виконання тієї чи іншої програми вкрай важко, такі данні відсутні на офіційних сайтах органів влади.

Значну увагу необхідно приділити можливостям реалізації трудових осіб з інвалідністю в Україні. Хоча і законодавство передбачає ряд пільг і гарантій в трудовому праві:

1) При укладенні трудового договору з інвалідом, роботодавець не має право встановлювати випробування при прийнятті його на роботу (ст. 26 КЗпП України).

2) Залучення інвалідів до надурочних робіт та робіт у нічний час допускається лише за їх згодою і за умови, що це не суперечить медичним рекомендаціям (ст. ст. 55, 63 КЗпП України).

3) Працівнику інваліду на його прохання роботодавець зобов’язаний встановити йому неповний робочий день або неповний робочий тиждень (ст. 172 КЗпП України).

4) Інвалідам I і II груп надається щорічна основна відпустка тривалістю 30 календарних днів, а інвалідам III групи — 26 календарних днів (ст. 6 Закону України «Про відпустки»).

5) Щорічна основна відпустка повної тривалості може надаватися до настання шестимісячного терміну безперервної роботи у перший рік роботи на даному підприємстві за бажанням такого працівника (ст. 10 Закону України «Про відпустки»).

6) Працівники-інваліди, які вже тривалий час працюють на підприємстві, за своїм бажанням мають право піти у щорічну відпустку в зручний для них час (ст. 10 Закону України «Про відпустки»).

7) Відпустка без збереження заробітної плати за бажанням працівника надається в обов’язковому порядку інвалідам I та II груп — тривалістю до 60 календарних днів щорічно, інвалідам III групи — тривалістю до 30 календарних днів щорічно (ст. 25 Закону України «Про відпустки»).

8) Працівники-інваліди мають переважне право залишення на роботі (нарівні з іншими категоріями працівників, визначеними ст. 42 КЗпП), якщо на підприємстві відбувається скорочення чисельності чи штату працівників у зв’язку зі змінами в організації виробництва та праці. При цьому такий пріоритет мають лише працівники, інвалідність яких настала на цьому підприємстві як трудове каліцтво або професійне захворювання (ст. 42 КЗпП України).

8) Якщо стан здоров'я інваліда перешкоджає виконанню його трудових обов'язків, то він має право достроково припинити укладений з ним строковий трудовий договір (ст. 39 КЗпП України).

9) У випадках, передбачених законодавством, на власника або уповноважений ним орган покладається обов'язок організувати навчання, перекваліфікацію і працевлаштування інвалідів відповідно до медичних рекомендацій (ст. 172 КЗпП України).

10) За бажанням працівника-інваліда роботодавець може перевести його на легшу роботу (ст. 170 КЗпП України).

Але у більшості випадках незнання цих пільг та прав робітниками з інвалідністю або недотримання цих прав роботодавцем, призводить до конфліктів та судових спорів.

Ця проблема дуже важлива для суспільства та країни. Тому їй слід приділити більше уваги, задля забезпечення дотримання прав людей з обмеженими можливостями.

Науковий керівник: Скіпенко Ригіна Едуардівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

РОЗДІЛ IV

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ПРАВОСУДДЯ ТА СУДОВА СИСТЕМА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Абрамова Анастасія Віталіївна

*студентка I курсу магістратури юридичного факультету
Латвійського університету, м.Рига*

Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, є одним найважливіших міжнародних договорів за часів незалежності України.

Очевидно, що угода, яка охоплює цілі пласти економічних, соціальних та політичних сфер життя між країнами-учасниками, не може детально регламентувати всі аспекти таких правовідносин, а відтак, конкретизація норм Угоди починає втілюватися в ході імплементації у внутрішнє законодавче поле.

Нагадаємо, положення ч. 1 ст. 6 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, відповідно до якої кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або - тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, - коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

Не буде перебільшенням зазначити, що де-факто вказана норма виявилась достатнім підґрунтям для формування величезного масиву судової практики ЄСПЛ та фактично стала прикладною основою функціонування даного судового органу.

Статтею 17 Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" встановлено, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику суду як джерело права.

Угода про Асоціацію між Україною та ЄС містить цілий розділ під назвою «Юстиція, Свобода та Безпека».

Деякі аналітики називали положення цього розділу «неконкретними» та «розмитими», але кроки втілення судової реформи в Україні як раз підтверджують вплив Угоди на вітчизняну юстицію.

Отже, проаналізуємо Європейський слід вітчизняного судоустрою, що реформується.

2 червня 2016 року в Україні прийнято Закон «Про судоустрій і статус суддів», який передбачає принципові зміни порівняно з попередньою редакцією. Масштабність змін була настільки значною, що викликала потребу у зміні

Конституції України (Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII).

Комітет з питань правової політики та правосуддя ВРУ, за результатом засідання 2 червня 2016 року (протокол №48), надав висновок, в якому охарактеризував основні зміни у новому законі «Про судоустрій і статус суддів», серед яких:

- змінено порядок призначення суддів на посади та звільнення їх з посад (зокрема пропонується вилучення повноважень політичних органів - парламенту та Президента України – у питаннях суддівської кар'єри, (законопроект передбачає скасування п'ятирічного терміну призначення суддів) та передбачається зайняття посад судьями лише безстроково;

- усувається політична складова у вирішенні питання щодо надання згоди на затримання судді або утримання його під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом (відповідне повноваження Верховної Ради України передається до повноважень Вищої ради правосуддя);

- передбачається запровадження інституту функціонального (обмеженого) імунітету судді, за якого забороняється притягнення судді до кримінальної відповідальності за викладену в судовому рішенні правову позицію, за ухвалене ним судові рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку, однак, при цьому суддя нестиме юридичну відповідальність на загальних засадах за дії, вчиненні поза професійною суддівською діяльністю;

- запропоновані зміни у системі судоустрою, зокрема утворення нового Верховного Суду та інших судів. Систему судоустрою складатимуть місцеві суди, апеляційні суди і Верховний Суд. Для розгляду окремих категорій справ в системі судоустрою будуть діяти вищі спеціалізовані суди. У складі Верховного Суду діють п'ять структурних підрозділів: Велика Палата Верховного Суду, Касаційний адміністративний суд, Касаційний господарський суд, Касаційний кримінальний суд, Касаційний цивільний суд, а сам Верховний Суд буде створений на конкурсних засадах як новий найвищий суд у системі судоустрою України. Законопроект також передбачає створення місцевих окружних судів, апеляційних судів у відповідних округах тощо.

Така концепція в цілому відповідає європейським стандартам судочинства. Так, 23 жовтня 2015 року на 104-му пленарному засіданні Венеціанської Комісії було ухвалено Остаточний висновок (документ CDL-AD(2015)027), в якому зазначається, що "остання версія змін до Конституції України, підготовлена Робочою групою Конституційної Комісії з питань правосуддя, є дуже позитивною і добре підготовленою та заслуговує повної підтримки".

Красномовним підтвердженням Європейської методики реформування судочинства в Україні є створення окремих вищих спеціалізованих судів (Вищий суд з питань інтелектуальної власності, Вищий антикорупційний суд) при тому, що необхідність у створенні першого в Україні ще не назріла настільки, щоб створювати окремий вищий суд.

Створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду виступає певним запобіжником для європейського інвестора. При цьому, питання захисту інтелектуальної власності хвилює законодавця більше.

Підтвердженням цього є норма ст. 33 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», якою встановлено критерії для кандидатів у судді вищого спеціалізованого суду.

Суддею Вищого суду з питань інтелектуальної власності може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Вищому суді з питань інтелектуальної власності, а також відповідає одній із таких вимог: має стаж роботи на посаді судді не менше трьох років; має досвід професійної діяльності представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) щонайменше п'ять років; має досвід професійної діяльності адвоката щодо здійснення представництва в суді у справах щодо захисту прав інтелектуальної власності щонайменше п'ять років; має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пунктами 1-3 цієї частини, щонайменше п'ять років.

Суддею Вищого антикорупційного суду може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Вищому антикорупційному суді.

Різниця у підходах відбору очевидна. Корупція – внутрішнє деструктивне явище, безуспішна боротьба з яким зумовлена неефективністю державних інституцій. Що ж до європейського інвестора, його захищено за принципом: «Уходячи, забереш своє».

Отже, на сьогоднішній день ми отримали прогресивний Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який при цьому, звісно має певні вади змісту і створює потребу для подальшого реформування. Поряд з цим, необхідно визнати, що нескінченна, триваюча судова реформа в цілому відповідає нормі розвиненого суспільства.

Науковий керівник: asoc.prof. Jānis Kārklīņš, Civiltiesisko zinātņu katedra

---

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Беспаленков Руслан Олександрович

*Студент II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Безумовно, встановлення юридичної відповідальності за невиконання судових рішень покликано створити відповідний механізм, який дає реальну можливість судового захисту прав громадян і юридичних осіб. Відповідальність за невиконання судових рішень в Україні можливо класифікувати на такі види:

1) дисциплінарна – ст.ст. 64, 65 Закону України «Про державну службу» та ст.ст. 37, 38 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»;

2) відповідальність, яку встановлено Законом України «Про виконавче провадження»;

3) цивільно-правову відповідальність – у разі невиконання або неналежного судового рішення, якщо цим особі завдано шкоду. Шкоду, яку

завдано невиконанням або неналежним виконанням судового рішення, належить відшкодувати за загальними правилами глави 82 ЦК України;

4) адміністративна відповідальність відповідно до статей 185-6 «Невжиття заходів щодо окремої ухвали суду» та 188-13 «Невиконання законних вимог державного виконавця, приватного виконавця» КУпАП;

5) кримінальна відповідальність відповідно до статті 382 КК України – за невиконання судового рішення.

Незважаючи на те, що термін «дисциплінарна відповідальність» зустрічається в багатьох нормативно-правових актах, зокрема в КЗпП, на законодавчому рівні його чітко не визначено, тому вдаємося до науково-теоретичної інтерпретації. Так, В. В. Серeda у своїх дослідженнях визначає дисциплінарну відповідальність як один із видів юридичної відповідальності, що полягає в обов'язку працівника відповідати перед керуючим суб'єктом або уповноваженим органом за скоєний ним дисциплінарний проступок, сутність якого полягає в невиконанні або в неналежному виконанні працівником покладених на нього трудових чи службових обов'язків, і понести дисциплінарні стягнення, передбачені законодавством України. Виходячи з наведеного визначення та взагалі апріорі дисциплінарна відповідальність передбачає свою реалізацію на спеціальний суб'єкт в особі працівника підприємства, установи, організації незалежно від форми власності.

Доцільно виділити окремим блоком відповідальність за невиконання та неналежне виконання судових рішень, передбачену Законом України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016. Таке виокремлення обґрунтовується тим, що вказаний Закон є основним нормативно-правовим актом, який регулює порядок саме виконання, реалізації судових рішень, визначає правовий статус суб'єктів, уповноважених на примусове виконання судових рішень та інші питання, пов'язані з цим. Ч. 4 ст. 18 зазначеного Закону чітко встановлює, що вимоги виконавця щодо виконання рішень є обов'язковими на всій території України. Невиконання законних вимог виконавця тягне за собою відповідальність, передбачену законом. Окрім чітко визначених санкцій за вчинення правопорушень у сфері виконання судових рішень, якими переважно є штраф із зазначенням чітких сум.

Законодавством України також передбачена цивільно-правова відповідальність у сфері невиконання та неналежного виконання судових рішень, яка закріплена у основному Законі – Конституції, що підкреслює вагомість та значимість даного питання у державній політиці України. Так, ст. 56 Конституції України визначає, що кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень. Питання відповідальності за заподіяння шкоди, завданої особі, зокрема внаслідок невиконання або неналежного виконання судових рішень, та питання її відшкодування регламентовано ст. 1173-1174 82 Главою ЦК України.

Ст. 241 Кодексу адміністративного судочинства України розмежовує судові рішення в адміністративному судочинстві на ухвали, рішення та постанови. Процедурні питання, пов'язані з рухом справи в суді першої інстанції,

клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду, а також в інших випадках, передбачених цим Кодексом, вирішуються судом шляхом постановлення ухвал. Судовий розгляд в суді першої інстанції закінчується ухваленням рішення суду. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку закінчується прийняттям постанови. Висвітлення даної класифікації є обов'язковою, адже в проекції про адміністративну відповідальність в частині невиконання та неналежного виконання судових рішень, передбаченої Кодексом України про адміністративні правопорушення, вона відіграє дуже важливу роль. Судові рішення, що набрали законної сили, а також ті, що підлягають негайному виконанню, є обов'язковими для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, посадових чи службових осіб, фізичних та юридичних осіб і підлягають виконанню на всій території України.

Судове рішення в адміністративній справі звертається до виконання судом, який виніс це рішення шляхом роз'яснення змісту, порядку і строку його виконання, а також визначення в необхідних випадках способу, строку і порядку виконання у самому судовому рішенні чи покладення обов'язків на відповідних суб'єктів владних повноважень щодо забезпечення виконання рішення та видання виконавчого листа.

За загальним правилом, судові рішення виконуються добровільно. У протилежному випадку має спрацювати примусовий порядок їх виконання за правилами, передбаченими у Законі України «Про виконавче провадження».

Підставою для здійснення провадження примусового виконання рішень є виконавчий лист як один із видів виконавчих документів (ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження»).

Кримінальна відповідальність у сфері невиконання та неналежного виконання судових рішень, передбачена в національному законодавстві ст. 382 ККУ «Невиконання судового рішення», відрізняється від адміністративної в першу чергу формою вини у вигляді умислу, який прямо визначено в диспозиції зазначеної статті і який, відповідно, є невід'ємною складовою даного складу злочину.

Таким чином, відмежування адміністративної та інших видів відповідальності (кримінальної, дисциплінарної, цивільно-правової) за невиконання судових рішень у співвідношенні принципу права на справедливий суд як загального та похідного. Визначаючи відмежування дисциплінарної та адміністративної відповідальності за невиконання та неналежне виконання судових рішень, підкреслюємо, що суб'єктом притягнення до дисциплінарної відповідальності є виключно спеціальний суб'єкт – державні службовці або особи, уповноважені на виконання функцій держави (приватні виконавці), суб'єктом адміністративної відповідальності, встановленої Законом України «Про виконавче провадження», є переважно пересічні громадяни, по відношенню до яких винесено рішення суду, яке зобов'язує їх вчинити певні дії або, навпаки, утриматись від їх вчинення, а зазначені державні службовці (державні виконавці) та особи, уповноважені на виконання функцій держави (приватні виконавці), навпаки виступають у ролі суб'єктів, які притягаються до відповідальності за вчинення правопорушень у відповідній сфері.

Науковий керівник: Соколенко Ольга Леонідівна, професор, доктор юридичних наук, декан юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ НЕВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Беспаленков Руслан Олександрович

*Студент II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

На наш погляд, підставою для застосування адміністративної відповідальності до суб'єктів, які ухиляються від виконання судових рішень, є вчинення особою суспільно шкідливого, протиправного, винного діяння, яке містить ознаки повного складу правопорушення, передбаченого нормою законодавства у сфері невиконання судового рішення.

Система суб'єктів, які притягуються до відповідальності за вчинення порушень у сфері невиконання судового рішення, в Україні є складною та об'ємною категорією, що зумовлено великою кількістю органів (їх посадових осіб), які підпадають під кваліфікуючі ознаки даного правопорушення, складність також полягає у тому, що фактично тільки один орган – суд, виносить рішення щодо притягнення винного до відповідальності за невиконання рішення суду. Тобто, невиконання одного судового рішення породжує собою наступне провадження, що, знову ж таки, знаходиться у підвідомчості суду і досягається метою винесення наступного рішення суду, яке може не виконуватися, в чому і постає дилема і проблематика досліджуваного питання.

Теорія відповідальності поділяє суб'єктів майже всіх видів правопорушень на загальні та спеціальні. Спеціальними, зазвичай, називають суб'єктів, на яких розповсюджується крім загальних, ще і певна спеціальна ознака, що і обумовлює особливості їх відповідальності. Суб'єктами досліджуваної нами сфери в частині невиконання судових рішень, згідно чинного законодавства, є уповноважені посадові особи (уповноважені державні органи, керівники підприємств та ін.). Враховуючи вищевикладене, спеціальним суб'єктом порушень в частині невиконання судових рішень є особа – учасник правовідносин (у тому числі контролюючі органи), на яку покладені обов'язки, установлені законодавством України щодо дотримання норм законодавства та здійснення виконання судових рішень у строки та у порядок, визначений законом.

Визначаючи обов'язковість судових рішень, слід звернути увагу, що законодавець встановлює не тільки заходи процесуального примусу забезпечення адміністративного судочинства, але й юридичну відповідальність учасників адміністративного процесу за невиконання чи недобросовісне виконання судових рішень, тим самим забезпечує державний примус щодо охорони суспільних відносин у публічній сфері.

Дослідження суб'єкта адміністративної відповідальності у сфері невиконання судових рішень, з одного боку, допомагає вирішити теоретичну проблему визначення змісту суб'єкта адміністративної відповідальності, а з

іншого – сприяє вирішенню проблем у правотворчій та правозастосовній сферах, які стосуються притягнення суб'єкта до адміністративної відповідальності за залишення посадовою особою без розгляду окремої ухвали суду або невжиття заходів щодо усунення зазначених в ній порушень закону, а так само несвоєчасна відповідь на окрему ухвалу суду.

Судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, установлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами.

Одним із засобів юридичного захисту сторін виконавчого провадження при проведенні виконавчих дій є судовий контроль за виконанням судових рішень, який передбачає, зокрема, можливість здійснення певних процесуальних дій у виконавчому провадженні лише з дозволу суду, а також обов'язок суду розглянути скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця та інших посадових осіб державної виконавчої служби й позови, що виникають з відносин щодо примусового виконання судових рішень.

Необхідно удосконалити законодавство шляхом створення автоматизованих основних реєстрів для уповноважених органів на здійснення примусового виконання рішення суду, майна боржників та можливість автоматичного арешту коштів боржника. Контроль з боку уповноважених органів щодо виконання судових рішень можна класифікувати за наступними критеріями: а) залежно від характеру повноважень суб'єкта: міжнародний контроль, державний контроль, контроль з боку громадських структур; б) залежно від адміністративно-правової компетенції суб'єкта, що здійснює контроль за відповідністю: низького рівня, середнього, високого; в) залежно від управлінської стадії: посадовими особами, службовими особами; г) залежно від призначення контролю: у організаційно-розпорядчій сфері, у консультативно-дорадчій сфері.

Науковий керівник: Соколенко Ольга Леонідівна, професор, доктор юридичних наук, декан юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ТОРГІВЛЯ З РУК У НЕВСТАНОВЛЕНИХ МІСЦЯХ ЯК ОКРЕМИЙ ВИД АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Білошенко Любов Леонідівна

Студентка I курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Аналіз статистичних даних адміністративних правопорушень у сфері торгівлі, громадського харчування, послуг, фінансів, підприємницькій діяльності за 2018 рік свідчить, що у галузі торгівлі з рук у невстановлених місцях скоєно чимало правопорушень. Так, у 2018 році надійшло 14160 справ по ст. 160 КУпАП, розглянуто справ, за якими винесено постанови – 10756, а рішення про

накладення адміністративного стягнення є лише у 3766 випадках, що складають 26,6% від загальної кількості виявлених правопорушень.

У 2019 році зазначена тенденція не змінилась. Окрім низької якості реагування на ці правопорушення з боку держави, останні мають собою такі негативні наслідки, як порушення охорони у сфері торгівлі та захисту прав споживачів, тощо. Отже, питання торгівлі з рук у невстановлених місцях не втрачає своєї актуальності.

Метою дослідження є вивчення та вирішення проблематики торгівлі з рук у невстановлених місцях як окремого виду правопорушень.

Адміністративні правопорушення у галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності, зазначені у главі 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення, є одними з найпоширеніших видів правопорушень як таких по всій території України.

Згідно зі ст. 160 КУпАП за вчинення адміністративних правопорушень у галузі торгівлі застосовують такі адміністративні стягнення, як: попередження, штраф (у більшості випадків), конфіскація предметів торгівлі та виручки, виготовленої продукції.

Відповідно до Порядку провадження торгівельної діяльності та правил торгівельного обслуговування на ринку споживчих товарів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 №833, суб'єкт господарювання провадить торгівельну діяльність після його реєстрації, а у випадках, передбачених законодавчими актами, за наявності відповідних документів дозвільного характеру та ліцензії.

Суб'єкт господарювання може мати: торгівельні об'єкти оптової торгівлі, складське приміщення або мережу складів – для провадження оптової торгівельної діяльності; роздрібну, дрібно роздрібну торгівельну мережу – для провадження роздрібно торгівельної діяльності; мережу закладів ресторанного господарства – для здійснення ресторанного обслуговування. Торгівлю на ринках можуть здійснювати особи – громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, суб'єкти підприємницької діяльності, а також юридичні особи, незалежно від форм власності.

Торгівля поза вище перерахованих об'єктів вважається торгівлею у невстановлених місцях.

Таким чином, можна визначити декілька причин, які спонукають суспільство до вчинення адміністративних правопорушень у галузі торгівлі з рук у невстановлених місцях.

По-перше, рівень кінцевої реалізації юридичної відповідальності за зазначені правопорушення є дуже низьким. Люди, звертаючи увагу на такі дані, здійснюють адміністративні правопорушення з торгівлі з рук у невстановлених місцях вже протягом декількох років. Адже, дійсно, останнім часом стало надто легко обминати будь-яку відповідальність за скоєнні діяння.

По-друге, сам процес реєстрації суб'єкта господарювання – підприємця та його торгівельної діяльності є достатньо складним. Він містить чимало деталей, є тривалим, і з огляду на такі труднощі більшість осіб, не вбачають сенсу в реєстрації. На їхню думку набагато легше сплатити штраф.

І по-третє, навіть у серйозних випадках торгівля з рук у невстановлених місцях згідно зі ст. 160 КУпАП карається лише накладенням штрафу та конфіскацією майна, або навіть без такої. У порівнянні з отримуваним прибутком правопорушників штраф не складає великих витрат. До того ж більшість з них залишаються непокараними.

Виходячи з сутності визначених причин, рішень даної проблеми існує декілька:

1. Уряд має збільшити межі покарання за торгівлю з рук у невстановлених місцях, переглянути відповідні закони, що контролюють дану сферу правопорушень;
2. Варто полегшити процедуру реєстрації приватних підприємців та їхніх об'єктів торгівлі, зробити її більш доступною і мобільною;
3. Правоохоронні органи та органи, уповноважені на перевірку наявності ліцензій й умов ліцензування повинні посилити контроль в місцях скупчення натовпу.

У сукупності втілення цих рішень у реальність призведе до зменшення кількості адміністративних правопорушень у галузі торгівлі з рук у невстановлених місцях та у сфері торгівлі, громадського харчування, послуг, фінансів і підприємницькій діяльності загалом. Як висновок, статистика та стан адміністративних правопорушень в Україні поліпшаться.

Науковий керівник: Лахова Олена Вадимівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ДЕЛІКТУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Блажесєв Антон

*спеціаліст з питань міжнародної співпраці Вищої Школи Економіки
та Інновацій в м. Люблін*

Міжнародна відповідальність – поняття, що охоплює різні за змістом явища. Насамперед, термін “відповідальність” вживається в міжнародно-правових актах, коли учасники міжнародного спілкування визнають відповідальність за дії в тій чи іншій сфері міжнародних відносин. Передусім під міжнародною відповідальністю розуміють сукупність негативних наслідків, що наступають для порушника міжнародних зобов'язань.

Зміст правовідносин міжнародно-правової відповідальності полягає у засудженні правопорушника й в обов'язку правопорушника понести несприятливі наслідки правопорушення. Суб'єктами міжнародно-правової відповідальності можуть бути тільки держави.

Фізичні і самотійні юридичні особи не несуть такої відповідальності за звичайні правопорушення, оскільки в цих випадках відповідальність є цивільно-правовою.

Підставами міжнародно-правової відповідальності є передбачені нормами міжнародного права, об'єктивні і суб'єктивні ознаки. Розрізняють такі підстави міжнародно-правової відповідальності:

- юридичні,

- фактичні,
- процесуальні.

Під юридичними підставами розуміють міжнародно-правові зобов'язання суб'єктів міжнародного права, відповідно до яких те або інше діяння вважається міжнародним правопорушенням. Слід враховувати, що при міжнародному правопорушенні порушується не сама норма міжнародного права, а зобов'язання суб'єктів додержуватися її розпорядження, що містить міжнародне правило поведінки.

Під фактичними підставами міжнародно-правової відповідальності розуміють міжнародне правопорушення, що порушують міжнародно-правові зобов'язання.

Під процесуальними підставами міжнародної відповідальності слід розуміти таку процедуру розгляду справ про правопорушення в наслідок якої настає притягнення винних суб'єктів до відповідальності.

Міжнародно-правова відповідальність є найстарішим інститутом міжнародного права. Його норми і принципи носять в основному характер міжнародного порядку, хоча деякі з них підтверджені в міжнародних нормах. Незважаючи на це, норми про відповідальність в міжнародному праві ще не кодифіковані. Вперше питання про це виникло у 1930 році, коли під егідою Ліги Націй була скликана міжнародна конференція з питання відповідальності держав, у випадку заподіяння шкоди особистості або майну держави. Але її підсумки не дали результатів, оскільки під час конференції між державами виникли серйозні розбіжності. У 1953 році була прийнята відповідна резолюція Генеральної Асамблеї ООН, на базі якої передбачалося розробити в рамках ООН багатосторонню конвенцію про відповідальність держав.

Комісія ООН з прогресивного розвитку і кодифікації міжнародного права призначила з цього питання спеціального доповідача, що, проте, не виконав своєї місії. Тому Комісією був призначений інший спеціальний доповідач, італійський професор Р. Аго, який у подальшому діяв більш успішно.

Міжнародно-правова відповідальність визнається одним із загальновизнаних принципів міжнародного права, тобто практично виступає основою загального міжнародного права і міжнародного правопорядку.

Згадки про міжнародну відповідальність містяться в ряді найважливіших міжнародних документів основного характеру, зокрема в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин між державами, від 24 жовтня 1970 року, де закріплюється, що агресивна війна є злочином проти миру, та передбачає відповідальність у міжнародному праві. Заключний акт НБСЄ від 1 серпня 1975 року також містить положення, що згадують про міжнародну відповідальність держав.

Деякі питання про відповідальність держав одержали свою кодифікацію. Вони були врегульовані угодами, частіше всього двосторонніми або багатосторонніми на регіональному рівні.

Науковий керівник: Маріуш Паждзьор, доктор наук, декан факультету Адміністрації та Соціальних наук Вищої Школи Економіки та Інновацій в м. Люблін

СТАНДАРТИ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Бондаренко Вадим Геннадійович

*аспірант кафедри адміністративного і кримінального права I року
заочної форми навчання Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара*

Стандарти доказування – не тільки вмотивованість судового рішення, а й право в цілому, адже керуючись стандартами, ми можемо не прийняти той чи інший формально бездоганий доказ.

Однією з найважливіших юридичних універсалій є категорія об'єктивної істини, що є дещо ідеалістичним критерієм, оскільки встановити істину можливо далеко не в кожній справі. Суддя у більшості випадків повинен виходити з відносного ступеня істинності обставин, які впливають з матеріалів справи, оцінка яких залежить від враження, що справляється доказами на свідомість особи, яка приймає рішення.

Стандарт об'єктивної істини, попри всю його привабливість, можна розглядати лише як мету, ідеал, до якого може прагнути суд при відправленні правосуддя.

В адміністративному судочинстві складно забезпечити встановлення повної та точної відповідності висновків суду про обставини вирішуваної справи об'єктивній дійсності. Зазвичай, сторони у справі позбавлені можливостей, властивих органам кримінальної юстиції, щодо встановлення обставин події, за якою приймається певне рішення.

У теорії права розглядають три основні стандарти доказування, властиві англо-американській системі права: баланс імовірностей (balance of probabilities; аналогічний американський стандарт — preponderance of the evidence, «перевага доказів»), «поза розумними сумнівами» (beyond reasonable doubt) і «чітких та переконливих доказів» (clear and convincing evidence). На практиці трапляються й інші стандарти доказування: «поза тінню сумнівів» (beyond the shadow of a doubt), «окремі достовірні докази» (some credible evidence) та інші.

Чинний Кодекс адміністративного судочинства не встановлює чітких стандартів доказування.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду не використовує стандарту «поза розумним сумнівом», підкреслюючи необхідність установаження об'єктивної істини, зазначаючи, що виконання завдань адмінсудочинства залежить від установаження судом об'єктивної істини та правильного застосування норм матеріального і процесуального права.

А тому в ст. 9 КАС на суд покладено обов'язок уживати передбачених законом заходів, необхідних для правильного з'ясування всіх обставин справи, зокрема щодо виявлення й витребування доказів за власною ініціативою. Дієвість адмінсудочинства залежить від того, наскільки повно та всебічно будуть підтверджені доказами обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

КАС розподіляє обов'язки щодо доведення й надання доказів між особами, котрі беруть участь у справі, і передбачається активна роль суду в процесі збору

доказів та їх застосування, а забезпечення повного з'ясування обставин справи базується на поєднанні принципів змагальності й офіційності. У свою чергу суд не є пасивним спостерігачем у збиранні доказів і в разі потреби може брати активну участь у такому процесі.

В той же час, практика ЄСПЛ щодо адміністративних справ вказує на стандарт доказування «поза розумними сумнівами», зокрема у рішенні ЄСПЛ від 23.07.2002 року у справі «Västberga Taxi Aktieförskning and Vulic v. Sweden».

Акцентується увага на тому, що в адміністративних справах про протиправність рішень, дій або бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок доведення правомірності свого рішення, дії або бездіяльності покладається на відповідача, якщо він заперечує проти позову.

З поняттям стандартів доказування пов'язана й інша категорія — внутрішнє переконання судді. Згідно ч. 1 ст. 90 КАС суд оцінює докази «за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на їх безпосередньому, всебічному, повному та об'єктивному дослідженні».

У той же час вказана стаття сама собою не дає можливості розкрити категорію «внутрішнє переконання» стосовно тієї чи іншої категорії спорів.

Якщо сприймати норму буквально, то суддя, ухвалюючи рішення, не обмежений у формуванні свого переконання на основі яких-небудь доказів.

Стандарт доказування дозволяє, з одного боку, обмежити свавілля судді, а з другого — дає йому критерій для визначення ступеня доказування, достатнього для формування його внутрішнього переконання.

У будь-якої людини повинні завжди залишатися сумніви в її висновках. Стандарт «поза розумними сумнівами» визначає, що відсутність розумних сумнівів має місце тоді, коли всі альтернативні пояснення наданих доказів надзвичайно мало ймовірні.

Науковий керівник: Литвин Олена Петрівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ДЕРЖАВНІ РЕЄСТРАЦІЙНІ ПРОЦЕДУРИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Григораши Святослав Юрійович
магістр юридичного факультету
Латвійського університету, м. Рига

У сучасних умовах питання, пов'язані із правовим регулюванням системи державної реєстрації є актуальними та такими, що постійно зазнають кардинальних змін на законодавчому рівні.

Дана обставина і пояснює підвищення інтересу до розв'язання та вирішення питань, надання пропозицій щодо вдосконалення системи державної реєстрації.

На даний час в Україні система державної реєстрації функціонує через державні електронні реєстри. Відомості, що містяться у даних електронних реєстрах є відкритими для фізичних та юридичних осіб.

Впровадження електронних реєстрів в Україні відбулось на законодавчому рівні не так давно, тому дана система поки зазнає чималі прогалини, колізії та невідповідності. У зв'язку з чим, дана тематика є відкритою для досліджень.

У даній публікації ми проведемо компаративістський аналіз системи державної реєстрації шляхом внесення відомостей в електронні реєстри в Україні та Німеччині, виведемо спільні та відмінні риси та ознаки досліджуваних систем.

На даний час в Україні функціонує система державної реєстрації через наступні державні електронні реєстри: Державний реєстр речових прав на нерухоме майно (Державний реєстр прав), Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (ЄДРПОУ).

Держателем вищезазначених реєстрів є Міністерство юстиції України.

Державну реєстрацію здійснюють державні реєстратори.

Загальними засадами державної реєстрації є: гарантування державою достовірності, повноти відомостей, що містяться в державних електронних реєстрах; публічність; обов'язковість державної реєстрації; відкритість та доступність.

Розглянемо кожен вид державної реєстрації прав окремо.

Державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (далі – державна реєстрація прав) – офіційне визнання і підтвердження державою фактів набуття, зміни або припинення речових прав на нерухоме майно, обтяжень таких прав шляхом внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Державний реєстр речових прав на нерухоме майно (далі – Державний реєстр прав) – єдина державна інформаційна система, що забезпечує обробку, збереження та надання відомостей про зареєстровані речові права на нерухоме майно та їх обтяження, про об'єкти та суб'єкти таких прав.

Державний реєстр прав є державною власністю, майнові права інтелектуальної власності на комп'ютерну програму, що забезпечує діяльність Державного реєстру прав та компіляції даних Державного реєстру прав належить державі.

Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань (далі - Єдиний державний реєстр) - єдина державна інформаційна система, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та надання інформації про юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадські формування, що не мають статусу юридичної особи.

Єдиний державний реєстр створюється з метою забезпечення державних органів та органів місцевого самоврядування, а також учасників цивільного обороту достовірною інформацією про юридичних осіб, громадські формування, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб - підприємців з Єдиного державного реєстру.

Отже, в Україні маємо систему державної реєстрації, яка функціонує шляхом внесення, наповнення, обробки, зберігання відомостей державними реєстраторами (фізичними особами, які перебувають у трудових відносинах з суб'єктом державної реєстрації прав та має відповідні кваліфікаційні вимоги; нотаріуси, державні виконавці, приватні виконавці) до державних електронних реєстрів прав. Дані відомості є відкритими та доступними до отримання, шляхом

перегляду в електронному вигляді або формування на паперовому носії інформаційної довідки/витягу.

Загальними засадами державної реєстрації у Німеччині є: обов'язковість реєстрації; публічність; відкритість та доступність.

Реєстрація прав власності на майно у Німеччині здійснюється реєстраторами у електронному реєстрі (Поземельна книга) за принципом територіальності. Держателем електронного реєстру є Міністерство юстиції Німеччини. Державну реєстрацію здійснюють державні реєстратори (нотаріуси, помічники судді). Реєстр ведуть спеціальні підрозділи районних судів за місцем знаходження майна (Grundbuchamt).

У Німеччині з 01 січня 2007 року реєстрація юридичної особи здійснюється також в електронному реєстрі нотаріусом. З моменту реєстрації юридична особа має право здійснювати свою господарську (статутну) діяльність.

Отже, у Німеччині функціонує система державної реєстрації через Handelsbuch - реєстр реєстрації прав на майно, а також Vereinsregister – реєстр реєстрації юридичних осіб (підприємств, об'єднань, корпорацій, клубів та ін.).

Таким чином, ми проаналізували основні принципи системи державної реєстрації в Німеччині і в Україні. Як бачимо, принципи та засади державної реєстрації в Німеччині і в Україні мають спільні риси, не дивлячись на те, що держави мають різну форму державного устрою.

Науковий керівник: asoc.prof. Jānis Kārklīņš, Civiltiesisko zinātņu katedra

---

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ – ОСНОВА ЗМІН В УКРАЇНІ

Каленчук Анастасія Ігорівна

аспірант IV року навчання юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Почати варто з того, що сьогодні Україна входить до списку держав з перехідною економікою. Реформа державного управління в таких країнах - є однією з пріоритетних завдань.

У зв'язку з цим Кабінет Міністрів України розпорядженням від 18 грудня 2018 року № 1102-р затвердив нову редакцію Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року та план заходів з її реалізації на 2019-2021 роки.

Стратегію та план заходів з її реалізації було оновлено за результатами проведеної експертами програми SIGMA оцінки стану державного управління, аудиту комплексної реформи державного управління Рахункової палати України та з урахуванням консультацій із заінтересованими сторонами.

Метою цієї Стратегії стало вдосконалення системи державного управління і відповідно підвищення рівня конкурентоспроможності країни. Як результат, система державного управління повинна стати більш ефективною та підзвітною громадянам; такою, яка працює в інтересах суспільства, забезпечує сталий розвиток країни та надає якісні послуги.

Такий підхід здатний покращити конкурентоспроможність України у

світових рейтингах, з огляду на те, що буде знижено адміністративне навантаження державного регулювання, покращена якість адміністративних послуг та їх надання, забезпечена законність та передбачуваність адміністративних дій з боку державних органів.

Варто звернути увагу і на те, що Україна стоїть на шляху до демократичного врядування, яке ґрунтується на засадах верховенства права, а ефективна модернізована система державного управління є однією з основних передумов демократизації держави.

Розробивши і затвердивши вищезазначену Стратегію, держава визначила ключові завдання реформи, яка повинна привести Україну до європейського рівня адміністрування та стати основою для модернізації інших сфер діяльності в державі.

Основні завдання реформи:

- забезпечити теоретичну та стратегічну основу реформування з боку Уряду;
- створити спроможні міністерства, які б служили основою в частині практичної реалізації реформ;
- здійснити планування діяльності Уряду та міністерств;
- забезпечити фінансування реформ, розподіливши ресурси держави;
- впровадити аналіз політики та рішень Уряду;
- підвищити якість урядових рішень;
- перетворити Секретаріат Кабінету Міністрів на сучасний “центр Уряду”;
- підібрати професійний персонал та сучасні методи управління ним для розвитку державної служби;
- забезпечити високу якість адміністративних послуг в Україні.

На сьогоднішній день в Україні створений спеціальний орган для забезпечення якісного здійснення реформи. Його здійснює Координаційна рада з питань реформування державного управління. Координаційна рада підпорядковується Кабінету Міністрів України.

Варто зазначити, що законодавча база в частині модернізації державного управління та державної служби в Україні є достатньо широкою. Починаючи від сталих законів України до нових підзаконних та локальних НПА, що спрямовані на якісне здійснення адміністративного реформування.

До ключових НПА відносяться:

- ЗУ “Про державну службу”;
- ЗУ “Про Кабінет Міністрів України”;
- ЗУ “Про Центральні органи виконавчої влади”;
- Стратегія реформування державного управління на 2016-2020 роки та план заходів з реалізації Стратегії;
- Постанова КМУ “Про Координаційну раду з питань реформування державного управління”;
- Концепція запровадження посад фахівців з питань реформ;
- Концепція оптимізації системи центральних органів виконавчої влади;
- Концепція впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах;
- План заходів щодо реалізації Концепції впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах;

- Концепція реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад;

Важливо також зазначити, що на сьогоднішній день Україна вже залучилася підтримкою Європейського Союзу. Зокрема, наприкінці 2016 року Україна та ЄС підписали фінансову угоду, яка передбачає, що Європейська Комісія Союзу буде забезпечувати реалізацію реформування в рамках програми ЄС "Підтримка комплексної реформи державного управління в Україні".

Таким чином, можна зробити висновок, що сьогодні Україна всі передумови для успішного проведення реформування державного управління. Що, у свою чергу, має стати основою для адміністративної, політичної, економічної та соціальної модернізації України в цілому.

Науковий керівник: Литвин Олена Петрівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПІДВОДНІ КАМЕНІ ВІДСУТНОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Кириченко Вікторія Сергіївна

*студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

До штучного інтелекту на сьогодні відносять алгоритми, відмінною властивістю яких є те, що вони можуть "накопичувати досвід" і таким чином вирішувати деякі завдання з неформалізованими умовами, чого не здатна зробити жодна продуктивна, але жорстко запрограмована комп'ютерна система.

Звичайно, сучасним штучним інтелектам під силу поки тільки окремі вузькоспеціалізовані області, хоча слід зазначити, справляються вони з ними вже набагато краще самих людей. Тут доречно згадати Deep Blue, який переміг чемпіона світу з шахів Гаррі Каспарова.

При цьому, можна з упевненістю говорити, що штучний інтелект на сьогодні не тільки грає в шахи, але і застосовується на практиці в дуже багатьох сферах людського життя.

Так, всім відомі голосові помічники «Siri» від компанії «Apple» і «GoogleAssistant», сервіс пошуку по зображенню в популярному браузері «Google Chrome» є ШІ. З успіхом штучний інтелект почав застосовуватися в сучасній медицині для діагностики захворювань, в банківській сфері - для прогнозування ризиків страхової діяльності і в грі на біржі. В кінці 2017 року компанія «Facebook» заявила про використання штучного інтелекту для виявлення суїцидальних намірів користувачів соціальної мережі і надання їм невідкладної підтримки. Штучний інтелект, звичайно ж, застосовується і військовими структурами і організаціями. Наприклад - в системах протиповітряної оборони для розпізнавання цілей в умовах активних перешкод.

У Великобританії вже кілька років успішно використовують хірургічних роботів «Da Vinci» для боротьби з раком простати. Їх головна відмінність від

звичайних - найвища точність, збереження окологітотворних тканин, а також швидкі терміни відновлення. У новому дослідженні ринку хірургічних роботів йдеться, що середньорічний приріст цього ринку в 2017-2021 роках складе 10,53%.

Так, ринок промислових роботів за даними Міжнародної Федерації Робототехники зростає неймовірно швидко. У 2018 році їх продажі досягли майже 500 000 одиниць. П'ять років тому цей показник був майже вдвічі менше. В результаті обсяг тільки одного цього ринку склав 13 млрд доларів США, а з урахуванням суміжних ринків програмного забезпечення і компонентів до нього - все 40 млрд доларів США.

Такий стрімкий розвиток штучного інтелекту по всьому світу не може залишатися безконтрольним. Безліч експертів з усього світу висловлювало свої думки про те, як повинні регулюватися відносини між роботами і людьми. Іноді висловлені пропозиції про регулювання підтримуються цілими спільнотами експертів.

На дану сферу в будь-якому випадку поширюється дія законодавства, основне питання полягає лише в тому, чи достатньо діючих в даний час норм, які встановлюють загальний правовий режим, або ж такі повинні бути змінені з урахуванням особливостей штучного інтелекту. При цьому підходи до правового регулювання істотно залежать від того, що слід розуміти під штучним інтелектом, а також від того, якими здібностями він володіє.

Традиційні системи адміністративного регулювання мають тенденцією бути надмірно жорсткими, бюрократизованими і повільно адаптуватися до нових реалій, що особливо проблематично при управлінні новими і швидко розвиваючимися технологіями, до яких, безумовно, відноситься штучний інтелект.

Крім того, слід враховувати залежність можливостей адаптації законодавства та політики до досягнень в області штучного інтелекту, а також залежність можливостей адаптації штучного інтелекту до цінностей, які відображені в законодавстві і політиці, - від різних соціальних, культурних, економічних та інших факторів. І така залежність, ймовірно, буде варіюватися від держави до держави.

Серед можливих підходів до правового регулювання використання штучного інтелекту відзначимо також можливість створення спільного правового режиму, розповсюдженого на всі подібні системи, який передбачає основні вимоги до забезпечення безпеки, а також стосується інших подібних важливих аспектів використання та розробки таких систем, разом з розробкою детальних вимог до застосування штучного інтелекту в конкретних сферах. Аргументом на користь такого підходу є широта можливостей застосування відповідних технологій в самих різних областях людських відносин, від охорони здоров'я до оптимізації роботи зі смартфонами їх користувачами. І зрівняння цих ситуацій на законодавчому рівні може призвести або до недостатньої оцінки всіх ризиків, що, в звичайно рахунку, може призвести навіть до заподіяння смерті, або до встановлення надмірно суворих обмежень.

Отже, основою будь-якого законодавчого регулювання у сфері штучного інтелекту є перш за все встановлення відповідальності за дії кожного конкретного штучного інтелекту та технології в цілому. В той же час, державне

регулювання має бути настільки зваженим, щоб у прагненні до повного контролю не заморозити розвиток інноваційних технологій.

Науковий керівник: Кобрусєва Євгенія Анатоліївна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ

Кобрусєва Євгенія Анатоліївна

заступник декана з наукової роботи та міжнародних зв'язків, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Сьогодні захист прав громадян розуміється як одна з неодмінних ознак сучасної держави, забезпечення реальності прав і свобод людини і громадянина, виступає своєрідним індикатором сталості й зрілості такої держави. У межах даного підрозділу вважаємо за доцільне надати визначення поняттям «захист», «адміністративно-правовий захист прав та свобод людини і громадянина на мирні зібрання» та розкрити сутність та зміст реалізації права на мирні зібрання.

Соціологічне дослідження, проведене соціологічною службою Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова з 27 лютого по 5 березня 2013-2014 року, показало рівень проблеми захисту прав та свобод громадян на зібрання. Під час дослідження було опитано 2022 респонденти віком від 18 років у всіх областях України та м. Києві що репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними показниками, за темою «Чи готові Ви особисто взяти участь у таких акціях протесту для захисту своїх прав та інтересів (законні, незаконні, силові)?»

Це дослідження показує, що відношення громадян щодо захисту та реалізації своїх прав перейшло в активну фазу у порівнянні з 2013 роком. Волевиявлення громадян дуже активно реалізується як щодо санкціонованих, так і несанкціонованих мітингів, люди морально готові проводити страйки та вимагати встановлення порушених прав.

Відповідно до ст. 39 Конституції України обмеження щодо реалізації права громадян проводити мирні, без зброї, збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування, може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Так, згідно з п. «б» ч. 1 ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», яка передбачає повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, до делегованих

повноважень належить «...вирішення, відповідно до закону, питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні громадського порядку». Отже, залежно від місця проведення можна виокремити органи, які слід повідомляти про проведення масового заходу:

- виконавчий орган сільської, селищної, міської ради (крім міст Києва і Севастополя) – у разі, якщо мирне зібрання передбачається провести в межах території відповідного села, селища, міста;

- Київську чи Севастопольську міську державну адміністрацію – у разі, якщо мирне зібрання відбуватиметься в Києві чи Севастополі відповідно;

- районну (обласну) державну адміністрацію – у разі, якщо мирне зібрання передбачається провести на території відповідного району (області);

- Раду міністрів Автономної Республіки Крим – у разі, якщо мирне зібрання передбачається провести на території її кількох районів.

Якщо мирне зібрання планується провести за транзитним маршрутом, тобто на території кількох областей, організатору мирного зібрання доцільно подати письмове повідомлення про його проведення відповідно до кожної Обласної державної адміністрації.

Саме вимога завчасно сповістити орган публічної влади про проведення мирних зібрань викликає найбільше нарікань з боку громадян і правозахисників, а в реальному житті викликає публічно-правовий спір. Він полягає в тому, що за відсутності належного законодавчого визначення поняття «розумних строків» і процедури сповіщення до мирних зібрань здебільшого застосовується так званий бюрократичний принцип «управління та контролю», який перетворює задекларований у конституції так званий «повідомчий» характер регулювання на порядок санкціонування (реєстрації) мирних зібрань. А це докорінно суперечить ст. 39 Конституції України та ст. 11 Конвенції про захист прав людини та основних свобод.

Отже, у суперечках зазначеної категорії справ однією зі сторін є громадянин (громадяни – учасники зібрання), а з іншого – орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на підставі законодавства, в тому числі, на виконання делегованих повноважень. Згідно з п. 1 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), це буде справою адміністративної юрисдикції (адміністративною справою), яку віднесено до компетенції адміністративного суду.

З огляду на це, у правовому регулюванні статусу посадової особи містяться значні прогалини, які потребують прийняття відповідних змін до законодавчих актів. Крім того, доцільно передбачити адміністративну відповідальність за створення посадовими або службовими особами таких причин або умов, які унеможливають подальше проведення мирного зібрання, що включають ухвалення ними певного рішення, що не відповідає чинному законодавству чи прийняте з питань, не віднесених до його повноважень, або невиконання ними дій, які вони повинні були і могли вчинити у межах наданих законодавством їм повноважень всупереч інтересам громадянина в реалізації права на мирне зібрання.

Підводячи підсумки слід відзначити, що найвагомішою адміністративно-

правою гарантією права на мирне зібрання є можливість звернення в адміністративний суд за поновленням порушених прав шляхом подання позовної заяви окремої категорії адміністративних справ зі спорів з приводу забезпечення прав на проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій.

Серед обставин, що сприяють перешкодженню проведення мирних заходів, виділяють: а) відсутність у законодавстві чіткого строку повідомлення про проведення мирних зборів, яке є обов'язковим, що спричиняє неодноманітне розуміння їх розумності та достатності; б) використання аналогії рішень першої інстанції під час перегляду справ в апеляційному чи касаційному порядку; в) слабке використання практики Європейського суду, що є обов'язковим у справах даної категорії; г) відсутність часу на перевірку доказів у зв'язку з процесуальною вимогою щодо скороченого терміну вирішення справи.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТІ В УКРАЇНІ ТА В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Ковтун Поліна Сергіївна

*студентка I курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Працюючи в одній країні, ми не надто часто замислюємося над тим, як нараховується той чи інший податок в інших державах. Здебільшого суть і принципи обчислення будь-якого податку є аналогічними, незалежно від того, у якій країні такий податок справляється. Проте важливим є той факт, що існують істотні відмінності у системі його нарахування й адміністрування. Отже наразі мова йтиметься про особливості ПДВ в Україні та країнах Європи.

Податок на додану вартість (ПДВ) — це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент).

ПДВ забезпечує близько 43-50% податкових надходжень Державного бюджету України. На доходи від ПДВ припадає більше чверті загальної суми податків та обов'язкових платежів сектору загальнодержавного управління (податків і платежів з обов'язкового соціального страхування), що перевищує середнє значення по країнах ОЕСР. За останні десять років надходження від ПДВ (як частка ВВП) зросли більш ніж удвічі (за незмінної стандартної ставки) — з 4,9 % ВВП у 2004 р. до 10,0% у 2011 р. та 9,0 % ВВП у 2015 р.

Відповідно до Директиви Ради ЄС від 28 листопада 2006 р. № 112, у податкових системах країн Євросоюзу має використовуватися ПДВ, що дає змогу забезпечити вільний рух товарів і послуг, а також усунути фактори, котрі спотворюють умови конкуренції.

Існує три можливих ставки оподаткування — звичайна (20%), знижена (7%) і нульова (0%). Ставки ПДВ дуже часто коригуються і зазнають змін залежно від макроекономічних умов. В Україні на початку 90-х років його ставка складала 28%, на сьогоднішній день її зменшено до 20%. Нульова ставка є пільговою та застосовується до товарів, виробництво та реалізацію яких стимулює держава.

В Україні є ПДВ працює таким чином, що на кожному етапі виробництва до собівартості додається 20% податку, які продавець «відносить» до бюджету, а

покупець зі свого боку записує собі як «ПДВ кредит» і зменшує на цей «кредит» свої податкові зобов'язання, коли продає продукцію наступному виробнику.

Таким чином, кінцева «націнка» ПДВ на будь-який товар/ послугу завжди становить 20% незалежно від того, скільки було етапів виробництва і в яких країнах виготовлялися складові певного товару. А сам податок врешті-решт сплачується з кишені звичайного споживача незалежно від того, коли та в яку країну постачається кінцевий товар/ послуга.

У Європі фактично запровадили своєрідний гібрид стандартного ПДВ. Суть його полягає у тому, що експортно-імпортні операції між країнами членами обліковуються без стягнення ПДВ. Податок сплачується тільки на етапі продажу товару кінцевому споживачу і кошти надходять до бюджету тієї країни, де цей товар був придбаний.

Механіка такого адміністрування наступна: усім юридичним особам присвоюється ПДВ-номер і при оформленні поставки вказується, на який ПДВ-номер було передано товар чи послугу. Така естафета (без жодного стягнення ПДВ) може продовжуватися доти, поки платник ПДВ не продасть свій товар/ послугу покупцю без ПДВ-номера. Така операція і є індикатором «акту кінцевого споживання» і саме на цьому етапі продавець додає до собівартості товару ПДВ (ставка податку країни-споживача), а стягнуті кошти перераховує до місцевого бюджету.

Важливо, що при цьому операції в середині окремо взятої країни адмініструються та обліковуються за стандартними процедурами – з ПДВ-кредитом та стягненням ПДВ до бюджету на кожному етапі.

Також цікаво, що деякі країни ЄС для залучення інвесторів та збільшення своєї привабливості навіть відмовляються від стягнення ПДВ на етапі імпорту товару з третіх країн. Наприклад, Бельгія та Нідерланди для збільшення товаропотоку через свої порти відмовилися від стягнення ПДВ з імпорту для максимального спрощення та здешевлення імпортних операцій при здійсненні їх через свою територію. Фактично, підприємець, який завозить товар через такі порти, потребує на 20% менше оборотних коштів. А якщо подальші етапи виробництва здійснюються в різних країнах членах ЄС, то фактично ми маємо чистий механізм податку з продажу у європейському виконанні. Напевно, не потрібно пояснювати, що при такому механізмі проблема відшкодування ПДВ експортерам значно спрощується, оскільки в багатьох випадках ПДВ до бюджету вже просто не вноситься, а тому і не потребує відшкодування.

Також для порівняння наведемо ставки ПДВ у країнах ЄС на 2019 рік:

Країна	Ставка	
	Стандартна	Знижена
<u>Велика Британія</u>	20%	5% або 0%
<u>Німеччина</u>	19%	7%
<u>Іспанія</u>	18%	8% або 4%
<u>Італія</u>	22%	10%, 6%, або 4%
<u>Франція</u>	20%	5.5% або 2,1%

Було б доцільним і в Україні подумати над можливістю спрощення ПДВ адміністрування відповідно до європейських практик. Звичайно, на заваді такого кроку, окрім усього іншого, буде ризик тимчасової втрати частини доходів (зараз

ПДВ стягується авансом, а європейський механізм, принаймні частково, передбачає сплату вже за фактом споживання). Однак з огляду на те, скільки український бюджет витрачає на державну підтримку підприємств (у 2017 році 50.8 млрд. грн., куди входить субсидування вугільної галузі, сільського господарства тощо), існують певні можливості для того, щоб бюджет взяв на себе вартість ПДВ-кредитування. Це, по-перше, буде помітне полегшення умов ведення бізнесу без створення перекосів та корупційних схем (принаймні буде менша потреба в обігових коштах, що вартують 15–20% річних), а, по-друге, це буде дієвий крок до європейської моделі податкового врядування.

Науковий керівник: Мізіна Ірина Валеріївна, кандидат наук державного управління, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРОЦЕДУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Кононець Віта Петрівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності ДДУВС, доцент

Правовий аналіз законодавчих новел про адміністративну відповідальність за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, свідчить про те, що вони спрямовані на приведення правової регламентації юридичної відповідальності за вчинення корупційних діянь. Разом із тим існують недоліки правового регулювання відносин, що виникають під час провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення. Дослідники проблем інституту адміністративної відповідальності вказують на таку проблему цього інституту, як наявність у КУпАП положень про звільнення від адміністративної відповідальності за малозначністю вчиненого проступку та звільнення від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу. Це питання актуальне при розгляді справ про адміністративні корупційні правопорушення у сфері протидії корупції.

Правове регулювання процесуального порядку застосування норм законодавства в частині протидії корупції, являє собою процес послідовного використання правових засобів, застосування норм таких законів як Закон України «Про запобігання корупції», КУпАП, для розвитку суспільних відносин, шляхом врегулювання поведінки їхніх учасників, тобто механізм застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, складається з ряду процесуальних стадій.

Перша стадія механізму застосування законодавства у сфері протидії корупційним правопорушенням є регулювання суспільних відносин на нормативно-правовому рівні, тобто регулювання всіх відносин даного виду, які виникають й існують, за допомогою встановлення певної правової норми.

Дія цього механізму на першій стадії, в частині застосування відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, реалізовується

завдяки наявності норм які регулюють дану сферу відносин. Таким чином, основоположними законодавчими актами є: ЗУ «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро», «Про забезпечення права на справедливий суд», «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», та інші. Тобто на першій стадії чітко регламентовано, перелік суб'єктів, які мають право здійснювати відповідні дії, щодо притягнення до відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, відповідно до своїх повноважень, та в межах передбачених нормативно - правовими документами.

Друга стадія передбачає індивідуалізацію певної правової норми щодо вимог певного конкретного випадку. На цій стадії правозастосувальні акти закріплюють за суб'єктом правовідносин певні суб'єктивні права чи юридичні обов'язки. Необхідною умовою цієї стадії виступає юридичний факт вчинення правопорушення пов'язаного з корупцією, з яким норми передбачені статтями КУпАП, глави 13А, пов'язують настання чітко передбачених наслідків. Тобто вступає в дію механізм реалізації норм права.

Третя стадія механізму застосування законодавства в частині притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення пов'язані з корупцією – це реалізація правової норми у правомірній поведінці суб'єктів правовідносин. На цій стадії відбувається реалізація норм права, тобто досягається безпосередній результат дії механізму в сфері виявлення корупційних правопорушень, що передбачає собою визначені стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією за обсягом питань, які вирішуються, кількістю суб'єктів, що приймають участь є одним з найскладніших проваджень в адміністративному праві.

Особливістю провадження в досліджуваній категорії справ, відповідно до ст. 245 КУпАП є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин справи, вирішення її в точній відповідності з законодавством, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Отже, на нашу думку, провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією складаються з таких стадій, як: 1) виявлення факту корупційного діяння та перевірки інформації про факт вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією; 2) дослідження обставин вчинення корупційного діяння, складення за його результатом адміністративного протоколу та направлення протоколу та інших матеріалів до суду; 3) розгляд справи та прийняття рішення за його результатами; 4) оскарження рішення, як факультативна стадія; 5) виконання постанови про накладення адміністративного стягнення; 6) відшкодування шкоди завданої корупційними діями посадової особи. Отже, стадія виявлення факту корупційного діяння та перевірки інформації про факт вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією полягає у виконанні посадовими особами обов'язку повідомлення про вчинення корупційного діяння іншою посадовою особою, а також у реалізації фізичними, юридичними особами та громадськими об'єднаннями права на участь у здійсненні антикорупційної політики країни, шляхом повідомлення уповноваженого протидіяти корупції суб'єкта про корупційну поведінку владних суб'єктів.

Таким чином, актуальним є питання щодо розробки і прийняття Закону «Про адміністративну та кримінальну статистику» та його наступна імплементація.

Наступні законодавчі новели адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, внесені до КУпАП Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції».

Зокрема, збільшено строки накладення стягнень за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією. Так, якщо адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення могло бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше одного року з дня його вчинення, то адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення. Суттєві зміни стосуються також визначення посадових осіб, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Відповідно до змін, внесених до ст. 255 КУпАП, протоколи про вчинення цих правопорушень уповноважено складати посадових осіб органів Національної поліції та Національного агентства з питань запобігання корупції.

Подолання корупції в Україні є серйозною проблемою, загострення якої визначає міжнародне становище нашої держави та політичний імідж у світі. Важливу роль у протидії корупційним проявам відведено і адміністративному законодавству в тому числі, як превентивний етап по попередженню кримінальних корупційних злочинів.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Лахова Олена Вадимівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Обмеження реалізації права на мирні збори, відповідно до ст. 39 Конституції України, може встановлюватися виключно в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Із цього вбачається конституційне припущення вчинення організаторами або учасниками зібрання правопорушень. Так, на найвищому юридичному рівні закріплена презумпція винуватості громадян, які бажають реалізувати своє конституційне право на мирне зібрання, висловити власну точку зору у вигляді зборів, мітингу, демонстрації, пікету тощо. Результати аналізу адміністративної судової практики зі спорів щодо реалізації права на мирне зібрання в Україні, в тому числі, звернень до Європейського суду з прав людини, на жаль, підтверджують те, що покликана захищати громадянина і його державу від масових заворушень і злочинів конституційна норма стала підставою для

перешкоджання реалізації цих прав з боку органів публічної влади.

У законодавстві можна зустріти більше норм, які встановлюють відповідальність організаторів та учасників мирних зібрань і лише одну, що захищає їх права. Це – ст. 340 Кримінального кодексу (далі – КК України) «Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій». Далі ми наглядно це продемонструємо.

Так, у Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) передбачено три норми, на яких «тримається» адміністративна судова практика притягнення до відповідальності за порушення правил організації та проведення мирних зібрань. Останні зміни в ньому відбулись 23 лютого 2014 року, після трагічних подій на Майдані Незалежності. Втім, вони не змінили позицію законодавця до прав людини в цій сфері.

Насамперед, це ст. 185-1 «Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій», яка передбачає відповідальність за порушення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, що тягне за собою попередження або накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Якщо такі дії були вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення або організатором зборів, мітингу, вуличного походу, демонстрації, то до правопорушників застосовується стягнення у вигляді накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Наступну спеціальну відповідальність передбачає ст. 185-2 «Створення умов для організації і проведення з порушенням установленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій». У ній передбачена заборона надання посадовими особами для проведення з порушенням установленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій приміщень, транспорту, технічних засобів або створення інших умов для організації і проведення зазначених заходів і тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 185 КУпАП «Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця» хоч прямо і не пов'язана з реалізацією права людини на мирні зібрання, проте, на неї безпосередньо вказує статистика щодо застосування до учасників та організаторів зібрань заходів відповідальності, силового припинення масових зібрань. Найчастіше у зв'язку з проведенням мирних зібрань дії правопорушника кваліфікуються за сукупністю ст. 185 та 185-1 цього кодексу із накладенням адміністративних стягнень згідно з ч. 2 ст. 36 КУпАП. Тобто шляхом застосування найтяжчого покарання, яке передбачена у санкції ст. 185 КУпАП: «Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника міліції при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку

тягне за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб». Така «популярність» ст. 185 КУпАП пояснюється тим, що для доказування у суді вини учасника зібрання достатньо лише свідчень працівників міліції про факт «злісної непокори» працівнику міліції, у той час як дуже складно довести «порушення порядку організації і проведення зборів».

Указані норми мають спільний родовий об'єкт адміністративних правопорушень, адже знаходяться у главі 15 КУпАП, яка регламентує адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління. З урахуванням певної обстановки вчинення адміністративного проступку, безпосередні об'єкти розглядуваних норм різняться. Так, ними є суспільні відносини: у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки – ст. 185 КУпАП; у сфері охорони громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій – у ст. 185-1 КУпАП; у сфері організації і проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій – ст. 185-2 КУпАП. Близькість об'єктів пов'язана з передбаченими у диспозиціях діяннях об'єктивної сторони правопорушень.

Так, адміністративній відповідальності підлягають особи, які діють всупереч встановленому порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Окрім ст. 39 Основного Закону України нині законодавчо встановленого порядку проведення зібрань не існує, адже в Україні так і не було прийнято закон, в якому було б визначено механізм реалізації права на свободу мирних зборів. Тому на практиці порушниками визнаються особи, які проводять збори, мітинги, походи та демонстрації без повідомлення у виконавчий комітет відповідної місцевої ради або в органи місцевого самоврядування чи за наявності заборони суду.

Таким чином, збори, мітинги, вуличні походи і демонстрації є легальними за сукупності таких умов: а) місце зборів та мітингів, маршрут проходження демонстрацій і походів були визначені їх організаторами, про що останні своєчасно сповістили виконавчі органи сільських, селищних, міських рад; б) вказані заходи є мирними і провадяться без зброї; в) провадяться не під час воєнного або надзвичайного стану або в умовах воєнного чи надзвичайного стану, проте не було встановлено обмежень на їх проведення повноважними органами; г) їх проведення не заборонено судовим рішенням (про це вже говорилося в попередньому підрозділі).

АНАЛІЗ ЗМІН ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК

Лонгиненко Тимур Владиславович

*студент II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

До Верховної Ради України 9 скликання надійшов Законопроект № 1210 від 30.08.2019 року «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві».

Даний законопроект визначено Президентом як невідкладний, та наразі включено до розгляду в Порядок денний другої сесії Верховної Ради України.

Спробуємо провести аналіз основних законодавчих «новел», які незабаром будуть обговорюватися в парламенті та більша кількість з яких, без сумніву, будуть втілені в життя (враховуючи, з якою швидкістю парламентарі голосують та приймають пакети економіко-фінансових законів).

Значна частина нововведень, які пропонують внести до Податкового кодексу України, торкається порядку проведення податкових перевірок контролюючими органами щодо платників податків, супутніх процедур та оформлення результатів за фактами виявлених порушень (складання податкових повідомлень-рішень). Основні пропозиції наступні.

По-перше, податкові перевірки будуть тривати довше. Так, чинною Редакцією ПКУ передбачено, що тривалість планових перевірок не повинна перевищувати 30 робочих днів – для великих платників податків, 10 – щодо суб'єктів малого підприємництва, 20 – для інших платників податків. Законопроектом № 1210 пропонується збільшити тривалість щодо кожного типу перевірок платника податків ще на 5 робочих днів (35, 25 та 15 робочих днів відповідно).

Вдвічі збільшать тривалість позапланових перевірок (наразі, їх тривалість не повинна перевищувати 30 робочих днів для великих платників податків, щодо суб'єктів малого підприємництва - 10 робочих днів, інших платників податків - 20 робочих днів). Вдвічі, до 20 діб, збільшаться строки для проведення фактичних перевірок платників податків.

З одного боку, збільшення строків проведення податкових перевірок буде свідчити про більш високу якість самої процедури дослідження податкової звітності платників податків, та обґрунтованість виявлених порушень/фактів їх відсутності. Натомість, з практики проведення податкових перевірок можна стверджувати, що випадки, коли у співробітників контролюючих органів бракує часу для ознайомлення зі всіма документами первинного бухгалтерського обліку, що безпосередньо впливає на обґрунтованість висновків за фактом такої перевірки, доволі рідкісні. В більшості випадків на результати податкових перевірок доволі значний вплив має сама практика податкових органів щодо тих чи інше питань, або спірних операцій платників податків.

По-друге, пропонується змінити одну з підстав для проведення документальних позапланових перевірок, а саме: «отримання податкової

інформації та/або виявлення фактів, що надають контролюючому органу обґрунтовано вважати про порушення платником законодавства».

З аналізу правової норми в її редакції можна стверджувати, що вказана підстава дає контролюючим органом доволі широкі можливості. Адже «обґрунтованість» - ключове поняття, критерії якого не визначені.

Серед цікавих нововведень, які пропонуються, окремо слід виділити наступні.

Розширення підстав для продовження строку перевірок (у випадку надання платником податків документів менше ніж за три робочі дні до дня завершення перевірки, у контролюючого органу з'являється відповідне право на продовження її строку). Це є позитивною обставиною, яка має виключити практику недобросовісних платників податків щодо надання первинних документів бухгалтерського обліку інспектору в останній день перевірки.

Тепер, для зупинення проведення документальної планової та позапланової перевірки достатньо буде відповідного рішення керівника (його заступника або уповноваженої особи) контролюючого органу. Перевірка може бути зупинена щодо будь-якого платника податків.

Під час проведення перевірки, посадова особа контролюючого органу (інспектор) має надати платнику податків запит на отримання копій документів, які стосуються предмета перевірки, не пізніше ніж за 5 робочих днів до дати закінчення такої перевірки.

Передбачено право платника податків разом з запереченнями на акт перевірки подати документи, що підтверджують наявність або відсутність вини, наявність пом'якшуючих обставин або обставин, що звільняють від фінансової відповідальності. Раніше в своїх запереченнях податники податків лише висловлювали свої зауваження щодо виявлених фактів порушень.

В цілому, нововведення до Податкового кодексу, які пропонуються, направлені на врегулювання порядку надання платниками податків та отримання контролюючими органами під час перевірки відповідних документів, які стосуються предмета перевірки. Передбачаються чіткі строки для запиту на отримання документів, для подання таких документів, що наразі має виключити зловживання з боку обох сторін (і податкових органів, і платників) щодо цього питання. В цілому, зміни спрямовані на покращення якості та ефективності податкових перевірок, що зумовлює збільшення та продовження строків їх проведення. Зазначені норми Законопроекту № 1210 можливо будуть змінюватися, але основні тенденції законодавчих змін вже можна прослідкувати: законодавець має намір забезпечити органи контролю часом та можливостями зібрання всіх можливих документів для правильного аналізу господарської діяльності платників податків, чітко врегулювавши права та обов'язки сторін.

Науковий керівник: Соколенко Ольга Леонідівна, професор, доктор юридичних наук, декан юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

РУМУНСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Македон Олександр Андрійович

студент II курсу магістратури юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Аналіз міжнародного досвіду боротьби з корупцією свідчить про те, що за сучасних умов прояви корупції стали тими чинниками, що створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку більшості країн світу, негативно впливають на всі сторони суспільного життя.

Успішна протидія корупції в Україні потребує не тільки належного законодавчого забезпечення, формування дієвої антикорупційної політики, створення спеціальної системи державних органів, забезпечення належного їх координування, впровадження превентивних та репресивних заходів запобігання корупції. Розбудова такого механізму протидії корупції має ґрунтуватися на досвіді інших країн у цій сфері, повинна відповідати міжнародним стандартам і передовій світовій практиці.

Початком розвитку міжнародно-правового регулювання у сфері боротьби з корупцією можна вважати прийняття 15 грудня 1975 року резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3514(XXX). Вказаний документ закликає уряди всіх країн вжити на національному рівні необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції, які вони вважатимуть доцільними, включаючи законодавчі. Визначені резолюцією завдання уточнено та деталізовано в різних документах, прийнятих у рамках ООН. Зокрема: – Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Боротьба з корупцією» від 12 грудня 1996 р. (A/RES/51/59); – Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях» (1996 р.); – Керуючі принципи для ефективного виконання Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1989 р.); – Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996 р.) містить рекомендації, дотримання яких державними посадовими особами необхідне для належного виконання ними службових обов'язків. Однак однією з найважливіших у сфері протидії корупції можна вважати Конвенцію ООН проти корупції, прийняту на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 р. Ця Конвенція визначила фундаментальні засади антикорупційної політики держав-учасниць цього міжнародного договору та встановила вектори розвитку національного законодавства у цій сфері. І це не випадково, адже у Конвенції передбачено низку базових заходів для держав-учасниць, спрямованих на запобігання корупції. Так, відповідно до Конвенції, кожна держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє і здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності. Кожна держава-учасниця прагне встановлювати й заохочувати ефективні види практики, спрямовані на запобігання корупції, та прагне періодично проводити оцінку відповідних правових інструментів та адміністративних заходів з метою визначення їхньої адекватності з погляду запобігання корупції та боротьби з нею. Важливими є положення цієї Конвенції,

згідно з яких для держав-учасниць передбачено впровадження у національне законодавство таких напрямів з протидії корупції, є: створення спеціального органу (органів), діяльність якого спрямована на запобігання і протидію корупції, активну участь громадськості у сфері запобігання корупції, створення кодексів поведінки службовців, зміцнення незалежності судової влади, закріплення кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення та окреслення корупційних злочинів, встановлення відповідальності юридичних осіб. Вказані положення вищенаведених міжнародних актів імplementовані у вітчизняне законодавство.

Також не можна оминати увагою роль Ради Європи у боротьбі з корупцією. Важливим досягненням Ради Європи у боротьбі з корупцією є розробка сучасних антикорупційних стандартів, європейських антикорупційних конвенцій та створення спеціалізованого контрольного органу за дотриманням антикорупційних стандартів у державах-членах Ради Європи – Групи держав проти корупції (GRECO). Європейські стандарти у сфері протидії корупції містяться у низці важливих міжнародних документах: Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією, Цивільній конвенції про боротьбу з корупцією та Додатковому протоколі до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією. Приєднавшись до цих конвенцій та до Групи держав проти корупції (GRECO), Україна взяла на себе міжнародні зобов'язання створити ефективну антикорупційну політику, впровадити дієвий механізм протидії корупції. Україна у сфері запобігання та протидії корупції тісно співпрацює з Організацією економічного та соціального розвитку – міжнародна організація, членами якої на сьогодні є 34 країни. За впливом ОЕСР належить до трійки провідних світових економічних установ поряд з Міжнародним валютним фондом і Світовим банком. Таким чином, наведені вище міжнародні договори у сфері протидії корупції зумовлюють для України виконання нашої державою взятих міжнародних зобов'язань та приведення антикорупційного законодавства до міжнародних стандартів. Таким чином, в умовах реформування системи запобігання корупції Україна нині сформувала законодавчу базу, яка загалом відповідає міжнародним стандартам, виробленим у міжнародних договорах, і практиці багатьох закордонних держав. Поряд з цим приведення вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів у сфері протидії корупції зумовлює й вивчення і використання провідного досвіду інших держав у цій сфері. Дослідження досвіду реалізації міжнародних стандартів антикорупційної політики в інших країнах може стати корисним й для України.

Румунія характеризується найагресивнішою антикорупційною політикою в Європейському Союзі. В 2002 р. було створено Національний антикорупційний директорат Румунії за моделлю Італії, покликаний викривати й розслідувати корупційні правопорушення. До складу НАДР входять 145 прокурорів, 220 поліцейських, 55 спеціалістів у регіонах; 197 осіб відділу технічно-оперативного забезпечення. До підслідності цього органу належать фінансове шахрайство з коштами Євросоюзу, зловживання посадовими обов'язками тощо. У 2014 р. навантаження на 145 прокурорів становило 911 кримінальних справ, до суду направлено провадження щодо 392 осіб, з яких 36 мерів, 35 суддів і прокурорів, 25 юристів, 81 поліцейський та ін. Заморожено рахунки на 200 млн. євро, 30 млн. євро конфісковано. У 2014 р. після повторного звернення Антикорупційного

директорату до парламенту Румунії було знято імунітет з одного сенатора, шістьох депутатів, одного міністра та десятих колишніх міністрів. Типологія корупційних злочинів є стандартною для всіх країн: незаконне заволодіння майном у результаті зловживання владою або службовим становищем; упередженість під час проведення тендерів (державних закупівель); корупційні схеми працевлаштування; провладний тиск (торгівля впливом); незаконне фінансування партій; шахрайство з державними коштами (залучення їх до комерційної діяльності); захоплення земельних ділянок; одержання неправомірної вигоди.

Наявність політичної волі зумовлює ефективну дію принципу – у боротьбі з корупцією недоторканих осіб не має. У протидію корупції задіяні не лише спеціалізовані антикорупційні органи, але й громадянське суспільство. В інших країнах організовано спеціальний контроль громадськості за системою органів державної влади. Інформація про антикорупційну діяльність в державі є прозорою, відкритою і доступною. Крім того, державні службовці в інших державах є підзвітними та підконтрольними незалежному антикорупційному органу, який здійснює моніторинг за чистотою діяльності державних службовців. Отже, наведені положення можуть стати дієвим підґрунтям для побудови в Україні успішної антикорупційної політики.

Науковий керівник: Кобрусєва Євгенія Анатольєвна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

АДМІНІСТРАТИВНІ СУДИ ЯК ДЕМОКРАТИЧНІ ІНСТИТУТИ В УКРАЇНІ

Марченко Катерина Олегівна

студентка I курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Адміністративні суди в Україні з'явилися у 2004 році, згідно з Указом Президента України «Про створення місцевих адміністративних судів, затвердження їх в мережі». Тобто в порівнянні з іншими судами, вони є достатньо новою інституцією правосуддя.

У демократичних державах обов'язковим є судовий контроль за тим, як виконавча влада додержується приписів законів. Механізм цього контролю спрацьовує внаслідок оскарження громадянами та іншими особами актів, дій чи бездіяльності органів виконавчої влади або посадових осіб.

7 лютого 2002 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про судоустрій і статус суддів» у редакції якого було визначено:

- правові засади організації судової влади;
- здійснення правосуддя на території України;
- основні вимоги до формування штату кваліфікованих суддів;
- систему та порядок суддівського самоврядування;
- загальний порядок забезпечення діяльності судів;
- врегулювання інших питань судоустрою держави.

Постає питання: чому у під час судової реформи 2001 року для створення і початку функціонування семи апеляційних господарських судів вистачило чотирьох місяців, а для утворення хоча б тих же семи апеляційних адміністративних судів виявилось замало п'яти років від прийняття Закону України «Про судоустрій та статус суддів»? Можливо, виконавчій владі незручно обмежувати себе незалежним судовим наглядом.

Європейський суд з прав людини в одному зі своїх рішень визнав, що сам факт створення та існування адміністративних судів, безумовно, можна привітати як одне з провідних досягнень держави, заснованої на верховенстві права, – зокрема, з огляду на те, що ці суди здобули юрисдикцію розглядати акти адміністративних органів не без відповідної боротьби.

Деякі державні діячі і досі вважають, що адміністративні суди, як окремі інституції, не повинні існувати, їх треба включити до районних судів загальної юрисдикції. Але одночасний розгляд адміністративних справ господарськими судами і загальними, навіть на першому і апеляційному рівні інстанції, не стане корисним для якісного формування адміністративного законодавства і застосування його на практиці. За таких умов важко досягнути єдності судової практики у сфері адміністративного права і забезпечити однакові вимоги до діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

На суддів адміністративних судів покладається відповідальна місія запроваджувати європейські норми належного урядування через оцінку при вирішенні певних судових справ. Таким чином, практика адміністративних судів стимулюватиме діяльність органів виконавчої влади, службових чи посадових осіб: не лише буде спонукати їх керуватися законом, а й буде тлумачити закон, відповідно до принципу верховенства права, без відшукування певного пункту, який їм вигідний.

У частині 1 статті 2 Кодексу адміністративного судочинства визначено: «Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень».

Виходячи з цього положення Кодексу адміністративного судочинства України, дехто із дослідників тлумачить, що начебто суд заздалегідь повинен прийняти бік однієї зі сторін, в той час як мусить захищати рівною мірою права та інтереси обох сторін. Хоча, це не так: у Кодексі адміністративного судочинства України зазначено, що завдання адміністративного судочинства не зобов'язує суд відразу перейти на сторону фізичної особи, воно визначає ціль адміністративного судочинства згідно зі статтею 3 Конституції України, відповідно до якої, основним обов'язком держави є гарантування, утвердження і забезпечення прав і свобод людини. Таким чином, адміністративне судочинство спрямоване на активне та ініціативне виявлення порушень прав, свобод та інтересів осіб з боку влади та поновлення цих прав чи запобігання їх порушенню.

Можна зробити висновок, що приклади багатьох посттоталітарних та досвід європейських країн показують, що адміністративні суди стають тими

демократичними інститутами, які покликані гарантувати захист прав людини державою від можливого свавілля та зловживань з боку її органів та чиновників. На жаль, в Україні не всі державні діячі розділяють цю думку, і питання про важливість існування адміністративних судів є досі актуальним.

Науковий керівник: Климюк Ірина Миколаївна, викладач кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРОБЛЕМАТИКА ДЕФІНІЦІЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ

Педіна Денис Андрійович

*студент II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Електронні докази та комп'ютерна криміналістика є відносно недавніми явищами та доповненнями до процесуального права та засобів доказування. На відміну від багатьох старих криміналістичних дисциплін, які часто впроваджувались в судовий процес з малою юридичною дискусією або навіть без неї, електронні докази викликали значні та часто суперечливі дискусії серед юристів. Правові системи по-різному відреагували на новий виклик. Деякі запровадили спеціалізоване законодавство, яке регулює електронні докази. Інші намагаються пристосувати їх, існуючим доказовим концепціям і стараються застосувати існуючі правила електронним свідченням, подібно до доказування матеріальним або доказом шляхом візуального огляду. Більшість систем використовують комбінацію обох стратегій. Там, де вводиться нове законодавство, акцент робиться на відмінності між електронними та традиційними формами доказів. Відсутність розмежування завадить юристам використовувати інституційний досвід для оцінки та інтерпретації таких доказів, породжуючи колізії та різне трактування, перешкоджаючи встановленню істини. Там, де використовуються аналогічні підходи, акцент робиться на схожість між традиційними та цифровими доказами. Хоча це дозволяє адвокатам користуватися своїм досвідом оцінки сили конкуруючих фактів, які аргументуються сторонами, це може призвести до нераціонального застосування доказових правил. В будь-якому випадку, юристам важливо усвідомлювати відмінні характеристики електронних доказів, щоб вони могли впевнено та надійно оцінити використання електронних доказів.

Визначити, що мається на увазі під «електронними» доказами, непросте завдання. І стійкого, загального визначення досі немає в українському законодавстві. Тип доказів, з якими ми маємо справу, також по-різному описувався як "цифрові докази" (на заході) або "комп'ютерні докази"(застаріле). Усі три терміни навіть інтуїтивно передбачають, що цей тип доказів має деякі відмінні риси, які відділяють їх від інших засобів доказування, але не є однозначним. Швидкі зміни в галузі інформаційних технологій передбачають, вузько пристосоване до сучасного стану технологій визначення, яке стикається з ризиком швидко застаріти. Визначення, які є відповідають майбутнім доказам, навпаки, є надто абстрактними і будуть перетинати традиційні поділи та

категорії в законі. Для досягнення консенсусу треба сприймати потребу юриста перетворити певні факти - цифрові предмети, такі як комп'ютерні дані, - на докази, які можуть бути використані для доказування в судових процесах. Таке юридично-цільове визначення може не завжди повністю відповідати термінології в інформатиці, але якщо мати на увазі це застереження, ми можемо розробити дієве визначення, яке буде відповідати більшості застосувань та цілей.

Існують різні визначення електронних доказів. До них відносяться «інформація доказового значення, яка зберігається або передається у бінарній(двійковій) формі» та «інформація, що зберігається або передається у бінарній формі, на яку можна покластися в суді». У загальному значенні, цифрові докази - будь-які дані, що зберігаються або передаються за допомогою комп'ютера, який підтримує або спростовує теорію про те, як сталося правопорушення, подія або факт, що підлягає доказуванню у суді, або що стосується критичних елементів об'єкту судового спору, таких як умисел.

Хоча акцент робиться на кримінальному процесі, визначення є широким, і корисно пояснює деякі важливі аспекти електронних доказів. Посилання на "дані" - це інформація, що зберігається в електронному вигляді: текст, зображення, аудіо та відео файли. Також слово «комп'ютер» слід розуміти в найширшому значенні і включати будь-який пристрій, який зберігає, маніпулює або передає дані. Крім того, визначення означає, що докази повинні бути належними та достовірними, а це питання, на яке можна відповісти після того, як ми визначимось, які електронні докази є первинними та допустимими.

Це визначення має три елементи. По-перше, посилання на "дані" включає в себе всі форми доказів, створені, маніпульовані або збережені на пристрої, який у найширшому значенні може вважатися комп'ютером. сукупність фактів. По-друге, визначення включає різні пристрої, за допомогою яких дані можуть зберігатися або передаватися, в т.ч. аналогові пристрої. В ідеалі це визначення буде включати будь-яку форму пристрою, будь то комп'ютер, оскільки ми в даний час розуміємо значення комп'ютера, смартфона, бездротових телекомунікаційних систем і мереж, таких як Інтернет та комп'ютерні системи, вбудовані в пристрій, наприклад мобільні телефони, смарт-карти та навігаційні системи, окремі комплектуючі. По-третє, визначення обмежує дані інформацією, що має відношення до процесу, за допомогою якого спір, незалежно від характеру розбіжностей, вирішується суддею, незалежно від форми і рівня винесеного рішення. Ця частина включає видовий аспект допустимості - тільки первинність - але не використовує слово "допустимість" саме по собі як визначальний критерій, оскільки деякі докази будуть належними, але будуть виключені суддею в рамках його повноважень або з причин, які не мають відношення до характеру доказів. Це може відбуватися, через в результаті порушення недоторканності приватного життя або порушення процесуальних вимог під час збору доказів, що може призвести до недопустимості доказів. Також таке визначення виключає, наприклад, електронні документи, які створюються безпосередньо в ході судового розгляду виключно в адміністративному якості, такі як сповіщення по електронній пошті про дату слухання, що направляються сторонам судом. Звичайно, ті ж самі дані мають стати "цифровими доказами", якщо в зверненні буде вказано, що інформація не була своєчасно розіслана, якщо це є частиною скарги.

Науковий керівник: Яковенко Євгеній Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент, викладач юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПОДАТКОВИЙ ПАТЕРНАЛІЗМ ЯК ФОРМА ВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І ЇЇ ГРОМАДЯН

Рудєва Катерина Володимирівна

*студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Створення сприятливих умов для успішного розвитку країни важливою мірою залежить від успішної реалізації податкової політики, метою якої є створення стабільної системи оподаткування, яка забезпечує надходження до платежів до бюджетів всіх рівнів, ефективне функціонування економіки, справедливе та неупереджене відношення до платників податків, а також, сприяння інтеграції України у світове співтовариство.

Патерналізм - це система, за допомогою якої уряд, партія, індивід за зразком сімейних відносин, наприклад, доброзичливого батька зі своєю дитиною, вибудовують специфічну модель відносин з підданими для досягнення певних владних цілей державного, кланового або особистого характеру. В 90-х роках XVIII ст. поняття податкового патерналізму було відокремлене як самостійне, цілісне явище і стає стратегією поведінки держав, відносно свої громадян заради створення у них необхідності та потреби в владному контролі на всіх рівнях. Це, певною мірою, є соціальною установкою, так як одна з теорій створення держави полягає у необхідності людей до співпраці один з одним та підкоренні перед чимось зверхнім над ними всіма. В стародавні часи це були вожді племен, а в сучасному світі їх роль на себе бере президент і люди, які працюють з ним.

Розглядаючи систему побудови влади в СРСР, можна відмітити, що будь-які ліберальні аспекти були фальшивими і не мали змоги забезпечити ліберальне конституційне право в таких аспектах, як: принцип поділу влади, відповідальність уряду за права і свободи кожного громадянина та його захист. Сама структура конституції надавала перевагу скоріше статусу держави та ідеології тоталітаризму, забуваючи про головну цінність будь-якої держави-її громадян. Відбудована фальшива ідеологія не мала жодного шансу для розвитку демократичного суспільства та побудови рівних, справедливих відносин з громадянами. Владу цікавили лише інтереси суспільних груп та можливість якнайбільше не них впливати. Цінність людини була витіснена цінністю «вождя» та соціалізму.

Роками будь-яка ініціатива придушувалася і це призвело до побудови слухняного суспільства, яке побоюючись реакції влади обирало бездіяльність. Керівництво такою величезною державою як СРСР вимагало повної тоталітарної влади в усіх сферах, керівної ролі однієї партії. Всі можливі права і свободи разом з демократією були замінені на радянський патерналізм. Це приймало таку форму «Держава потурбується за тебе але натомість ти будеш слухняним громадянином». Тотальний контроль усіх сфер суспільного життя, наявність однієї керівної партії, відсутність можливості реалізації своїх прав та свобод виправдовувалося під патерналізмом радянської

держави, що здійснювало соціальну підтримку працюючих та забезпеченню благами на основі рівності всіх, не зважаючи на відмінності громадян в своїх бажаннях та досягненнях.

Аналізуючи Конституцію України, яка є прикладом для європейських країн виходячи з її демократичності та гарантії прав і свобод, слід відмітити, що велика кількість гарантій, часто залишаються на рівні гасел і не реалізуються належним чином. Так, в статті 48 Конституції України кожній людині держава гарантує право на достатній життєвий рівень для себе і своєї родини, а також на одяг, житло та харчування. Ця стаття є нічим іншим як патерналістською установкою з боку держави, до своїх громадян. До того ж вона не може бути виконана в повній мірі на практиці, беручи до уваги соціальну політику країни.

Розглядаючи аспекти податкових відносин України та її громадян, слід порівняти ст. 5 та 38 Конституції України, де з одного боку громадяни мають право приймати участь в управлінні державою та референдумах а також виборах всіх рівнів. Інакше кажучи, громадянин має право на свою участь у публічному управлінні. З іншого боку, в ст. 74 III Розділу «Вибори і референдум» Конституція вже не допускає референдуму відносно законопроектів з питань податків, бюджету чи амністії.

Отже, права громадян, в управлінні державою, все ж таки є обмеженими, певною мірою. Влада розцінює своїх громадян як тих, хто не здатен аналізувати та критикувати її рішення. І саме в цьому вбачається податково-патерналістський напрям, де держава демонструє, що сама знає про потреби своїх платників податків і буде сама приймати рішення скільки видатків до бюджету їй потрібно і коли. В недостатній ознайомленості громадян в податковому кодексі та взагалі в своїх правах є, безумовно, провина як самих громадян, так і держави. Наші громадяни звикли до правового інфантилізму, не цікавлячись правовою сферою, поки вона не перетинається з їх повсякденним життям а сама влада просто не зацікавлена в правовій освіті своїх громадян з багатьох причин, одна з яких, знову таки, полягає в тому, що освічене суспільство буде бачити недоліки в роботі влади та критикувати її, буде намагатися щось змінити.

Українці є джерелом влади, яка обмежує їх публічні права, пропонуючи реалізувати їх тільки шляхом обрання на певні строки тих чи інших представників. Наразі, не подолавши радянський спадок патерналізму, та використовуючи його і в сучасній правовій політиці, в Україні немає передумов для побудови країни, де між владою та її громадянами існують рівні партнерські відносини і довіра та подолані всі механізми оподаткування під гаслами патерналізму.

Науковий керівник: Соколенко Ольга Леонідівна, професор, доктор юридичних наук, декан юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПАРАФІСКАЛІТЕТ: ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ В СИСТЕМІ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

Серко Дарія Петрівна

*студентка II курсу магістратури юридичного факультету Дніпровського
національного університету імені Олеся Гончара*

Для суспільних відносин, пов'язаних з публічними доходами, їх акумулюванням та розподілом, характерна динамічність та значна кількість чинників, взаємодія яких обумовлює процес розвитку. У зв'язку з цим у законодавстві щодо публічних фінансів вживаються різні механізми стрімкої адаптації до змін. Одним із таких механізмів є запозичення правових конструкцій, які успішно функціонують в інших державах, та їх інтеграція у правову систему із внесенням необхідних коректив.

Прикладом такої правової конструкції є парафіскалітет. Дефініція цього терміну не знаходить відображення в українському законодавстві, однак на практиці існує ціла група платежів, які за сукупністю ознак можна віднести до парафіскальних.

Внаслідок відсутності єдиного універсального нормативно закріпленого визначення поняття «парафіскалітет» та переліку його конститутивних ознак, доктринальні підходи до цієї категорії також різняться.

Так, у роботі Л. В. Ромащенко парафіскалітети визначаються як обов'язкові платежі, що стягуються на підставі вимоги публічної влади для покриття витрат на виконання делегованих публічних функцій і зараховуються безпосередньо на користь осіб, які виконують ці функції, а не в бюджет чи інші централізовані публічні фонди. Дещо детальніше сформульована дефініція у глосарії національної та міжнародної термінології з питань фінансів, бюджету та податків за ред. Т. І. Єфіменко та А. І. Мярковського, де парафіскалітет визначається як неподатковий, обов'язковий, індивідуально еквівалентний, компенсаційний платіж, який сплачується організаціями та фізичними особами на користь певних осіб публічного або приватного права з метою отримання від цих осіб відповідних послуг. Дослідивши основні наукові погляди щодо сутності парафіскалітетів, з'ясуємо, що являють собою обов'язкові платежі та які існують критерії для поділу їх на підгрупи.

За визначенням, наведеним І. А. Майбуровим, обов'язкові платежі – це всі платежі, сплата яких є обов'язковою для конкретних суб'єктів, незалежно від того, куди вони зараховуються – до бюджетів, позабюджетних фондів чи фондів суб'єктів публічного або приватного права. Найбільш поширеним підходом до впорядкування системи обов'язкових платежів є їх поділ на податкові та неподаткові. До першої групи належать податки та податкові збори; до другої включаються неподаткові (фіскальні) збори, парафіскалітети, а також інші види платежів і відрахувань. Однак єдиного підходу до класифікації обов'язкових платежів в науці ще не вироблено. Критерії розмежування податкових та неподаткових платежів досі залишаються проблемним питанням фінансового права. Найбільш ефективним видається підхід, запропонований І. А. Майбуровим, який виділяє два таких критерії – формальний і сутнісний.

Формальний критерій розмежування базується на принципі нормативно-галузевого регулювання. Для визначення групової належності конкретного платежу за цим критерієм необхідно звернути увагу на те, яку юридичну силу і галузеву належність має нормативно-правовий акт, на основі якого він стягується. Якщо податки і податкові збори встановлюються виключно законом із дотриманням принципу єдиного підходу до встановлення податків та зборів (визначення на

законодавчому рівні усіх їх обов'язкових елементів), то неподаткові платежі можуть і найчастіше закріплюються підзаконними актами і можуть конкретизуватися навіть локальними актами суб'єктів, на користь яких здійснюється їх сплата. Сутнісний критерій вимагає більш детального розгляду самої економічної та юридичної сутності платежу. Так, основною відмінністю, що відрізняє податкові платежі від неподаткових, є притаманний останнім компенсаційний характер. Він полягає в тому, що розмір платежу, який має здійснити платник, чітко співвідноситься з отримуваною ним спеціальною вигодою – він має відповідати «ціні», яка могла б бути встановлена на оплачену таким чином послугу, якби обов'язок її оплатити не підкріплювався примусовою силою держави. Таким чином, у неподаткових платежів з'являється ознака індивідуальної еквівалентності, не характерна ні для податків, ні для податкових зборів, адже податки не передбачають зустрічного задоволення для платника з боку держави взагалі, а збори зазвичай стягуються у розмірі більшому, ніж «собівартість» дій та послуг, вчинюваних державою на користь платника.

Користуючись цим підходом, можна зробити наступний висновок: парафіскалітети є окремим різновидом неподаткових обов'язкових платежів, для якого характерні наступні ознаки: зарахування у відокремлений від державного або місцевого бюджету фонд коштів; можливість встановлення актом іншої юридичної сили, ніж закон; цільовий компенсаційний характер, який проявляється в тому, що метою встановлення парафіскальних платежів є покриття витрат на реалізацію конкретним суб'єктом делегованої йому державою чи територіальною громадою публічної функції.

Науковий керівник: Яковенко Євгеній Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ВЗАЄМВІДНОСИН ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І ПАЦІЄНТІВ

Трегубенко Дар'я Віталіївна

*студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Питання юридичного забезпечення медичної діяльності в останній час характеризуються підвищеною актуальністю. Соціально-економічні і політичні зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві протягом останніх десятиліть, торкнулись і сфери охорони здоров'я громадян. Як звичні, давно відомі варіанти медичного втручання, так і нові досягнення медичної науки (трансплантологія, репродуктивні технології, клонування та ін.) все більше піддаються впливу правового регулювання. Це об'єктивний процес, оскільки під час надання медичної допомоги нерідко зачіпаються права і свободи людини. Право на медичну допомогу і охорону здоров'я є базовим в системі соціальних прав людини. Здоров'я населення в цілому і кожної людини зокрема має визначальне значення для існування і розвитку держави. Сфера охорони здоров'я являє собою складний комплекс суспільних відносин — медичних, фінансових, управлінських, організаційних, які регулюються різними галузями законодавства

— конституційним, адміністративним, господарським, кримінальним тощо. Разом з тим, ядром охорони здоров'я виступають медичні відносини, які виникають між пацієнтом і лікарем (медичним працівником) з приводу надання медичної допомоги. Розвиток в Україні ринку лікарських послуг по-новому ставить питання про місце і роль медицини у житті суспільства. Це змушує шукати нові системні підходи до проблеми юридичного забезпечення медичної діяльності.

Як окрема галузь права, медичне право має власну систему права, за допомогою якої і здійснюється регулювання медичних відносин, в тому числі і відносини, пов'язані із наданням медичної допомоги. Структурні елементи системи медичного права мають свої особливості, що відрізняє їх від складових інших галузей права. До особливостей первинного елементу системи медичного права — норми права слід віднести ту обставину, що будучи комплексною галуззю, медичне право включає у свій склад норми різноманітних галузей права: кримінального, цивільного, адміністративного та інших.

Відносини медичного права є досить складними та різноманітними, що обумовило формування в межах галузі медичного права її відокремлених частин, що регулюють якісно однорідні групи суспільних відносин, тобто підгалузей медичного права. Серед них можна виділити такі підгалузі, як медичне страхування, права громадян у галузі охорони здоров'я, гарантії здійснення медико-соціальної допомоги громадян, медична експертиза та інші.

Основними законодавчими та нормативно-правовими актами, щодо регулювання взаємовідносин між лікарями та пацієнтами визначають наступні основні законодавчі та нормативно-правові акти: Конституція України, закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Міжнародний кодекс медичної етики, Лісабонська декларація стосовно прав пацієнта, закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб», закон України «Про захист прав споживачів», Кримінальний кодекс України, Цивільний кодекс України.

Важливим питанням роботи юриста в сфері взаємовідносин лікаря та пацієнта є відсутність медичних стандартів надання первинної та вторинної медичної допомоги, або їх застарілість, які є фактично єдиним правовим критерієм встановлення правоти чи неправоти лікаря та лікувального закладу під час лікувального процесу. З юридичної точки зору, надзвичайно важливою є також відсутність зрозумілих критеріїв, еталонів, з якими можна порівняти бажану або рекомендовану поведінку лікаря в тому чи іншому випадку та фактично призначені ним медичні процедури чи медичні засоби. на практиці це виливається у неможливість захистити ані інтереси пацієнта, ані права лікаря у конфліктних ситуаціях, довести, що лікарем були вжиті або не були вжиті всі необхідні заходи для надання якісної медичної допомоги пацієнту.

Права пацієнта завжди пов'язані з обов'язком держави, лікаря чи іншого медичного працівника. Не визначивши права, не можна встановити обов'язок тих, хто має гарантувати ці права, більше того, кожне право пацієнта повинно бути забезпечене відповідними механізмами їх реалізації. Чинне законодавство у сфері охорони здоров'я лише декларативно зазначає основні права пацієнтів без чіткої їх прив'язки до відповідних обов'язків лікарів, що, в свою чергу,

призводить до довготривалості розгляду спорів між пацієнтом та медичною установою.

Зазначена ситуація є серйозною перепорою у нормальній життєдіяльності суспільства, адже викликає не лише непорозуміння між лікарем та пацієнтом, а й взагалі призводить до конфронтації даних соціальних груп, що є серйозною підставою для виникнення таких негативних явищ як зростання корупції, здириництва, тіньових потоків оплати медичних послуг, що в свою чергу деформує та спотворює становлення та розвиток системи приватної та страхової медицини.

За роки незалежності були прийняті безліч законів та нормативно-правових актів у галузі охорони здоров'я. Але і до цього часу відчувається недостатність правового регулювання сфери надання медичної допомоги.

Науковий керівник: Литвин Олена Петрівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

РОЗДІЛ V

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Агіна Аліна Дмитрівна

студентка I курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Характерною рисою процесів розвитку права в Україні стало те, що розвиток її законодавства триває у тісному співробітництві зі структурами європейських співтовариств. При вступі до Ради Європи Україна зобов'язалася дотримуватись обов'язків згідно зі Статутом Ради Європи. Серед них було виконання вимоги переглянути функції прокуратури. Проте цього не сталося.

І лише через 20 років, коли Україна утвердилась як повноправний член ПАРЄ та приступила до підготовки до вступу в Європейський Союз, було звернено увагу на приведення органів прокуратури до європейських стандартів. Згідно з ч. 2 ст. 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» забезпечення інтеграції України в європейський правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі є однією із основних засад зовнішньої політики України. Адаптація українського законодавства до законодавства Європейського Союзу є обов'язковою передумовою цього.

В Україні тривалий час зберігалася радянська модель прокуратури. Тільки з ухваленням нового Закону України «Про прокуратуру» 14 жовтня 2014 року, була започаткована кардинальна реформа прокуратури, яка стосувалася як її функцій (скасування загального нагляду), так і організаційного устрою (реорганізації системи прокуратури, запровадження прокурорського самоврядування, зміни порядку добору та притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурорів тощо). Цей закон отримав схвалення Ради Європи.

2 червня 2016 року після внесення змін до Конституції України: розділ «Прокуратура» був виключений взагалі; а положення, якими врегульовується її діяльність, були віднесені до розділу «Правосуддя», де закріплювалися лише три функції.

Однак до вищих ланок системи — регіональних прокуратур та Генеральної прокуратури України реформа так і не дійшла. Одночасно з цим, не було виконано одного із найгучніших гасел — оновлення кадрів прокуратури. Система прокуратури залишилася недореформованою, а ефективність діяльності — низькою.

Про суспільну оцінку результатів реформ свідчить рівень громадської підтримки прокуратури. За даними опитування, проведеного службою Центру Разумкова наприкінці квітня 2016 року, рівень суспільної довіри до прокуратури є вкрай низьким: висловлюють довіру 9,9%, не довіряють — 84,3%. Причому

результати у березні 2015 року становили відповідно 14,4% і 75,9%, що свідчить про погіршення ситуації. Саме тому і знадобився новий закон.

ВРУ під час засідання 19 вересня 2019 року проголосувала за проект закону, що реформує органи прокуратури. Він перейменовує Генпрокуратуру на Офіс генерального прокурора, який очолює генеральний прокурор, що має двох перших заступників і заступників. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» підтримали 259 народних депутатів. Також згідно з документом, запропонованим президентом, регіональні прокуратури стануть обласними, а місцеві прокурори матимуть статус окружних. Військову прокуратуру ліквідують взагалі. Однак, в разі потреби, рішенням генерального прокурора можуть утворюватися спеціалізовані прокуратури. Також скорочується штат прокуратури: з 15 тисяч до 10 тисяч працівників. Тепер, аби залишитися в структурі, потрібно пройти атестацію у два етапи (іспит та співбесіда), яку здійснюватимуть спеціальні кадрові комісії. Однак, в разі успішної атестації, прокурорам обіцяють збільшити заробітну плату. Додатково, в законі «Про прокуратуру» встановлюється, що на посаду генпрокурора може бути призначений громадянин України, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи в галузі права не менше 10 років (раніше – має вищу освіту і стаж роботи в галузі права або досвід роботи у законодавчому та/або правоохоронному органі не менше 5 років). Закон було направлено Зеленському на підпис 23 вересня 2019 року й у цей же день отримано із підписом від президента.

4 жовтня 2019 року Генеральний прокурор України Руслан Рябошапка оголосив про запуск другого етапу реформи прокуратури та затвердив порядок проведення атестації. Вона проводитиметься кадровими комісіями в три етапи. За допомогою перших двох - випускники оцінюватимуть свої знання шляхом автоматизованого тестування. Останній етап - перевірка професійної компетентності на співбесіді, що включає виконання ситуаційного завдання.

Загалом, до кадрових служб органів прокуратури для переатестації надійшли документи від 96% чинних прокурорів. А от у Генеральній прокуратурі схотіли працювали лише 80% теперішнього складу цього органу.

24 жовтня 2019 року завершилось тестування серед претендентів на роботу в Офісі Генерального прокурора. За два дні: перевірено 1088 прокурорів, з яких проходять далі 774, не склало іспит 197, не з'явилося 117. Тобто, до наступного етапу не дійшло майже 30%.

Отже, в Україні зроблені вагомі кроки для реформування органів прокуратури та чіткого визначення їх функцій, як це повинно бути у демократичній, правовій державі. Вочевидь, наслідком цього стане повернення довіри суспільства до прокуратури, що й є основною метою реформи. І попри це – відповідність органів прокуратури європейським стандартам, що значно прискорить євроінтеграцію.

Науковий керівник: Лахова Олена Вадимівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА СКЛАДОВА ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ

Гавенко Ірина Олегівна

*студентка II курсу магістратури навчально-методичного центру
заочної та вечірньої форм навчання*

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Сучасна Україна здійснює великі кроки для свого ефективного розвитку у різних своїх галузях, і правовий сектор є один з ключових у цьому списку.

Одним з пріоритетів правової галузі України є захист інтересів та прав громадян, їх честі і гідності, здоров'я, та гарантування при цьому безпеки та недоторканості. В умовах високої соціальної динаміки толерантне ставлення до людини має бути головним аспектом формування та виховання суспільства. Стаття 3 чинної Конституції України проголошує, що саме людина повинна бути найважливішою соціальною цінністю держави та суспільства.

Прогресивні дії в нашій країні потребують становлення правового суспільства як цілісності правової держави і громадянського суспільства, де моралі та етиці відводиться провідне місце.

У цьому дослідженні ми розглянемо криміналістичний та морально-етичний аспекти допиту, проаналізуємо їх процесуальний статус, розвиток, а також зазначимо шляхи вдосконалення системи слідчих дій.

Для більш детального розуміння проблеми морально-етичної сторони допиту давайте визначимо для себе, що саме є допитом. Науково-правова література дає таке визначення, а саме допит – це процесуальна дія, яка являє собою регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, котрі беруть в ньому участь, спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини по справі.

Після того, як ми ознайомились з необхідністю морально-етичного підходу до будь-якого питання та визначили для себе, що таке допит, можемо більш детально розглянути питання морально-етичної складової проведення допиту. Для цього слід зупинитися на історичних аспектах проведення допитів у різні часи.

Як приклад ми можемо розглянути свідчення про проведення допитів у часи Радянського союзу, а також України до Революції Гідності.

У зазначені часи морально-етичним цінностям не надавалося достатньої уваги. Ні для кого не буде секретом, що у ті часи проведення допитів було дуже жорстоким. Про це свідчать масові скарги та показання свідків, а також в'язнів до яких застосовувалися дані методи та прийоми. У сучасних умовах, коли Україна бере вектор на Європейський шлях розвитку державності, подібні жорстокі дії по відношенню до людини – недопустимі.

На думку автора, найкращим для України прикладом для встановлення справжнього демократичного та морально-етичного еталону допитів підозрюваних є грузинська поліцейська система. Після того як Грузія пішла на шлях до Європейського Союзу, вони створили у поліції «прозору» систему праці поліцейських структур. В більшості відділень поліції скляні стіни, для того, щоб прості громадяни мали змогу слідкувати за працею правоохоронних органів, а

тому у слідчого не має ніякої можливості для фізичного впливу на підозрюваного, оскільки це побачать усі.

Аналіз думок науковців показує, що тактика слідчих дій тісно пов'язана з дотриманням вимог етики. Сформулюємо основні, на наш погляд, морально-етичні засади тактики слідчих дій до яких відноситься допит. Слідчий при провадженні слідчих дій може використовувати тактичні прийоми, які: не побудовані на обмані, не пов'язані з погрозою, шантажем, фізичним і психічним насиллям, не принижують гідність особи, не спонукають підозрюваного до аморальних вчинків, не експлуатують неосвіченість, культурну відсталість, забобони, марновірство учасників кримінального провадження, не базуються на використанні релігійних почуттів та не скеровані на розпал конфліктів між декількома підозрюваними.

Підсумовуючи викладене, слід відзначити, що основне моральне навантаження при провадженні слідчих (розшукових) дій несуть норми кримінального процесуального закону, які охороняють і захищають честь і гідність суб'єктів кримінального процесу. Водночас велику роль відіграють і морально-етичні засади, котрі дозволяють зорієнтувати правосвідомість посадових осіб, які здійснюють кримінальну процесуальну діяльність, на систему загальнолюдських моральних цінностей та ідеалів, сприяють визначенню моральних пріоритетів. Побудова тактики слідчих (розшукових) дій не лише з позицій досягнення цілей кримінального процесуального регулювання, а й з висоти моральних цінностей допоможе зібрати багатий матеріал і для законотворчих пропозицій, і для рекомендацій правозастосовувачу, з тим щоб у дійсності наблизити кримінальне судочинство до ідеалу морально-правової системи, визначеної Конституцією України та новим Кримінальним процесуальним кодексом України.

Науковий керівник: Литвин Олена Петрівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТУ ХУЛІГАНСТВА

Герасименко Іван Костянтинович

студент II курсу магістратури юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Питання встановлення особи, що вчинила злочин, є основним чинником в процесі кримінально-правової кваліфікації. Активні наукові дискусії щодо визначення суб'єкта хуліганства знаходяться в тісному науковому взаємозв'язку з питанням вивчення особи злочинця та набувають особливої актуальності для належної кримінально-правової оцінки та профілактики і попередження зазначених злочинів. Так, на нормативному рівні (в ст.ст. 18-22 ККУ) визначено суб'єкта злочину, його ознаки, при наявності яких може наставати кримінальна відповідальність, та передбачено, що за хуліганство вік кримінальної відповідальності 14 років.

З цього слідує, що суб'єктом хуліганства може бути фізична, осудна особа, яка до моменту вчинення злочину досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, яка має необхідні інтелектуальні, психофізичні і соціальні якості.

При вчиненні хуліганства винні особи посягають на ті самі блага, якими володіють і самі (здоров'я, честь, гідність, майно), а тому є очевидним, що вже з 14-річного віку вони в змозі оцінити свою поведінку (вчинок) та наслідки, що наступили. В багатьох КК зарубіжних країн як у минулому, так і в наші дні, наприклад, нижні межі притягнення до кримінальної відповідальності передбачені різні і навіть різко відрізняються між собою. В той час, коли одні законодавці встановлювали кримінальну відповідальність у віці 9 років (Італія, Іспанія), інші підвищували її до 10 років (Австрія, Болгарія, Голландія, Данія, Росія), до 12 років (Німеччина, Угорщина, Румунія, Сербія, Швейцарія), до 13 років (Туреччина), до 16 років (Норвегія).

Розглядаючи таку ознаку суб'єкта хуліганства як вік ми розуміємо не кількість прожитого часу, а рівень розвитку психіки особи. Адже критерієм віку суб'єкта злочину законодавець визнав психологічний критерій, тобто визнав вік як категорію, яка служить для визначення тимчасових характеристик індивідуального розвитку. Тому є всі підстави вважати, що вони діяли усвідомлено і можуть нести відповідальність за вчинене. Проте у цих осіб, в разі вчинення ними хуліганських дій, як вказував Д.А. Тузов, процес вільного і свідомого прийняття рішення перевантажений впливом несвідомого.

За даними статистичного дослідження, 96,4% осіб, які вчинили кримінально каране хуліганство, становили чоловіки і лише 3,6% - особи жіночої статі.

Аналіз літературних джерел, судової практики засвідчує, що особа, якій виповнилось 14 років, усвідомлює не лише характер своїх дій (образливе поводження, брутальність слів, побиття інших осіб, пошкодження або знищення майна тощо), їх небезпечність як для потерпілого, так і до громадян (суспільства), характер і тяжкість заподіяної шкоди, що дає підстави вважати, що така особа усвідомлює і протиправність свого вчинку.

Стосовно ч. 3 ст. 296 КК в разі вчинення хуліганства „особою, раніше судимою за хуліганство” мову слід вести про особливий різновид суб'єкта (ч. 2 ст. 18 КК). Тобто особа, яка крім обов'язкових (загальних) ознак має спеціальні (особливі) ознаки, передбачені у відповідній нормі Особливої частини КК, що є підставою для кваліфікації за цією юридичною ознакою. Тобто це ознаки, не як такі, що відносяться до ознак основного складу злочину, а використані при описі кваліфікуючої ознаки і наявність (притаманність) яких у суб'єкта злочину, робить його виконавцем саме кваліфікованого різновиду хуліганства.

Аналіз судової практики показало, що особи, які вчинили хуліганство, за віком характеризуються такими даними: 18-25 років – 41,3%, 26 – 30 років – 16,8%, 31-35 років – 11,6 %, 36-41 – 11,3%, 40-50 років - 10,6%, понад 50 років – 4,1%.

Вчені, досліджуючи особу хулігана, обґрунтовано звертають увагу, на таку важливу ознаку суб'єкта цього злочину, як віковий ценз.

Як засвідчує судова практика, у випадках вчинення хуліганства, особливо у віці від 14 до 16 років, перед правозастосувачами виникає багато питань, як з доведеністю осудності як передумови вини, так і щодо застосування норм КПК,

КВК тощо. У п. 7 постанови Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004р. № 5 „Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх” сформульовані важливі положення, що стосуються „стану здоров'я та загального розвитку” неповнолітнього. Вважається, що ця обставина повинна була належним чином викладена в новій постанові Пленуму Верховного Суду України з обов'язковим роз'ясненням, що слід розуміти під відставанням в психічному розвитку, не пов'язаному з психічним розладом. Нажаль, такого роз'яснення не надано і цього разу. Практика застосування ст. 296 КК засвідчує непоодинокі випадки, коли такі вчинки за своєю аморальністю, не вмотивованістю, безпідставністю і жорстокістю характеризується зовні наявністю певних психічних вад, що межують з ознаками неосудності.

Аналіз судової практики показує, що такі випадки ніяким чином не можуть бути пояснені з позицій науки кримінального права, а обов'язково мають вирішуватися у чіткій відповідності з чинним КПК щодо проведення судово-психіатричної експертизи на предмет осудності, неосудності або обмеженої осудності особи, що вчинила суспільно-небезпечне діяння.

В минулі роки криминологи вважали хуліганство „п'яним” злочином. Дійсно, значна частина хуліганських діянь, утворюючи „логічний зв'язок між п'янством і хуліганством”. Більше того, особа в нетверезому стані не тільки не може послабити, пом'якшити конфліктну ситуацію, а навпаки, нерідко загострює її. Такі дії вчиняються винними в стані алкогольного сп'яніння, а у випадках „побутового” хуліганства практично завжди. За шість місяців 2006р. – 30% осіб вчинили хуліганство в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння.

На підставі викладеного можна сформулювати типові риси хулігана, які мають кримінально-правове значення. Це особа, яка не має постійного джерела доходу, достатньо освічений, чоловік у віці від 25 до 49 років, ситуативно залежний, схильний до неконтрольованих емоційних вибухів, обумовлених станом сп'яніння.

Науковий керівник: Кобрусєва Євгенія Анатольєвна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗАСУЖДЕНИХ ЖІНОК

Герлюк Андрій Владленович

*студент II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

За останні чверть століття відбулися глибокі зміни в участі жінок в системі кримінального правосуддя. Це результат більш масштабних зусиль правоохоронних органів, жорсткіших законів щодо винесення покарання і те як впливає це на їх життя після винесення вироку і закінчення терміну ув'язнення. Хоча набагато більше чоловіків перебувають у в'язниці, ніж жінок, темпи зростання жіночого ув'язнення були вдвічі вищими, ніж у чоловіків з 1980 року.

Міжнародні події в політичній відповіді на соціальні проблеми, зокрема глобальну епідемію наркотиків, каталізували багато змін у складі тюремного населення, а згодом і типи умов, які зазнають ув'язнені під час ув'язнення. Війну з наркотиками відбили більшу популяцію жінок - правопорушників низького рівня, які, як правило, укладені в в'язницю за вживання наркотиків або володіння. Світове розповсюдження так званої "війни з наркотиками" значною мірою обстоювало західні держави, зокрема США.

Незважаючи на те, що серед ув'язнених жінок немає глобально однакового представництва щодо видів злочинів, за які вони ув'язнені, широко визнається, що існує ряд основних соціальних нерівностей, які заважають жінкам непропорційно більше шансів вчинити злочини і, отже, стають ув'язненими. Найвидатнішою з цих умов є бідність, а також умови, що спричиняють бідність. Ще одна несправедливість, яка вважається частково винною у швидкості, з якою збідніли, зокрема, жінки, - відсутність доступу до можливості підтримувати психічне і фізичне здоров'я. Багато жінок із засудженням страждають від психічних захворювань, і їх ув'язнення може бути безпосередньо пов'язане з відсутністю лікування.

В Україні найсуворіше покарання за вбивство - 15 років, або довічне ув'язнення. Найбільш суворі вироки виносять за особливо тяжкі злочини як чоловікам, так і жінкам. На сьогоднішній день відсоток жінок отримали довічне позбавлення волі становить 1,5%. Виняток становлять неповнолітні, люди старше 65, а також вагітні на момент злочину жінки. Довічне дають також за тероризм і посягання на територіальну цілісність країни, але серед ув'язнених українок таких немає.

Найпопулярніші в Качанівці статті серед пожизненніц крім «обов'язкової» 115-й (умисне вбивство) - 185-я, 187-я і 190-я (крадіжка, розбій і шахрайство відповідно). У більшості це перша судимість. Сумарно на руках цих 23-х жінок 56 вбивств, в тому числі 11 дітей. Дев'ять ув'язнених - дітовбивці, так вирішив український суд. Наймолодшій засудженої 29 років, найстаршій - 71 рік. П'ятеро з них були засуджені до розстрілу і сидять з 1990-х, але в грудні 1999 року в Україні скасували смертну кару, тому вищу міру їм замінили на довічне ув'язнення.

У 2015 р довічний термін отримала одна українка. А за 5 останніх років кількість винесених довічних вироків жінкам зросла з 17 до 24. В останні роки взагалі зростала кількість ув'язнених жінок. Але після внесення змін до КПК і амністії в 2014 р. їх кількість почала скорочуватися. На 2015 р. в жіночих колоніях перебувають близько 3 тис. Українок (в 2014 р їх було 6,4 тис.).

Крім цього Україна на даний час є єдина країна пострадянського простору, в якій жінок все ще можуть засудити на довічне.

Уникнення досудового ув'язнення є виразним завданням для жінок. Кількість незасуджених жінок, які застрягли в тюрмі, напевно, не тому, що суди розглядають жінок як небезпеку втечі, особливо коли вони, як правило, є первинними вихователями дітей. Набагато ймовірнішою є відповідь, що жінкам, які перебувають у в'язницях, які мають нижчий дохід, ніж чоловіки, які перебувають у виправних справах, ще складніше отримують гроші під заставу. Коли типова застава становить дохід для жінок на весь рік, не дивно, що жінки застрягли у в'язниці в очікуванні суду.

Лише 9% дітей, матері яких перебувають у тюрмі, доглядають їх батьки та родичі у відсутності матерів. Лише 5% дітей залишаються в родині, коли мати потрапляє до в'язниці. П'ята частина жінок-в'язнів - самотні батьки до ув'язнення.

Ув'язнення матерів за ненасильницькі правопорушення згубно впливає на дітей та їх розвиток.

Багато жінок, які контактують із системою кримінального правосуддя, зазнали жорстокого поводження в сім'ї. Значна частка жінок, які перебувають у в'язниці, повідомляють, що зазнали емоційного, фізичного чи сексуального насильства у дитинстві.

Законопроект «Про пенітенціарній системі», який був розроблений в 2017 році Міністерством юстиції спільно з рядом народних депутатів і міжнародних експертів, пропонується можливість заміни покарання у виді довічного позбавлення волі особам, які не мають високого ризику здійснення повторного правопорушення, на покарання на певний строк.

Колишній заступник Міністра юстиції України Денис Чернишов поясняє, що, згідно із законопроектом, заміна може бути застосована, якщо засуджений відбув не менше 10 років ув'язнення і склав особистий план реінтеграції в суспільство. В такому випадку довічне ув'язнення може бути замінено на 15 років, а обчислення строку нового покарання починається з дня заміни покарання більш м'яким, і так само мається на увазі скасування довічного ув'язнення для жінок.

Таким чином, зазначає він, засуджений буде мотивований ресоціалізоваться, бути готовим до повернення в суспільство. У жінок динаміка змін набагато краще, ніж у чоловіків. У більшості цивілізованих країн вже відмовилися від довічного ув'язнення жінок.

Науковий керівник: Литвин Олена Петрівна, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ОХОРОНА БЕЗПЕКИ РУХУ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ІНСТРУМЕНТАМИ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Дудкіна Наталія Вікторівна

*студентка I курсу магістратури юридичного факультету
Білоруський державний університет, Республіка Білорусь*

Проблема безпеки дорожнього руху сьогодні знаходиться чи не на піку своєї масштабності. Щодня травмуються і гинуть в дорожньо-транспортних пригодах тисячі людей. Історично-правовий аналіз дає підстави для розгляду проблеми порушення правил дорожнього руху та експлуатації транспорту не лише в Україні, а й у всьому світі, адже проект нині діючого Кримінального кодексу України розглядався й західноєвропейськими експертами щодо його відповідності міжнародним стандартам. Не можна залишити без уваги також законодавство держав СНД, оскільки Україна довгий час була частиною СРСР, і тому велика частина норм кримінального права бере свої витоки звідси.

Загальний аналіз законодавства країн Західної Європи не дає можливості узагальнити норми за якимось одним аспектом. Спеціальні розділи щодо охорони безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту виокремлені в кримінальних кодексах таких держав як Нідерланди, Швейцарія, Польща, Болгарія. Що ж до інших держав, то деякі з них розглядають транспортні злочини, як порушення громадської

безпеки це такі країни, як Австрія, Данія, Німеччина, або, наприклад у Франції згадують про них в інших розділах кодексів.

В Україні найвагомішою причиною дорожньо-транспортних пригод вважають поведінку водіїв, в той час як в європейських країнах більша увага приділяється стану доріг та дорожньої інфраструктури. Саме тому дуже невелика частка роботи в даній сфері полягає в удосконаленні законодавчої бази для того щоб взагалі звести до мінімуму можливість настання аварій, забезпечити безпеку учасників дорожнього руху.

Статистика ДТП в Україні невтішна: щодоби в автоаваріях гинуть 14 осіб і травмуються більш як 100 учасників дорожнього руху. Середній вік загиблих і травмованих – 35-40 років. За результатами Національного дослідження, проведеного на замовлення Всеукраїнської громадської організації «Асоціація безпеки дорожнього руху», три чверті респондентів глибоко стурбовані поточним станом безпеки дорожнього руху в Україні та вважають, що така ситуація становить реальну небезпеку для життя.

Міжнародні дослідження рекомендують контроль за дотриманням Правил дорожнього руху здійснювати разом з іншими заходами (роз'ясненням у засобах масової інформації, поширенням інформаційних брошур, заохоченням законослухняних водіїв). Так, наприклад, у контрольній діяльності поліції США і Канади широко застосовується стратегія «STEP», до якої входять три складові: освіта – контроль/ санкції – оцінка. Головне полягає в тому, щоб більше навчати учасників дорожнього руху, інформувати їх про роботу поліції та про нововведення у законодавстві, що стосується безпеки дорожнього руху. В Україні побували експерти ЄС з питань безпеки дорожнього руху: керівник підрозділу наземного транспорту ТРАСЕКА (Транспортний коридор Європа-Азія), директор Парламентської консультативної ради щодо гарантування безпеки на транспорті Джон Філд (Великобританія) і представник ТРАСЕКА, голова Секретаріату Національної ради з безпеки дорожнього руху Вірменії Погос Шагінян. Вони цікавилися виконанням Україною Глобального плану ООН на Десятиліття дій з безпеки дорожнього руху (2011-2020 роки).

Експерти зазначили, що у нас активізувалася робота у сфері безпеки дорожнього руху. Зокрема і проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення безпеки дорожнього руху та регулювання дозвільної системи здійснення міжнародних перевезень пасажирів і вантажів». Законопроект передовсім передбачає підвищення штрафних санкцій за вчинення правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху. Так, пропонується значно підвищити штрафи за перевищення швидкості руху, за керування автомобілем у нетверезому стані, за порушення правил проїзду залізничних переїздів тощо. Були прийняті й інші законопроекти.

В той же час експерти ЄС висловили сумнів, що в Україні, де ще не подолана корупція у сфері дорожнього руху, різке підвищення штрафів дасть добрий ефект. Швидше навпаки: високі штрафи можуть спровокувати підвищення розмірів хабарів автоінспекторам.

Тому з проблемою слід боротися комплексно. Не слід просто приймати кілька різних нормативно-правових актів. Доцільніше прийняти комплексний закон, який охопив би всі аспекти дорожнього руху, а також впровадити діяльність спеціалізованих державних органів, які б забезпечували виконання програми ООН.

Так, згідно з повідомленням Погоса Шагіняна, у Вірменії після прийняття Стратегії дорожньої безпеки і Плану дій на кілька років у 2010-му було створено Раду з безпеки дорожнього руху і Секретаріат, відповідальний за виконання Плану та його координацію. Такі організаційні заходи одразу далися взнаки: за рік смертність від ДТП знизилася на 20%. Протягом трьох років вірмени сподіваються знизити цей показник до 50%.

Науковий керівник: Грунтов І. О., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права юридичного факультету, Білоруський державний університет, м. Мінськ

ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В США: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Закариандзе Анастасія

Institute of Philosophy. I. Javakhishvili Tbilisi State University

Протиправні діяння у бюджетній сфері несуть у собі серйозну загрозу для суспільства та держави, оскільки саме в ній зосереджені грошові ресурси у великих обсягах. Це, у свою чергу, робить її привабливою для різного роду незаконної діяльності, дозволяючи у досить короткий термін досягнути кінцевого результату – збагатитися за рахунок держави. Вказані обставини створюють передумови для здійснення різного роду зловживань у бюджетній сфері.

Ступінь уваги законодавця до регулювання бюджетних відносин та зміст цього регулювання, на думку Є. В. Трошкіневої, обумовлені особливостями державної діяльності у її широкому розумінні, особливостями форми держави (у першу чергу державного устрою та політичного режиму). Зазвичай, форма державного устрою обумовлює склад бюджетної системи держави, і, як наслідок, склад та статус учасників бюджетних правовідносин.

Розглядаючи питання про відповідальність за порушення бюджетного законодавства США звернемось до аналізу їх бюджетного законодавства. Так, сучасний бюджетний процес Сполучених Штатів Америки регламентується наступними законами: Закон про президентський бюджет 1921 р. (зі змінами 1950 р.), Закон про бюджетний контроль та заморожування фондів 1974 р., Закон по збалансованості бюджету та надзвичайних мірах контролю за бюджетним дефіцитом 1985 р. (у редакції 1987 р.), а також Закон про контроль за бюджетом 1990 р. Відповідно до державного устрою США бюджет поділяється на три рівні: федеральний бюджет, бюджет штатів та бюджет місцевих органів управління.

Проте, як свідчить проведений аналіз, у США, як і більшості країн далекого зарубіжжя, відношення, які стосуються бюджету (його поповнення, витрати та притягнення до відповідальності) спеціальним (бюджетним) законодавством не регулюються. Вони є складовою податкових відносин. Тому, на наш погляд, дане питання краще розглянути через призму законодавства, яке встановлює відповідальність за невиконання податкових зобов'язань, оскільки основною частиною бюджету будь-якої держави є надходження від сплати податків та інших обов'язкових платежів. Таким нормативно-правовим актом є Кодекс внутрішніх державних доходів Сполучених Штатів Америки. У законодавстві

США відсутнє єдине поняття «ухилення від сплати податків», а кримінальна відповідальність визначається залежно від способу здійснення правопорушення. Питання щодо податкових злочинів та проступків регулюється гл. 75 розд. 26 Зводу законів США. Зважаючи на той факт, що законодавство США представляє англо-саксонську систему права, тому, традиційно, кримінальні правопорушення поділяються на більш тяжкі – фелонії (feloni) та менш тяжкі – місдімінори (misdemeamor).

Зокрема, відповідно до Кодексу внутрішніх державних доходів (ст. 7203 розділу 26 Зводу законів США) невчасне подання податкової декларації кваліфікується як кримінальне покарання – місдімінор. Для цього, Служба внутрішніх доходів повинна довести у суді, що обвинувачений зобов'язаний був надати податкову декларацію, не надав її вчасно і вчинив так зумисно. У випадку визнання вини, суд може позбавити волі обвинуваченого на строк до одного року та накласти відповідний штраф. Спроба ухилення від оплати податку, а також завідомо неправдиве надання декларації про доходи вважається більш тяжким злочином і відноситься до категорії фелоній. Якщо це доведено у суді, обвинувачений може бути позбавлений волі на п'ять років, а також на нього буде накладено штраф. Для порівняння, згідно зі ст. 366-1 Кримінального кодексу України, кримінальна відповідальність за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає лише у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 мінімальних заробітних плат. Крім цього, статтею 7206 передбачено відповідальність за заповнення та підписання податкової декларації, заяв та інших документів, які містять неправдиві дані, скоєних під загрозою покарання. Санкції за фелонії, передбачені вказаною статтею, – штраф у розмірі до 100 тис. доларів США для фізичних, та до 500 тис. доларів – для юридичних осіб, або ж позбавлення волі до 3 років. Згідно із ст. 7217, особу можна позбавити волі строком на 5 років або ж накласти штраф у розмірі 5 тис. доларів за прохання посадової особи Служби внутрішніх доходів США щодо припинення проведення податкової перевірки відносно певної особи.

Перейдемо до характеристики місдімінорів, менш тяжких злочинів. Так, ст. 7231 передбачено кримінальну відповідальність (позбавлення волі строком на 1 рік, або штраф до 5 тис. доларів та позбавлення волі) за здійснення зовнішніх платежів з метою отримання прибутку у вигляді дивідендів та процентів за цінні папери без отримання ліцензії. За порушення ст. 7232 «Недотримання правил реєстрації, пов'язаних з придбанням палива, яке обкладається податком» – штраф до 10 тис. доларів або ж позбавлення волі до 5 років.

Підсумовуючи, акцентуємо увагу на ще одній особливості законодавства США, яка полягає у тому, що нормативно-правовою базою передбачено також відповідальність за здійснення правопорушень в бюджетній сфері, яка допускає притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб (корпорацій).

Науковий керівник: Квінікадзе Георгій Сергійович, д.ю.н., асоційований професор, Тбіліський державний університет ім. Іване Джавахішвілі, Грузія, м. Тбілісі

СУЧАСНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Іващенко Ірина Володимирівна

*студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

В 21 столітті важко знайти найбільш складне явище, яке б вражало за своїм масштабом негативних наслідків та здійснювало вплив майже на всі сфери суспільного життя, ніж організована злочинність. Її існування тягнеться з давніх часів, проте перша наукова спроба визначення поняття відбулася в середині 20 століття. Логічно припустити, що з того часу дослідження особливостей організованої злочинності мали досягнути рівня, який би дозволив виробити ефективні заходи протидії організованій злочинності. Проте, на сьогоднішній день рівень організованої злочинності безперервно зростає, тому проблема залишається актуальною для дискусій та подальшого дослідження.

На нашу думку, основними причинами уповільнення вироблення заходів запобігання організованої злочинності є її швидке пристосування до змін у суспільстві та нерегулярність приділення уваги для вивчення даної проблеми, що в свою чергу виявляється в неефективних методах роботи правоохоронних органів. Важливим фактором залишається відсутність єдиної точки зору щодо змісту і суті поняття «організована злочинність». Така розбіжність пояснюється різними злочинами, які переважають в кожній окремій державі.

Закордонний та вітчизняний досвід розглянуто в роботах В. В. Голіни, А. Ф. Зелінського, О. М. Джужі, Б. В. Романюка, О. М. Костенка, О. Ю. Шостко, А. В. Савченка, М. І. Хавронюка, Я. Ю. Кондратьєва, В. А. Тимошенка, В. О. Тулякова, С. В. Морозенка, В. М. Дрьоміна, В. І. Шакуна. Огляд даної юридичної наукової літератури дає змогу зробити висновок, що заходи запобігання організованої злочинності стосуються не тільки діяльності правоохоронних органів, регуляторної політики держави, а й впливу на простих пересічних громадян.

Наприклад, О. Ю. Шостко аналізуючи європейський досвід заходів запобігання організованої злочинності вказує, що основними напрямками протидії на разі залишаються реабілітаційний або психологічний підхід, соціальне запобігання, ситуаційне запобігання та стратегії правоохоронних органів спрямовані на своєчасне виявлення і покарання злочинців, тобто традиційний підхід. Такі напрямки спрямовані на покращення соціального стану населення, запобігання повторних злочинів та зменшення можливостей вчинити злочини шляхом ускладнення виконання цих злочинів та зменшення отримання вигоди. Зокрема, ситуаційне запобігання визначає обставини, які полегшують виконання злочину і вимагають виробленню плану щодо їх усунення, в свою чергу держава може застосувати дані рекомендації в своїй політиці. Наприклад, держава може реалізовувати політику, яка буде направлена на зменшення попиту на незаконні послуги та товари, що потягне за собою обмеження реалізації своїх можливостей організованою злочинністю.

Нетрадиційні заходи запобігання включають профілактичну діяльність щодо впливу на громадян та регуляторну політику держав.

Важливою зброєю проти організованої злочинності залишається небайдужість громадян. Створення гарячих ліній та робота в різних громадських організаціях мають великий результат в протидії організованій злочинності.

Регуляторна політика включає спеціальні програми різних організацій (наприклад, МВФ, Світового банку), покращення податкового законодавства, міжнародне співробітництво держав у вигляді допомоги або санкцій стосовно держав, які не виконують вимоги щодо контролю за рівнем злочинності в цілому або певних видів.

Центральне місце серед міжнародних організацій у боротьбі з організованою злочинністю посідає Організація Об'єднаних Націй (ООН). Її основною метою є розвиток співробітництва між державами. Зокрема, Генеральною ООН затверджено Конвенцію проти транснаціональної організованої злочинності, метою якої є сприяння співробітництву в боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю.

Аналізуючи структуру правоохоронних органів різних держав маємо сказати про ефективність розподілу на правоохоронні органи загальної компетенції й правоохоронні органи спеціалізованої компетенції. В багатьох країнах органом загальної компетенції є поліція. Спеціалізовані органи створюються для запобігання найбільш розповсюджених злочинів організованої злочинності в різних країнах.

Щодо національних засобів запобігання організованої злочинності, наприклад, в Законі України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» вказані наступні напрямки: 1) використання негласних співробітників; 2) використання учасників організованих злочинних угруповань у боротьбі з організованою злочинністю; 3) використання спеціальних технічних засобів у боротьбі з організованою злочинністю; 4) взаємодія органів прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки України у питаннях боротьби з організованою злочинністю;

Отже, заходи запобігання організованої злочинності – це важливі механізми протидії злочинам, які не мають чітких кордонів, завдають шкоду соціальним цінностям та здійснюють вплив на найважливіші сфери, такі як політика, економіка. Без розгляду міжнародного досвіду неможливо повністю охопити весь спектр проблемних питань у боротьбі з організованою злочинністю. Закордонний досвід показує, що сьогодні для ефективної боротьби потрібна не тільки міцна співпраця кожної країни, а й заохочення громадян та учасників організованої злочинності, максимальне знищення переваг організованої злочинності та створення спеціалізованих органів для боротьби з організованою злочинністю.

Науковий керівник: Юзікова Наталія Семенівна, доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального та адміністративного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

РЕФОРМА ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

Кузьмиченко Дар'я Семенівна

студентка I курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Прокуратура України – це складний державний механізм, який з моменту її утворення і по сьогоднішній долає перипетії на шляху до формування органу демократичної держави. Офіційно незалежна українська прокуратура була створена в 1991 році. Тоді ж пропонувався на розгляд Закон України «Про прокуратуру», який намагались неодноразово реалізувати, але він не приніс реальних змін. У 1995 році Україна стала членом Ради Європи (РЄ) і взяла на себе зобов'язання провести реформу в країні відповідно до стандартів РЄ. З того часу Україна розпочала тернистий шлях реформування прокуратури.

Система прокуратури поступово втрачає авторитет в суспільстві та викликає більшу недовіру. 14 жовтня 2014 року було прийнято Закон України «Про прокуратуру», який повинен був докорінно змінити ситуацію. По-перше, вдалось реалізувати нову прозору процедуру початкового добору прокурорів Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією. По-друге, було розширено гарантії процесуальної автономії прокурорів, вжито заходів щодо кращого захисту незалежності прокуратури від неправомірного політичного впливу та втручання в роботу прокурорів.

У 2019 році розпочався новий етап реформування прокуратури. І перше, що вирішила змінити влада – реорганізувати та перейменувати ланки системи прокуратури. 25 вересня 2019 року Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» зазначається, що замість місцевих прокуратур утворюються окружні, регіональним повертають звичне найменування обласних. Національна академія прокуратури України згодом стане Тренінговим центром. Генеральна прокуратура перейменовується на Офіс Генерального прокурора України. Формально перейменування цих органів означає ліквідацію та створення замість них нових структур. Вище згадане дозволяє на законній підставі, передбаченій п. 9 ч. 1 ст. 51 Закону України «Про прокуратуру», звільнити всіх працівників у зв'язку із ліквідацією чи реорганізацією. Проте така суто ритуальна процедура є насправді хитрим ходом для того, щоб без зайвих проблем позбавитись старих кадрів та набрати нових у формально реорганізований орган. Саме за такою схемою було «перейменовано» Адміністрацію Президента. Як показує практика нічого не змінилось і, та видимість змін, що намагались створити реформатори лише посилювала недовіру суспільства та віддаляла нас від європейської моделі прокуратури. Юридично утворились нові органи, з новими кадрами, проте залишалась стара система та модель роботи. З одного боку повинна була відбутись кадрова переатестація та відсіювання некваліфікованих прокурорів, внаслідок чого зменшиться кількість з 15 тисяч до 10 тисяч осіб. Однак з іншого боку дана процедура була більше схожа на «вимивання» професіоналів, що залишились від раніше проведених змін в прокуратурі. Сьогодні ми спостерігаємо реформування органів прокуратури, відповідно до позицій якої можливе майбутнє звільнення з посад прокурорів на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких

законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» дискримінує і порушує статтю 22 Конституції України про те, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. В результаті скорочення збільшується навантаження на працівників прокуратури, що у свою чергу зменшує якість та швидкість виконання роботи.

Цим же законом передбачається ліквідація Військової прокуратури, але при цьому встановлюється право генерального прокурора у разі потреби утворювати спеціалізовані прокуратури. Рішення про ліквідацію є досить сумнівним і викликає багато спірних питань. Також це положення є дуже подібним до реформування органів прокуратури у 2012 році, коли поряд з приведенням у небоездатний стан Збройних Сил України знищувалася система військової юстиції. Слова одного з керівників: «Немає армії, не повинно бути військової прокуратури» лише підтверджують сумнівність рішення про ліквідацію. Слід розуміти, що в сучасному воєнному положенні України «Військова прокуратура» є необхідним органом, це розуміють і військові, і науковці, але не політики. За статистикою Генеральної прокуратури України щоденно військові прокурори у середньому затримують 2-3 осіб, проводять 8-9 обшуків і 13 "виїмок", допитують 120 осіб, відшкодовується потерпілим 250 тисяч гривень та направляється до суду 17 обвинувальних актів. Також у військовій прокуратурі відрепортували, що за час своєї роботи до кримінальної відповідальності за ведення агресивної війни притягнули 263 особи. Водночас було встановлено 160 місць незаконного утримання полонених військовослужбовців Збройних сил України та цивільних, допитано 1800 потерпілих, яких незаконно утримували та катували бойовики на Донбасі. Крім того, військова прокуратура передала до офісу прокурора Міжнародного кримінального суду більше 1000 сторінок доказів російської агресії та направила до суду 1300 обвинувальних актів щодо корупційних злочинів. Перелічені дані підтверджують значущість та безумовно вагомий внесок «Військової прокуратури».

Можна зробити висновок, що закон вимагає доопрацювання. На даному етапі значна кількість колізій заважає Україні відповідати європейським стандартам демократичної країни. Сподіваємось, що згодом владі вдасться досягти консенсусу у вирішенні питання реорганізації та перейменування ланок системи прокуратури, і країну очікуватимуть позитивні зрушення.

Науковий керівник: Климюк Ірина Миколаївна, викладач кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМА ВІДОМА ПРОКУРОРА ВІД ПІДТРИМАННЯ ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАННЯ

Кулієва Гунєл Амрахівна

студентка III курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Згідно Кримінально процесуального кодексу України (далі КПК України) та Закону України «Про прокуратуру» чіткого визначення поняття відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення немає, є лише характеристика процесуального механізму цього явища. Проаналізувавши юридичну літературу з даної теми, зокрема таких авторів як А.В.Лапкіна, М. Гошовського та О. Кучинської, В. Демидова, В. Зеленецького, загальне визначення відмови прокурора від державного обвинувачення можна сформулювати як повне або часткове заперечення прокурором обґрунтованості державного обвинувачення, оформлене у вигляді мотивованої постанови, зверненої до суду, в результаті якого прокурор припиняє обвинувальну діяльність проти підсудного, а суд – закриває справу, якщо проти цього не заперечує потерпілий. Висвітлення проблем та шляхів їх вирішення у даній площині дасть змогу повною мірою використовувати позитивні наслідки можливості відмови прокурора від державного обвинувачення, тому ця тема варта детального дослідження.

Однією з основних проблем, на наш погляд, є відсутність правових механізмів забезпечення виконання обов'язку прокурора щодо відмови від підтримання державного обвинувачення, адже згідно з ч.1 ст.340 КПК України за відповідних обставин прокурор «повинен відмовитися від підтримання державного обвинувачення», проте на практиці випадки відмови прокурора від державного обвинувачення є дуже рідким явищем. Ефективними засобами вирішення даної проблеми є підвищення рівня правосвідомості і дотримання професійної етики прокурорами, а також напрацювання практики притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності за невиконання цього обов'язку.

Не менш важливою є проблема становища потерпілого, адже в результаті відмови прокурора від державного обвинувачення перед потерпілим постає багато проблем різного характеру. Серед яких можна виділити проблеми соціально-психологічного та правового характеру. Відповідно до ст. 340 КПК України потерпілий має право вимагати продовження розгляду справи і підтримувати обвинувачення у суді, але складнощі у невизначеності статусу потерпілого в результаті відмови прокурора від державного обвинувачення та психологічні фактори (відчуття страху, дискомфорту) призводять до вимушеної згоди потерпілих з цим рішенням прокурора, та водночас викликають розчарування і глибоке незадоволення дією правоохоронних органів і судової системи. Держава ніяк не піклується про забезпечення інтересів потерпілого зі свого боку, не передбачає надання потерпілому конкретної організаційної, матеріальної, правової допомоги, що обумовлює фактичну неможливість реалізації на практиці тих прав, що надані потерпілому.

Посилення контролю за прийняттям подібного рішення державним обвинувачем з боку керівника органу прокуратури виступило би важливою

гарантією захисту потерпілого від незаконної і необґрунтованої відмови прокурора від державного обвинувачення.

Закріплення обов'язку з'ясування позиції потерпілого щодо відмови прокурором і судом, надання йому часу, необхідного для підготовки до підтримання обвинувачення, забезпечення потерпілого належною правовою допомогою, в тому числі безоплатною, за рахунок держави чи спеціального фонду є ефективними заходами щодо вирішення організаційних проблем відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення.

Іншим варіантом попередження негативних наслідків відмови прокурора від державного обвинувачення для потерпілого та інтересів правосуддя є розширення повноважень суду у відношенні до такого рішення державного обвинувача. Суд повинен мати право оцінювати обґрунтованість і законність подібного рішення прокурора, і за наявності відповідних підстав не приймати його. Подібні погляди поділяють більшість українських дослідників.

Підсумовуючи вище сказане, ми можемо дійти до висновку, що дійсно існує ряд проблем в процесі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення, вирішення яких дасть позитивні наслідки. А саме потрібно реорганізувати процес контролю за прийняттям рішення відмови від підтримання державного обвинувачення прокурором з боку керівника органу прокуратури та забезпечити потерпілого належною правовою допомогою.

Науковий керівник: Дриголь Олександра Олександрівна, викладач кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

Левкович Інна Володимирівна

Студентка II курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

На сьогоднішній день питання насилля є глобальним у світі. Запобігання в жорстокому поведінню з тваринами у ХХІ ст. є вагомим елементом громадського та політичного життя всіх економічно розвинутих держав. Жорстоке поведіння з тваринами формує в майбутньому поведінку особи схильність до насильства та садизму вже при вчиненні злочинів проти життя і здоров'я особи. Питання взаємовідносин людини і тварини в сучасних реаліях вже перестали бути просто міркуваннями про моральні засади діяльності людства. Саме на цій підставі дана проблема потребує відповідного вивчення, щоб розробити заходи боротьби з жорстоким поведінням з тваринами.

В Україні забороняється жорстоке поведіння з тваринами згідно Закону України «Про захист тварин від жорсткого поведіння» (надалі – закон) від 21.02.2006 р., який спрямований на захист від страждань і загибелі тварин унаслідок жорстокого поведіння з ними, захист їх природних прав та укріплення гуманності суспільства. Жорстоке поведіння з тваринами визначається як знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що

спричинило мучення, завдало їм фізичного страждання, тілесні ушкодження, каліцтво, або призвело до загибелі, нацьковування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, залишення домашніх чи сільськогосподарських тварин, напризволяще, у тому числі порушення правил утримання тварин. В більшості країн закони щодо захисту тварин діють понад 20 років. За жорстоке поводження з тваринами встановлено адміністративну та кримінальну відповідальність. Згідно ст. 299 Кримінального кодексу України злочинною є жорстоке поводження з тваринами, що відносяться до хребтових, у тому числі безпритульними тваринами, що вчинене умисно та призвело до каліцтва чи загибелі тварин, а також нацьковування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій. Кваліфікуючий склад жорстокого поводження з тваринами, передбачений ч. 2 ст. 299 КК України і спрямований на охорону психіки дитини, щоб захистити формування в неї правильних моральних установок.

Способи вчинення жорстокого поводження з тваринами можна умовно поділити на активні (дії) та пасивні (свідома бездіяльність). До активних способів належать завдання ударів, порізів, вогнепальні поранення, розчленування живої тварини, підпалювання, скидання з висоти і т.д. Під пасивним, у свою чергу, розуміється умисне позбавлення хребтної тварини їжі, води, доступу до повітря, утримання у затісних клітках, надмірне скупчення в обмеженому приміщенні, а також залишення тварини без ветеринарної допомоги, що спричинило значні страждання. Проблемою є те, що КК України називає лише мотиви і методи вчинення жорстокого поводження, не розкриваючи змістовно, які саме дії та наслідки діяння можна розцінювати як знущання або нацькування. Свідки ж такої поведінки не мають особистої зацікавленості у зверненні до правоохоронних органів із повідомленням про вчинений злочин. Культура та традиції поводження з тваринами в українському суспільстві характеризується певним сповідуванням «подвійних стандартів» моральності. Понад 80% опитаних не вважають необхідним заборонити теле - чи відеопродукцію, яка транслює заохочення зооагресії. Засуджуючи вбивство тварин з метою задоволення садистського потягу, 63,5% українців водночас позитивно або байдуже ставляться до полювання. Отже, істотною проблемою, чому злочин щодо жорстокого поводження з тваринами залишається безкарним, полягає у бездіяльності свідків, які з тих чи інших причин не звертають уваги на прояви агресії до тварин. В Україні надзвичайно гостро постала проблема догхантінгу (від англ. doghunting – полювання на собак) – міського руху, що має на меті повне знищення бездоглядних тварин (переважно собак). Декларована догхантерами мета – убезпечити себе та близьких від можливості бутипокусаними або навіть убитими собачою зграєю, а також очищення міст від переносників хвороб. Соціологічні дослідження переконливо свідчать про глибоку розбіжність між словами та діями. Нерідко догхантери влаштовують віртуальні турніри з кількості знищених тварин. Зокрема, вбивства стерилізованих і щеплених собак, які перебувають під опікою волонтерів. Однак догхантінг є, на жаль, лише однією із численних граней досліджуваного виду насильства. Не можна оминати увагою ще один аспект жорстокого поводження з

тваринами, щорічні дослідження та експерименти забирають життя більше 150 мільйонів живих істот. Основна частина піддослідних тварин - 65% використовується у медичних дослідженнях при випробуванні ліків та нових методів лікування. На фундаментальні (медичні, військові, космічні та ін.) дослідження припадає 26% експериментів, 8% тварин гине в тестах на токсичність при розробці косметичної продукції, промислових з'єднань та ін. На сьогоднішній час розроблено близько 450 альтернативних етичних наукових методів тестування. Основними є: культури клітин (in vitro). Це клітини, що ростуть або зберігають життєздатність при культивуванні поза організмом. Європейський парламент на засіданні 3 травня 2018 року прийняв резолюцію, в якій закликає країни заборонити тестування на тваринах, з перехідним періодом до 2023 року. Наразі в Україні йде розробка законопроекту, згідно з яким планується ввести заборону тестуванню косметичних засобів на тваринах.

Отже, проблема жорстокого поводження з тваринами давно стала інтернаціональною. Вона не вирішується без застосування і розширення кримінально-правових, адміністративних заходів. Недосконалість правових норм, що регламентують гуманне ставлення до тварин, призводить до численних випадків жорстокого поводження з ними, виникнення різних конфліктних ситуацій, які не мають найчастіше правового вирішення проблеми.

Науковий керівник: Юзікова Наталія Семенівна, доктор юридичних наук кафедри адміністративного і кримінального права, Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ ПО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ЄВРОПІ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ)

Левчук Вікторія

*асистент з питань співробітництва з країнами СНД Вищої школи
підприємництва і управління у м. Люблін,
магістр Вищої Школи Економіки та Інновацій в м. Люблін*

У будь-якій демократичній правовій країні серед засобів захисту прав і свобод людини і громадянина особливо відповідальна роль належить суду як інституції здійснення правосуддя. Саме судочинство забезпечується суддями.

Важлива роль судді диктує підвищені вимоги до його особи. Для ефективного здійснення правосуддя суддя має володіти ґрунтовними знаннями, уміннями та навичками суддівської діяльності. Невід'ємними складовими професійних вимог до судді є вміння керувати діалогом, пом'якшувати суперечності, розуміти та коригувати свій психологічний стан.

Оскільки «кадри вирішують усе», а особливо судові кадри, питання добору і призначення суддівських кадрів є одним з ключових для забезпечення ефективної системи судочинства у будь-якій правовій країні.

Такі розвинуті країни як Німеччина та США із високим рівнем довіри населення до судової системи приділяють даному питанню досить багато уваги.

Обидві країни мають федеральний державний устрій, що прямо впливає на організацію та функціонування їх судових систем.

Як і в Німеччині так і в США процес відбору суддів має свої традиції.

В Німеччині діє кар'єрна судова система – це означає, що судді рано приєднуються до роботи у судовій ієрархічній системі та поступово крокують по кар'єрній дробині. Початок кар'єри судді, зазвичай, починається в одному з судів першої інстанції Землі. При цьому слід зазначити про певну особливість в отриманні освіти юриста: в Німеччині функціонує концепція «єдиного юриста», а юридична освіта «поділяється» на дві частини – теоретичну та практичну. Особи, які успішно склали два державні іспити, є загальними юристами, які мають широкі професійні права, в тому числі й стати суддею (згідно з проведенням дослідженням лише 10 % з усіх практикантів стають суддями).

Не дивлячись на регіональні відмінності, як правило, процес добору суддів починається з подання заяви кандидата. У більшості Земель, претенденти проходять спеціальну комісію, яка приймає рішення щодо кожного заявника голосуванням. Потім дане рішення розглядається компетентним органом (це може бути Міністр юстиції або Президент суду).

У восьми Землях до процесу селекції суддів залучені судові виборні комітети, які очолюються Міністром та можуть включати професійних юристів, а також парламентарів. Там, де діють ці комітети, їх погодження рішення про прийняття судді є обов'язковим.

Добір суддів вищих федеральних судів знаходиться у сфері відповідальності федеральних органів державної влади. Федеральна виборча комісія і відповідний міністр спільно несуть відповідальність за прийняття рішення. Федеральна виборча комісія складається з 16-ти міністрів юстиції Земель і 16 членів федерального парламенту. У цьому випадку не існує формального процесу набору, як існує на початку судової кар'єри, кожен окремий член Комітету має право висувати кандидатів.

Найбільше різноманіття в системі добору суддів на посаду в межах однієї держави можна зустріти у Сполучених Штатах Америки. Судова система в Америці має дуальний характер - кожен штат має свою автономну судову систему, а також діє федеральна система судів. Відповідно до Конституції США суддів федеральних судів призначає Президент за згодою Сенату. Незважаючи на досить політизований і непрозорий процес добору суддів, після призначення суддя формально стає вільним від політичних впливів, оскільки його призначають довічно.

Досліджуючи, особливості добору суддів у штатах, Куйбіда Р., визначив такі способи обрання та призначення суддів: – вибори населенням на партійній основі (тобто кандидатів на посаду судді висувують політичні партії); – непартійні вибори населенням; – призначення губернатором або законодавчим органом із наступним підтвердженням населенням на виборах; – призначення губернатором або законодавчим органом без наступного підтвердження населенням.

Отже, можна зробити наступні висновки. Як і в Німеччині так і в США селекції суддів приділяється серйозна увага. Незважаючи на значні відмінності між механізмами відбору суддів цих двох країн необхідно сказати, що всі вони спрямовані на пошук найкращих кандидатів на посаду судді: з великим

професійним досвідом, необхідними знаннями та відповідними особистими якостями, які дозволяють виконувати обов'язки суддів на високому рівні. Результатом цього жорсткого відбору є високоякісне судочинство.

Вивчення досвіду відбору суддів в Німеччині та США є без сумніву важливим для вітчизняної юридичної науки, особливо сьогодні, коли національна судова система зазнає все більшої критики від суспільства. Однак, здійснюючи пошук відповідей на проблемні питання вітчизняної селекції суддів важко однозначно сказати про те, чи підійде Україні та чи інша модель в цілому або окремі її конструкції, адже тут необхідно враховувати соціальний контекст та рівень розвитку громадського суспільства. Наприклад, досить складно говорити про позитивність введення в Україні виборного підходу у формуванні суддівського корпусу, адже громадянське суспільство, скоріше за все, не виявить бажання вивчати кандидатів та не буде активним учасником у таких виборах (до речі, в самих США є багато критики в адресу виборної селекції суддів). З іншого боку, в Україні доцільно було б запровадити більш жорсткий підхід до відбору самих кандидатів на базі досвіду Німеччини та США (наприклад, на основі відбору, який здійснюється на федеральному рівні).

Науковий керівник: Маріуш Паждзьор, доктор наук, декан факультету Адміністрації та Соціальних наук Вищої Школи Економіки та Інновацій в м. Люблін.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ШАХРАЙСТВ СКОЮВАНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЖІНОЧИМИ ГРУПАМИ РОМСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ

Луцкевич Дмитро Олександрович

студент I курсу магістратури юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Одним з видів злочинності етнічна злочинність. З цього приводу слід зауважити, що злочинна поведінка деяких осіб з етнічних народностей найнегативнішим чином впливає на окрему націю або народність до якої належить особа вчиняюча злочин. в даний час виникла потреба у постійному вивченні організованої жіночої ромської злочинності, виявленні факторів, які сприяють даному виду злочинності та у розробці заходів по запобіганню вчинення таких злочинів.

При здійсненні кількох особами не просто злочину, нехай і самого тяжкого, а організованого злочину їм треба попередньо об'єднатися і погоджувати свої дії при підготовці, замаху і скоєнні злочину. При здійсненні організованого злочину і група повинна бути певним чином організована, вона повинна розробити план, підкоряти цим планом колективні зусилля, її члени змушені узгоджено вирішувати виникаючі при реалізації плану проблеми, спільно їх коригувати у конкретних умовах.

Злочинним промислом серед ромів займаються усі члени великої сім'ї: жінки, діти, чоловіки і навіть зовсім літні люди. Жіноча частина діє декількома

групами, на чолі якої перебуває досвідчена злодійка. Під час виходу на пошуки жертви кожна з циганок виконує свою, заздалегідь обумовлену функцію.

В наш час набрало обороти шахрайство в якому декілька жінок дзвонять у двері літнім людям та відрекомендовуються службами соціального захисту населення або представниками пенсійного фонду. Причому в даному прикладі циганки зовсім не одягаються так якими всі звикли їх бачити, ані в довгих юбках, ані в платках на голові, а у звичайному одязі у джинсових штанах, або сукні, сорочці, куртці чим більше справляють враження дійсних працівників соціальних служб. Варто літній людині відкриті двері домоволодіння так злодії одразу замовлять зуби та господар будинку вже запросить їх зайти до хати, щоб не спілкуватись у під'їзді. Тим самим сам надасть вільний доступ до свого помешкання на що і розраховують злочинці, які діють саме таким способом шахрайства з вигаданою легендою.

Приводів для візиту може бути маса, останнім часом в Україні поширені наступні: а) перевірка електролічильників; б) привітання ветеранів/учасників війни; в) здійснення перевірки з метою встановлення фактичних мешканців; г) прийняття нового закону про зміну грошових коштів.

Зупинившись на останньому можна детально змоделювати ситуацію, як показує практика про зміну грошей кажуть вже коли потрапили до помешкання майбутньої жертви показали свою фальшиву професіональність у роботі будь-якої соціальної служби. Як правило після цього у злочинців такого роду є два варіанти заволодіння чужими грошовими коштами, а саме: скоєння крадіжки грошових коштів або будь-яких матеріальних цінностей, що передбачено ч. 1, 2 ст. 185 Кримінального кодексу України або скоєння шахрайства передбаченого ст. 190 Кримінальним кодексом України.

В даному випадку саме шахрайство, тобто – заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

В даній ситуації розглядається метод замовляння про прийняття нового закону про заміну грошових коштів, тим самим літні люди вважають, що їм хочуть допомогти та попередити в слід чого вони самі видають грошові кошти, які потрібно поміняти на нові, а на зміну отримують запечатаний конверт, в якому, нібито, знаходяться гроші та після цього коли гроші в руках злочинці одразу збираються на вихід та кажуть, що потрібно розпечатати тоді коли по телевізору покажуть, що вже прийняли закон. Люди зразу не перевіряють склад даного конверту, а після перевірки виявляють там нарізану газету. Тут діє факт заворожування та замовляння, так як якщо задуматись, то звідки майбутні жертви знають скільки грошей знаходиться в запечатаному конверті – перше питання, яке постає у правоохоронних органів.

Одним із найважливіших видів запобігання злочинності є профілактика злочинів, яку необхідно проводити для попередження та зменшення кількості таких злочинів.

Об'єкт профілактики злочинів включає, по-перше, соціальне середовище, що містить в собі детермінанти злочинності (групи і осіб, для яких нормою є поведінка, що містить соціальні відхилення), по-друге, соціальне середовище, що містить елементи цієї злочинності (професійні злочинці і злочинні групи, які об'єднують цих осіб).

Профілактика злочинності - здійснювана державними і недержавними органами, посадовими і не посадовими особами діяльність за допомогою примусу, виховання, захисту прав і законних інтересів особи, надання соціальної і правової допомоги з метою усунення або нейтралізації детермінанта злочинності.

Правоохоронним органам вкрай складно протидіяти циганським шахрайствам. Крім того, для того щоб протидіяти даним угруповуванням необхідно ввести в практику вивчення циганської мови так як дана етнічна національність в своїй більшості безграмотною та передбачити їх дії важко у зв'язку з їх однобічним мисленням.

До того ж, притягнути циган до кримінальної відповідальності надто важко так як у законодавчій базі є багато посилань на які опираються захисники. Саме у циган це є наступні причини у більшості випадків: а) тяжка хвороба; б) вагітність; в) психічний розлад; в) неповнолітність; г) особа не зареєстрована або не має документів підтверджуючу особистість;

Підсумовуючи можна зробити висновок, що для профілактики та попередження даних злочинів необхідного проводити роз'яснювальну роботу з населенням, правоохоронним органам приділяти більше уваги вивчення циганської мови та культури для можливого розуміння психології скоєння злочину.

Науковий керівник: Юзікова Наталія Семенівна, доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального та адміністративного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЗЛОЧИННОЇ ОСОБИ

Македонська Тайсія Олександрівна

Студентка II курсу магістратури юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

На сьогоднішній день також актуальним питанням залишається, що саме формує особистість злочинця, які фактори і як їм запобігти.

О. М. Джужа зазначив, що особі злочинця властива система ознак, особливостей, якостей, що визначають її як людину, яка вчинила злочин. Як різновид особистості взагалі, особа злочинця має загальні ознаки (стать, вік, спеціальність, освіта, соціальний стан, соціальна роль тощо), а також специфічні ознаки, властиві саме особі злочинця, які визначають і виражають характер і ступінь її суспільної небезпеки. І. Даньшин особу злочинця характеризує як сукупність суттєвих і стійких соціальних властивостей та ознак, а також соціально зумовлених біопсихічних якостей і особливостей індивіда, які об'єктивно реалізуються у скоєному конкретному злочину (злочинах) під впливом зовнішнього середовища, надають скоєному діянню характеру суспільно небезпечності, а винній особі (індивіду) властивості суспільної небезпечності. Г. Мньковський спробував об'єднати соціальні, соціально-психологічні та психологічні ознаки як критерії, що розрізняє типи особистості.

Запропоновані ним типи особистості мають три групи ознак: 1) зовнішні фактори, що впливають на особистість; 2) внутрішні умови (орієнтація, установки); 3) ситуація, в якій проявляються дві групи факторів. Тому знання емоцій, відчуттів, інтересів, потреб і волі особи злочинця дає змогу глибше охарактеризувати механізм мотивації злочинної діяльності. Дані про особу злочинців, які вчинили насильницькі злочини, потрібні не самі по собі, а переважно для того, щоб зрозуміти суб'єктивні джерела насильницьких дій, оскільки в будь-якому злочині головним об'єктом є сам злочинець. Саме він містить особисті причини злочинної поведінки. Тому без знання особи злочинця зрозуміти його поведінку неможливо. Найпоширенішим у кримінології є поділ, зроблений у роботах Ю. Антоняна, Б. Волкова, П. Дагеля і А. Сахарова, у яких вони виділяють шість груп ознак, що характеризують особу злочинця: 1) соціально-демографічні ознаки; 2) кримінально-правові ознаки; 3) соціального виявлення у різних сферах життєдіяльності (або іноді говорять про соціальні зв'язки); 4) моральні властивості; 5) психологічні ознаки; 6) фізичні (біологічні) характеристики.

Наркообіг в соціальній сфері життя людини зачіпає всі ці ознаки: починаючи від хто споживає наркотичний препарат і закінчуючи тим, хто виробляє. Зв'язок з наркотичними препаратами, які були виявлені в наявності у злочинця або виявлення прийняття наркотичних препаратів під час або до скоєння злочину, може визначити соціальний статус преутспно́ї личноти в суспільстві, психологічний стан, моральні орієнтири, кримінально-правове становище і інше.

Хоча зв'язок між наркотиками та злочинністю міцно встановлений у суспільній свідомості в Україні, недостатньо лише вивчення точного характеру цього зв'язку. Наприклад, більшість українських наркоманів, які отримують покарання у вигляді позбавлення волі, караються не за злочини, на пряму пов'язані з наркотиками, а за злочини, вчинені внаслідок вживання наркотиків, такі як крадіжка, грабіж та розбій, проституція, напад, нанесення фізичних пошкоджень і в тому числі і вбивство. Наркотичне сп'яніння є обтяжуючою злочин обставина, і частіше йде у зв'язці з іншими злочинами, але менш важливим воно не стає, для вивчення особистості злочинця. Дослідження виявили цей чіткий зв'язок між деякими формами незаконного вживання наркотиків та злочинністю - висновки, які є узгодженими в кримінологічній літературі. Хоча зв'язок між вживанням наркотиків, наркоманією та злочинністю був встановлений міжнародними та українськими дослідженнями, виявлення точного причинного зв'язку між наркотиками та злочинністю було головним захопленням багатьох письменників у цій галузі. Для цілей цієї статті наявні докази дослідження переглядаються за допомогою чотирьох пояснювальних причинно-наслідкових моделей: а) психо-фармакологічна модель, яка визначає зв'язок наркотиків та злочинності, що виникає внаслідок алкогольного ефекту самих наркотиків; б) економічно-компульсивна модель, яка передбачає, що споживачам наркотиків необхідно отримувати незаконний дохід від злочину для підтримки їх звичок до наркотиків; в) системна модель, яка пояснює злочин, пов'язаний з наркотиками, як результат діяльності, пов'язаної з незаконним ринком наркотиків; г) загальнопричинна модель, яка говорить про відсутність прямого причинного зв'язку між наркотиками та злочинністю, але як вживання

наркотиків, так і поведінка, що порушує злочин, пов'язані з іншими факторами, включаючи соціально-економічну депривацію.

Наркотики та злочинність: психо-фармакологічні зв'язки. Що стосується психо-фармакологічного зв'язку між вживанням наркотиків та насильницьким злочином, то в міжнародній літературі є великі докази зв'язку між вживанням алкоголю та насильством. Міжнародні докази фармакологічного зв'язку між вживанням незаконних наркотиків та насильницьким злочином є непереконливими.

Наркотики та економічно мотивовані злочини. Ірландські дослідження підтвердили наявність економічної мотивації вчинення злочинів для придбання наркотиків. Це проявляється у збільшенні таких злочинів у зв'язку із залежністю та зменшенні таких злочинів після участі у ретельно контрольованих та добре забезпечених ресурсах програмах лікування наркотиків. Ряд досліджень ув'язнених споживачів наркотиків також висвітлює такі зв'язки. Наркотики та системна злочинність. Дослідження підкреслили асоціацію місцевих ринків наркотиків із значним рівнем порушень громадськості та антисоціальної поведінки. Пов'язання наркотиків та насильницької злочинності із системними аспектами торгівлі наркотиками підтверджується все більшими свідченнями вбивств, пов'язаних із наркотиками.

Загально прийнята модель. Що стосується зв'язку з наркотиками та злочинністю, то дослідження споживачів наркотиків визнали, що вони, як правило, самотні, віком від 14 до 30 років, чоловіки, які часто ще живуть у батьківському будинку, з багатодітних та часто розбитих сімей, які закінчили школу раніше, з високим рівнем безробіття, коли їх найкраща робота в найнижчому соціально-економічному класі, з високою кількістю обвинувальних вироків і високим рецидивізмом, та профіль надзвичайного соціального неблагополуччя, який характеризується тим, що приїжджає з районів з високою часткою житлових повноважень місцевої влади та часто поширеністю вживання наркотиків з опіатом та високим рівнем тривалого безробіття.

Ступінь суспільної небезпеки групового злочину залежить від багатьох елементів, що становлять його сутність: об'єкта посягання, змісту наміру злочинців, їхніх характеристик, мотивів, способів злочинних і "забезпечувальних" дій, вжитих засобів. Про суспільну небезпеку конкретного угруповання можуть свідчити достовірні відомості, отримані не тільки гласним шляхом, але і здобуті негласно з використанням спеціальних сил, засобів і методів оперативнорозшукової діяльності.

Крім того, суспільна небезпека будь-якої злочинної групи визначається і деякими іншими чинниками, такими, наприклад, як ситуації та обставини, використовувані злочинцями в своїх інтересах: безпорадний стан жертви або яка перебуває від них у залежному стані, вчинення злочину в умовах нестабільного психологічного та фізичного стану тощо.

Науковий керівник: Юзікова Наталя Семенівна, доцент, кандидат юридичних наук, викладач юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ З УРАХУВАННЯМ ПРАКТИКИ ЄСПЛ

Миронова Валерія Валеріївна

*студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Нормами діючого кримінально-процесуального законодавства України встановлено, що рішення суду про застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою повинно бути винесено з дотриманням норм як національного законодавства, так і з дотриманням положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція) та рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Так, згідно ст. 9 Конституції України, ст. 1 Кримінально процесуального кодексу України (далі – КПК України) та ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», вказана вище Конвенція та Протоколи до неї, а також судова практика ЄСПЛ є джерелом права в Україні, отже, їх положення та правова позиція є обов'язковими для застосування судами України.

Проте, національні суди не завжди дотримуються вказаних вище норм права, що як наслідок, призводить до ухвалення незаконних, невмотивованих і необґрунтованих рішень та істотного порушення конституційних прав і свобод людини.

У зв'язку з вищенаведеним, й досі залишається невирішеним та проблематичним дослідження законних підстав та обґрунтованості застосування такого запобіжного заходу як тримання під вартою, оскільки цей захід є найбільш суворим по відношенню до прав і свобод людини.

Відповідно до змісту ч.1 ст.183 КПК України, тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим ст.177 КПК України, крім випадків, передбачених ч.5 ст.ст 176 цього Кодексу.

Так, запобіжний захід у вигляді тримання під вартою не є мірою попередження особи щодо якої він застосовується, а є винятковою мірою, яка може застосовуватися лише у випадку суворої необхідності. Вказана правова позиція викладена в Резолюції Комітету Міністрів Ради Європи (65)11 від 9 квітня 1965 р. «Взяття під варту».

Так, в першу чергу слід зазначити, що підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення.

Зокрема, ЄСПЛ у справі «Чеботарі проти Молдови» зазначає, що вимога про те, що підозра має ґрунтуватись на обґрунтованих підставах, є значною частиною гарантії недопущення свавільного затримання і тримання під вартою. Більше того, за відсутності обґрунтованої підозри особа не може бути за жодних обставин затримана або взята під варту з метою примушення її зізнатися у злочині, свідчити проти інших осіб або з метою отримання від неї фактів чи інформації, які можуть служити підставою для обґрунтованої підозри.

Проте наявності лише обґрунтованої підозри недостатньо для застосування запобіжного заходу, тому обов'язковою підставою є наявність ризиків, які дають достатні підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені ч.1 ст.177 КПК України.

Кожен конкретний ризик має бути доведений та обґрунтований доказами його існування, з наданням копій матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання. Тобто, одних припущень слідчого та прокурора щодо наявності певних ризиків недостатньо для винесення слідчим суддею, судом рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Відповідно до рішення ЄСПЛ «Клішин проти України», наявність кожного ризику повинна носити не абстрактний, а конкретний характер та доводитися відповідними доказами.

Слід звернути увагу на обов'язковість доказування існування ризиків, а не лише зазначення їх стандартного переліку. Як зазначено в рішенні ЄСПЛ «Белевиський проти Росії», суду необхідно враховувати, що обмеження розгляду клопотання про обрання, продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою лише переліком законодавчих (стандартних) підстав для його застосування без встановлення їх наявності та обґрунтованості до конкретної особи є порушенням вимог п. 4 ст. 5 Конвенції.

Аналогічна думка зазначена в рішенні ЄСПЛ «Бойченко проти Молдови» і вказує на те, що одне тільки посилення судів на відповідну норму закону без вказування підстав, з яких вони вважають обґрунтованими твердження про те, що ніби заявник може перешкоджати провадженню в справі, переховуватися або скоювати нові злочини, не є достатнім для ухвалення рішення про тримання заявника під вартою.

По-третє, суд також зобов'язаний перевірити можливість застосування більш м'якого запобіжного заходу. У своїх рішеннях ЄСПЛ «Харченко проти України», «Шалімов проти України», суд визнає порушенням Конвенції продовження/обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою за умови, якщо національні суди не розглянули жодних альтернативних триманню під вартою запобіжних заходів.

Отже, при зверненні до слідчого судді (суду) з клопотанням про обрання такого виняткового запобіжного заходу як тримання під вартою, яке в свою чергу, суттєво обмежує свободу людини, на слідчого, прокурора покладається обов'язок довести існування в сукупності всіх трьох зазначених критеріїв для обрання такого запобіжного заходу.

Таким чином, дотримання прав і свобод людини є основоположним та головним принципом правосуддя. Тому, справедливий суд є тим органом влади, який зобов'язаний забезпечити особі об'єктивний, неупереджений та незалежний розгляд її справи.

З огляду на викладене вбачається, що застосування на практиці правових позицій викладених у рішеннях ЄСПЛ, є гарантією дотримання та збереження Конституційних прав людини і громадянина, які надані їм державою.

Порушена проблематика в роботі не є остаточно вирішеною та буде далі досліджена в магістерській роботі автора.

Науковий керівник: Лахова Олена Вадимівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

**ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСТАВИ ЯК МЕХАНІЗМУ ОБМЕЖЕННЯ
(ПОЗБАВЛЕННЯ) ПРАВА ВЛАСНОСТІ ОСОБИ В РАМКАХ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

Миронова Валерія Валеріївна

*студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Однією із засад кримінального провадження є недоторканість права власності, що передбачено ст.16 Кримінально процесуального кодексу України (далі – КПК України). При цьому вказана норма передбачає можливість обмеження та позбавлення особи її права власності в рамках кримінального провадження, але виключно в порядку передбаченому кримінально процесуальним законодавством. Одним із проявів такого обмеження (позбавлення) права власності є застосування застави як запобіжного заходу.

Застава може застосовуватися лише за наявності юридичної та фактичної підстав, передбачених ст.177 та ст.196 КПК України. Так, зі змісту ч.1 ст.182 КПК України, вбачається, що юридичною підставою для застосування застави є ухвала слідчого судді, суду.

Однак, на сьогоднішній день мають місце прогалини та колізії в законодавстві України щодо нормативно-правового урегулювання застосування такого запобіжного заходу як застава. Тому порушена в статті проблематика потребує наукового вивчення та аналізу.

Поняття «застава» закріплено в ст. 182 КПК України, відповідно до якої це запобіжний захід, суть якого полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок суду, який обрав такий запобіжний захід, з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, під умовою звернення внесених коштів у дохід держави в разі невиконання цих обов'язків.

Застава може обиратися як до підозрюваного, обвинуваченого, який не тримається під вартою, так і щодо особи, стосовно якої застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Зі змісту ч. 3 ст. 183 КПК вбачається, що при винесенні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою слідчий суддя, суд зобов'язаний визначити розмір застави, яка є достатньою для забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим обов'язків, передбачених КПК.

Розмір застави має достатньою мірою гарантувати виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків та не може бути відомо непомірним для нього. Тому слідчий суддя, визначаючи розмір застави підозрюваному, обвинуваченому повинен обґрунтувати надвеликий розмір застави, з метою уникнення порушень принципів законності кримінального провадження.

За змістом ст. 182 КПК застава може застосовуватися відносно всіх підозрюваних, обвинувачених, незалежно від тяжкості кримінального правопорушення, у вчиненні якого вони підозрюються чи обвинувачуються. Втім, ч. 4 ст. 183 КПК передбачає право слідчого судді, суду не визначити розмір застави у кримінальному провадженні в таких випадках: щодо злочину, учиненого із застосуванням насильства або погрозою його застосування; щодо злочину, який спричинив загибель людини; щодо особи, стосовно якої в цьому провадженні вже обирався запобіжний захід у вигляді застави, проте був порушений нею.

Строк внесення застави складає п'ять днів, а щодо особи, якій обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, ця можливість не обмежена часом.

Механізм внесення, повернення та звернення у дохід держави коштів, у разі застосування запобіжного заходу у вигляді застави, регулюється *Порядком внесення коштів на спеціальний рахунок у разі застосування застави як запобіжного заходу* (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 січня 2012 року № 15).

17 жовтня 2019 року набрав чинності Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства", який запроваджує певні зміни у порядку здійснення кримінального провадження.

На сьогоднішній день, новелою КПК України стала можливість апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді застави або про відмову в застосуванні такого заходу.

Таким чином, процедура внесення застави досі залишається важким питанням для підозрюваного та обвинуваченого відповідно, у зв'язку з чим останні потребують особливої юридично-психологічної підтримки адвоката. На нашу думку, під час застосування будь-якого запобіжного заходу, в тому числі і у вигляді застави участь захисника повинна бути обов'язковою.

Науковий керівник: Лахова Олена Вадимівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ СЛУЖБОВОЇ НЕДБАЛОСТІ

Ступа Віктор Федосійович

аспірант кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Беззаперечно, правильне визначення об'єкта злочину дуже важливо для його розкриття. Об'єкт злочину допомагає виявити ступінь суспільної небезпеки злочину, вирішити питання кваліфікації та відмежування від суміжних складів. Об'єкт злочину за своєю сутністю є первинним елементом складу, оскільки відносно нього безпосередньо вчиняється злочин.

На нашу думку, домінуючим був і залишається підхід щодо розкриття сутності об'єкта злочину через призму суспільних відносин. А тому об'єкт такого

злочину як службова недбалість розглядатимемо у контексті теорії суспільних відносин.

При розгляді змісту об'єкта службової недбалості ми використаємо класичну структуру вертикальної і горизонтальної градації об'єкта злочину. Саме класичний поділ об'єкта злочину на родовий, видовий і безпосередній дозволяє чітко структурувати охоронювані суспільні відносини, що зі свого боку дає можливість розкрити його в повному обсязі, показати специфіку і відмінність від інших складів злочинів.

Родовим об'єктом службових злочинів є частина загального об'єкта, який згідно КК України виступає комплекс найбільш важливих, істотних суспільних відносин, які перебувають під охороною КК: права і свободи людини та громадянина, власність, громадський порядок і громадська безпека, навколишнє середовище, конституційний лад України.

У вітчизняній доктрині родовий об'єкт злочинів розглядається досить уніфіковано і його трактування особливих суперечок не викликає. Так, під родовим об'єктом розуміється об'єкт, яким охоплюється певне коло тотожних або однорідних за своєю соціально-політичною й економічною сутністю суспільних відносин, які в силу цього повинні охоронятися єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм.

Ми в цілому погоджуємося з вченими, які визначають, що розділом XVII Особливої частини КК встановлена відповідальність за злочини, родовим об'єктом яких є суспільні відносини, що забезпечують нормальну (правильну), тобто таку, зміст і порядок здійснення якої визначені законодавством, роботу (діяльність) державного апарату, апарату управління органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, інших юридичних осіб як публічного, так й приватного права, а також суспільні відносини, що забезпечують здійснення регламентованої законодавством професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Родовим об'єктом злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, зокрема і службової недбалості, є суспільні відносини, які забезпечують відповідну до законодавства нормальну діяльність державного апарату, апарату управління органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності і організаційно-правової форми, а також суспільні відносини, що забезпечують здійснення регламентованої законодавством професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Неабияку роль при кваліфікації злочину має правильне визначення безпосереднього об'єкта. У теорії кримінального права безпосереднім об'єктом злочину визначаються конкретні суспільні відносини, які поставлені законодавцем під охорону певної статті Особливої частини КК, на які посягає злочин і яким він заподіює шкоду.

Питання безпосереднього об'єкта службових злочинів в теорії кримінального права також є дискусійним. Зокрема, обґрунтованим є визначення безпосереднього об'єкта службового злочину через окремі компоненти родового об'єкту, що відображають сфери діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Ми переконані, що лише у випадку вчинення службових злочинів службовими особами публічного права (представниками державної влади чи

органів місцевого самоврядування) авторитет має виступати додатковим факультативним об'єктом. Якщо ж злочин вчинено особами, які обіймають на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, то відповідно про авторитет мови йти не може. Тому вважаємо цілком логічним кроком включення авторитету до безпосереднього об'єкта злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Безпосереднім об'єктом даних злочинів є сукупність суспільних відносин в сфері реалізації встановленого порядку виконання службовими особами органів публічної влади повноважень, що входять в їх службову компетенцію.

Переважає більшість діянь, передбачених у розділ XVII Особливої частини КК України посягає на суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках державного чи громадського апарату, а також апарату управління окремих підприємств, установ та організацій.

Проте чимало норм КК України передбачають відповідальність за так звані спеціальні види службових злочинів, вчинення яких також зумовлене службовим становищем суб'єкта, але їх основним безпосереднім об'єктом є інші суспільні відносини: життя та здоров'я, воля та гідність особи, її виборчі, трудові, інші права та свободи, власність, господарська діяльність, громадська безпека та громадський порядок, авторитет органів влади та місцевого самоврядування, інтереси правосуддя та порядок несення військової служби тощо.

Оскільки службова недбалість є багатооб'єктним злочином, у його складі недбалості виділяються і додаткові об'єкти. Додатковий безпосередній об'єкт – це конкретні охоронювані відповідною статтею кримінального закону суспільні відносини, які в інших випадках є самостійним об'єктом кримінально-правової охорони, а в разі вчинення даного злочину їм обов'язково заподіюється істотна шкода або створюється загроза її заподіяння.

Службова недбалість за формою вчинюваного діяння є змішаною і може виражатися як у формі дії, тобто неналежного виконання службових обов'язків, так і у формі бездіяльності – невиконання цих обов'язків.

В теорії вітчизняного кримінального права загальновизнаним є положення про те, що притягнення особи до кримінальної відповідальності має ґрунтуватися на наявності у нього в силу займаної посади обов'язків здійснювати певні дії і висновку про те, що саме їх невиконання викликало настання злочинних наслідків. Причому зазначені службові обов'язки повинні мати нормативне закріплення в посадових інструкціях, наказах, положеннях, розпорядженнях і т.п. На наш погляд, невиконання службових обов'язків – це бездіяльність службової особи, що виражається у невиконанні тих дій, які відносяться до його службових повноважень, передбачених як безумовні для виконання.

Більшість представників кримінально-правової науки та судова практика цілком обґрунтовано бачать в неналежному виконанні обов'язків дію, яка не повністю відповідає інтересам служби, вимогам точного і правильного здійснення службових обов'язків. Вивчення проблеми дозволило прийти до висновку про те,

що причинний зв'язок у складі службової недбалості наявний при здійсненні її як дією, так і бездіяльністю. Твердження, що бездіяльність не породжує наслідків, призводить до висновку, що певні суспільно небезпечні наслідки виникають безпричинно, що суперечить законам діалектики. З урахуванням вищевикладеного підсумовуємо, що наразі службова недбалість є нетиповим для злочинів у сфері службової діяльності кримінальним правопорушенням, про що свідчить неоднозначність визначення його об'єкту, тлумачення протиправного діяння та розкриття змісту істотної шкоди та тяжких наслідків.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ХІМІЧНОЇ КАСТРАЦІЇ ЯК ВИДУ ПОКАРАННЯ

Таран Аліна Артурівна

студентка II курсу юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

В Україні злочини сексуального характеру, в тому числі проти дітей, на жаль, займають далеко не останнє місце у статистиці. Тому пропонується введення хімічної кастрації як додаткового методу покарання за скоєння правопорушення такого виду. Чи є це доцільним на сьогоднішній день?

Хімічна кастрація – це введення в організм людини спеціальних препаратів, які пригнічують вироблення тестостерону, сприяють зниженню статевого потягу і статевої активності.

11 липня 2019 року депутати 8-го скликання ухвалили законопроект 6449, який посилює покарання для педофілів. Законопроект передбачає примусову хімічну кастрацію для людей, які вчинили злочини сексуального характеру стосовно неповнолітніх, створення відкритого реєстру педофілів та збільшення терміну позбавлення волі за зґвалтування неповнолітніх до 15 років. Але президент В. Зеленський ветоував цей закон, а 4 вересня 2019 року він взагалі був відкликаний.

Хімічна кастрація має ряд побічних ефектів та протипоказань, серед яких є остеопороз, гіперглікемія, депресія з розвитком агресивності, підвищений ризик тромбозів. Це суперечить статті 3 Конституції України про те, що життя і здоров'я людини є найвищою цінністю. Також, стаття 50 Кримінального кодексу України зазначає, що покарання має на меті не тільки кару, але й виправлення засуджених; покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Ще одним побічним ефектом є атрофія статевих органів, що унеможливорює здатність мати дитину, хоча пункт 2 статті 5 Сімейного кодексу зазначає, що держава створює людині умови для материнства та батьківства, забезпечує охорону прав матері та батька, матеріально і морально заохочує і підтримує материнство та батьківство.

Злочини сексуального характеру здійснюють як чоловіки, так і жінки(хоч і дуже малий відсоток). Хімічна кастрація передбачена тільки для чоловіків, що ставить питання стосовно гендерної рівності у цьому виді покарання. Але, якщо певний препарат буде передбачений і для жінок, ми не можемо сказати, що це унеможливить скоєння нею злочину, адже умови для цього як були, так і будуть сприятливими.

Що стосується створення відкритого реєстру педофілів. У законопроекті Верховної Ради України не прописано, хто буде вносити людину в цей реєстр, на

яких підставах. А також персональні дані подібного виду, може мати наслідком втручання у приватне життя особи, яка відбула покарання, ускладнить її положення в соціумі.

Хімічна кастрація не може в повному обсязі гарантувати, що педофіл або гвалтівник більше не скоїть злочин, адже їх проблема – це скоріше психічне відхилення або захворювання. Гвалтівник, щодо якого була здійснена кастрація, все ще буде нести небезпеку для людства, адже він зможе скоїти злочин будь-яким іншим предметом.

Також, слід розрізняти педофілів та сексуальних злочинців.

Педофілів у нашому соціумі не так багато. Саме вони потребують лікування. А законопроект, який ухвалили депутати 8 скликання передбачав здійснення примусової кастрації для всіх обвинувачених у злочинах проти статевої свободи. Під цю категорію підпадають і здорові, і хворі на педофілію.

Покарання хімічної кастрації, до того ж, є досить дорогим. У законопроекті 6449 не було прописано, звідки будуть брати кошти на здійснення цієї процедури. До того ж, даного препарату немає в Україні, а це створює нові корупційні можливості.

Введення хімічної кастрації, як тринадцятого виду покарання Кримінального кодексу України є сумнівним у використанні, адже:

1. Існує велика кількість нюансів, які суперечать як українському, так і європейському законодавству;
2. Хімічна кастрація не дає нам гарантій того, що людина більше не скоїть злочин;
3. Ця процедура є досить дорогою, а Україна не має ресурсів для її здійснення.

Отже, виходячи з вищеперелічених факторів, хімічна кастрація не є доцільним методом покарання в Україні, на відміну від психологічних тренінгів як допоміжного засобу виправлення засудженого поряд із позбавленням волі, де права і свободи особи є обмеженими.

Науковий керівник: Юзікова Наталія Семенівна, доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного та кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНАЯ ПРЕСТУПНОСТЬ: НА ПРИМЕРЕ НЕЗАКОННОГО ОБОРОТА НАРКОТИЧЕСКИХ ПРЕПАРАТОВ

Татаршикин Юрий Вячеславович

*магистр управления факультета международных отношений,
Белорусский государственный университет, Республика Беларусь*

Транснациональная торговля наркотическими средствами является безусловной угрозой безопасности государства. Конвенция ООН от 1988 г. «Против незаконного распространения наркотиков и психотропных средств», провозглашает необходимость уголовного преследования как производства, так и потребления наркотических веществ, в соответствии с собственными конституционными принципами государств и основными положениями правовых систем. Этот нормативный акт на международном уровне показывает готовность мирового сообщества активно бороться с торговлей наркотическими веществами и прекурсорами. В Украине правовой основой борьбы с

наркотрафиком является Закон Украины «Об основах национальной безопасности». Важно заметить, что борьба с трансграничным оборотом наркотиков является одним из приоритетных заданий органов государственной власти.

За последнее время, европейское сообщество все чаще отмечает увеличение количества случаев наркотранзита через территорию Украины. Так, в 2013-2014 на 6.1 % возросло количество уголовных производств, предметом преступления в которых были наркотические вещества и прекурсоры. Очевидно, данный вид преступности имеет высокую степень латентности, во всяком случае мы не имеем данных о том, какова доля наркотиков, провозимых через территорию Украины, не встречая каких-либо препятствий.

Активные попытки освоить новые пути поставки наркотических веществ в Европу через бассейн Черного моря отмечаются с начала 2000-х годов. «Черное море становится новой точкой ввоза кокаина в Европу, — утверждает в докладе Европола о ситуации на наркорынке ЕС за 2012-й год. - большинство партий наркотика из Южной Америки, как и ранее, направлены в Западную Европу, но большие изъятия кокаина произошедшие в последние годы в болгарских, румынских и украинских портах». Украина — страна с мощным транзитным потенциалом автоматически становится перевалочной базой по пути наркотиков из Азии в Европу.

Государственная пограничная служба Украины является одним из органов, на которых возложено задачу борьбы с наркотрафиком через территорию страны. Согласно п.2 ст.2 Закона Украины «О пограничном контроле» «пограничный контроль осуществляется с целью противодействия незаконного перемещения наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров через государственную границу». Так же, во взаимодействии с пограничным ведомством борьбу с транзитом запрещенных веществ через границу Украины ведут СБ Украины, органы внутренних дел.

Особое место в институционной системе противодействия трансграничному наркотрафику занимает Государственная пограничная служба Украины в силу функций, которые она выполняет. Проведённый нами анализ научных и нормативных источников позволяет выделить следующие приоритетные направления сосредоточения основных усилий органов, являющихся элементами этой институционной системы:

- борьба с организованной преступностью, сеть которой является основной средой для торговли наркотическими веществами;

- устранение местных и региональных сфер влияния наркобизнеса.

- объединение международных усилий в поле борьбы с трансграничным наркотрафиком. Необходимость таких мероприятий как совместное соблюдение пограничного режима, общий мониторинг за ситуацией на государственной границе, взаимодействие и реагирование на смену обстановки;

- создание совместных информационных систем, позволяющих в режиме реального времени обмениваться оперативной информацией. Выполнение этого условия позволит усилить механизм взаимодействия служб, выполняющих пограничный и таможенные контроли как внутри государства, так и с подразделениями граничащих стран. Это даст толчок для высшего уровня

конструктивності в проведенні контролей і виведет міжнародне співробітництво на новий рівень;

- посилення акценту на використання технічних засобів охорони, державної межі, телекомунікаційних систем в новій моделі охорони державної межі, що дозволить більш ефективно виконувати завдання і передавати дані по існуючій обстановці;

- конкретне розподілення завдань за органами і підрозділами, несущими службу по охороні державної межі і приймаючими участь в боротьбі з наркотрафіком.

Підводячи підсумок, відзначимо, що реалізація вищевикладених рекомендацій відкриє шлях до створення глобальної системи боротьби з незаконним переміщенням наркотичних речовин через державну межу, що є найважливішим аспектом в розв'язанні проблем протидії транскордонній організованій злочинності.

Научний керівник: Тарарішкіна Любов Іванівна, к.е.н., доц., доцент кафедри митного справи факультету міжнародних відносин, Білоруський державний університет, Республіка Білорусь.

ТЯЖКІ НАСЛІДКИ ЯК КВАЛІФІКУЮЧА ОЗНАКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Чуб Вероніка Сергіївна

*Студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Кожна з нас постійно вступає у взаємодію з навколишнім середовищем, здійснюючи вплив один на одного. Негативний вплив діяльності людини на об'єктивні закони природи тягне за собою настання часто невідворотних небезпечних наслідків як для самої людини так і для природи в цілому. Тому, держава взяла на себе обов'язок охороняти навколишнє середовище від небезпечних чинників. У зв'язку з чим, Розділ VIII Кримінального кодексу України (далі - КК України) присвячений злочинам проти довкілля.

Майже в кожній статті, яка передбачає відповідальність за злочини проти довкілля, кваліфікуючою ознакою є шкідливі наслідки, які були спричинені певним злочинним діянням. В редакції кодексу на сьогоднішній день словосполучення «тяжкі наслідки» зустрічається 111 раз (в Розділі VIII – 15 разів).

Через 3 роки після введення в дію КК України, розуміючи необхідність роз'яснення статей Розділу VIII для їх правильного застосування, Пленум Верховного Суду України видав постанову від 10.12.2004 № 17 «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» (далі - Постанова). Відповідно до вказаної Постанови, визначаючи ступінь тяжкості злочинів проти довкілля, необхідно враховувати особливості об'єктивних та суб'єктивних ознак, а саме: характер вчинених дій та наслідків, що настали (ступінь забруднення землі, надр, вод, атмосферного повітря чи іншого шкідливого впливу на них; вид і кількість небезпечних речовин, що потрапили у

природне середовище; кількість людей, які постраждали; кількість тварин або риби, що загинули; розмір заподіяної навколишньому природному середовищу шкоди тощо).

П.5 Постанови передбачає можливість настання таких тяжких наслідків як:

- загибель чи масове захворювання людей;
- істотне погіршення екологічної обстановки в тому чи іншому регіоні (місцевості);
- зникнення, масові загибель чи тяжкі захворювання об'єктів тваринного і рослинного світу;
- неможливість відтворити протягом тривалого часу ті чи інші природні об'єкти або використовувати природні ресурси в певному регіоні;
- генетичне перетворення тих чи інших природних об'єктів;
- заподіяння матеріальної шкоди в особливо великих розмірах;
- тощо.

Під загибеллю людей в даному випадку необхідно розуміти смерть хоча б однієї людини, яка сталася внаслідок вчинення злочинів проти довкілля.

Масове захворювання людей є надзвичайною ситуацією, тому регулюється законодавством щодо цивільного захисту населення. Відповідно до Наказу Міністерства внутрішніх справ України від 06.08.2018 № 658 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій» (далі - Наказ), отруєння невстановленою речовиною є масовим, якщо постраждало не менше 51 особи, отруєння людей небезпечними речовинами, що використовуються на виробництві - якщо постраждало не менше 101 особи.

Відповідно до Постанови, з'ясовуючи питання про те, чи є загибель або захворювання об'єктів тваринного світу масовими, суди, зокрема, повинні досліджувати відомості про чисельність тварин, риби, інших організмів, що загинули чи захворіли, їх поширеність на території України або конкретної адміністративно-територіальної одиниці. Якщо звернутися до Наказу, то випадок масової загибелі водних біоресурсів (риби, моллюсків, водної рослинності та інших водних організмів) на площі водної поверхні понад 1 кв. км вже можна визнати тяжким наслідком, також як і масове отруєння сільськогосподарських тварин від 300 голів, і загибель від 30 % чисельності диких тварин одного виду, які населяють територію області, через інфекційне захворювання.

Також тяжкими наслідками можна визнати поширення небезпечної хвороби рослин на великій площі в умовах масового інфекційного захворювання з ураженням понад 25 відсотків загальної кількості сільськогосподарських рослин у зоні поширення (більше 1000 Га), поширення особливо небезпечної хвороби рослин на великій площі в умовах масового інфекційного захворювання з ураженням понад 10 відсотків загальної кількості сільськогосподарських рослин у зоні поширення (від 500 Га), масове пошкодження та загибель (всихання) лісових насаджень внаслідок ушкодження їх шкідливими комахами та хворобами (від 500 Га).

З'ясовуючи питання про те, чи є значною територія, на якій сталося екологічне забруднення, треба враховувати дані про її площу, екологічну

унікальність, належність до природно-заповідного фонду чи іншого об'єкта загальнодержавного значення .

Отже, наслідки, які є надзвичайною ситуацією повинні розцінюватися як тяжкі та впливати на кваліфікацію злочину. Але це не означає, що шкода, спричинена злочином менше необхідного рівня для визнання такої надзвичайною ситуацією, не може вважатися тяжкими наслідками.

Оскільки об'єктом посягання злочинів проти довкілля може стати широке коло об'єктів природи, природних ресурсів, ландшафтів та інших природних комплексів, екологічних систем, механізмів взаємодії його складових, а також умов існування всього на Землі, то і наслідки можуть бути різноманітними. Через це виникає складність виведення єдиного визначення тяжких наслідків у злочинах проти довкілля. Ми можемо доповнювати перелік можливих наслідків, наведений в Постанові, який не є і не може бути вичерпним. Визначення достатньої тяжкості наслідків екологічних злочинів для кваліфікуючої ознаки покладається на суддю, є в більшій мірі оціночним та залежить від компетентності судді в питаннях довкілля.

Науковий керівник: Лахова Олена Вадимівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ВИДИ ТЯЖКИХ НАСЛІДКІВ В ПСИХОФІЗИЧНІЙ СФЕРІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Чуб Вероніка Сергіївна

*Студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

На міжнародному рівні життя та здоров'я людини захищаються Загальною декларацією прав людини 1948 року та Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Реалізація права на життя не можлива без реалізації права на здоров'я. Адже нормальне біологічне та соціальне функціонування людини не можливе без здоров'я. Реалізація права на життя у повному об'ємі можливо лише при гарантуванні права на здоров'я.

Що стосується національного законодавства, Конституцією України 1996 року, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Охорона життя та здоров'я людини здійснюється шляхом встановлення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи (Розділ II Кримінального кодексу України (далі – КК України)).

Проте, здоров'я людини може зазнати істотної шкоди внаслідок вчинення іншого злочину, предметом якого не було життя та здоров'я особи. В даному випадку завдання шкоди життю та здоров'ю розглядається як кваліфікуюча, особливо кваліфікуюча ознака злочину або обставина, що обтяжує покарання.

В більшості статей КК України немає прямих вказівок на те, що шкода життю та здоров'ю є кваліфікуючою та особливо кваліфікуючою ознаками.

Наслідки в психічно-фізичній сфері є складовою оціночного поняття «тяжкі наслідки».

Тяжкі наслідки - суспільно небезпечні зміни в об'єкті кримінально-правової охорони, які викликані вчиненням злочину, але виходять за межі його складу. Обсяг цього поняття є дуже широким.

Визначення певних конкретних наслідків як тяжких ускладнюється тим, що чинне кримінальне законодавство не містить критеріїв оцінки цього поняття. Для деяких видів злочинів визначення тяжких наслідків надано в постановах Пленуму Верховного Суду України, але наведений перелік не є вичерпним.

Враховуючи тлумачення законодавства та практику його застосування, серед тяжких наслідків в психофізичній сфері за КК України можна виокремити такі види:

- загибель чи масове захворювання людей (ст.ст. 194, 194-1, 206, 206-2, 236-243, 245, 253, 325, 326, 327 КК України). Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини інші правопорушення проти довкілля» від 10.12.2004 №17, під загибеллю людей необхідно розуміти смерть хоча б однієї людини, спричиненої вчиненням злочину.
- смерть особи (ст.ст. 138, 139, 140, 141, 147, 152, 153, 154, 258, 258-5, 259, 260, 264, 265, 265-1, 267, 267-1, 269, 270, 270-1, 271, 272, 273 – 281, 283, 291, 294, 303, 321-1, 321-2, 323, 347, 347-1, 352, 355, 371-375, 378, 380, 381, 406, 411, 412, 414-421, 439, 446 КК України);
- самогубство чи самокалічення особи (ст.ст. 133, 145, 149, 151, 152, 153, 154, 168, 169, 303, 323, 371-375 КК України);
- тяжкі тілесні ушкодження (ст.ст. 146, 149, 151, 154, 194, 194-1, 206, 206-2, 236-254, 258, 258-5, 259, 260, 264, 264, 265, 265-1, 267, 267-1, 269, 270, 270-1, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 291, 294, 323, 347, 347-1, 352, 355, 378, 380, 381, 406, 411, 412, 414-421, 439, 446 КК України);
- середні тілесні ушкодження двом та більше особам (ст.ст. 194, 194-1, 206, 206-2, 236-254, 258, 258-5, 259, 260, 264, 264, 265, 265-1, 267, 267-1, 269, 270, 270-1, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 291, 294, 347, 347-1, 352, 355, 378, 380, 381, 406, 411, 412, 414-421, 439, 446 КК України);
- легкі тілесні ушкодження великої кількості людей (ст.ст. 236-254, 259, 260, 264, 264, 265, 265-1, 267, 267-1, 269, 270, 270-1, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 291, 294, 347, 347-1, 352, 355, 378, 380, 381, 406, 411, 412, 414-421, 439, 446 КК України);
- тяжка хвороба потерпілої особи (ст.ст. 133, 138, 139, 140, 141, 149, 323, 371-375 КК України);
- втрата репродуктивної здатності (ст.ст. 133, 138, 139, 140, 141, 149, 154, 155, 321-1, 321-2 КК України);
- втрата органу чи його функцій (ст.ст. 138, 139, 140, 141, 152, 153, 303, 321-1, 321-2 КК України);
- переривання вагітності (ст.ст. 133, 138, 139, 140, 141, 149, 152, 153, 303, 321-1, 321-2 КК України);
- психічна хвороба (ст.ст. 145, 149, 152, 153, 303 КК України);

- стійкий розлад психічної діяльності (ст.ст. 145, 149, 168, 169, 371-375 КК України);
- розлад здоров'я зі стійкою втратою працездатності не менш як на 1/3 (ст.ст. 138, 139, 140, 141, 149, 151, 152, 153, 303 КК України);
- зникнення безвісти жертви злочину (ст.ст. 149, 168, 169 КК України);
- створення небезпеки для життя і здоров'я людей (ст.ст. 239-244, 253).

Тяжкі наслідки можуть бути викликані діяннями як винної, так і потерпілої особи. Прикладом цього можуть бути ситуації, коли реакцією жертви на злочин стало самогубство, або коли потерпіла особа спричиняє собі тілесні ушкодження, намагаючись уникнути сексуального насильства.

Також, при визначенні тілесних ушкоджень, завданих винною особою, як тяжких наслідків, спричинених злочином, необхідно враховувати, що такі наслідки повинні бути спричинені саме злочинним діянням, вказаним у диспозиції відповідної статті. В іншому випадку тілесні ушкодження кваліфікуються окремо.

Отже, тяжкі наслідки злочину в психофізичній сфері за своєю суттю є шкодою, завданою психічному та фізичному здоров'ю людини. Відповідно до характеру та ступеню тяжкості певного конкретного наслідку можна визначити вид, до яких відносяться ці тяжкі наслідки. Проведення такої класифікації надасть змогу більш конкретно визначати тяжкі наслідки при кваліфікації злочину за Кримінальним кодексом України.

Науковий керівник: Лахова Олена Вадимівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВУ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Штефан Євген Олегович

*Студент II курсу магістратури юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Корупція - це найгостріша проблема українського суспільства за роки проведення соціально-економічних реформ у напрямі подальшої демократизації суспільного життя. Ця проблема потребує невідкладного розв'язання, адже корупція негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини. Корупція становить значну загрозу для демократії, реалізації принципу верховенства права і закону, соціального прогресу, національної безпеки, становлення громадянського суспільства, а корумповані відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми та поступово перетворюються у норму поведінки. Створення дієвої системи запобігання корупції, розробки і впровадження комплексу організаційно-правових заходів для протидії цьому явищу, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків має стати одним із пріоритетів держави та її політики.

Актуальність даного питання полягає в тому, що корупція є найбільшою перепорою до економічного зростання і розвитку країни, а головним її стимулом є можливість отримання економічного прибутку, зв'язаного з використанням владних повноважень. Тому одним із важливих аспектів сучасної державної влади є впровадження заходів запобігання і протидії корупції. Досягнення успіху у цьому процесі є передумовою для формування у суспільства довіри до влади, зростання економічного потенціалу держави, покращення добробуту громадян України.

У 2018 році в Індексі сприйняття корупції міжнародної організації Transparency International Україна зайняла 120-те місце зі 180 країн, що досліджувалися (прогрес 10 місць за рік). У 2012 році міжнародна аудиторська компанія Ernst & Young ставила Україну в трійку найбільш корумпованих країн світу разом з Колумбією та Бразилією. Понад 70 % українців переконані, що рівень корупції в країні не знизився, а уряд не бажає викривати хабарників. Рівень корупції в Україні високий передусім тому, що про неї почали говорити, намагаючись боротися з нею. Найбільше хабарників, на думку українців, серед держслужбовців (65 %), народних депутатів (64 %), податківців (62 %), суддів (61 %), поліцейських (54 %). Останнє місце в рейтингу посідали представники різних релігійних конфесій (32 %).

Корупція в Україні поширюється та процвітає через:

- недосконалість політичних інститутів та судової системи;
- двозначні закони (тобто, просте, лаконічне і зрозуміле законодавство полегшує його застосування і скорочує потребу у великому апараті чиновників), а також значна їх кількість та суперечність між ними;
- незнання або нерозуміння цих законів населенням (що допомагає посадовим особам зловживати своїм становищем);
- кумівство та політичне заступництво (коли формуються особисті стосунки, тобто таємні домовленості);
- не розвинене громадянське суспільство (громадяни не мають можливостей ефективного контролю за діями законодавчої, виконавчої та судової гілок державної влади).

Боротьба з цим протиправним явищем набула останнім часом неабиякої популярності. Значна увага людей до корупційних скандалів в Україні створює враження збільшення кількості корупційних проявів, проте насправді корупція, укорінена протягом попередніх років, лише зараз стала настільки очевидною.

Проведені за останні роки в Україні дослідження з питань запобігання та протидії корупції свідчать, що корупція вразила все суспільство. При цьому йдеться не просто про толерантне ставлення суспільства до корупції, а про використання корупції як ефективної рушійної сили при отриманні позитивних результатів врегулювання практично усього спектру соціальних відносин. Саме таке ставлення суспільства до корупції призводить до її поширення в державі.

Головна складність боротьби з корупцією в Україні - в реальній можливості корумпованих структур та конкретних осіб, що мають владу і повноваження, перешкоджати намаганням проникнути у сферу їх кримінальної діяльності, а також – в неготовності правоохоронних органів та політичних сил суспільства до безкомпромісної боротьби з корупцією. Відсутні соціальні, політичні традиції публічного викриття корупціонерів, спеціальні криміналістичні прийоми

викриття фактів корупції, що є серйозною перешкодою для ефективної боротьби з цим явищем. Існує проблема вивчення особистості тих, хто, займаючи керівні пости, погрузли в хабарництво, розкраданнях.

В останні роки в Україні у сфері протидії корупції зроблено досить багато - прийнято низку законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією, розроблено спеціальну антикорупційну програму, на політичному рівні проголошено курс на посилення протидії цьому злу, запроваджено систематичне проведення на найвищому рівні організаційних заходів за участю керівників правоохоронних та інших державних органів, присвячених питанням протидії корупції, ведеться постійний діалог Української держави із світовою спільнотою щодо вироблення ефективних механізмів протидії та подолання корупції; здійснюються наукові дослідження з питань запобігання корупції та боротьби з нею; формується публіцистика антикорупційного характеру, прийнято спеціальний антикорупційний закон.

Але, нажаль, нинішня антикорупційна діяльність Української держави не адекватна сучасному стану корупції. Вона зводиться до маніпулювання змінами в законодавстві (що має вигляд його вдосконалення) й хаотичних дій з "вдосконалення" правоохоронних органів. Вже досить тривалий досвід такої протидії в Україні свідчить про її малу результативність. Аналіз практики протидії корупції в Україні показує, що вона не заснована на адекватних уявленнях про причини та ключові проблеми поширення корупції, чільне місце серед яких посідають: політична корупція, державно-управлінська (адміністративна) корупція, соціальна корупція, тіньова економіка, організована злочинність.

Науковий керівник: Юзікова Наталія Семенівна, , доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І

ТЕОРІЯ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ІСТОРІЯ ПОЛІТИКО ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ, ФІЛОСОФІЯ І СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА, ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВознавство, КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ТА КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

<i>Владимирова М. С.</i> НЕВИДИМА ЗАГРОЗА ПРАВОВІЙНИ.....	4
<i>Вознюк О. І.</i> ПРИНЦИП ПОДІЛУ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	6
<i>Данилова Є. А.</i> ЄС І УКРАЇНА: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	8
<i>Дивнич Д. І.</i> КОЛІЗІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДАННЯ ТА РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	9
<i>Зіскін О. С.</i> РОЛЬ НЕОЛІБЕРАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: КЕЙСИ АСТРАЛІЇ ТА НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ.....	11
<i>Ivlev K. A.</i> THE ROLE OF INTERNATIONAL LAW IN SHAPING A MORE SUSTAINABLE WORLD.....	13
<i>Ллюхіна В. О.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ЄС ТА УКРАЇНИ.....	14
<i>Каграманян Х. К.</i> КОНСТИТУЦІЙНІ І ЗАКОНОДАВЧІ РЕФЕРЕНДУМИ ТА РЕФЕРЕНДУМИ ЩОДО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ В КРАЇНАХ ЄС.....	15
<i>Калініна М. А.</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ ЗА ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	17
<i>Князева Н. Г.</i> ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ.....	19
<i>Князева Н. Г.</i> ПАРТИЦИПАТОРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ.....	21
<i>Марченко К. О.</i> ВПЛИВ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА СТАН ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	23
<i>Молокова В. С.</i> МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	25
<i>Попович К. А.</i> ПРИВІЛЕЇ ТА ІМУНІТЕТИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	27
<i>Потоцька К. А.</i> ДОГОВІР МІЖНАРОДНОГО ФРАНЧАЙЗІНГУ.....	29
<i>Ратушний А. І.</i> РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: НАСЛІДКИ ТА ПРОБЛЕМИ.....	31
<i>Реуцька К. А.</i> НАЦІОНАЛЬНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ПРАВО НАЦІЇ НА САМОВИЗНАЧЕННЯ.....	32
<i>Сента М. В.</i> САНКЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	34

<i>Скомороха К. М.</i> МІЖНАРОДНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	36
<i>Солонько Б. О.</i> ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КОНСТИТУЦІЙНОСТІ РЕФЕРЕНДУМУ ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ КАТАЛОНІЇ.....	38
<i>Табріна М. О.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	40
<i>Трачук Л. Е.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ТА КОРЕННИХ НАРОДІВ УКРАЇНИ НА ОСВІТУ РІДНОЮ МОВОЮ.....	42
<i>Ураш О. В.</i> НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....	44
<i>Чернявська Ю. О.</i> МІЖНАРОДНИЙ ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	46
<i>Щербак В. М.</i> НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІСІЇ ООН З ПРАВА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ.....	48

РОЗДІЛ II

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС

<i>Барма К. О.</i> ВРЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ.....	50
<i>Барма К. О.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ.....	52
<i>Берневек В. С.</i> ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОСТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	54
<i>Боровська А. І.</i> ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ НОТАРІАТ.....	56
<i>Боровська А. І.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА ОНОВЛЕННЯМ ЗАКОНОДАВСТВОМ.....	58
<i>Зварич А. Г.</i> ПОНЯТТЯ, ПІДСТАВИ ТА ОЗНАКИ НОТАРІАЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	60
<i>Зейналова З. Р.</i> ПІДСТАВИ ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ. ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	62
<i>Каграманян Х. К.</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ.....	64
<i>Копильцов І. В.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	66
<i>Кучинський Е. В.</i> ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН ЩОДО РОЗПОРЯДЖАННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	68

<i>Лашкун А. І.</i> ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПІДПРИЄМСТВО», «ЮРИДИЧНА ОСОБА», «ОРГАНІЗАЦІЯ» У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	70
<i>Лашкун А. І.</i> ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	72
<i>Мерцалов М. Ю.</i> РІШЕННЯ СУДУ ЯК ЗАПОБІЖНИК ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ОСОБИ, ЯКА МАЄ ПСИХІЧНІ РОЗЛАДИ.....	74
<i>Польща В. Ф.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ.....	76
<i>Пруденко К. Р.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРУ ПОЗИКИ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ.....	78
<i>Радіонова А. М.</i> ВИЩА КВАЛІФІКАЦІЙНА КОМІСІЯ НОТАРІАТУ ТА ПОРЯДОК ЇЇ РОБОТИ.....	80
<i>Рублевський А. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДОВОЛЬЧИМИ ТОВАРАМИ.....	82
<i>Цезарева М. І.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН.....	84
<i>Чернета О. В.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ.....	86
<i>Шкіндель В. В.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗКРИТТЯ ПЕРЕДДОГОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДОГОВОРОМ ФРАНЧАЙЗИНГУ У ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ.....	88
<i>Щербина Є. М.</i> БОРОТЬБА З ІНФОРМАЦІЙНИМ РЕЙДЕРСТВОМ В УКРАЇНІ – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	90

РОЗДІЛ III

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО, АГРАРНЕ ПРАВО, ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО, ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО, ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

<i>Андрух Ю. В.</i> ОХОРОНА ПРАЦІ ЗА ТРУДОВИМ ПРАВОМ.....	93
<i>Білошенко Л. Л.</i> НЕДОЛІКИ ОБЛІКУВАННЯ В ДЕРЖАВНОМУ ЗЕМЕЛЬНОМУ КАДАСТРІ УКРАЇНИ ЯК ПРОБЛЕМА ВІДКРИТТЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ.....	94
<i>Ділігул А. С.</i> ОПЛАТА ПРАЦІ ЯК ЗАДОВОЛЕННЯ ОСНОВНИХ СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ ПОТРЕБ ОСОБИСТОСТІ.....	96
<i>Іванова А. Є.</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ.....	98
<i>Іванова А. Є.</i> ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПАЦІЄНТА ЯК ЕЛЕМЕНТИ ЙОГО ПРАВОВОГО СТАТУСУ.....	100

<i>Михайлюк Я. М.</i> ОХОРОНА ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ І ОСІБ ІЗ ЗНИЖЕНОЮ ПРАЦЕЗДАТНІСТЮ.....	101
<i>Новиченко Б. О.</i> СОЦІАЛЬНА ВІДПУСТКА ОДИНОКИМ МАТЕРЯМ.....	103
<i>Окара О. П.</i> ПРАВО НА ПРАЦЮ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	104
<i>Пешикічева А. Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПАЮ ЗА ЗАПОВІТОМ ТА ЗА ЗАКОНОМ.....	106
<i>Скіпенко Р. Е.</i> ЩОРІЧНА ВІДПУСТКА ТА ШОТИЖНЕВИЙ ВІДПОЧИНОК (ВИХІДНІ ДНІ).....	108
<i>Стахів О. О.</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КРАЇНАХ - НОВИХ ЧЛЕНАХ ЄС.....	109
<i>Степашкіна Є. С.</i> ПРАВА НА ВІДПОЧИНОК ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ.....	110
<i>Шевченко Б. О.</i> ЩОДО ПРАВ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В СФЕРІ ПРАЦІ.....	111

РОЗДІЛ IV

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

<i>Абрамова А. В.</i> ПРАВОСУДДЯ ТА СУДОВА СИСТЕМА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	114
<i>Беспаленков Р. О.</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ.....	116
<i>Беспаленков Р. О.</i> СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ НЕВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ.....	119
<i>Білошенко Л. Л.</i> ТОРГІВЛЯ З РУК У НЕВСТАНОВЛЕНИХ МІСЦЯХ ЯК ОКРЕМИЙ ВИД АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	120
<i>Блажеєв А.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ДЕЛІКТУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	122
<i>Бондаренко В. Г.</i> СТАНДАРТИ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	124
<i>Григораши С. Ю.</i> ДЕРЖАВНІ РЕЄСТРАЦІЙНІ ПРОЦЕДУРИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	125
<i>Каленчук А. І.</i> РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ – ОСНОВА ЗМІН В УКРАЇНІ.....	127
<i>Кириченко В. С.</i> ПІДВОДНІ КАМЕНІ ВІДСУТНОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	129

<i>Кобрусєва Є. А.</i> ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ.....	131
<i>Ковтун П. С.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТІ В УКРАЇНІ ТА В КРАЇНАХ ЄВРОПИ.....	133
<i>Кононець В. П.</i> ПРОЦЕДУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ.....	135
<i>Лахова О. В.</i> ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ.....	137
<i>Лонгиненко Т. В.</i> АНАЛІЗ ЗМІН ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК.....	140
<i>Македон О. А.</i> РУМУНСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	142
<i>Марченко К. О.</i> АДМІНІСТРАТИВНІ СУДИ ЯК ДЕМОКРАТИЧНІ ІНСТИТУТИ В УКРАЇНІ.....	144
<i>Педіна Д. А.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ДЕФІНІЦЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ.....	146
<i>Рудєва К. В.</i> ПОДАТКОВИЙ ПАТЕРНАЛІЗМ ЯК ФОРМА ВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І ЇЇ ГРОМАДЯН.....	148
<i>Серко Д. П.</i> ПАРАФІСКАЛІТЕТ: ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ В СИСТЕМІ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ.....	150
<i>Трегубенко Д. В.</i> ПРАВОВІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І ПАЦІЄНТІВ.....	151

РОЗДІЛ V

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

<i>Агіна А. Д.</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	154
<i>Гавенко І. О.</i> МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА СКЛАДОВА ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ.....	156
<i>Герасименко І. К.</i> ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТУ ХУЛІГАНСТВА.....	157
<i>Герлюк А. В.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗАСУЖДЕНИХ ЖІНОК.....	159
<i>Дудкіна Н. В.</i> ОХОРОНА БЕЗПЕКИ РУХУ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ІНСТРУМЕНТАМИ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	161

<i>Закариандзе А.</i> ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В США: КРИМІНАЛЬНО-ПРАОВІ АСПЕКТИ.....	163
<i>Іващенко І. В.</i> СУЧАСНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ.....	165
<i>Кузьмиченко Д. С.</i> РЕФОРМА ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ.....	167
<i>Кулієва Г. А.</i> ПРОБЛЕМА ВІДМОВИ ПРОКУРОРА ВІД ПІДТРИМАННЯ ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ.....	169
<i>Левкович І. В.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ.....	170
<i>Левчук В.</i> ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ ПО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ЄВРОПІ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ).....	172
<i>Луцкевич Д. О.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ШАХРАЙСТВ СКОЮВАНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЖІНОЧИМИ ГРУПАМИ РОМСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ.....	174
<i>Македонська Т. О.</i> НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЗЛОЧИННОЇ ОСОБИ.....	176
<i>Миронова В. В.</i> ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ З УРАХУВАННЯМ ПРАКТИКИ ЄСПЛ.....	179
<i>Миронова В. В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСТАВИ ЯК МЕХАНІЗМУ ОБМЕЖЕННЯ (ПОЗВАБЛЕННЯ) ПРАВА ВЛАСНОСТІ ОСОБИ В РАМКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	181
<i>Ступа В. Ф.</i> ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ СЛУЖБОВОЇ НЕДБАЛОСТІ.....	182
<i>Таран А. А.</i> ДОЦІЛЬНІСТЬ ХІМІЧНОЇ КАСТРАЦІЇ ЯК ВИДУ ПОКАРАННЯ.....	185
<i>Татаршикин Ю. В.</i> ТРАНСНАЦІОНАЛЬНАЯ ПРЕСТУПНОСТЬ: НА ПРИМЕРЕ НЕЗАКОННОГО ОБОРОГА НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ.....	186
<i>Чуб В. С.</i> ТЯЖКІ НАСЛІДКИ ЯК КВАЛІФІКУЮЧА ОЗНАКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ.....	188
<i>Чуб В. С.</i> ВИДИ ТЯЖКИХ НАСЛІДКІВ В ПСИХОФІЗИЧНІЙ СФЕРІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ	190
<i>Штефан Є. О.</i> КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВУ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.....	192
ЗМІСТ	195

Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права. Матеріали XI Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (29 – 30 листопада 2019 року) / За заг. ред. М.В. Полякова та О. Л. Соколенко. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара – м. Дніпро, 2019. - 201 с.

У виданні опубліковані матеріали XI Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права», які містять дослідження з загальнотеоретичної юриспруденції та з основних галузей права та юридичної науки: конституційне, цивільне, трудове, господарське, земельне, адміністративне, кримінальне та міжнародне право, а також галузей процесуального права.

Розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних факультетів ВНЗ. Видання буде корисним для всіх, хто цікавиться питаннями розбудови правової держави.

© Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Юридичний факультет, 2019